COSMA JUROV

CENTRE CIVICE

Dr. arh. COSMA JUROV

CENTRE CIVICE

Contribuţii la definirea şi conceperea unor tipuri de centre civice multifuncţionale pentru viitoarele oraşe mici

EDITURA TEHNICĂ — Bucureşti 1979

Spațiile colective, în general, iar centrele civice în mod special, au o istorie foarte îndepărtată. Necesitatea oamenilor de a se întîlni în colectivitate, într-un cadru construit sau nu, este aproape la fel de veche ca și cea de adăpostire. Ambianța colectivă specifică fiecărei epoci sau culturi a atras atenția specialiștilor din diferite ramuri științifce contemporane, cum ar fi psihologia urbană, sociologia, topologia, teoria arhitecturii și urbanismului, economia etc., care au formulat, în diferite studii relativ disparate, probleme care ar putea sta la baza unei posibile științe despre structura ansamblurilor publice.

În lucrarea de față ne propunem să corelăm unele dintre problemele teoretice ridicate de aceste științe privitoare la viața publică, cu știința realizării practice a cadrului arhitectural specific, necesar desfășurării unor activități multifuncționale.

În primul capitol se dezbat problemele legate de relațiile sociale și funcțiile centrelor civice contemporane de dimensiuni reduse, probleme care indică funcția socială ca o caracteristică generală și prioritară a unor asemenea ansambluri publice.

Capitolul al doilea cuprinde o analiză a relațiilor dintre cadrul fizic și comportamentul uman, pe baza analizei psihotopologice. Totodată, în ultima parte a capitolului, se face o încercare de aplicare a acestei teorii, la un posibil specific de sistematizare și arhitectură românească.

În al treilea capitol sînt prezentate unele tendințe apărute în secolul al 20-lea, începînd de prin 1929, privind conceperea unor ansambluri publice multifuncționale de diferite mărimi.

Capitolele al patrulea și al cincilea se referă la cîteva studii de organizare în sistem a centrelor civice în cadrul unui sistem de localități mici precum și la rețeaua de dotări social-culturale corespunzătoare unor asemenea sisteme.

Localizarea și accesibilitatea centrelor civice mici este dezbătută în capitolul al șaselea, în care se pune accentul pe faptul că varietatea structurilor urbane poate influența atît localizarea cît și formarea centrelor civice, temă analizată și în capitolul al șaptelea. Pornindu-se de la analiza legilor de organizare a elementelor spațiului colectiv, se apreciază că în acest cadru există și puncte de intensă polarizare a populației în spații publice animate.

Capitolele al optulea și al nouălea se ocupă de compoziția estetică și caracterul reprezentativ al centrelor civice, aspecte ce pot fi realizate atît pe baza analizei proxemice cît și prin utilizarea codării arhitecturale clasice, mijloace eficiente de exprimare plastică a arhitecturii ansamblurilor publice contemporane.

În ultimul capitol, al zecelea, se propun o serie de tipuri raționale de centre civice structurale, realizate în mod special pe baza comasării clădirilor și a terenurilor aferente, astfel încît relațiile dintre cadrul fizic și organizatoric să aibă o finalitate stimulatoare pentru relațiile sociale.

Scanned with CamScanner

CIVIC CENTRES

Public spaces in general, and civic centers in particular have had a long history. The human need of gathering, of meeting each other in public places, whether built up or not, is as old as the need of a shelter. The specific environment of such places in various areas and cultures is studied by specialists in various branches of contemporary science, such as : urban psychology, sociology, topology, theory of architecture and urbanism, economy etc. Different approaches have attempted to solve problems which could define a possible science of the structure of public spaces.

We try to correlate in this book some of the theoretical problems raised by this emerging science, with the practice of actual implementation of the adequate architectural environment that is indispensable to multifunctional activities.

The first chapter deals with aspects related to the social relationships and the functions of small-scale contemporary civic centers, with emphasis on the social function as a general important characteristic of such public spaces.

The second chapter holds an analysis of the relationships established between the physical environment and the human behavior, based on the psycho-topologic analysis. An attempt to apply this theory to the characteristics of the Romanian urban design and architecture is made at the end of the chapter.

The third chapter reviews the 20th century experience in designing multifunctional public places of various sizes.

A systemic structuring of civic centers within a network of small settlements as well as a study of the necessary socio-cultural facilities for such systems make the object of the forth and the fifth chapters.

The sixth chapter deals with the location and accessibility of small civic centers. The idea is that the variety of urban structures may determine both the location and the development of civic centers. This theme is also discussed in the seventh chapter. The organization of public spaces emphasizes the relevance and the importance of areas of population concentration and polarization within the diffuse texture of the settlement.

The eighth and the nineth chapters deal with esthetic issues. The esthetic composition, the image and the representativity of civic centers may be achieved both by using the proxemic analysis and by using the classic architectural coding as means of plastic expression of contemporary public spaces.

The last chapter, the tenth, advances a series of structural prototypes of civic centers. By reducing the number of volumes and separate buildings, as well as their lots of land, the proposed solutions offer such relationships between the physical and organizational spaces as to bear a stimulating finality for the social relationships.

Scanned with CamScanner

CENTRES CIVIQUES

L'histoire des espaces collectifs, en général, celle des centres civiques plus particulièrement, est fort longue. Le besoin des hommes de se retrouver dans un cadre bâti ou non pour leur vie en collectivité, est presque aussi ancien que celui d'avoir un abri. Le milieu de vie collective spécifique pour chaque époque et culture a suscité l'intérêt de plusieurs sciences contemporaines telles que la psychologie urbaine, la sociologie, la topologie, la théorie de l'architecture et de l'urbanisme etc., qui ont formulé, dans des études assez disparates, les données d'une science possible de la structure des ensembles publics.

Nous nous proposons ici de corréler certains des problèmes (théoriques) soulevés par ces sciences de l'existence collective avec la science de la réalisation (pratique) du cadre architectural spécifique, nécessaire pour y dérouler une activité plurifonctionnelle.

Le premier chapitre présente les problèmes concernant les relations sociales et les fonctions des centres civiques contemporains de petites dimensions, problèmes qui indiquent la fonction sociale comme trait premier des ensembles publics en question.

Le deuxième chapitre contient une analyse des relations entre le cadre physique et le comportement humain, elle-même fondée sur une analyse psychotopologique, et conclut par une tentative d'en appliquer les résultats théoriques aux aspects particuliers de l'architecture et de l'urbanisme roumains.

Le troisième chapitre expose quelques tendances apparues depuis 1929 dans la conception des ensembles publics plurifonctionnels de différentes grandeurs.

Les chapitres quatrième et cinqueème traitent de quelques études sur l'organisation en réseau des centres civiques dans un réseau de petites localités et du réseau d'équipements socio-culturels d'un tel ensemble.

L'implantation et l'accessibilité des centres civiques mineurs font l'objet du sixième chapitre, où on insiste sur le fait que la diversité des structures urbanes et capable d'influer tant sur l'emplacement que sur la formation des centres civiques.

Le septième chapitre élargit ce discours et analyse les lois de l'organisation des éléments de l'espace collectif, concluant que ce cadre qui embrasse tout le territoire de la localité, doit aussi posséder des points de polarisation intense de la population dans des espaces publics animés.

Les huitième et neuvième chapitres sont consacrés à la composition esthétique et au caractère représentatif des centres civiques, qui peuvent être réalisés soit à partir de l'analyse proxémique soit par l'application des codes architecturaux traditionnels — en tant que moyens d'expression plastique de l'architecture des ensembles publics contemporains.

Le dixième et dernier chapitre propose une série de types rationnels de cetres civiques structuraux, réalisés surtout par la concentration des bâtiments et des terrains afférents, de telle sorte que les relations entre le milieu physique et le système organisationnel puissent stimuler la vie sociale.

Scanned with CamScanner

ОБЩЕСВЕННЫЕ ЦЕНТРЫ

У коллективных пространств вообще, а особенно у общественных центров долёкая история. Потребность людей встречаться в коллективе, в постройках или же под открытом небом, почти такая же древняя как и потребность убежище. Коллективная среда специфическая каждой эпохи или культуры прив ликла бнимание специалистов из различных современных отраслей наук как например: психология городской жизни, социология, топология, теория архитектуры и урбанизма, экономика ит. д., которые сформулировали в различных относительно разрозненных студиях, проблемы которые могли бы лечь в основу возможной науки о структуре общественных ансамблей.

В данной работе придлагается соотнести некоторые теоретические задачи подняты этими науками, которые касаются публичной жизни, с наукой практического осуществления архитектурных специфических строительств нужных для разбёртвывания мултифункциональных деятельностей.

В первой главе тратируются проблемы связаны с социальными отношениями и функциями общественных малых современных центров, проблемы которые указывают социальную функцию как на общую и преимущественую характеристику токих публичных ансамблей.

Вторая глава содержет анализ соотношенний между физической средой и поведением людей , на основе анализа психотопологии. В тоже время, в последней части главы пытаемся применить эту теорию к возможной специфической румынской систематизации и архитектуры.

В третей главе приставлены некоторые тенденции , появившемся в 20-ом веке, начиная с 1929 г. что касается концепции публичных мултифункциональных ансамблей различных размеров.

Четвёртая и пятая главы относятся к некоторым студиям организации в систем общественных центров системе малых местностей, а также и сети культурно бытового обслуживания, соответсвующих таким системам.

Локализация и доступность малых общественных центров рассматриваются в шестой главе, в которой подчёркивается что разнообразия городских сруктур может влиять как на локализацию, так и на формирования общественных центров; эта тема анализируется в седьмой главе. Исходя из анализа законов организации элементов коллективных пространсть, оенивается что в этой среде по всей территории местности должны быть точки интенсивного сопряжения населения в ожиблённых публичных пространствах.

Восьмая и девятая главы занимаются эстетической композицией и представительным характером общественных центров виды, которые могут быть осуществлены как на основе проксемического анализа, так и при помощи использования классического архитектурного кодекса, как средства пластического выражения архитектуры современных общественных ансамблей.

В последней, десятой главе, предлагается ряд рациональных типов структурных общественных центров, осуществлённых особенно на основе кооперированых зданий и прнадлежащих к ним площадей, так чтобы отношения между физической и организационной средой, имели бы стимулирующую законченность для социальных отношений.

Scanned with CamScanner

CUPRINS

1— FUNCȚIA SOCIALĂ A CENTRELOR CIVICE DE LOCALITĂȚI MICI

Noțiunea de oraș (1.1) ; factorii care determină calitățile spațiului colectiv (1.2) ; definirea centrelor civice (1.3) ; relațiile sociale în centrul civic (1.4); factorii care sporesc eficiența și rentabilitatea centrelor civice (1.5) ; funcțiile centrelor civice (1.6) ; consecințe urbanistice ale analizei sociologice (1.7) ; atribuțiile centrelor civice (1.8) 11

2— ANALIZA PSIHOTOPOLOGICĂ A UNUI SPAȚIU PUBLIC DE TIP URBAN

Noțiunea de comportament urban (2.1) ; remodelarea ciclică a structurii ambientale (2.2) ; structuri spațiale stimulatoare ale conceptului de urbanitate (2.3) ; psihologia ambianței (2.4) ; natura ambianței și relația ei cu comportamentul uman (2.5) ; elemente de topologie clasică cu caracter tehnic (2.6) ; dimensiunile urbanistice ale cîmpului topologic (2.7) ; specificitatea psihotopologică a satelor românești (2.8) 21

3 — TENDINȚE ÎN INTERPRETAREA ELEMENTELOR COMPONENTE ALE SPAȚIILOR COLECTIVE ȘI A CENTRELOR CIVICE

Elemente componente ale structurii urbane (3.1) ; centre de comunicație (3.2) ; ideea comunitară a unității de vecinătate (3.3) ; noile orașe britanice (3.4) ; centre multifuncționale (3.5) ; centre de tip agora și forum (3.6) ; centre multifuncționale comasate (3.7) ; centre civice ierarhizate (3.8) 35

4— ORGANIZAREA ÎN SISTEM A CENTRELOR CIVICE DIN LOCALITĂȚI MICI

Dezvoltarea în sistem a localităților (4.1) ; experiența unor țări socialiste europene privind deservirea în sistem a localităților (4.2) ; sistemul de dotare a localităților mici în România (4.3) ; estimări ale capacității dotărilor (4.4) ; sistemul de servicii social-culturale (4.5) ; forme noi de locuințe și dotări (4.6) 57

5— DOTĂRI SOCIAL-CULTURALE COMPONENTE ALE CENTRELOR CIVICE DE DIMENSIUNI MICI

Rețeaua de dotări pentru copii și tineret (5.1) ; rețeaua de dotări cultural-recreative (5.2) ; rețeaua dotărilor comerciale, alimentației publice și a prestărilor de servicii (5.3) ; rețeaua dotărilor pentru sănătate (5.4) ; re-

Scanned with CamScanner

ţeaua de amenajări pentru cultură fizică şi sport (5.5) ; dotările pentru gospodăria comunală (5.6) ; dotări politico-administrative (5.7) ; posibilităţi de realizare a unor programe noi în centre civice mici (5.8) ; integrarea locuinţelor în centrele civice (5.9) 69

6— LOCALIZAREA ŞI ACCESIBILITATEA CENTRELOR CIVICE ÎN ORAŞELE MICI

Structuri urbane care pot influenţa amplasarea centrelor civice (6.1) ; centre structurale şi centre specializate (6.2) ; accesibilitatea centrelor civice mici (6.3) ; traseul pietonal (6.4) ; influenţa accesibilităţii asupra localizării centrelor civice (6.5) ; etapizarea şi extensia centrelor civice (6.6) 87

7— FORMAREA CENTRELOR CIVICE DE DIMENSIUNI REDUSE

Legile de organizare a elementelor spaţiului colectiv (7.1) ; caracteristicile de funcţionare şi concepere a centrelor civice (7.2) ; componentele majore ale spaţiului colectiv urban : strada şi piaţa (7.3) ; pieţe de distribuţie şi pieţe de concentrare a activităţilor (7.4) ; aplicaţii ale componentelor topologice la analiza şi conceperea viitoarelor centre civice (7.5) ; animaţia topologică a centrelor civice (7.6) ; metode posibile de investigare a forţelor latente de viaţă socială (7.7) 105

8— COMPOZIŢIA ESTETICĂ A CENTRELOR CIVICE

Reguli privind proiectarea ansamblurilor publice (8.1) ; aspecte de proxemică (8.2) ; componentele fizice ale cetrelor civice (8.3) ; organizarea ambianţei fizice a centrelor civice (8.4) ; organizarea cadrului construit (8.5) 127

9— CARACTERUL REPREZENTATIV AL CENTRELOR CIVICE

Particularităţi ale spaţiului pentru manifestări colective (9.1) ; confortul, specificul funcţional şi rentabilitatea cadrului de viaţă socială (9.2) ; imaginea estetică reprezentativă (9.3) ; mijloacele de organizare plastică a arhitecturii (9.4) ; unitatea şi varietatea compoziţiilor de ansamblu (9.5) ; aspecte de proiectare a scării arhitecturale a centrelor civice mici (9.6) 149

10 — TIPURI RAŢIONALE DE CENTRE CIVICE STRUCTURALE

Amplasarea baricentrică a dotărilor social-culturale (10.1) ; tipizarea clădirilor pentru centre civice (10.2) ; delimitarea centrelor civice (10.3) ; comasarea în arhitectură şi sistematizare (10.4) ; tipuri de centre civice multifuncţionale (10.5) ; relaţiile dintre cadrul fizic, organizatoric şi finalitatea socială (10.6) 170

Scanned with CamScanner

1. FUNCȚIA SOCIALĂ A CENTRELOR CIVICE DE LOCALITĂȚI MICI

1.1. NOȚIUNEA DE ORAȘ

Definirea orașelor se face de cele mai multe ori după numărul de locuitori ; asemenea apreciere constituie însă un criteriu relativ, față de multiplele calități pe care trebuie să le posede o așezare urbană. Criteriilor statistice (în unele țări se declară orașe, localitățile care au 2 000 sau 5 000 de locuitori, în altele 200...), li se adaugă cele economice, potrivit cărora un oraș trebuie să fie dominat de activități neagricole ; alte criterii sînt de natură formală (așezările cu statut urban rezultate din unele privilegii obținute prin decrete regale din evul mediu), a ofertei de servicii, a densității populației etc., ceea ce denotă că există încă o largă imprecizie în stabilirea calităților urbane ale unei așezări. Acest fapt duce la presupunerea că concepțiile privind definirea orașelor vor evolua în funcțe de condițiile specifice fiecărei țări.

În stabilirea criteriilor de definire a orașelor și comunelor din România, s-au avut în vedere recomandările Comisiei de Statistică, Grupul pentru Europa, întrunit la Praga în 1959 și Geneva în 1963, pornindu-se de la o serie de însușiri pe care le au sau le vor căpăta așezările omenești în diferite etape de dezvoltare. Potrivit acestor recomandări, se utilizează următoarele criterii :

— dimensiunea localităților, atît din punct de vedere al numărului populației, cît și al suprafeței ;

— profilul economic ;

— gradul de înzestrare tehnico-edilitară și cu construcții ;

— ocupațiile și sursele de existență ale populației ;

— anumit nivel de servicii comunale.

Diversitatea acestor criterii depinde de etapa de dezvoltare a țării, de specificul (economic, turistic, istoric etc.) și rolul unor localități în prezent și perspectivă. Trecerea unei localități dintr-o categorie în alta se face pe bază de lege.

1.2. FACTORII CARE DETERMINĂ CALITĂȚILE SPAȚIULUI COLECTIV

Localitățile urbane contemporane sînt dominate de o mare varietate de activități care, zonificate, generează în final structura funcțională a respectivei așezări. Zonificarea a fost impusă de necesitățile cotidiene de tip industrial ale producției și valorificării bunurilor materiale, cu avantajele și dezavantajele lor, influențînd în final chiar modul de viață particulară și socială a oamenilor. Se poate afirma deci că existența urbană a colectivității umane contemporane este de tip industrial, caracteristică ce afectează deopotrivă și colectivitatea rurală.

Structura orașelor este dominată de spațiul colectiv, ce poate fi definit ca un sistem unitar de spații libere și edificii, înglobate în teritoriul urbanizat, care are o incidență cu viața colectivă, sistem ce permite utilizarea sa în comun de către grupuri largi de populație. Această definiție este proprie urbaniștilor și arhitecților care văd în spațiul colectiv o serie de elemente fizice clasificabile, capabile să faciliteze găsirea atributelor uzuale corespunzătoare.

Calitățile spațiului colectiv sînt condiționate de următorii factori (după M. Cerasi) ;

— *factorul cantitativ* — se referă la numărul de oameni care frecventează spațiul colectiv, ceea ce face ca acesta să fie cu atît mai semnificativ pentru colectivitate, cu cît atrage un număr mai

Scanned with CamScanner

mare de orășeni care îl solicită, îl cunosc, îl dezvoltă, fapt dovedit de influența lui asupra locuitorilor, în decursul istoriei ;

— *factorul cultural* — a rezultat din atribuțiile istorice și sociale ale funcțiilor care au intrat deja în obișnuința și uzul cotidian al vieții colective ;

— *factorul spațial și geografic* — a provenit din integrarea graduală a spațiului colectiv în structura geografică și arhitecturală a teritoriului, pe de-o parte prin parcursuri ce realizează relații între centralitatea spațială a orașului și teritoriul înconjurător, iar pe de altă parte prin participarea aspectelor geografice și naturale locale la ambientul urban specific, ambele caracteristici generînd conexiuni care facilitează polarizarea și solicitarea colectivă.

Cei trei factori formează o unitate conceptuală desprinsă din spații colective ce și-au păstrat influența pînă azi. Noțiuni ca agora, forum, piață, bazar, tîrg etc. reprezintă pentru noi expresia cea mai persistentă privind spațiul care atrage spontan populația urbană. Relațiile care se stabileau între oameni depindeau de factorul cultural și economic, pe care noi îl putem aprecia azi după arhitectura și spațiul liber transferat de la o epocă la alta : agora, dominată de construcții utile întregului popor era expresia spațială a democrației sclavagiste ; forumurile exprimau forța imperiului și a instituțiilor romane ; piața medievală era dominată de grandioase clădiri care își impuneau autoritatea în comunitatea medievală ; spațiile publice contemporane, caracterizate prin multifuncționalitate, tind să realizeze un echilibru funcțional între spațiul particular și spațiul public.

În sfîrșit, formele spațiale sub care se desfășurau manifestările colectivității umane în Europa — pentru muncă, schimburi comerciale sau manifestări spirituale — depindeau în mare măsură de condițiile geografice, climaterice și de rolul orașului în teritoriu.

Cadrul fizic, specific relațiilor sociale, prezintă următoarele aspecte caracteristice pentru zonele geografice europene :

— țările din nordul Europei, cu o climă aspră, în special cele din peninsula Scandinavă, au o viață colectivă intensă, generată de grupări mari de locuitori ; ea se manifestă preponderent în spații închise, pentru care în etapa contemporană au fost create forme variate de spații publice, cum ar fi : clădiri comasate din diferite domenii de activitate, care protejează circulația oamenilor pe timp nefavorabil ; dotări comune cu caracter social amplasate la parterul blocurilor de locuit ; spații polivalente pentru petrecerea timpului liber în colectivitate etc.

— țările din Europa centrală de vest se caracterizează printr-o evoluție constantă, pe cicluri istorice. Bogăția de materii prime a permis dezvoltarea unei economii bazate în mod echilibrat, atît pe agricultură, cît și pe producția meșteșugărească, iar ulterior pe industrie. Aceste condiții au favorizat schimburile comerciale, iar cu aceste prilejuri s-au dezvoltat și relații sociale intense. Astfel au apărut piețele (tîrgurile) în centrul orașului, înconjurate de regulă cu prăvălii, ateliere meșteșugărești, hanuri etc. funcționînd ca o entitate a unui oraș. În condițiile contemporane spațiile publice din interiorul acestor orașe se dezvoltă pe suportul lor istoric ; apar însă și forme specific contemporane, rezultate din necesitatea segregării circulației pietonale față de cea motorizată, a zonelor liniștite de cele zgomotoase; de asemenea se caută forme noi de spații în vederea satisfacerii preocupărilor foarte diversificate (construcții multifuncționale), a exploziei demografice și lipsei acute de teren liber în orașe (construcții multietajate), a creșterii gradului de cultură etc.

— țările din Europa mediteraneană, cu o evoluție lentă a orașelor, prezintă caracteristic faptul că viața colectivă se desfășoară preponderent în aer liber, iar ca urmare au apărut spații specifice, cum ar fi : piețe de tipul agorei în Grecia antică, forumul în Roma republicană sau străzi pentru plimbări și distracții (corso în Italia, ramblas în Spania, bulevarde în Franța etc.).

Condițiile climatice favorabile au permis dezvoltarea relațiilor sociale spontane într-un spațiu colectiv vast, desfășurat pe întreg teritoriul localităților, ca și în centrele polarizatoare ale orașelor mediteraneene.

În zilele noastre, modul de viață socială din agorele și forumurile antice, reconstituit după conținutul funcțional al clădirilor, a devenit model de inspirație pentru alcătuirea unor tipuri de centre civice multifuncționale — cel puțin ca intenție și denumire — în țări cu o climă mult diferită de a modelelor originale (Olanda, Franța, R.F.G. etc.).

O situație mai deosebită o prezintă orașele din estul Europei, inclusiv din România.

Economia predominant rurală a acestor țări a făcut ca în 1930 populația lor urbană să fie abia de 1/5 din totalul populației, iar orașele erau de fapt tîrguri mari, născute în mijlocul zonelor agricole. În aceste orașe era marcată o anumită activitate comercială, iar centrul era reprezentat

Scanned with CamScanner

de una-două străzi mai largi, cu case joase, care mai cuprindeau magazine, bănci, clădiri publice. Evoluția orașelor-tîrguri de la începutul secolului al XX-lea a permis dezvoltarea unei industrii bazate în special pe producția agricolă.

Perioada postbelică a marcat însă instaurarea orînduirii socialiste în majoritatea țărilor mici din această parte a Europei. Dezvoltarea industriei s-a intensificat și, ca urmare, a crescut populația urbană într-un ritm accentuat. Astfel, în România, populația urbană a crescut în 1969 la 40,5%, în 1973 la 42,6%, iar în 1977 era de 47,9%, urmînd ca ulterior să ajungă la peste 60%; în Bulgaria, în 1970, populația urbană era de 36%, în R.D.G. și Cehoslovacia circa 50%, în U.R.S.S. — partea europeană — 56% etc.

Viața colectivă a majorității localităților mici din țara noastră are o tradiție specifică mediului rural și a apărut în condițiile sociale și economice vitrege pe care le-au trăit popoarele din această parte a Europei.

Noțiunea de tîrg pe teritoriul țării noastre avea trei semnificații (de fapt derivate ale funcției principale):

— un loc mai întins într-un oraș sau la marginea orașului, unde se făcea comerț cu vite, cereale sau alte produse;

— localitate mică cu caracter urban, lîngă care se desfășura tîrgul;

— partea centrală a unui oraș, unde se aflau prăvăliile.

Tîrgul românesc (ca oraș) s-a dezvoltat în mod natural, fără constrîngeri deosebite în schimburile materiale și spirituale între diferite regiuni sau localități din împrejurimi. Aceste schimburi n-au imprimat un caracter bine definit tîrgurilor, ele păstrîndu-și aspectul rural, ca particularitate balcanică, în care noțiunea de oraș era confuză. Caracteristicile așezărilor antice ale Daciei romane nu au fost continuate nici ele. Tradiția romană nu a fost nici menținută, nici reluată, cum s-a întîmplat în alte părți ale Imperiului roman.

Aspectele specifice ale vieții sociale într-un tîrg românesc au continuat toate expresiile vieții mediteraneene: agora, ca centru social, are corespondent piața (în proporție covîrșitoare neconstruită), ca loc unde se schimbă părerile, iar corso are corespondent strada. Ambele tipuri de spații reprezintă zone de atracție pentru desfășurarea vieții colective în afară de casă. Or, din punct de vedere formal, aceste aspecte nu au fost concretizate într-un cadru fizic adecvat și valoros (piață construită sau centru civic, străzi sau promenade), care să favorizeze dezvoltarea spiritualității comune.

În cu totul altă situație s-au aflat orașele din apusul Europei, care au avut o evoluție foarte lungă și unitară, ca rezultat al condițiilor deja prezentate. Evoluția lor rapidă se explică și prin faptul că, odată ieșite dintre zidurile de apărare, orașelor Europei vestice le-au fost impuse o serie de regulamente locale de dezvoltare. Aceste regulamente nu au avut o valoare universală, fapt care a permis dezvoltarea urbanismului occidental în funcție de tradițiile locale, care au creat școli cu caracter local. La rîndul lor, școlile au generat studii științifice și curente artistice, ceea ce explică într-un fel evoluția rapidă a orașelor. În acest spirit al cercetării, aspectele specifice mediteraneene ale vieții sociale, printre care agora în primul rînd, au fost împrumutate de unele localități din aceste țări și materializate în centre comunale contemporane.

Continuitatea caracterului sociabil al poporului român este susținută și stimulată de către statul socialist; noua sistematizare trebuie să țină seama atît de ceea ce a produs omenirea mai valoros în privința realizării cadrului fizic necesar desfășurării vieții civice contemporane complexe, cît și de particularitățile specifice — sociale și estetice — ale poporului român.

Se poate observa astfel că definirea calității „spațiilor colective" rezultă din specificul cultural, istoric, geografic, spațial și funcțional al spațiului urban, într-o perioadă determinată a existenței unui oraș.

Între arhitectura orașelor și diferitele condiții geografice există conexiuni semnificative; iar între arhitectura spațiilor colective și masele de oameni care locuiesc în orașe apare o interferență care generează nivelul urban (condiții de viață și cultură) al vieții colective, care poate fi apreciat după intensitatea și calitatea relațiilor sociale din aceste spații.

1.3. DEFINIREA CENTRELOR CIVICE

Principalul loc unde se desfășoară această incidență este de regulă zona centrală și, mai ales, nucleul său, centrul civic al localității.

— *Zona centrală* reprezintă, din punct de vedere geometric, o parte a structurii orașului, de obicei rezervată acelor instituții comerciale, administrative, culturale etc. care, datorită razei de

Scanned with CamScanner

servicii, importanței sau gradului de specializare, influențează direct întreaga zonă urbană.

— *Centrul civic* este o porțiune a zonei centrale, unde sînt concentrate majoritatea instituțiilor de tip cultural, administrativ, comercial și social ale unui oraș. Centrele civice se pot împărți în mai multe categorii, din punct de vedere al dezvoltării lor funcționale: centre civice cu funcții reduse, centre civice cu funcții multiple și diversificate, subcentre, centre specializate etc. Numărul mare și densitatea sporită a locuitorilor, suprafața întinsă a orașelor contemporane, au necesitat crearea de cartiere, complexe și grupuri de locuințe și ca urmare, a apărut fenomenul de multiplicare a centrelor civice — caracteristică în general a orașelor mari — realizîndu-se un sistem de centre de localitate și o rețea de comunicație ierarhizată între acestea.

Prezența instituțiilor amintite în centrele civice nu este suficientă pentru ca centrele și în special cele mici, să poată fi atractive și rentabile pentru viața socială a unei comunități umane; iar insistența cu care se caută aspectul reprezentativ caracteristic centrelor civice, frumusețea lor, rezumate de multe ori la aspectul monumental simbolic al imaginii clădirilor și al spațiului, denotă că această calitate este importantă, dar nu suficientă. Or, se știe că forma și imaginea centrelor civice tradiționale a rezultat din structura lor internă, din conținutul lor social și funcțional, care au generat caracterul polarizator al centrelor civice. Prin urmare, calitatea centrelor civice contemporane va trebui să rezulte din caracteristicile factorilor care determină viața socială și forma spațiului colectiv, elemente determinante ale morfologiei spațiului public. Acest aspect a fost subliniat dealtfel și la Congresul „Centre de orașe", organizat de Departamentul de Geografie al Universității din Amsterdam din septembrie 1966, care a încercat să precizeze calitățile polarizatoare ale unui centru civic contemporan, accentuînd tocmai rolul social al acestora.

Astfel, caracteristica conceptului de centru civic al unei localități contemporane este sistemul de activități cu un înalt grad de comunicabilitate, într-un spațiu limitat, care oferă populației libertatea de alegere a multiple tipuri de servicii, în cadrul diversității schimburilor informaționale și al densității ridicate de interacțiuni reciproce.

Cu alte cuvinte, tendința contemporană în proiectarea și organizarea centrelor civice trebuie să fie orientată spre dezvoltarea calităților polarizatoare ale centrelor civice, generînd efecte socio-funcționale maxime pentru diferite tipuri de grupuri sociale.

1.4. RELAȚIILE SOCIALE DIN CENTRUL CIVIC

Orice așezare umană are două aspecte specifice preponderente:

— fizice, reprezentînd caracteristici naturale (geografice și topografice) și constructive;

— sociale, caracterizate de structura socială și comportamentul social al locuitorilor.

Toate cele patru caracteristici (naturale, constructive, structură socială și comportament) sînt în strînsă legătură una cu cealaltă: caracteristicile geografice preexistente au atras o anumită populație creîndu-se, în cadrul raporturilor de muncă, o structură socială și tipuri de relații de producție; această populație a realizat cadrul construit pentru loc de muncă, locuire sau alte necesități, care s-a dezvoltat de-a lungul istoriei ca simbol al colectivității umane. Orientarea culturii sociale, în cadrul raporturilor de producție spre cadrul natural — specific agriculturii — sau spre cel artificial — specific industriei — au generat comportamentul rural sau urban al populației. Caracteristicile comportamentale rurale au deci un substrat tradițional — istoric, care nu poate fi inhibat, ci adaptat constrîngerilor mediului social de pe treapta superioară de dezvoltare a unei colectivități — urbanizarea.

Caracteristicile prezentate sînt evidente în toate compartimentele de activitate dintr-o așezare umană. Ele pot fi sintetizate însă în nucleul central al localității, care va deveni în acest fel nu numai util dar și simbolic, deci reprezentativ pentru munca și cultura colectivității.

După cum se deduce din materialele Congresului de la Amsterdam, în centrul civic trebuie să se desfășoare o multitudine de activități care să atragă populația și să faciliteze totodată stabilirea unor forme diversificate de relații sociale între locuitori. Fenomenul este mult mai evident în localități mici — rurale sau urbane — unde viața colectivă din timpul liber al populației este preluată aproape în totalitate de centrul civic, pentru o mare parte din locuitori.

Într-o localitate cu o populație redusă ca număr și cu o structură socială relativ omogenă, caracteristică generală a orașelor mici — existente sau în devenire — se disting următoarele tipuri de relații sociale:

— relații sociale directe, relativ stabile, cu frecvență ridicată — zilnice sau săptămînale — în care domină relațiile de familie și de vecinătate; aceste relații se petrec de regulă în dotările cu

Scanned with CamScanner

servicii de tip cotidian pentru satisfacerea necesităților psihofiziologice (magazine cu mărfuri de primă necesitate, restaurante, cofetării, ateliere de reparații curente, unități de servicii pentru uz casnic etc.), cele pentru petrecerea timpului liber, în spații închise sau în spații libere (săli de spectacole, baruri, săli de sport, grădini, parcuri etc.), în dotări pentru vîrstnici sau pentru copii etc. ;

— relații sociale directe, întîmplătoare, între locuitori, între locuitorii centrului zonal și cei din celelalte localități, cu vizitatorii sau navetiștii, care vor solicita dotările de tip cotidian, dotările prevăzute special în acest scop (hotel, casă de oaspeți, cămine pentru nefamiliști etc.), cît și amenajările exterioare (piața publică, strada).

În afara acestor tipuri de relații sociale cu caracter general, vor apărea interese particularizate pe grupe de vîrstă, de preocupări, sex, obiceiuri ale naționalităților, care vor necesita, la rîndul lor, spații închise sau deschise, dar care în momentul de față nu sînt încă utilizate constant în dotările din țara noastră (5.8, 9.2). Astfel:

— interesele tinerilor sînt pentru întîlniri atît în locuri închise, cît și în aer liber, pentru care sînt necesare spații pentru dans, audiții muzicale, jocuri distractive, amenajări sportive, alimentație publică specifică, informații, culturalizare, proiecții cinematografice și diapozitive, hobby, promenade etc. ;

— interesele maturilor (lucrători în industrie, agricultură etc.) se caracterizează prin întîlniri prietenești, vizite cu rudele în localuri pentru cultură, distracții și de alimentație publică, plimbări, recreare prin activități de deconectare cum ar fi : ateliere de bricolaj, amenajări sportive, cluburi profesionale, săli de spectacole, biblioteci etc. ;

— interesele femeilor (în special ale celor casnice) se îndreaptă în spațiile publice spre atelierele de confecții și reparații de îmbrăcăminte și încălțăminte, magazine, recrearea copiilor pe terenurile de joc sau sport, club etc. Ar fi de semnalat, de asemenea, faptul că vor fi necesare preocupări privind pregătirea tinerilor pentru viață, preocupări tradiționale ale colectivității sătești de la noi (pregătirea zestrei, torsul lînei, țesutul covoarelor și al pînzei etc.), dar necontinuate încă potrivit necesităților culturii contemporane (cursuri de menaj, îngrijirea și educarea copiilor, comportament etc.) ;

— interesul pensionarilor este îndreptat spre întîlnirile dintre ei, sfaturile pentru tineri, ajutorul pentru creșterea copiilor, în care scop vor fi necesare spații pentru un club al vîrstnicilor, ateliere de bricolaj, spații de odihnă etc. Aceste deziderate presupun integrarea vîrstnicilor în viața socială a localității, chiar atragerea lor, prin spații adecvate, în cadrul public general.

1.5. FACTORII CARE SPORESC EFICIENȚA ȘI RENTABILITATEA CENTRELOR CIVICE

Morfologia centrelor civice de dimensiuni mici va fi dominată de funcția lor socială ; această funcție are un caracter global și va putea fi determinată de împletirea aspectelor sociale rezultate din necesitățile și posibilitățile materiale și spirituale ale locuitorilor, pe de-o parte, și condițiile spațiale și conceptuale pe care le pot oferi centrele civice în vederea satisfacerii relațiilor și a altor manifestări cu caracter social, pe de altă parte.

Satisfacerea necesităților materiale, sociale și culturale ale locuitorilor de către dotările centrelor civice este rezultatul unor acțiuni politice și sociale pe plan național în primul rînd, dar depinde și de posibilitățile particularizate, în acest domeniu, pe localități, familii și indivizi.

Condițiile materiale și spirituale pe care centrele civice mici ar trebui să le ofere populației, au în vedere factorii care sporesc gradul de rentabilitate și eficiență funcțională, economică și socială a dotărilor, anume :

— atracția și stabilitatea populației în localitate ca o condiție prioritară (factorul cantitativ al calității spațiului colectiv) (1.2), fapt ce oferă garanția funcționării eficiente a structurilor economice și sociale a localității ;

— bugetul de timp liber al populației ;

— nivelul de trai și nivelul cultural al locuitorilor.

Consecințele urbanistice și arhitecturale rezultate din analiza teoretică a caracteristicilor ce determină funcția socială și modul de concepere rațională a centrelor civice mici, au în vedere : — realizarea unei baze materiale capabile să polarizeze populația, prin prevederea unor activități multiple și diversificate într-un spațiu limitat ; — găsirea posibilităților suplimentare de sporire a timpului liber prin conceperea unor forme eficiente de funcționare a dotărilor (autoserviri, comasări etc.) ; — facilitarea desfășu-

Scanned with CamScanner

rării relațiilor sociale care să-și aducă contribuția la formarea unui comportament de tip urban (spații publice de largă accesibilitate, spații pentru petrecerea timpului în grup etc.).

Atracția și stabilitatea populației, mai mult în localități viitoare urbane de la noi din țară, este o condiție importantă pentru asigurarea fondului demografic și crearea ambianței sociale specifice de tip urban, fiind și un factor de referință al calității spațiului colectiv.

O localitate urbană mică sau una în curs de urbanizare, provenită dintr-o localitate rurală, va putea deveni eficientă dacă funcțiile sociale majore (loc de muncă, locuire, dotări social-culturale) devin elemente polarizatoare, capabile să ofere motive de satisfacție pe toate planurile existenței umane. Această eficiență este comensurabilă prin continuitatea locuirii, adică printr-o fluctuație redusă a oamenilor și care se concretizează prin durata de locuire. Una dintre problemele care se cer rezolvate este aceea a legării unui individ sau a unei familii, de o localitate mică, în curs de urbanizare, cu intenția vădită de a realiza o stabilitate cît mai mare a locuitorilor în cadrul așezării respective.

Pe plan psihosocial, legătura cu zona trebuie considerată ca o conștiință a apartenenței la o unitate de spațiu și de indivizi. Pe baza studiului unor lucrări de specialitate pot rezulta o serie de criterii de analiză a eficienței unei localități devenită urbană, ca atracție și stabilitate a populației și anume :

Legătura rațională a existenței umane față de o localitate presupune că, într-o așezare contemporană, trebuie să fie asigurate condiții minime pentru muncă, locuire, transport, instruire, odihnă-recreare. Aceste condiții diferă la un oraș mic, localitate rurală sau localitate în curs de urbanizare față de orașele mari.

Pentru orașele mari, legătura față de zona de locuit este dată în principal de posibilitatea de *alegere a locuinței* în funcție de :

— distanța pînă la locul de muncă ;
— ofertele de locuințe ;
— dotările de aprovizionare existente.

În orașele mici sînt unele caracteristici care le fac, cel puțin în prima etapă de dezvoltare, să difere de un oraș cu structură urbană închegată. Sporul de populație previzibil necesar pentru dezvoltarea economică și urbană nu se va baza numai pe sporul natural, ci și pe preluarea în proporții mari a populației din satele învecinate din care unele vor fi dezafectate, iar altele vor intra în sisteme de localități (4.3). Or, această populație va avea posibilitatea de a alege oricare din localitățile viitoare urbane din sistemul de localități sau din județ, deoarece toate vor oferi în viitor condițiile minime de viață urbană. Aceasta înseamnă că vor fi necesare elemente specifice de atracție a populației spre noile orașe sau în orașe mici în general. Pe de altă parte, spre deosebire de orașele mai mari, micile orașe se vor caracteriza prin :

— număr redus de locuitori (între 5 000 și 10 000) ;
— mică varietate de locuri de muncă ;
— distanțe scurte pînă la locul de muncă, aspecte care anulează comparația acestui nou tip de localități, cu caracteristicile specifice orașelor mari.

Atașarea față de o localitate este dată în acest caz de posibilitățile de *alegere a localității* — și aceasta în funcție de :

— preferința pentru un anume loc de muncă într-o anume localitate ;
— oferta de locuințe ;
— existența dotărilor pentru aprovizionare, social-culturale și tehnico-edilitare ;
— legătura ușoară cu orașe mai mari ;
— situl înconjurător cu posibilitățile ce le oferă (odihnă, recreare).

Unele țări practică în mod curent politica de atragere într-o localitate sau într-un cartier, prin realizarea mai întîi a dotărilor strict necesare, iar apoi a locuințelor, sau construirea lor concomitentă. În acest sens, legislația urbanistică din R.F.G. prevede ca fiind necesar să se realizeze în primul rînd dotările și echiparea tehnico-edilitară, care pot stimula realizarea investițiilor pentru construcții de locuințe sau productive. În Franța, investițiile statului sînt orientate mai mult spre echiparea orașelor cu dotări de gospodărie comunală decît spre construcția de locuințe, contîndu-se mai mult pe inițiativa particulară pentru rezolvarea problemei locuințelor. Centrul comunal din cartierul t'Karregat din Eindhove (Olanda) reprezintă și el un exemplu în acest sens, prin faptul că este deja construit în ideea dezvoltării viitorului cartier. În construirea noilor orașe din Anglia, s-a utilizat aceeași metodă, fapt care în primele etape producea o disproporție de scară între zona de locuințe încă nefinalizată și dotările finale realizate.

Legea sistematizării din țara noastră obligă ca restructurarea localităților să înceapă din centru spre periferie, ceea ce înseamnă că va fi posibil

Scanned with CamScanner

de aplicat politica realizării centrului civic în primele etape ca o garanție pentru viitoarea populație a existenței condițiilor privind satisfacerea necesităților materiale și spirituale.

Legătura emoțional estetică — pentru anume zonă geografică sau localitate, se referă la tendința unor oameni de a se atașa de o regiune frumoasă, o localitate îndrăgită, o zonă favorabilă pentru satisfacerea unor pasiuni (turism, pescuit, vînătoare etc.). Este evident că aceste considerente sînt subiective, dar să nu omitem faptul că în stabilirea populației rurale la noi într-o anumită zonă, de-a lungul istoriei, condițiile geografice au avut un rol important, în favorizarea diverselor legături economice, de apărare etc. și care cu timpul au generat nuclee urbane cu rol polarizator (Pitești, Ploiești, Buzău, Tg. Jiu etc.). În condițiile tehnice contemporane (circulație motorizată, energie, comunicații) este posibilă dezvoltarea oricărei localități, factorul geografic căpătînd alte semnificații ; el oferă în continuare principalele rezerve naturale pentru valorificarea economică, evaluate însă după criterii științifice de eficiență. Totodată, factorul geografic și climateric capătă o mai mare pondere emoțională și estetică, elemente foarte importante în atragerea, reținerea și echilibrarea psihică a localnicilor sau poate să genereze puncte de interes pentru o zonă mult mai întinsă (caracter turistic, economic, etnografic etc.).

Legătura specifică de grup social a locuitorilor din orașele care au o structură socială omogenă se referă la faptul că conștiința de grup social constituie o puternică bază de identificare cu zona de locuit sau de muncă, iar relațiile sociale din cadrul grupului se desfășoară într-un mod specific păturii sociale respective. Este vorba de o unitate de interese, specifică structurilor sociale omogene, care a permis populației rurale de la noi, de-a lungul istoriei, să-și consolideze pe plan social grupurile, polarizînd întreaga obște, iar pe planurile spiritualității artistice, să realizeze etaloane folclorice caracteristice diferitelor zone geografice.

Structura socială a activilor din majoritatea viitoarelor orașe mici agro-industriale se presupune că va fi formată într-o proporție de circa 75% din lucrători în industrie, aprovizionare, prestări de servicii, învățămînt etc., iar 25% să fie o populație agricolă, urmînd ca în perspectivă, odată cu automatizarea agriculturii, ponderea acestora să scadă ; în cadrul acelorași localități urbane mici structura socială a populației se va diversifica în comparație cu structura socială rurală actuală și vor apărea o serie de caracteristici specifice populației urbane (program de muncă fix, retribuție fixă, timp calculat și raționalizat, conștiință de grup etc.), pe lîngă cele specifice lucrătorilor din agricultură (program de muncă sezonier și „zi lumină", remunerare în bani și produse sau retribuție la I.A.S., conștiință încă de mic producător etc.).

De fapt această clasificare a grupurilor sociale din viitoarele orașe mici nu va fi net diferențiată întrucît noul grup (cel al lucrătorilor din industrie) va fi interferat într-o structură economică tradițională ; el va fi doar valorificatorul produselor de bază — produsele agricole — pentru majoritatea orașelor provenite din localități rurale.

Consecințele arhitectural-urbanistice vor fi cele referitoare la modul de concepere și grupare a dotărilor social-culturale într-un centru civic ; totodată, ele vor căpăta, în unele cazuri, și un specific organizatoric privind modul de utilizare al dotărilor de către o populație omogenă din punct de vedere social, dar diferită ca preocupări (industrie — agricultură) și ca ritm de distribuție al timpului liber (ritm constant în industrie, sezonier în agricultură).

Aceste aspecte vor putea să apară, dar analiza lor amănunțită nu face parte integrantă din studiul de față.

Legătura datorită obișnuinței reprezintă o atracție afectivă față de locul de naștere, față de oameni, legături de rudenie etc. Acest factor este real și este extras din simplă observație ; el nu are o bază științifică, motiv pentru care enunțarea sa o apreciem ca suficientă.

Bugetul de timp liber al populației influențează direct ritmul și intensitatea de solicitare a centrelor civice multifuncționale (9.2). O comunitate urbană beneficiază de trei categorii de timp liber :

Timp liber rezultat din sistemul de muncă, care este propriu pentru diferite grupuri de activi ; în orașele mici agro-industriale nou create va exista însă un specific al disponibilităților de timp liber, pentru două grupuri de activi care vor funcționa concomitent : timp liber ritmic în unitățile industriale, administrative etc., ca urmare a muncii cu program și timp liber preponderent sezonier pentru lucrătorii din agricultură. Ca urmare, vor fi necesare unele spații suplimentare, obținute prin convertirea altor spații, necesare perfecționărilor, instruirilor, ceremoniilor etc., care se desfășoară de regulă iarna pentru lucrătorii din agricultură ; aceste spații își vor spori eficiența dacă se vor afla în centre civice.

Scanned with CamScanner

Timp liber afectat utilizării spațiilor publice de către diferitele tipuri de familii. Deși pare o problemă cu caracter subiectiv, importanța ei nu trebuie neglijată : se remarcă în multe cazuri tipuri de familii interiorizate, a căror relații cu lumea exterioară sînt foarte reduse și tipuri de familii exteriorizate. Nu se poate afirma însă că una sau cealaltă contribuie la găsirea unui echilibru între relațiile sociale directe și mijloacele de culturalizare și informare în masă (care se petrec de cele mai multe ori prin radio, televiziune, presă etc.).

Timp liber rezultat din modul de concepere, organizare și funcționare a unor dotări social-culturale ; această categorie interesează în mod special proiectarea.

De cele mai multe ori, într-un centru civic multifuncțional vor fi prevăzute și dotări specializate în petrecerea timpului liber al populației cum sînt cele pentru spectacole, distracții, recreare etc. (în general cele din domeniul necesităților spirituale). Dotările care satisfac necesitățile materiale (în special cele comerciale și de alimentație publică), prin modul de concepție pot fi formate din două categorii de spații care au legătură directă cu conceptul sociologic de timp liber :

— spații care creează timp liber (generatoare de timp liber) cum sînt : magazine de semipreparate, magazine cu autoservire, cantine restaurant, bucătării de bloc, bufete expres etc. ;

— spații care consumă timp liber, cum sînt : bufete, restaurante, cofetării, cafenele, baruri etc. solicitate de largi categorii ale populației ; în acest tip de spații sînt cuprinse și dotările culturale, pentru recreare, distracții, club etc.

Categorisirea prezentată poate sugera diferite moduri de amplasare a tipurilor de activități menționate, în cadrul clădirilor sau al centrului civic. Astfel, spațiile de alimentație publică care creează timp liber, vor putea fi grupate pe lîngă spațiile comerciale (alimentare sau nealimentare), organizate la rîndul lor pentru crearea timpului liber. Spațiile alimentației publice care consumă timp liber, pot fi amplasate în cadrul dotărilor specializate pentru reconfortare și distracții, consumatoare și ele ale timpului liber, dar în folosul necesităților spirituale.

Ridicarea nivelului de trai și a nivelului cultural al populației are consecințe foarte importante asupra dotării centrelor civice. În general, nivelul de trai ridicat determină creșterea puterii de autodotare, a puterii de cumpărare, iar ca rezultat apare necesitatea unor echipamente urbane suplimentare și complexe cum ar fi : dotări comerciale, alimentație publică, parcaje și garaje, drumuri și șosele modernizate (datorită sporirii mobilității) ș.a. La ridicarea nivelului de trai al populației contribuie atît stadiul național de dezvoltare economică, cît și nivelul local al veniturilor.

Nivelul cultural ridicat atrage după sine cerințe superioare privind calitatea prestațiilor, diversificarea activităților culturale, distractive, informaționale, educaționale etc. Totodată apar necesități individuale sporite de autoperfecționare și autoculturalizare, capacitate sporită de alegere dintr-o gamă largă de servicii, cerințe sporite față de confortul locuinței etc., aspecte care își au corespondenți fizici în dotările din centrele civice multifuncționale.

1.6. FUNCȚIILE CENTRELOR CIVICE

Funcția socială a centrelor civice de localități rurale sau urbane mici este caracteristica de bază a centrelor multifuncționale polarizatoare. Ea se compune din funcții specializate capabile să satisfacă o varietate cît mai mare de caractere umane și de necesități :

Funcția materială a centrului civic prezintă următoarele particularități :

— centrul civic servește ca loc de muncă : pentru personalul muncitor din cadrul comerțului și al serviciilor pentru populație ; pentru cei din conducere, administrație, bancă, miliție, școală etc. în cazul în care sînt prevăzute în centrul civic ; pentru eventuale unități productive nenocive, ateliere de artizanat etc. ;

— oferă serviciile de bază pentru populație prin aprovizionare, prestări de servicii, alimentație publică, servicii administrative etc.

Funcția cultural-recreativă se caracterizează prin :

— facilitarea desfășurării unor activități pentru cultură, odihnă, recreare etc. prin prevederea sălilor de spectacole, club etc. ;

— formarea și întreținerea caracteristicilor urbane ale locuitorilor ;

— perfecționarea culturală prin organizarea cursurilor de cultură generală pentru diferite categorii de vîrstă ;

Scanned with CamScanner

— organizarea concursurilor sportive de masă, a jocurilor distractive, cu o largă accesibilitate publică.

Funcţia instructiv-educativă are ca obiective :

— desfăşurarea propagandei tehnico-ştiinţifice prin expoziţii, conferinţe, demonstraţii tehnice etc. ;

— dezvoltarea şi prezentarea artei culte şi populare, în cadrul diferitelor cercuri aplicative, ateliere de artizanat, expoziţii ;

— perfecţionarea profesională prin cursuri, biblioteci tehnice etc. ;

— întîlniri cu populaţia vizitatoare şi navetiştii ;

— schimburi de informaţii ;

— *Funcţia ideologică şi simbolică* se manifestă prin :

— prezenţa organizaţiilor de masă şi obşteşti ;

— organizarea unor activităţi publice cum ar fi adunări populare, mitinguri ocazionale etc. ;

— prezentarea idealurilor orînduirii socialiste multilateral dezvoltate, prin conferinţe, expoziţii sau alte manifestări sau realizări artistice ;

— prezentarea aspectelor memoriale şi turistice ale locurilor prin valorificarea lor în muzee, locuri comemorative, monumente istorice etc.

Funcţia reprezentativă care trebuie să ofere populaţiei :

— aspecte estetice ale unui ansamblu urban integrat organic în structura localităţii ;

— prezentarea şi participarea caracteristicilor geografice la realizarea unui specific ambiental spaţial-urbanistic ;

— locuri de desfăşurare în centrul civic a unor manifestări reprezentative tradiţionale privind munca, viaţa şi cultura locală (obiceiuri, ceremonii etc.) ;

— interpretări ale caracteristicilor arhitecturale locale (spaţii şi detalii).

1.7. CONSECINŢE URBANISTICE ŞI ARHITECTURALE ALE ANALIZEI SOCIOLOGICE

Analiza aspectelor sociale specific locale, efectuată de regulă cu ajutorul anchetelor sociale, poate genera idei care să ducă în final la creaţii funcţionale şi spaţiale specifice. Funcţiunea presupune acţiuni reciproce între necesităţile de manifestare diversificată a oamenilor şi cadrul fizic în care se desfăşoară această activitate. Deci dotările social-culturale şi administrative, ca principale componente ale cadrului fizic creat de om în centre civice, sînt o expresie a acţiunilor cu caracter social, material şi spiritual ale populaţiei. Aceste acţiuni au rezultat fie din adaptări spaţiale ale manifestărilor istorice tradiţionale în spaţiile colective (adunările din pieţe, schimburile comerciale din tîrguri şi pieţe, ceremoniile şi alte obiceiuri desfăşurate pe străzi, plimbările pe corso, promenade sau bulevarde, spectacole în spaţii închise sau deschise, serbările şcolare etc.) fie din unele acţiuni de tip contemporan (adunări de masă, memoriale, jocuri sportive, recreare, odihna pentru bătrîni, locuri de joc pentru copii, hobby, spaţii comerciale diversificate, spectacole, culturalizare, informare, comunicare etc.).

Analizate sub acest aspect, dotările şi spaţiile libere pot fi clasificate pe criterii ale intensităţii relaţiilor sociale, cu profunde consecinţe urbanistice (ca mod de integrare a centrelor în localitate, realizarea sistemelor de centre civice ierarhizate, înscrierea în natură etc.) şi arhitecturale. Consecinţele arhitecturale se referă la dotările componente ale centrelor civice şi ale reţelei de dotări social-culturale, din care se detaşează acele dotări şi amenajări care facilitează contactele sociale. Aceste tipuri de dotări şi amenajări se pot împărţi în două categorii importante :

— cele care sînt specializate în crearea contactelor sociale prin programarea activităţilor afectate acestui scop (spectacole, terenuri de sport, săli de dans, săli pentru ceremonii şi şedinţe etc.) ;

— specializate în înlesnirea contactelor sociale spontane (restaurante, bufete, cofetării, magazine, holuri publice, terase, promenade, bulevarde, pieţe publice şi alimentare, parcuri şi grădini etc.).

Pentru fiecare din aceste tipuri de amenajări există categorii de solicitatori permanenţi sau ocazionali ; interacţiunea dintre activităţile ce se desfăşoară în dotările social-culturale sau în amenajări şi interesele particularizate ale locuitorilor, generează funcţia socială a centrului civic. Aceasta înseamnă că cu cît vor fi satisfăcute mai multe categorii ale populaţiei, cu atît valoarea polarizatoare a centrului civic va creşte ; de asemenea, dacă în centrul civic se măreşte numărul activităţilor proporţional cu numărul solicitărilor particularizate, el va deveni un spaţiu public multifuncţional, eficient şi rentabil. Dacă aceste caracteristici devin calităţi polarizatoare atunci centrul civic va fi o entitate spaţială şi funcţională reprezentativă a unei localităţi mici.

Scanned with CamScanner

1.8. ATRIBUȚIILE CENTRELOR CIVICE

Prin intermediul funcțiilor și activităților cuprinse într-un centru civic, localitățile mici cu caracter urban polarizatoare își vor îndeplini următoarele atribuții pentru proprii locuitori, pentru populația din localitățile polarizate sau pentru vizitatorii din alte localități :

— *Control* — asupra tuturor activităților politice, sociale, economice și culturale, prin sediile centrale ale conducerii politice, administrative, al serviciilor orășenești, a conducerii unităților economice etc.

— *Prezentare* — a realizărilor politice, economice, sociale și cultural-artistice ; prezentarea se va face la nivel vizual (vitrine, expoziții, muzee sau galerii de artă etc.) și al manifestărilor organizate și spontane (spectacole, publicitate, animație specifică).

— *Distribuție* — a informațiilor și valorilor cultural-educative (prin conferințe, cursuri de instruire, școli populare, comunicații de masă, transport etc.).

— *Polarizare* — a locuitorilor și vizitatorilor prin ofertele de servicii, animație, imagini estetice etc.).

— *Grupare* — a dotărilor care facilitează contactele sociale dintre locuitorii orașelor, dintre localnici și vizitatori, dintre localnici și navetiști (prin intermediul diferitelor forme de activitate, forme spațiale diverse, înscrierea în sit etc.).

Scanned with CamScanner

2. ANALIZA PSIHOTOPOLOGICĂ A UNUI SPAȚIU PUBLIC DE TIP URBAN

2.1. NOȚIUNEA DE COMPORTAMENT URBAN

De-a lungul dezvoltării civilizației umane au fost remarcate două tipuri principale de comportament corespunzătoare dezvoltării forțelor de producție, a condițiilor de muncă și locuire : rurale și urbane. Dezbaterea psihosociologică asupra caracteristicilor celor două tipuri de comportament depășește cadrul subiectului abordat în această lucrare. Vom analiza totuși cîteva aspecte semnificative în legătură cu preocupările științelor conexe celor de arhitectură și sistematizare, privind interacțiunea omului contemporan cu spațiul colectiv și, în special, cu cel public.

Comportamentul sau conduita este „manifestarea unei persoane într-o situație dată" ; dar situația poate fi analizată la diferite nivele ; ea este compusă din stimuli fizici, organizatorici, socio-economici ,etc., care acționează asupra receptorilor noștri senzoriali, precum și din perceperea obiectelor sau a relațiilor dintre obiecte sau indivizi. Percepțiile sînt determinate atît de date obiective cît și de către semnificațiile pe care le atribuie cel care le percepe. Conduita se manifestă în principal în spații colective, fapt ce a determinat, de-a lungul timpului, să apară și modele fizice ale spațiilor colective în general, sau ale spațiilor publice în special, caracteristice fiecărei epoci (agora, forum, piața etc.). Aceste modele formau de fapt o ambianță caracteristică ce înglobă în sine și un anumit tip de comportament.

Pentru explicarea noțiunii de comportament, Kurt Lewin (1890—1947), profesor la Universitatea din Iowa (S.U.A.), promotor al unei psihologii sociale, inițiatorul, în 1936, a psihologiei topologice, ca bază a matematicii topologice, a propus relația $C = f(S)$, ceea ce înseamnă că comportamentul (C) unor persoane este în funcție de o anumită situație (S) ; cunoscînd faptul că situația analizată se referă la interacțiunea dintre persoană (P) și ambient (A), relația poate fi scrisă :

$$C = f(P,A) \qquad C = f(P) \qquad C = f(A).$$

Individul este o persoană istorică, aparținînd unor grupări mici sociale, avînd o origine productivă și economică ; el posedă deci caracteristici de ordin psihosocial, care definesc însăși personalitatea sa. La rîndul său, ambientul este și el un ambient istoric, astfel că rațiunea lui de a exista, de a se perpetua, precum și transformările posibile, depind de o sumă de componente structurale, economice, politice, organizatorice etc.

Totalitatea indivizilor formează comunitatea, iar totalitatea ambientelor, formează ambiente sociale (ambientul muncii, ambientul civic, cultural, educațional etc.) în care persoana intră în interacțiune cu alți indivizi, sub diferite forme. În cadrul unor comunități mai mari — orașe — se remarcă faptul că fiecare persoană activează mai mult în cercul ambientului social specific comunității sociale a persoanei, iar fiecare fel de ambient acționează asupra întregii comunități. Se formează astfel o rețea de relații diferite și de interacțiuni care condiționează și modifică permanent comportamentul colectiv.

În comunitățile localităților rurale sau a orașelor mici, relațiile sociale sînt și vor fi mai omogene decît în orașele mari, datorită unei structuri sociale nediversificate cantitativ, ci doar calitativ (predomină una-două preocupări de bază — agricultura și industria — pe lîngă alte preocupări de proporții reduse, care includ serviciile, administrația, învățămîntul etc.). Această caracteristică va favoriza dezvoltarea unei vieți sociale intense, datorită omogenității structurii sociale dominante. Numărul redus de preocupări ale

Scanned with CamScanner

populației (în ambientele sociale specifice), nu va exclude totuși necesitatea de dezvoltare diversificată a ambientului civic de tip urban, care va avea de fapt influența hotărîtoare asupra formării comportamentului colectiv specific (prin forme variate de culturalizare, comerț diversificat, recreare, distracții etc.).

2.2. REMODELAREA CICLICĂ A STRUCTURII AMBIENTALE

În etapa contemporană de dezvoltare a societății, metodele de concepție specifice sînt de tip industrial, ca și dimensiunile spațiului (dictate de tehnologie, economie, circulații etc.), modul de organizare socială și de muncă, metode de producție, chiar viața colectivă și particulară. Toate acestea acționează asupra psihicului persoanei și al comunității, definind alternativ intenția de remodelare mai întîi a ambientului social, iar ulterior a comportamentului, care, așa după cum vom vedea va atrage după sine alte transformări la nivelul configurației spațiale, al spațiului de viață etc.

Reprezentarea schematică a acestui fapt se poate vedea în diagrama următoare :

(Această schemă reprezintă o adaptare, în legătură cu scopul lucrării de față, a celei propuse de Attilio Marcoli în „Teoria cîmpurilor").

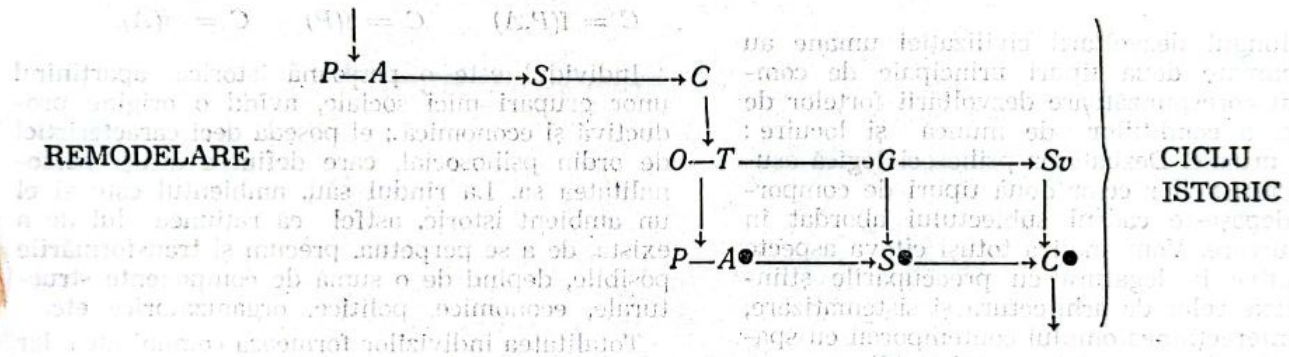

P = persoana / *A* = ambient / *P-A* = interacțiune persoană-ambient ;

S = situația ;

C = comportament ;

O = obiect / *T* = totalitatea obiectelor / *O-T* = interacțiunea obiect — totalitatea obiectelor ;

G = gestalt (ordine sau configurație) ;

Sv = spațiu de viață ;

P = persoana / A• = ambient restructurat / *P-A•* = interacțiunea persoană-ambient restructurat ;

S• = noua situație ;

C• = nou comportament.

O structură ambientală este dată de interacțiunea persoană — ambient, precum și de acțiunea reciprocă între comunitate și ambientul social *(P-A)*, care se petrece într-o anumită situație socio-economică și organizatorică *(S)* și care determină anumite comportamente *(C)*. Aceste comportamente generează o intenție de proiectare, avînd ca scop remodelarea sau restructurarea parțială sau generală a structurii ambientale.

Proiectul acționează asupra obiectului sau totalității obiectelor, creîndu-se o interacțiune reciprocă *(O-T)*. Din această interacțiune derivă o

nouă ordine și configurație *(G)*, în care ia naștere un nou spațiu de viață *(Sv)*.

În sens vertical, interacțiunea obiect-totalitate de obiecte *(O-T)*, favorizează noi raporturi în interacțiunea dintre aceeași persoană istorică și ambientul remodelat *(P-A•)*, noua ordine și configurație a obiectelor *(G)*, creează noi condiții activităților socio-economice *(S•)*, produse și de noua interacțiune persoană — ambient remodelat *(P-A•)* și, în sfîrșit, noul spațiu de viață *(Sv)* va favoriza realizarea unui nou comportament *(C•)*. Acest comportament va necesita, în timp, o nouă ordine în relațiile persoană — ambient, ca germene al necesității unei noi remodelări a ambientului.

Se poate observa în această schemă că intervenția proiectării se va petrece în cicluri, evident cicluri istorice, odată cu apariția condițiilor social-politice și economice pentru realizarea mutațiilor din spațiul de viață socială. Rolul forței conceptuale este acela de a împinge forțele care dețin condițiile socio-economice la crearea unui nou spațiu de viață socială (și odată cu acesta, la un nou comportament), calitativ superioară, care, în etapa actuală în țara noastră, o reprezintă urbanizarea pe diferite trepte de complexitate.

2.3. STRUCTURI SPAȚIALE STIMULATOARE ALE CONCEPTULUI DE URBANITATE

În urbanismul contemporan se remarcă două tendințe privind realizarea urbanității într-un spațiu public : contactele sociale din unitatea de vecinătate și cele dintr-un spațiu colectiv.

Caracteristica contactelor sociale de tip urban dintr-o unitate spațial-umană (unitatea de vecinătate concepută de C. A. Perry în 1929, în S.U.A., iar mai apoi diferite tipuri de grupări de locuit) este aceea că ele sînt stimulate de o clădire, o instituție (școală, club etc.), nu de un teritoriu (3.3).

În spațiul colectiv, urbanitatea este influențată de unele premise spațial-construotive, cu ajutorul cărora să se poată crea o polarizare continuă a oamenilor, o fluctuație a acestora.

Polarizarea se obține prin gruparea într-un spațiu limitat a mai multor funcții diferite și cu o densitate mare de activități, avînd intenția de a înlesni stabilirea și întreținerea contactelor sociale în cadrul unei ambianțe publice.

Această intenție se deosebește esențial de contactul „comunitar“ promovat de ideea de vecinătate. Urbanitatea preconizată la nivelul unui spațiu colectiv permite realizarea interacțiunii dintre om și spațiile publice într-un spațiu mai amplu decît cel al unității de vecinătate.

Spațiile construite ale unui oraș pot oferi deci premise pentru procesul urban, în sensul arătat ; dar aceasta nu este decît o latură. Cealaltă este formată de comportamentul omului în oraș. Cu alte cuvinte „un oraș urban necesită un om urban“ (Schmidt-Relemberg).

Centrele civice ale unor orașe mici (circa 10 000 de locuitori), vor putea crea o ambianță publică deosebită prin faptul că se vor înscrie atît în intențiile „comunitare“ ale unității de vecinătate (ca o rezultantă a sugestiei lui Perry potrivit căreia, un oraș cu un număr echivalent de locuitori poate deveni o unitate de vecinătate), cît și în cele ale spațiului colectiv, pentru că centrul civic va fi un spațiu public, component al spațiului colectiv, ceea ce îl va înscrie în ambianța socială a orașelor mici. Or, această ambianță va fi mult amplificată în cazul localităților polarizatoare ale unui sistem de localități, prin dinamismul relațiilor teritoriale și spațiale, generate de rețeaua ierarhizată de unități productive și dotări social-culturale.

În oricare dintre situațiile urbanistice, specialiștii relevă următoarele caracteristici ale comportamentului de tip urban, îndeosebi cele din spațiile colective : o structură relativ diferențiată privind ofertele din domeniul culturii, al distracțiilor, al bunurilor de consum etc. ; capacitatea și necesitatea de a forma subculturi în cadrul public al orașului (cercuri, puncte de întîlnire, de comunicații etc.) ; capacitatea de a-l accepta și primi pe celălalt, pe vizitator ; mișcarea în cadrul public orășenesc, calmă, rațională, fără a intra în conflict cu situațiile date ; punctualitatea și exactitatea impuse de complexitatea vieții urbane (Schmidt-Relemberg).

O caracteristică foarte importantă a tipului de locuitor urban, o reprezintă transformarea de către acesta a spațiului în durată. Spre exemplu urbanistul măsoară distanța în metri, kilometri etc. ; un locuitor al orașului va măsura distanța în „aproape“, „departe“, „faci atîtea minute pînă la...“ etc. Deci spațiul orașului, transformat în timp, poate fi comparat cu orice activitate a omului reductibilă la durate și eforturi (R. Ledrut — profesor la Universitatea din Toulouse).

Scanned with CamScanner

Comportamentul de tip urban presupune, de asemenea, o tendință permanentă de informare și culturalizare, destindere și recreare prin sport, jocuri colective etc., educarea copiilor și autoeducarea în spiritul mediului tehnic și al serviciilor de tip urban, acceptarea mediului tehnic ca o componentă principală a funcționării unui oraș contemporan etc. Aceste deziderate vor trebui să-și găsească spații speciale în centrele civice, capabile să polarizeze oamenii și să le influențeze favorabil comportamentul cu ajutorul tuturor funcțiilor prezentate, nu numai a celor derivate din funcția materială.

2.4. PSIHOLOGIA AMBIANȚEI

Într-o localitate mică există deci premise de a crea relații de vecinătate, amplificate însă la scara unui oraș. Spațiul colectiv conceput astfel, va deveni un factor psihologic al ambianței, un factor de însușire a orașului, de formare a conduitei de tip urban, de stimulare a relațiilor interpersonale, a răspunsurilor afective reciproce etc.

Inserția indivizilor în grupul de vecinătate și a acestuia în textura orașului, a fost studiată de mai mulți specialiști în psihosociologie (Perry, Lewin, Schmidt-Relemberg, R. Ledrut etc.), iar în ultima vreme ea a constituit motiv de inițiere a unei „Științe despre ambianță", în care psihologia ambianței ocupă un loc important. Cîteva din obiectivele acestei științe le vom prezenta ca analiză a comportamentului și a interacțiunii dintre om și ambianța sa, avînd ca scop înțelegerea unor aspecte ale fenomenelor pe care le pot genera structurile de tip urban.

Modelele de spații colective, caracteristice fiecărei epoci, înglobau în sine un anumit tip de comportament uman, care se dezvolta într-un anumit tip de ambianță. Știința contemporană remarcă faptul că în etapa actuală de dezvoltare a societății omenești, psihologia ambianței, care poate avea o mare influență asupra continuității locuirii, vizează în special relațiile cauzale și condiționale dintre comportamentul uman pe de-o parte și natura ambianței geografice, fizice și sociale în care se desfășoară existența individuală, pe de altă parte. Ea încearcă astfel să depisteze anumite regularități specifice de comportament, caracteristice pentru o ambianță, să determine influența pe care o au diferitele modele ale dimensiunilor ambianței fizice asupra comportamentului, percepției, gîndirii și afectivității individului. Este o problemă vastă, pluridisciplinară, din care vom extrage numai aspectele care vizează studiul spațiului colectiv al orașelor mici în curs de urbanizare. La rîndul lui, studiul științific al unor centre civice mici trebuie să includă și aceste aspecte remarcate de psihosociologia urbană, ca elemente importante în realizarea unei conduite de tip urban a locuitorilor.

Comportamentul populației din localitățile ce vor deveni orașe este încă de tip rural : el nu va putea fi exclus, ci adaptat noilor condiții de tip urban ce se vor crea prin introducerea unor industrii, a serviciilor de tip urban, a modului de locuire urbană etc.

Dealtfel se știe că multe dintre caracteristicile urbane au pătruns deja în mediul rural din țara noastră pe diferite căi (I. Matei) și anume prin :

— iradierea acestora, datorită mijloacelor de transport, comunicațiilor de masă (televiziune, radio, telefon etc.), caracteristicilor de funcționare a serviciilor ;

— proliferarea în rural a metodelor de tip urban cum sînt : mecanizarea agriculturii, munca în grup la C.A.P., implantarea unor industrii, creșterea gradului de deservire (electrificare, radioficare, cinematograf, școală obligatorie etc.) ;

— contaminarea spontană, caracterizată de apropierea față de o localitate urbană, prezența navetiștilor, participarea locuitorilor de la sate la piețele orașelor, utilizarea dotărilor comerciale și social-culturale ale orașelor de către locuitorii satelor, sosirea orășenilor la țară etc. ;

— sistemul educațional privind educarea copiilor și a tinerilor în spiritul comportamentului urban prin intermediul școlii, al cercurilor științifice și culturale, al constrîngerilor vieții de tip urban.

„Știința despre ambianță" este o știință relativ nouă, inițiată cu puțin timp în urmă (H. M. Proshansky, W. H. Ittelson, L. G. Rivlin în „The influence of the psychical environment on behaviour" în „Enviromental Psychology", 1970, pp. 27—37) și care nu are încă o structură teoretică bine închegată. Ea include pînă în prezent o serie de afirmații generale cu valoare metodologică și euristică, privind natura ambianței, relația acesteia cu comportamentul uman și modul în care trebuie cercetată această relație.

Potrivit teoriei lui Proshanski, Ittelson și Rivlin, ipoteza fundamentală a psihologiei ambianței este următoarea : proprietățile ambianței fizice și spațiale influențează în mare măsură comportamentul uman ; ambianța fizică poate fi o sursă pentru înțelegerea comportamentului uman.

Scanned with CamScanner

2.5. NATURA AMBIANȚEI ȘI RELAȚIA EI CU COMPORTAMENTUL UMAN

Ambianța care intervine în studiul comunicațiilor interpersonale dintr-un ansamblu arhitectural este de natură fizică și socială. Relațiile dintre cele două componente izvorăsc din constatările (particularizate pentru localități mici în general, iar pentru viitoarele orașe, în special), potrivit cărora condițiile geografice și climaterice preexistente nu vor putea fi schimbate, ci puse în valoare sau diminuate, în funcție de calitățile lor cu ajutorul procedeelor tehnice și arhitecturale; în schimb, preocupările tradiționale de tip agrar care au generat comportamentul de tip rural al locuitorilor, vor trebui integrate și transformate într-o ambianță de tip industrial, cu intenția de a crea un comportament de tip urban, în care caz intervin și probleme de psihologie.

Există două tipuri fundamentale de abordare teoretică a problematicii psihologiei ambianței: obiectivă și fenomenologică.

Abordarea obiectivă (Watsoniană) consideră că între ambianță și comportament există o relație cauzală directă și deci anumite modele ale ambianței fizice evocă anumite răspunsuri comportamentale (sentimente, atitudini, expectanțe).

Abordarea fenomenologică (tip Koffka) consideră ambianța nu așa cum este ea, ci așa cum este concepută și mai ales trăită. Abordarea fenomenologică consideră că comportamentul uman nu își are originea în proprietățile obiective ale stimulilor externi, ci într-o lume internă; el nu izvorăște dintr-o ambianță externă, ci dintr-una psihologică. Gradul de cultură al fiecărui individ poate constitui un reper de participare la înțelegerea problematicii psihologiei ambianței.

Natura ambianței este condiționată deci și de modalitățile (subiective) de abordare teoretică ale psihologiei ambianței, în cadrul căreia relațiile dintre ambianța fizică și cea socială au în vedere stimularea unui anumit tip de comportament. Această relație rezultă din ipoteza fundamentală a psihologiei ambianței. Ipoteza modificării comportamentului uman prin modificarea ambianței fizice, presupune nu numai faptul că există o relație între cele două variabile, ci și faptul că această relație este adînc înrădăcinată în stabilitatea și consistența răspunsurilor umane la mediul fizic. Nu vom insista asupra experimentelor pe baza cărora s-a ajuns la aceste concluzii (H. Osmond), ci vom prezenta formulările date de cercetători pentru o serie de corolare ale ipotezei fundamentale:

— comportamentul uman este stabil și consistent în timp și situații, în raport cu ambianța fizică; de aceea se pot identifica modele comportamentale caracteristice pentru anumite ambiente (subiecții asupra cărora s-au făcut experimentele executau anumite activități în anumite locuri și în anumite momente ale zilei, avînd deci modele stabile de utilizare a spațiului);

— comportamentul uman, în raport cu spațiul fizic, manifestă o oarecare diversitate în spațiu, la un moment dat și o continuă variabilitate în timp, într-un anumit spațiu. În ciuda stabilității și regularității sale (loc de muncă, locuire etc.), comportamentul individului se modifică continuu, deoarece sistemul fizic este un sistem deschis (potrivit nivelului cultural, al cadrului de viață socială etc.). De pildă proprietățile fizice ale unui centru civic nu sînt numai în funcție de numărul construcțiilor, de poziția lor, de aspectul lor plastic, ci și de activitățile pe care le grupează, de calitățile lor polarizatoare, de numărul de persoane care le frecventează, posibilitățile de adaptabilitate etc.;

— deși există doar o singură situație de ambianță, există diferite medii și anume atîtea cîte componente ale ambianței există din al căror punct de vedere poate fi studiat procesul (depinde deci de structura socială a populației). Perceperea ambianței este unică și diferită pentru fiecare individ (potrivit teoriei lui Koffka). Fiecare participant își însușește acea proprietate a ambianței care exprimă relațiile sale unice cu ambianța și este determinat și de experiența sa anterioară, fondul său socio-cultural, atitudinile sale etc. Ambianța fizică, ca atare, este neutră; ea capătă semnificație numai atunci cînd este percepută și deci atunci cînd deviază de la un nivel stabil și constant de adoptare.

Cercetarea relației dintre natura ambianței și comportamentul uman se poate face pe mai multe căi în funcție de domeniul interesat dintre care se vor alege acelea care duc la concluzii practice privind conceperea unor centre civice de dimensiuni reduse.

Potrivit celor prezentate cu privire la natura ambianței și a relațiilor dintre aceasta și comportamentul uman, se constată că luarea unei decizii impusă de psihologia ambianței se poate face la diferite nivele ale organizării sociale.

O primă decizie se impune la nivel individual: existența și comportamentul individului sînt cele

Scanned with CamScanner

care determină semnificația ambianței pentru individ. Răspunsurile individului la ambianță sînt mediate de complexul său orientativ-atitudinal.

La nivel social se impune cercetarea interacțiunii dintre modelele comportamentale sau orientative și structurile caracteristice unui anumit grup, în care acestea sînt integrate, pe de-o parte și mediul fizic în care există aceste grupuri, pe de altă parte. La nivelul unei comunități mai largi (urbană sau rurală) se cercetează relațiile dintre raporturile intergrupale, activitățile instituționale și mediul fizic al acestor dotări (amplasarea dotărilor, a locuințelor, a spațiilor de recreare etc.). Mediul fizic constituit de om nu este numai un fenomen fizic, ci și unul social: școlile, spitalele, locuințele, străzile și șoselele sînt și o expresie a sistemului social care determină activitățile și relațiile umane.

2.6. ELEMENTE DE TOPOLOGIE CLASICĂ CU CARACTER TEHNIC

Se observă deci că o atenție deosebită este acordată persoanei ca factor activ, cu percepția sa, cu necesitățile sale, reflexiile și expresia, influențînd construcția ambientului.

Între ambient (fizic, social, productiv) și persoană (sau grupuri de persoane), există relații (obiective sau fenomenologice), iar în final ambientul poate influența comportamentul persoanei, dar nu poate fi determinant.

Cadrul de desfășurare a relațiilor dintre persoană și ambient este spațiul topologic și psihologic.

Topologia este o ramură a geometriei, care studiază proprietățile de natură exclusiv calitativă, nemetrică, ale figurilor din spațiu. Ea este o geometrie a corpurilor ce se deformează într-un mediu care se deformează și el, avînd însă o serie de elemente permanente de ordine (fig. 1). Pentru a vedea indicii topologici care determină fenomenul studiat, este necesară prezentarea succintă a unor elemente teoretice de topologie clasică, cu caracter tehnic.

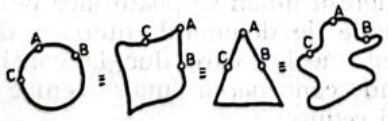

Fig. 1. Forme geometrice egale ca suprafață ce se deformează, avînd însă elemente permanente de ordine (*A*, *B*, *C*).

Principalele componente ale topologiei ca știință a relațiilor spațiale sînt curba de tip Jordan și conexiunile.

Curba (sau cercul) de tip Jordan este o linie de „frontieră" care separă o regiune internă de una externă, adică o linie de separație dintre două spații. Ea este o linie închisă care nu se intersectează pe ea însăși (fig. 2 și 3).

Conexiunea este un concept fundamental al topologiei și se reprezintă ca o linie care leagă două puncte ale spațiului (fig. 4).

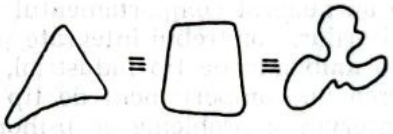

Fig. 2. Figuri geometrice formate din linii închise, egale ca suprafață, fiind curbe de tip Jordan.

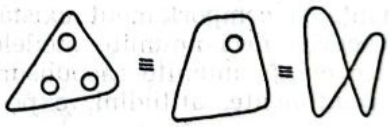

Fig. 3. Figuri geometrice formate din linii închise, egale ca suprafață, nefiind curbe de tip Jordan, deoarece se intersectează pe sine.

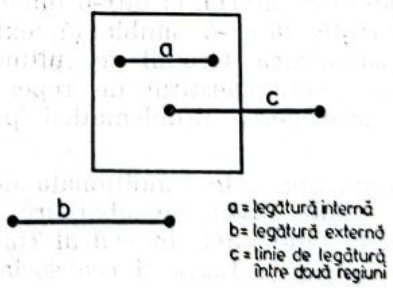

Fig. 4. Conexiuni topologice.

Cu ajutorul acestor două componente se realizează studiul relațiilor topologice fundamentale, care includ o parte în totalitate. Relația spațială parte-tot, din punct de vedere al proiectării, reprezintă relația obiect — totalitatea obiectelor, iar din punct de vedere psihologic, relația persoană (grup social) — ambient (fig. 5).

Scanned with CamScanner

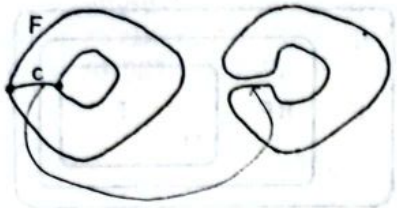

Fig. 5. Datorită conexiunii *C*, configurația *F* devine curbă de tip Jordan.

Întrucît tipurile de relații sînt similare atît în spațiul topologic cît și în cel psihologic, iar cele două componente ale unui spațiu public nu pot fi separate, noțiunea de „psihotopologie" simplifică manipularea conceptelor. Astfel, apare relația componentelor topologice :

parte, modul spațial	=	grup social minor, fracțiune comunitară
(în topologie)		(în psihologie)
totalitate, ansamblu de moduli	=	grup social prevalent, comunitate
(în topologie)		(în psihologie)

Deci, cu ajutorul psihotopologiei se pot studia celulele de viață socială în cadrul unui ansamblu, precum și structura ambientală a cadrului urbanistic format dintr-o totalitate de celule. Aceste celule de viață sînt de fapt moduli spațiali convenționali, care definesc modulii spațiului de viață (regiuni sau zone de activitate, legăturile sau conexiunile funcționale dintre aceste elemente fizice etc.).

Regiunea psihologică reprezintă o parte a spațiului de viață coordonată de un grup social, iar în interiorul acestui spațiu grupul se mișcă, îndeplinind locomoția și comunicația (utilizarea centrului civic de către comunitate). În această situație formațiunile minore interne componente ale spațiului colectiv de viață socială (activitățile componente ale centrelor civice), vor fi coordonate, de un grup social prevalent.

Formațiunile minore se manifestă în regiuni topologice cu o fizionomie spațială internă legată de activitatea formațiunii sociale coordonatoare, putînd fi modificată în funcție de necesitățile grupării dominante (o anumită activitate din spațiul destinat culturii poate fi schimbată, dacă o cere populația localității, putînd fi înlocuită cu alta, dacă spațiul permite). În concept, legătura dintre ele se realizează cu ajutorul curbei de tip Jordan. Conexiunile care intercepteză și traversează spațiile sînt de două tipuri, exprimîndu-se grafic ca o linie sau ca o fîșie (fig. 6).

Legăturile topologice reprezintă calea unei locomoții, adică mutarea fizică a persoanelor pe căi adecvate scopului (la nivel macroteritorial

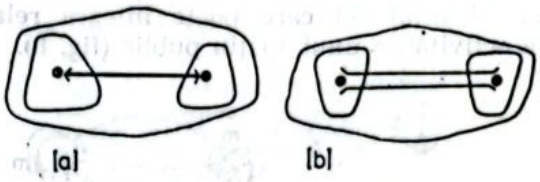

Fig. 6. Exprimarea grafică a conexiunilor: *a* — ca o linie (locomoție); *b* — ca o fîșie (comunicație directă).

fiind utilizat automobilul, trenul, navele etc., iar în cazul unui spațiu colectiv restrîns, pietonal, folosind piețele, aleile, străzile, bulevardele, pasajele etc.), sau pe o cale de comunicație, adică un contact direct și real, nu imaginar, care poate indica de asemenea, o distanță, sensul de deplasare fizică a persoanelor pe calea mijloacelor adecvate scopului, fie date de calitatea popularizatoare a diferitelor activități, fie dirijate prin corespondență, telefonie, radio, etc.

Așadar, spațiul regiunii tologice este continuu traversat de spațiul de locomoție și de spațiul de comunicație, care transformă regiunea aparent închisă, într-o regiune deschisă. Se poate spune deci că o regiune topologică este deschisă, nu atît pentru forma sa fizică (deci hotarele ei nu sînt închise, limitate, problemă care necesită totuși determinarea nehotărîrii formale a structurii spațiului) cît pentru intensitatea locomoției și mai ales a comunicației.

Din acest punct de vedere, orașul contemporan este o regiune mai mult deschisă în spațiul socio-urbanistic ; intensitatea mutațiilor în fiecare regiune și modul de comunicații sociale, culturale, civice sînt mai active în oraș, datorită relațiilor teritoriale. Aceste regiuni au și efecte psihologice mai pronunțate, fiind traversate continuu de informații provenite din relațiile intense și colective.

Indiscutabil că, cu cît sînt mai diferențiate regiunile în interiorul lor, cu atît mai mari sînt dificultățile legăturilor fizice, sociale, conceptuale și ale spațiului de relații (care cuprinde spațiul de locomoție și pe cel de comunicație) de la liniar la concentric sau chiar confuz. Astfel, dacă pe teritoriul unei localități mici sau relativ mici este dispus un centru multifuncțional și mai

Scanned with CamScanner

multe centre specializate (monofuncționale), relațiile sînt mai simple; dacă există mai multe zone multifuncționale, relațiile se multiplică mai întîi în interiorul celulelor (de data aceasta, centrele) apoi între acestea și întregul oraș (fig. 7).

In studiul unui spațiu de viață apare un termen nou, spațiul de relații, asupra căruia vom insista, el fiind cel care poate integra relațiile dintre activitățile unui spațiu public (fig. 8).

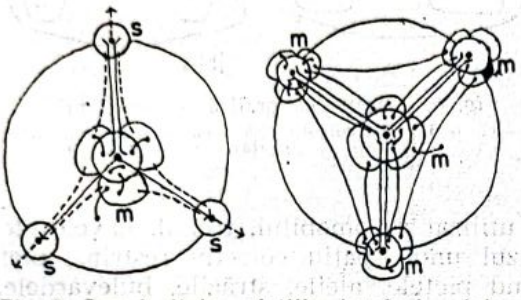

Fig. 7. Complexitatea relațiilor topologice într-o structură urbană:
m — centru multifuncțional; *s* — centru specializat sau monofuncțional.

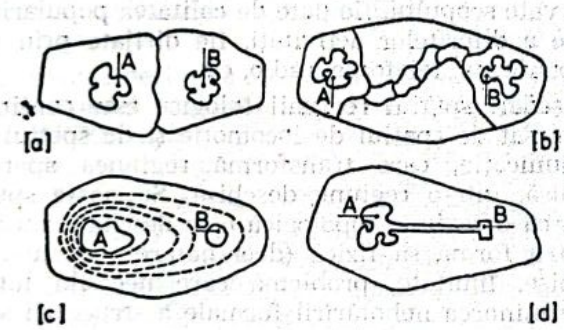

Fig. 8. Cazuri de activizare ale spațiului de relații:
A, B — regiuni tolologice; *a* = *A, B* sînt separate la interior de o linie mediană; *b* = *A, B* dezvoltă regiuni de comunicare intermediare, ca un parcurs pe o suprafață nedeterminată; *c* = *A* tinde să comunice cu *B*; se constituie un cîmp de forțe către *B*; *d* = *A, B* comunică între ele printr-un canal de comunicație.

Dincolo de diferențele interne ale spațiului privat, apare grosimea (sau lărgimea) frontierelor (directe sau psihologice). Între o regiune internă și una externă, apare o zonă de frontieră, care prin grosime se definește ca o regiune intermediară. Cu cît grosimea acestei frontiere este mai mică, cu atît relațiile sînt mai intense (fig. 9). Or, aici intervine, pe lîngă modul de concepere și realizare a construcțiilor privind relațiile dintre interiorul și exteriorul clădirilor monofuncționale, modul de concepere organizatorică a relațiilor dintre activități (accesibilitate directă, spontană, coordonare, comasare etc.).

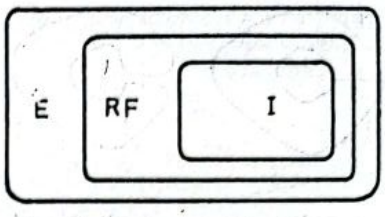

Fig. 9. Zona de „frontieră" intermediară:
I = regiune internă; *E* = regiune externă; *RF* = regiune de frontieră.

Condițiile topologice cele mai favorabile sînt cele de incluziune (fig. 10). Între o regiune internă **A** și una externă **B** aflate în două situații diferite, va fi necesară stabilirea unor legături pentru a se realiza o curbă de tip Jordan, adică pentru redarea grafică a comunicabilității, iar în felul acesta se va crea un spațiu de relații.

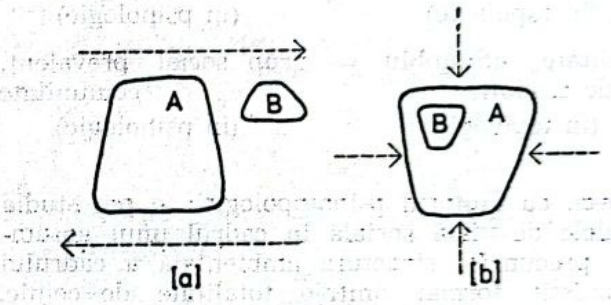

Fig. 10. Condiții topologice defavorabile (*a*) și favorabile (*b*):
A și *B* sînt regiuni topologice.

Între spațiul interior și cel exterior pot să apară o serie de obstacole, care trebuie învinse în vederea realizării conexiunilor de locomoție și comunicație, în special în cazul ansamblurilor ce se remodelează. Barierele reduc, în general, facilitățile de comunicare. Cazurile cele mai caracteristice din punct de vedere topologic sînt următoarele (fig. 11):

— există mai multe căi de a ocoli bariera B;

— se caută un punct de penetrație;

— în cazul în care bariera este impenetrabilă și inaccesibilă, se stabilește o separare netă între spații, impunndu-se în final abandonarea.

Intenția majoră rămîne însă necesitatea de a trece peste bariere, cu toate dificultățile pe care aceasta le comportă.

Legăturile și relațiile fizice, sociale sau conceptuale sînt mișcări cu semnificație urbanistică, în particular fiind vorba de mișcarea unei situa-

Scanned with CamScanner

ţii, către o alta, avînd tendinţa de a depăşi anumite obstacole : relaţii dintre două persoane, un individ care îşi atinge un scop, un grup social

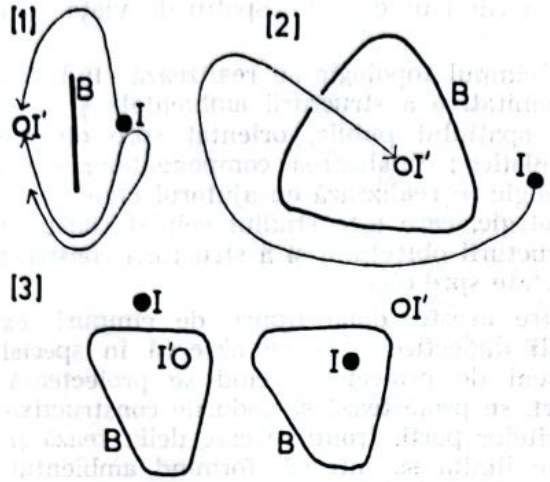

Fig. 11. Cazuri de constrîngeri topologice:
B = barieră; *I* = poziţia iniţială; *I'* = intenţia de finalizare.

care se găseşte într-o anumită situaţie etc., toate acestea produc o stare de mişcare, care nu este o schimbare de stări, cît de situaţii sau poziţii (fig. 12 şi 13).

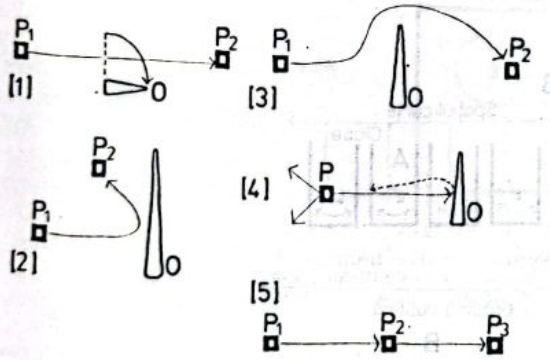

Fig. 12. Situaţii teoretice de depăşire a constrîngerilor fizice:
1 = depăşirea obstacolului; 2 = obstacolul este prea mare: deviaţie; 3 = rotire în jurul obstacolului; 4 = forţe care anulează tendinţa de înaintare; 5 = evoluţia progresivă. O = obstacol; P_1, P_2, P_3... — poziţii iniţiale şi finale ale indivizilor.

Deci scopul fundamental al topologiei va fi realizarea structurii cîmpului de relaţii, dezvoltarea unui cîmp în altul precum şi valorificarea spaţială a tensiunilor şi interacţiunilor care derivă din conexiunile topologice (relaţii de comunicaţie între regiuni conexe).

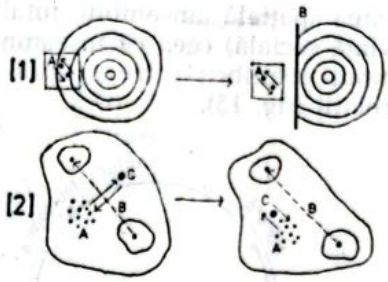

Fig. 13. Corectarea unor situaţii:
1 = protecţia contra zgomotului; 2 = amplasarea unor dotări sau a centrului în raport cu o arteră de circulaţie; *A* — persoane; *B* — obstacol; *C* — dotări.

Continuitatea absolută a psihologiei formei (bazată pe persoană, în particular pe activitatea perceptivă a persoanei) în psihologia topologică, care se bazează pe interacţiunea între persoană şi ambient, duce la concluzia că problema ambianţei psihologice este în funcţie de modul de proiectare a spaţiului nostru de viaţă.

2.7. DIMENSIUNILE URBANISTICE ALE CÎMPULUI TOPOLOGIC

Cîmpul topologic, ca semnificaţie urbanistică a tuturor proiectelor de arhitectură, este o totalitate de regiuni conexe (celule de viaţă socială) configurate, care sînt în relaţii reciproce, relaţii trasate de parcursul de locomoţie şi de comunicaţie, pentru a specifica valoarea optimală a spaţiului în totalitatea sa (fig. 14).

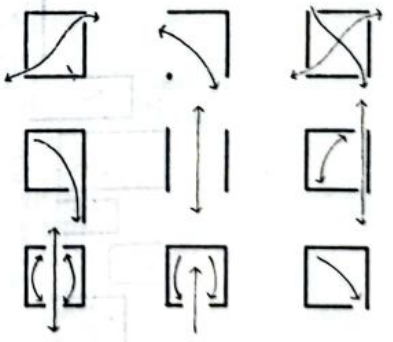

Fig. 14. Expresii topologice ale celulelor de viaţă socială.

Proiectînd „graniţele", „frontierele", înseamnă că realizăm un echilibru dialectic între subdiviziunile spaţiului (spaţiu intern şi spaţiu extern)

Scanned with CamScanner

și continuitatea spațială (ansamblu, totalitatea celulelor de viață socială) ceea ce înseamnă de fapt realizarea unui echilibru între spațiul privat și spațiul de relații (fig. 15).

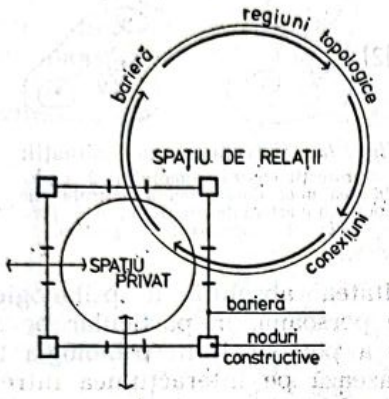

Fig. 15. Componentele cîmpului topologic.

Spațiul privat trebuie înțeles nu în sensul proprietății private, ci în sens funcțional, adică acel spațiu care permite desfășurarea unor acțiuni ce nu se pot desfășura în altă parte.

Continuitatea spațială nu trebuie înțeleasă în sensul locomoției și comunicației, deoarece spațiul intern nu este izolat; continuitatea spațială se subînțelege în alți termeni, anume că spațiul intern și extern reprezintă un spațiu de relații în sens psihologic și sociologic, considerînd spațiul ca fiind unic — un spațiu de viață al omului.

În cîmpul topologic se realizează studiul celulei habitative a structurii ambientale și a structurii spațiului public, orientat spre dimensiuni urbanistice; finalizarea componentelor cîmpului topologic se realizează cu ajutorul cîmpului fenomenologic, care este studiul celulei constructive, a structurii obiectului și a structurii constructive, orientate spre obiect.

Între aceste două tipuri de cîmpuri există relații dialectice, care se observă în special în termeni de proiectare: cînd se proiectează un obiect, se proiectează și nodurile constructive ale diferitelor părți, frontiere care delimitează și definesc limita sa internă, formînd ambientul interior al spațiului privat, precum și legăturile sale cu exteriorul. Va rezulta ambientul spațiului de relații. Dialectica se referă la faptul că un obiect este complex, un tot format din părți, o totalitate constituită din subtotalități. Mai multe obiecte formează o totalitate, un ambient, deci se realizează un întreg cortegiu de relații spațiale cu consecințe urbanistice (fig. 16).

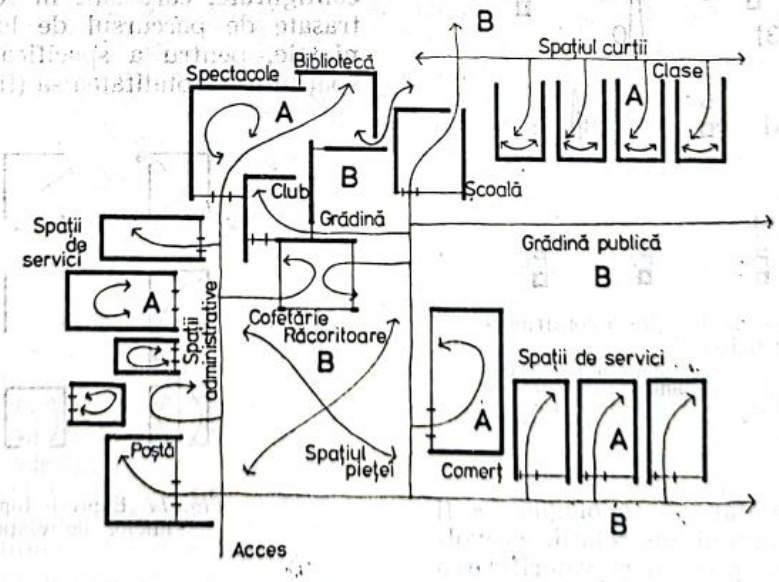

Fig. 16. Exemplificarea unei structuri ambientale de viață socială reprezentată cu mijloace topologice:
A — spațiu privat; *B* — spațiu de relații.

Scanned with CamScanner

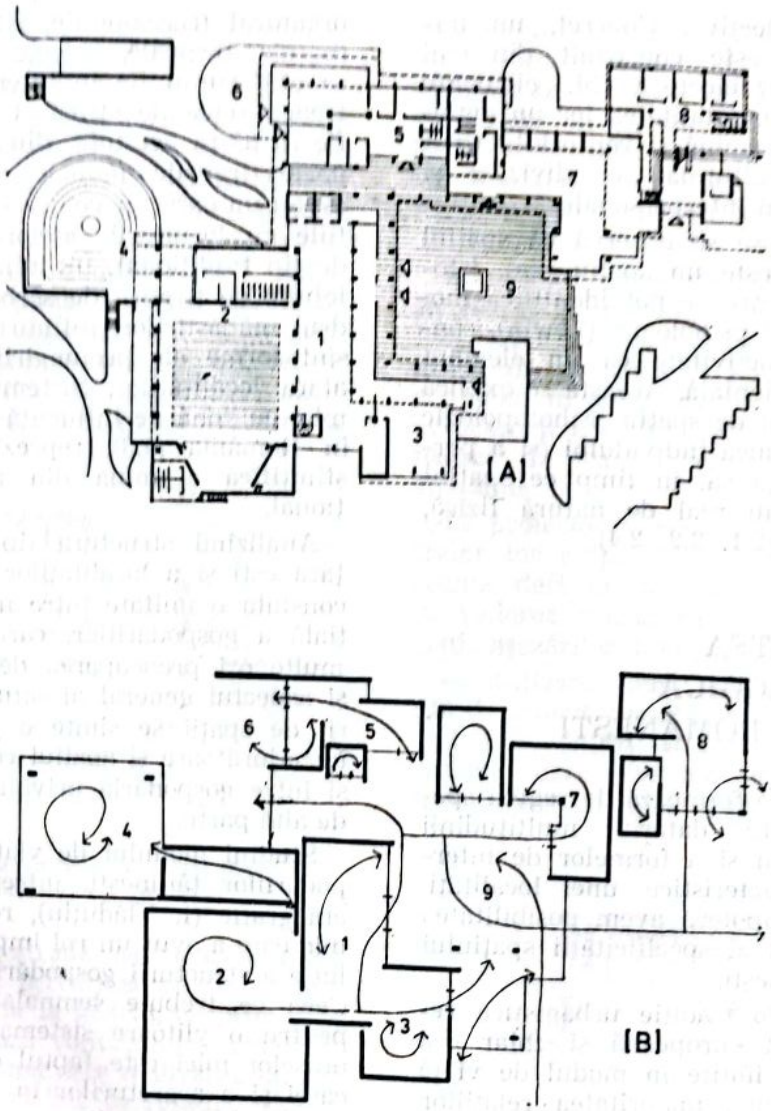

Fig. 17. Analiza topologică a unui centru civic:

A — centrul civic din Sindelfiugen; *B* — exprimarea topologică a centrului civic din Sindelfiugen: 1 — foaier; 2 — sala mare; 3 — sala mică; 4 — teatru în aer liber; 5 — club — bufet; 6 — terasă; 7 — bibliotecă; 8 — birouri administrative; 9 — piață de tip agora.

Se poate afirma deci pe baza analizei topologice, că arhitectura modernă este și urbanism (și invers), iar metodologia sa poate fi designul industrial. Rezultă o sinteză a acestei dialectici continui, între teze și antiteze, între cîmpul topologic și cîmpul fenomenologic, între forma (gestaltul) ambientului și configurația totalității spațiale structurate.

Pe ansamblu, între modulii spațiali există o interdependență reciprocă : elementele constructive definesc zonele de activități, iar zonele de activități sînt legate între ele prin conexiuni.

Într-un ansamblu de obiecte arhitecturale, spre exemplu spațiile componente ale unui ansamblu civic, analiza se va face pornind de la faptul că el reprezintă o totalitate de moduli spațiali, avînd fiecare ambientul său interior, dar că fiecare din aceste obiecte au la rîndul lor o prelungire spațială, în sensul spațiului de relații în sfera psihologică și cea sociologică (fig. 17).

Echilibrul dintre subdiviziunile spațiului privat (din spațiul colectiv sau habitativ) și spațiul de relații va trebui să fie un echilibru dinamic, capabil să definească specificul oricărui spa-

Scanned with CamScanner

țiu unic de viață colectivă. Concret, un ansamblu public urban este constituit din mai multe subansambluri (obiecte vechi, elemente naturale etc.) formînd în totalitatea lor un ambient urbanistic care determină și reprezintă tipul de mentalitate socio-culturală a indivizilor și tabloul specific de relații interpersonale.

Sintetizînd cele expuse se observă că spațiul de viață din ambient este un spațiu real, istoricește determinat, în care se pot identifica modulii spațiali cu modulii psihologici (Lewin), considerînd persoana în activitate ca un element inclus în structura ambientală. Aceasta se explică prin faptul că conceptul de spațiu psihotopologic are în vedere interacțiunea individului (și a percepției lui) cu ambianța sa, în timp ce spațiul de viață este un spațiu real de natură fizică, socială și conceptuală (2.1, 2.2, 2.4).

2.8. SPECIFICITATEA PSIHOTOPOLOGICĂ A SATELOR ROMÂNEȘTI

În spațiul de relații se formează de regulă specificul spațiului colectiv datorită multitudinii tipurilor de subdiviziuni și a formelor de interacțiuni reciproce, caracteristice unei localități. Pornind de la această ipoteză avem posibilitatea de a analiza un aspect al specificității spațiului colectiv în satele românești.

Satul românesc are o tradiție urbanistică redusă. Influența sud-est europeană și chiar cea mediteraneană, sînt resimțite în modul de viață socială de tip tradițional, majoritatea relațiilor sociale (obiceiuri, hore, tîrguri etc.) desfășurîndu-se în aer liber. Nu putem nega faptul că locuitorii satelor noastre n-ar fi simțit nevoia unor spații publice construite, dar trebuie amintit aici că biserica, forța care conducea pe atunci treburile locale, nu-și crea în jurul ei un centru administrativ sau cultural, pentru simplul motiv că acestea nu făceau parte din așezămintele parohiale, iar satul nu avea forța economică, culturală și financiară să-și realizeze aceste dotări. De aceea moștenirea noastră în domeniul cadrului construit este realativ săracă.

Celălalt aspect pe care l-am amintit, al contactelor sociale în aer liber, acestea îmbracă forme deosebit de variate, care se înscriu în categoria spațiului de relații psihotopologice.

Formele de manifestare socială tradiționale de pe teritoriul țării noastre, au avut un caracter organizat (ceremoniile, ritualurile etc.) și ritmic (horele, tîrgurile, obiceiurile). Aceste manifestări se desfășurau fie în interiorul localității, pe întreaga rețea de străzi și curți ale gospodăriilor, fie în afara acestora, din ultima categorie făcînd parte tîrgurile (anuale, săptămînale etc.), care aveau un caracter comercial și de distracție. Relațiile cu locuitorii satelor învecinate sînt și ele de tip tradițional. Întîlnirile și manifestările prilejuite de tîrguri, de sărbătorile religioase în cadrul mănăstirilor, întîlnirile spontane din hanuri sînt forme ale prelungirii contactelor sociale în afara localităților. Sistemul de localități urbane mici cu zonă de influență preconizat să se creeze în România (4.3), reprezintă deci continuitatea științifică a unuia din aspectele de tip tradițional.

Analizînd structura tipologică a gospodăriilor țărănești și a localităților rurale românești, vom constata o unitate între modul de realizare spațială a gospodăriilor, care reflectă de cele mai multe ori preocuparea de bază a proprietarului și aspectul general al satului : în ambele categorii de spații se simte o penetrare între natura înconjurătoare și spațiul construit, pe de-o parte, și între gospodăria privată și spațiul colectiv pe de altă parte.

Studiul modului de viață și organizare a gospodăriilor țărănești, întreprins de specialiști în etnografie (I. Vlăduțiu), remarcă factorul economic care a avut un rol important în întreaga evoluție a structurii gospodăriei rurale din România. Ceea ce trebuie semnalat ca aspect important pentru o viitoare sistematizare și arhitectură a orașelor mici este faptul că modul de așezare a casei și a acareturilor în raport cu ulița (pentru oricare din ocupațiile gospodarului), cuprinde doi parametri constanți pentru majoritatea localităților rurale închegate ; orientarea heliotermică și climatică (ca model subiacent al structurii locale) pe de-o parte și trecerea gradată a spațiilor din interiorul locuinței pînă la stradă (relația dintre spațiul privat și ambianța socială), pe de altă parte. Cei doi factori reprezintă invarianții structurali formali care ar putea genera la rîndul lor, idei pentru conceperea unor tipuri de spații publice cu caracter specific și reprezentativ.

Spațiul de relații îl formează strada principală care polarizează mișcarea oamenilor pentru muncă, plimbare, diferite manifestări etc., mișcare ce devine spectacol pentru alții.

Tipul de comportament caracteristic care participă la valorificarea spațiului de relații îl for-

Scanned with CamScanner

mează sociabilitatea și relațiile de vecinătate ale locuitorilor, care sînt stabile și omogene, fapt ce a permis continuitatea lui pînă azi.

Natura ambianței sociale este formată de spațiul privat habitativ permeabil, elementele naturale și de un element aparent minor, care este banca de la poartă (G. Sebestyen). Între gospodărie și stradă există o gradare a spațiului, în așa fel, încît gospodăria apare expusă străzii. Între casă și curte se interpune foișorul, cerdacul, prispa sau șatra maramureșeană, deci spații acoperite dar deschise; între curtea gospodăriei și stradă sînt gardul și poarta, traforate și de mică înălțime permițînd cuprinderea în profunzime a

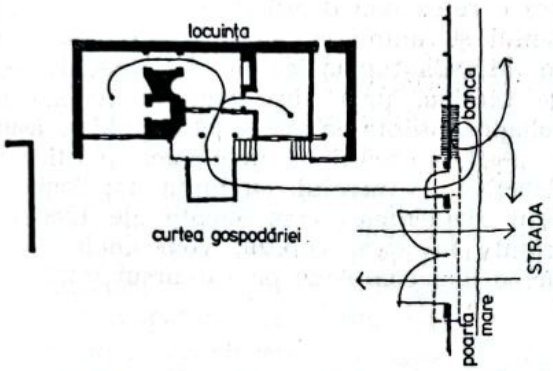

Fig. 18. Relația spațială între gospodăria individuală și spațiul public de tip românesc.

curții, iar între gard și stradă, sau mai bine zis între gospodărie (spațiu privat) și stradă (spațiu de relații) apare banca de la poartă, ca prim element fizic care facilitează contactele sociale; el devine un modul tradițional care realizează uneori transformarea relațiilor sociale în relații psihologice. Orientarea principalelor spații ale gospodăriei românești spre stradă, îi conferă acesteia calitatea de componentă și participantă la spectacolul social al străzii (fig. 18).

Așadar trebuie să sesizăm penetrabilitatea topologică a spațiului, precum și valorificarea plastică a elementelor de interferență (foișorul și poarta capătă uneori valori sculpturale care depășesc cadrul arhitectural) pentru ca și ele să devină elemente de spectacol pentru alții.

În anumite ocazii, sărbători, ceremonii etc., obiceiuri care se manifestă și azi, este inclus întregul teritoriu al satului, ceea ce ne conturează un alt specific de relații topologice între toate componentele cadrului fizic. Teorii moderne definesc acest mod de abordare al sistematizării ca procedeu de integrare funcțională și spațială, păstrînd însă măsura comparației. Uneori, cu ocazia colindelor, a nunților sau altor manifestări, multe din gospodării își deschid porțile, devenind la un moment dat ele însele spații publice temporare în cadrul localității ceea ce pare să ducă la constatarea că modul tradițional de utilizare a teritoriului satelor românești este bazat pe integrare și penetrabilitate între spațiul privat și spațiul de relații.

Invarianții structurali ai manifestărilor tradiționale și ai modulilor spațiali și psihologici din localitățile rurale, subordonați conceptului de arhitectură rațională a epocii contemporane, pot contribui în mare măsură la conturarea teoretică și practică a unui specific de arhitectură românească în cadrul viitoarelor orașe mici din România.

În proiectarea acestui tip de orașe și a centrelor lor civice, este recomandabil să se țină seama deci de următorii invarianți structurali, în vederea conturării spațiului colectiv caracteristic așezărilor mici (fig. 19):

— utilizarea unei părți mari din spațiul localității pentru parcursuri sau manifestări ludice, care vor conferi acestuia un caracter dinamic, caracter care este indicat ca tradițional-specific în relația topologică a centrului civic cu celelalte

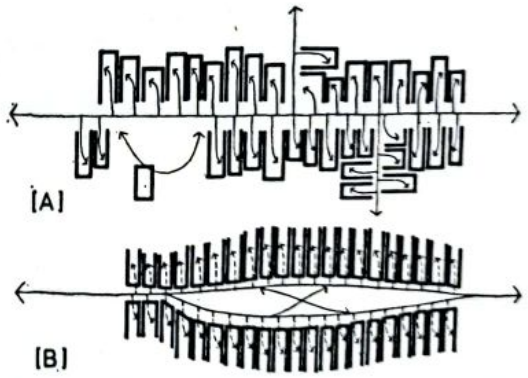

Fig. 19. Reprezentarea topologică a unui spațiu colectiv de tip rural:
A — sat românesc; *B* — sat săsesc.

zone ale localității; în acest sens, vor putea fi luate în studiu: legăturile centrului civic cu alte subcentre, cu locul de muncă, cu locuințele etc., (orașe industriale, industrial-agrare); modul de desfășurare a obiceiurilor tradiționale sezoniere (colindul — iarna, drăgaica — primăvara, cununa — vara, la coacerea grînelor, nedeea — la încheierea secerișului etc., obiceiuri care se desfășoară și astăzi în mod organizat, într-una sau mai multe localități învecinate), sau ceremoniile (nunți, alte

Scanned with CamScanner

evenimente familiale). Acest aspect al specificului de arhitectură românească în orașe mici, provenite din localități rurale se va putea realiza în timp, pe un fond de permanență, care îi va conferi garanția continuității ;

— transpunerea caracterului de permeabilitate socială a gospodăriei românești tradiționale la arhitectura și sistematizarea dotărilor din spațiile publice contemporane ; aceasta este una din concepțiile posibile de avut în vedere în proiectarea unor dotări social-culturale (încăperi de club, casă de recreație, cercuri, terase etc.), raportate la spațiul de relații din zonele libere limitrofe ;

— utilizarea spațiului pieții publice pentru diferite activități (sport, loc de joacă pentru copii, proiecții cinematografice în aer liber), ca și pentru activități ludice (joc, terasă pentru prelungirea unor activități în spațiul intermediar, ceremonii etc.) ; un asemenea mod de abordare al conceptului de piață publică va dinamiza centrul civic, situîndu-l în concepția spațială și topologică de incluziune, în raport cu dotările limitrofe, în întreaga localitate precum și în conștiința locuitorilor (v. fig. 125) ;

— valorificarea spațială a sosirilor din celelalte localități ale sistemului sau din alte orașe.

Exemplele analizate nu reprezintă formule ; asemenea spații tradiționale mai pot fi depistate sub diferite aspecte, iar observațiile asupra lor vor putea să-și aducă contribuția la finalitatea științifică așteptată, pentru arhitectură.

Studiul topologic al spațiului colectiv, în general, iar al unui spațiu public în special, este o posibilă metodă de proiectare care constă în analiza conexiunilor topologice între celule și spațiul de relații, la nivel urbanistic, adică la nivelul totalității celulelor. Aceste conexiuni reprezintă comunicații psihologice și topologice de natură dinamică, ceea ce înseamnă că cu cît vom asigura o rețea mai densă de relații, cu atît dinamismul și animația ansamblului studiat vor crește. Metoda topologică nu dă o rezolvare, ci atrage atenția, prin abstractizarea fenomenelor morfologice, dintr-un ansamblu public, asupra unor posibile relații funcționale, plastice sau constructive la nivelul cîmpului topologic. Cu ajutorul elementelor componente ale topologiei, prezentate în acest capitol, vom analiza unele probleme mai complexe pe parcursul întregii lucrări.

Scanned with CamScanner

3. TENDINȚE ÎN INTERPRETAREA ELEMENTELOR COMPONENTE ALE SPAȚIILOR COLECTIVE ȘI ALE CENTRELOR CIVICE

3.1. ELEMENTE COMPONENTE ALE STRUCTURII URBANE

Deși spațiul colectiv nu există ca un obiect fizic definit în interiorul orașului, totuși o serie de funcțiuni și obiecte fizice, care reprezintă ele însele categorii de elemente ale structurii urbane, compun spațiul colectiv orășenesc.

Pentru orașe cu structură urbană închegată, literatura de specialitate semnalează următoarele categorii de elemente ale structurii urbane ;

— spațiile și edificiile publice ;
— activitatea centrală și aria centrală ;
— monumentele de arhitectură ;
— serviciile urbane publice ;
— spațiul verde și spațiul deschis.

Spațiul public este format, de regulă, din spații libere, care conțin edificii cu un anumit caracter polarizator, fiind răspîndite pe întreg teritoriul localității. În această categorie intră străzile și piețele cu clădirile de locuit limitrofe și edificii publice, monumente etc.

În funcție de calitățile lor polarizatoare, unele dintre dotările ce compun spațiul public definesc, în localitățile contemporane, în mod special în orașele contemporane, direcții de dezvoltare ale acestora, creînd de cele mai multe ori un model de dezvoltare nou. Comparativ cu orașele asiatice (fig. 20) și cele elenistice (fig. 21),

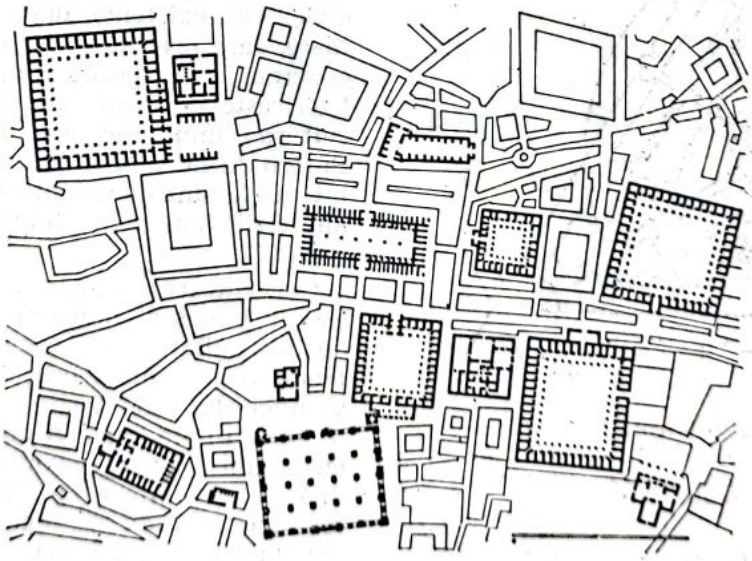

Fig. 20. Planul orașului Bursa, reprezentativ pentru spațiul colectiv al orașului islamic (Gabriel).

Scanned with CamScanner

în care spațiul colectiv era grupat în unități complexe, structura orașului contemporan se bazează pe un țesut polarizator de spații libere și

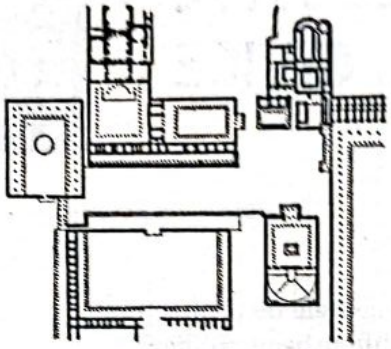

Fig. 21. Plan pentru Milet — aria centrală din epoca romană (von Gerkau).

edificii. C. A. Perry a dezvoltat cartierul pe care l-a proiectat în 1929 pentru New York (fig. 22), în jurul unei școli, al unui parc și al cîtorva clădiri cu activități administrative pe considerentele timpului de accesibilitate și ale protecției vieții colective; asemenea idei au prins viață, fiind continuate pînă azi, cînd spațiul public împre-

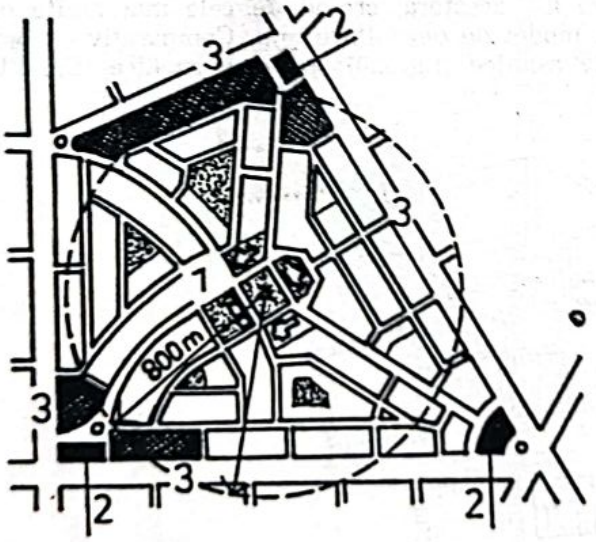

Fig. 22. Unitatea de vecinătate propusă de C. A. Perry, pentru un cartier din New-York, în 1929:
1 — școală + parc + administrație; *2* — spații comerciale; *3* — artere cu circulație intensă.

ună cu serviciile zilnice (școala, comerțul etc.), sînt repartizate în mod științific în localități de diferite grade de dezvoltare, aceste clădiri publice devenind repere pentru complexele de locuit ca nuclee polarizatoare ale vieții orășenești (3.3).

Deocamdată spațiul public nu poate fi confundat cu spațiul colectiv, pe de-o parte datorită existenței spațiului privat al zonei rezidențiale, iar pe de altă parte și datorită prezenței unor spații semipublice, respectiv elemente funcționale specializate și închise cum ar fi nodurile feroviare, abatoarele, rețelele de servicii subterane, fabricile, unele activități administrative etc.

Principalele activități care formează țesutul polarizator al vieții colective în orașele contemporane sînt cele care compun funcția materială și cultural-recreativă (1.6, 1.2), respectiv comerțul, spațiile necesare pentru petrecerea timpului liber și pentru cultură, unde activitatea mai multor compartimente (celule de viață socială) se bazează pe accesibilitatea și solicitarea spontană a spațiilor.

În localitățile mici, avînd ca specific urbanistic al spațiilor colective distanțele reduse de parcurs, vor trebui dezvoltate grupări multifuncționale de servicii, care, la rîndul lor, vor necesita forme adecvate de clădiri și spații libere, specifice scării umane a unor colectivități cu număr redus de locuitori (9.7).

Activitatea centrală, cum este denumit comerțul și activitatea de conducere, formează elemente fizice polarizatoare primordiale ale spațiului colectiv, care colectează populația într-o zonă ce se confundă, de cele mai multe ori, cu centrul civic. Or, existența unei singure zone polarizatoare, care prezintă manifestări de viață colectivă concretă este specifică unui număr de oameni, istoricește verificat, similar unui complex de locuit sau unui oraș mic (3 000—16 000 locuitori). Referindu-ne numai la orașele mici, trebuie arătat că ele sînt dominante în structura localităților din țările europene, implicit în cele din România (4.3).

Concentrarea dotărilor polarizatoare într-un singur punct al orașului face parte din studiile de centralitate, care vizează un punct central și tendința ca centrul orașului să coincidă cu acela al nucleelor sale terțiare. Problematica studiilor de centralitate poate fi mult mai dezvoltată odată cu organizarea în sistem a nucleelor urbane și a unei rețele întinse de localități. Deși s-au făcut mai multe studii de organizare sistemică a componentelor orașelor sau a zonelor de polarizare a marilor orașe (studii rămase de cele mai multe ori la nivel teoretic), totuși abordarea sistemică

Scanned with CamScanner

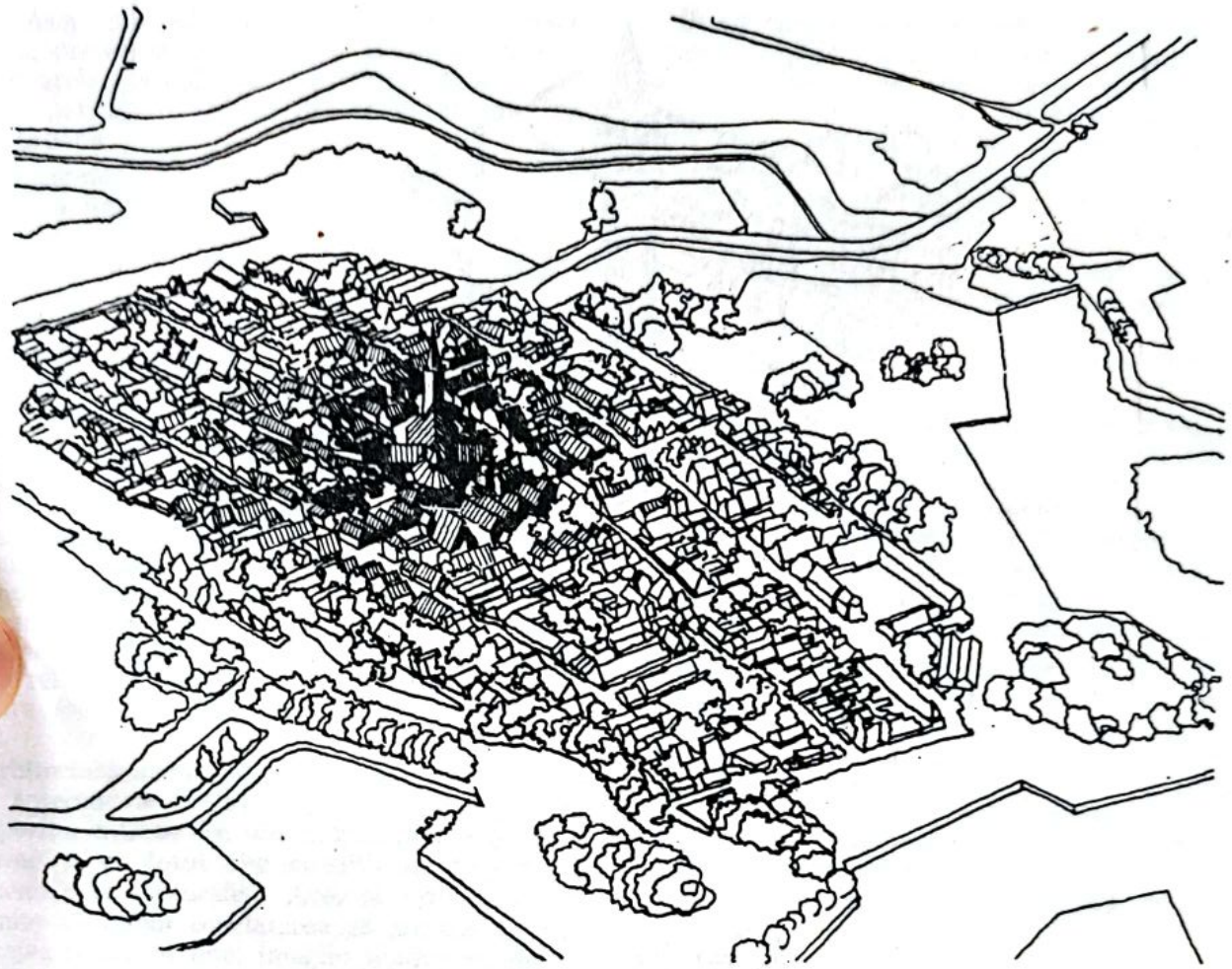

Fig. 23. Oraşul Middleburg.

la nivelul unor mici localităţi va putea fi realizată prioritar în statele socialiste care se bazează pe o economie planificată şi care au printre principiile fundamentale şi pe acela de dezvoltare echilibrată a tuturor zonelor ţării.

Centralitatea are, ca principiu de bază tradiţional, identificarea obiectelor sau spaţiilor prin emergenţă. Aceasta poate fi pusă în valoare de poziţia centrului sau a altui obiectiv în relieful înconjurător, în ţesutul reţelei stradale de mărimea obiectelor componente raportate masei construcţiilor de locuit, de forma acestor obiecte etc. (fig. 23).

Centrul civic medieval era marcat în spaţiu fie prin masa de obiecte care reprezentau atribuţiile şi semnificaţiile funcţionale ale spaţiilor utilizate de colectivitate ca fapte de viaţă şi cultură (fig. 24), fie de obiecte care reprezentau autoritatea, puterea spirituală etc. (fig. 25). Însuşi traseul străzilor în cîmpul topologic al oraşului medieval indică pe de-o parte locul de convergenţă în punctul de interes major al localităţii, iar pe de altă parte difuzarea în structura oraşului a altor valori ale spaţiului colectiv.

În alte epoci ale dezvoltării oraşelor, unele situaţii de centralitate au creat specificul localităţii, un exemplu formîndu-l oraşele europene de tranziţie dintre economia manufacturieră şi cea capitalistă, care se caracterizează printr-un contrast între distribuţia perimetrală a unor funcţiuni mărunte şi accentuarea noilor funcţii culturale, publice sau reprezentative din centru.

Identificarea prin emergenţă a centralităţii era accentuată şi de imaginile omogene ale arhitecturii parcursurilor de convergenţă, parcursuri dominate de regulă de circulaţia diferitelor grupuri sociale, care cunoşteau traseele cotidiene şi pentru care aveau un ataşament (trasee psiholo-

Scanned with CamScanner

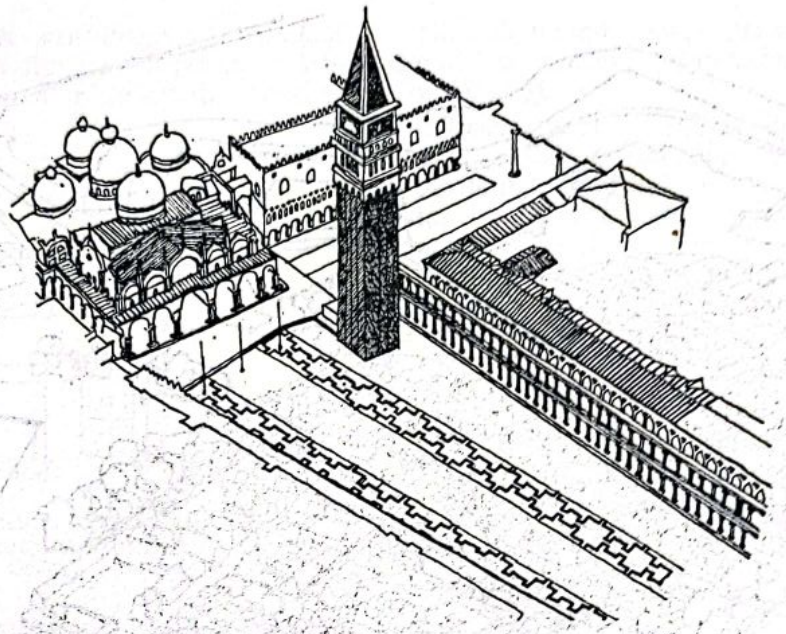

Fig. 24. Piața San Marco din Veneția.

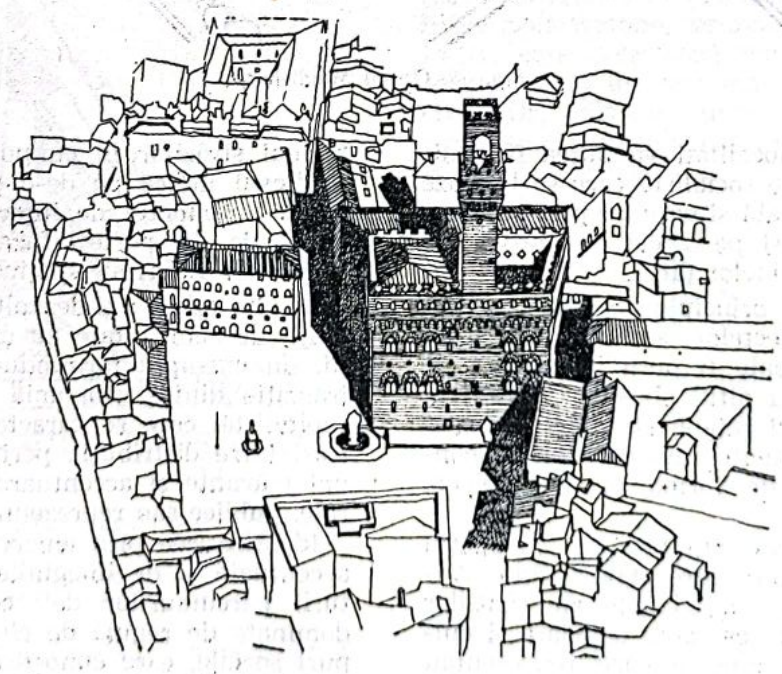

Fig. 25. Piața Signoria din Florența.

Scanned with CamScanner

gice). Asemenea aspecte de specificitate trebuie căutate, prelucrate și introduse în mod științific în viitoarele proiecte de arhitectură și sistematizare, potrivit necesităților contemporane de viață urbană.

În imaginea orașelor europene, expresia volumetrică a **nucleelor monumentale** are de regulă o semnificație colectivă, de multe ori asociată cu ideea centrului principal, bogat în fapte istorice. Tratarea topologică și spațial-volumetrică a arhitecturii monumentale a fost făcută tot prin emergență, obiectele de arhitectură monumentală necesitînd un spațiu propriu în contextul orașului și al teritoriului.

Categoria de monumental în arhitectura contemporană a fost creată comparativ cu imagini istorice similare ale arhitecturii, dat fiind faptul că arhitectura nu a fost creată simultan în tot orașul, ci succesiv în diferite epoci, bazată deci pe opere precedente. Aceasta a făcut ca, odată cu remodelarea noilor orașe, arhitectura epocilor precedente, acolo unde există, să fie tratată prin relevarea ei în cadrul structurii urbane (centre istorice, clădiri și noduri monumentale etc.).

Arhitectura monumentală contemporană posedă deci antecedente de expresie precum și reguli de compoziție extrase din arhitectura premergătoare, aplicate la cu totul alte condiții social-politice, economice și culturale. Această observație ne permite să facem constatarea că paralel cu necesitatea realizării unei imagini monumentale, în arhitectura orașelor contemporane trebuie să apară edificii și nuclee de edificii care să demonstreze o forță persistentă în structura orașului fie datorită păstrării caracteristicilor arhitecturale precedente pentru imaginea orașului dar cu vicisitudini funcționale și de viață urbană contemporană, fie că imaginea lor poate influența încă traseele orășenești și instalațiile succesive, fie că nucleele monumentale capătă și forță socială polarizatoare, prin prezența unor funcțiuni capabile să faciliteze schimbul de informații, culturalizarea, comunicarea între oameni, alături de funcții materiale, care de regulă polarizează populația. Acest model de concept monumental al arhitecturii îi va conferi acesteia și calități reprezentative ale comunității urbane capabile să persiste în viitor, ca expresii ale posibilităților contemporane. Observațiile amintite se referă la comparații ale arhitecturii moderne cu arhitectura de la care ne-au rămas doar imagini, nu și funcții.

Noul concept de arhitectură monumentală și reprezentativă va trebui abordat, studiat și amplificat dacă este cazul, prin contribuția și a unui întreg cortegiu de fenomene, printre care științele și politica statului, pot orienta modul de integrare a factorilor culturali și civici în spațiul colectiv orășenesc, potrivit intereselor unui întreg complex de probleme sociale și economice.

Serviciile urbane sînt componente proprii orașelor contemporane. Ele sînt dezvoltate în funcție de mărimea localității, de locul lor într-un anumit sistem teritorial, de dimensiunile și tipologia localității.

În proiectele de urbanism contemporan, serviciile urbane se amplasează izolat în raport cu activitatea centrală, tendința generală fiind ca ele să fie amplasate ca elemente complementare ale locuințelor și cartierelor. Conexiunile lor conceptuale vor fi unite de cele mai multe ori, de sistemul rezidențial (terenuri complexe, spații construite la partere de blocuri, alei comune etc.).

Actualul concept de servicii urbane cuprinde școlile și grădinițele, aprovizionarea zilnică, unele dotări pentru sănătate etc. (4.5 ; 5). Acest concept poate fi identificat în structura orașului contemporan prin difuzarea echilibrată a serviciilor în spațiul colectiv din zonele rezidențiale, formînd nuclee de servicii care de regulă au caracter baricentric. O imagine globală a structurii localităților prezintă caracteristici de scară, respectiv, cu cît orașul este mai mare, cu atît lanțul de servicii este mai complex (fig. 26) ; cu totul altă imagine apare în cazul localităților mici, în care serviciile se pot rezuma la un punct central sau în cazul unui sistem de localități, cînd legăturile

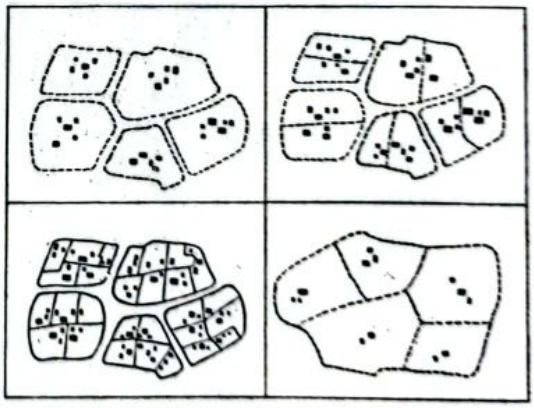

Fig. 26. Caracteristici de scară ale baricentricității.

Scanned with CamScanner

funcționale pot depăși perimetrul localității, difuzîndu-se în altele imediat învecinate (4.1, 4.2, 4.3).

Spațiul verde și spațiul liber fac parte din spațiul public pe care l-am analizat, deci constituie o componentă primară, practic un liant al spațiului colectiv. De-a lungul timpului acest spațiu reprezenta singura posibilitate de intervenție publică. Deși, în orașele europene s-a urmărit, mai ales în ultimele două secole, ca în fiecare fază de construcție să existe o anumită coordonare și o reglementare publică între densitatea construcțiilor rezidențiale și amenajările cu funcții colective (clădiri, străzi, piețe), totuși necesitatea crescîndă de spații publice construite, a dus la reducerea cantității de spațiu deschis, la o utilizare intensă a acestuia, pătrunzînd și în spațiul public al zonelor rezidențiale (9.2).

Spațiul colectiv este definit în general prin spațiu negativ sau intradosat (G. M. Cantacuzino), a cărui arhitectură este o reflectare a funcțiilor interioare ale totalității edificiilor care îl limitează (construcții de locuit sau publice). Această formă a fost închegată în special în orașele medievale și cele din secolul al 19-lea, ca o consecință a creșterii populației urbane.

Organizarea obiectelor de arhitectură contemporană și a celei de persepectivă într-un spațiu urban se bazează pe creșterea continuă a nivelului cultural și a controlului politic exercitat de stat privind sistematizarea orașelor, rezultînd în final o funcție mai precisă a spațiului deschis.

În orașele contemporane, mai precis în noile cartiere realizate din blocuri de locuit, spațiile libere domină cantitativ configurația urbană și devin o caracteristică a acestora după modul diversificat de utilizare. Rolul spațiilor libere și al celor verzi este de a integra diferitele servicii și locuințele în structura urbană, care singure nu pot forma o parte importantă a orașului ci în colaborare cu alte spații complementare. Spațiul liber rezervat școlii, spre exemplu, nu poate forma singur o tipologie, decît în colaborare cu spațiile libere și amenajările zonei pe care o deservește.

Problema continuității și cantității spațiului public deschis este o problemă delicată și prezintă o deosebită importanță în proiectarea noii configurații a orașului. În primul rînd, acestui tip de spațiu trebuie să i se găsească o arhitectură potrivită, care să se integreze condițiilor geografice, istorice și spirituale preexistente. Pe de altă parte cu ajutorul spațiului liber trebuie să se găsească un sistem complex de integrare a serviciilor pure în spațiul colectiv, în așa fel încît acest spațiu să poată deveni un spațiu com-

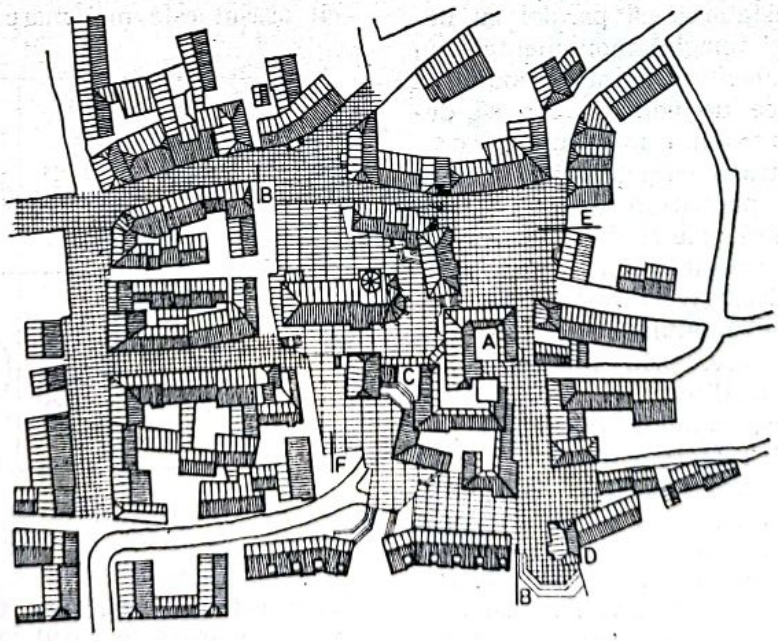

Fig. 27. Reconstrucția centrului civic al orașului Wisloch — variantă:
A — primărie; *B* — stradă comercială; *C* — cafe-restaurant; *D* — muzeu; *E* — piață; *F* — grădină.

Scanned with CamScanner

plex și nu o tipologie urbană. Aplicarea acestei concepții la diferite mărimi de localități va permite organizarea unitară a serviciilor, altfel fragmentate în țesutul urban (fig. 27).

Componentele spațiului colectiv sînt elemente ale cadrului fizic în care își desfășoară activitatea grupuri de oameni din diferite categorii sociale, mai mult sau mai puțin omogene. Scopul principal al activității lor este comunicarea interpersonală în procesul informațiilor libere, al schimburilor materiale ,al activităților politice etc., iar locul preferat îl formează ansamblurile publice în orașele mari, iar în localitățile mici era și continuă să rămînă piața publică sau, dacă i se adaugă cadrul construit multifuncțional de concepție contemporană, devine centru civic.

3.2. CENTRE DE COMUNICAȚIE

Tema centrelor civice sau a piețelor de întîlnire și comunicare între oameni este una din cele mai vechi teme de arhitectură, alături de cea a adăpostului. Aceste componente ale spațiului colectiv, grupate de regulă în centrul geometric al așezării serveau unor scopuri comerciale, politice, culturale, de cult etc. O analiză a scopurilor lasă să se înțeleagă sensul major al acestor piețe, respectiv cel al întîlnirii și comunicării dintre oameni, calitate ce a determinat și denumirea de centre de comunicație.

Ce se înțelege prin comunicare ? În sens general comunicarea este un proces care mijlocește și prelungește informațiile. Deci se poate remarca un comunicator de unde pleacă informațiile și un receptor care primește informațiile, legați printr-un canal de comunicare verbală sau vizuală.

Teoria procesului de comunicare între oameni constituie una dintre componentele studiilor de proxemică ale lui E. T. Hall (în „Dimensiuni ascunse") cu referire la distanțele psihologice sau aspecte ale spațiului informal, problemă pe care o dezbatem în cap. 8.

Sistemul de comunicare poate fi spontan, deschis — unde grupele de indivizi nu sînt organizate — sau organizat, închis — unde procesul de comunicare este condus de măsuri organizatorice.

Locul unde se poate desfășura comunicarea este un spațiu închis sau deschis legat în principal de noțiunea de piață, ca loc de adunare și desfășurare a activităților specifice de comunicare.

Cuvîntul piață are o semnificație atît în limba greacă cît și în cea latină : în prima înseamnă o stradă largă, importantă, pe cînd în latinește capătă și semnificația de spațiu închis sau curte. Deci piața este definită fie ca o dilatare a spațiului (pe stradă), fie o micșorare a lui (în curte). Chiar dacă există o oarecare diferențiere mai delicată a formei, rezultată din sensibilitatea de interpretare, spațiul pieței, ca spațiu de comunicare este dominat de o idee comună, respectiv faptul că el nu poate exista fără comunicatori și receptori, deci fără populație.

Se subînțelege și se cunoaște dealtfel, că piața, ca loc de întîlnire, nu poate exista fără un cadru construit care să delimiteze un spațiu liber și în care se pot desfășura relațiile dintre oameni, comerțul, adunările publice, jocurile etc.

Dorința de întîlnire a oamenilor în locuri bine definite este o necesitate de bază a umanității, așa cum atestă unele desene încă din preistorie.

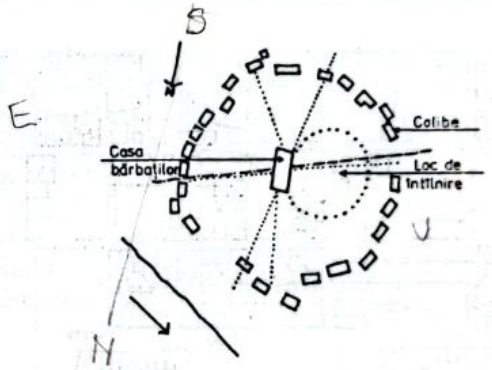

Fig. 28. Schema localității Kejara a indienilor Bororo (după C. L. Strauss).

Anumite forme primare de conviețuire colectivă au continuat pînă azi în unele zone ale lumii. Astfel se poate da ca exemplu planul satului Kejara al indienilor Bororo (fig. 28).

Localitatea este de formă circulară, în mijloc avînd o casă (similară clubului, probabil) a bărbaților și celibatarilor, iar împrejur sînt colibe. Lîngă această casă, spre vest, se află un loc de dans și întîlnire.

Aceeași situație este și în cazul localității Timbira (fig. 29).

În orașul cu structură de șah, rectangulară, din cele mai vechi culturi (mesopotamiene, egiptene) pînă acum 3000 de ani î.e.n., mijlocul rețelei de străzi era dominat de templu sau de palatul imperial în jurul cărora era un spațiu vast care folosea pentru adunări (fig. 30).

Scanned with CamScanner

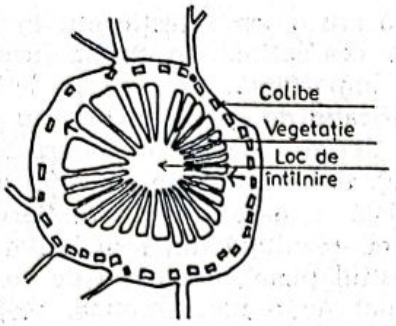

Fig. 29. Schema localității Timbira.

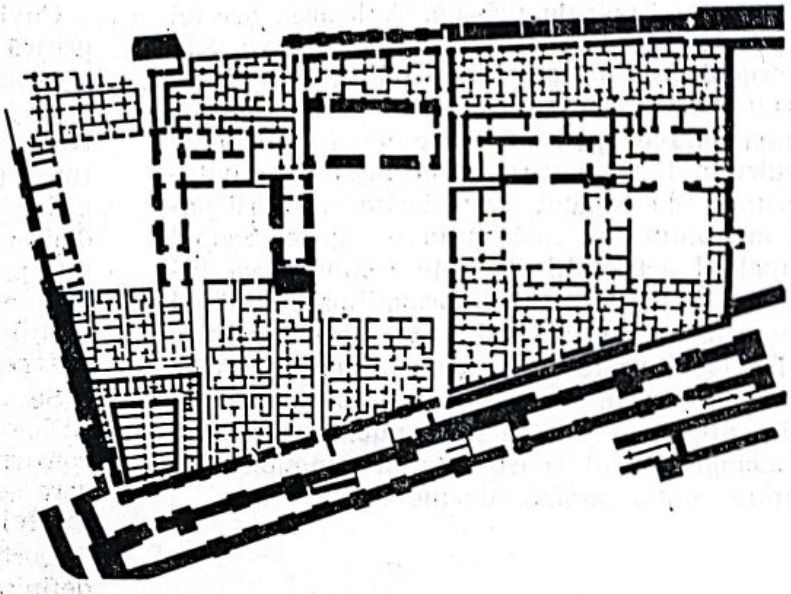

Fig. 30. Oraș mesopotamian.

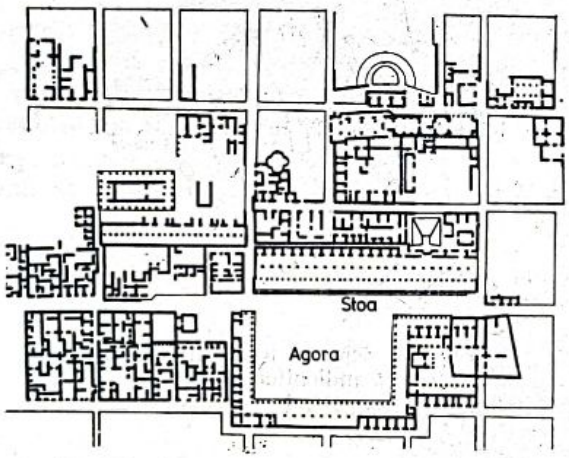

Fig. 31. Agora din Priene (sec. V î.e.n.).

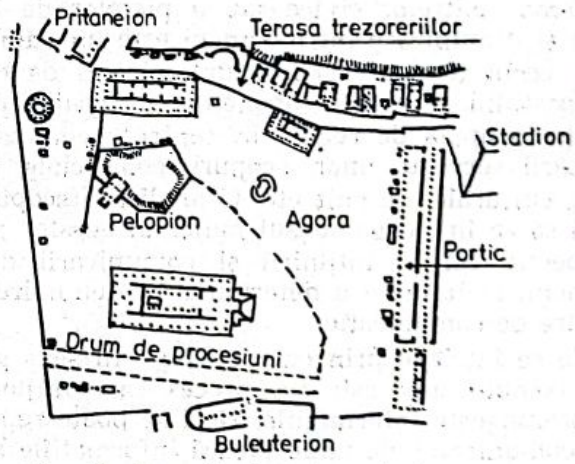

Fig. 32. Agora din incinta sacră de la Olimp.

În planul orașelor din Grecia elenistică, elementul dominant al locului de întîlnire îl constituia agora. Niciodată nu s-a ajuns la o expresie spațială, materială, constructivă, atît de organic integrată, fizic și moral, în viața orașului cum era agora (fig. 31). Inițial era o piață deschisă, fără formă, „vărsată" din străzile principale. Agora a fost de la început un loc de adunare, pentru promovarea libertății de comerț și meserii, întărindu-se viața comercială în secolul al V-lea î.e.n.

În timpul epocii elenistice agora a fost înconjurată de stoa. Această hală de schimb, orientată spre piață, era locul de întîlnire al Sfatului și de formare a opiniei publice. În cele patru colțuri erau construcții publice ; prytaneion (sfatul bătrînilor), buleuterion (sala sfatului) etc. erau legate strîns de agora, dar nu aveau fațade spre piață, aflîndu-se în spate față de stoa. Piața însăși era scopul privilegiat al orășenilor, nicidecum nu era un vestibul de reprezentare pentru o oarecare clădire. Pietonul avea drepturi sacrosante. Pentru societatea antică, omul era singurul punct de referință pentru compoziția orașului. Era un antropocentrism pe baze intelectuale (fig. 32).

Forumul roman, ca și agora, era o piață comercială, avînd în principal o formă dreptunghiulară. El era dominat de construcții importante (de exemplu în Pompei și Ostia era templul). Forumul era ca un fel de vestibul pentru aceste construcții, iar modul de interpretare spațial-

Scanned with CamScanner

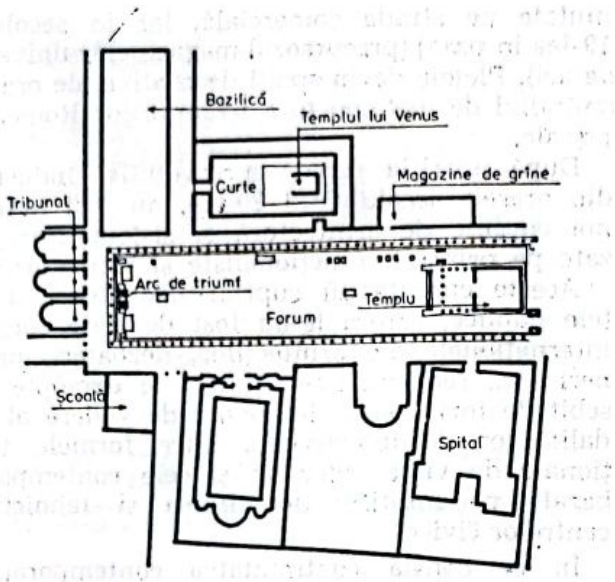

Fig. 33. Forumul din Pompei.

volumetrică constituie pînă astăzi un model structural de piețe publice monumentale (fig. 33). Această piață cuprindea tribunalul, rostrum (tribunele oratorilor publici), comitium (opoziția patricienilor), templul, monetăria, școala etc.

Ulterior în epoca imperială, s-a introdus serviciul cultului împăratului. Astfel, forumurile au devenit curți monumentale, dominate de statuia imperială; ele nu mai erau spații libere reale, ci aveau de satisfăcut pretenții monumentaliste. În cadrul orașului, omul devenise un subiect subordonat, caracterul monumentalist exprimînd un totalitarism social și statal.

Tipul orașului din evul mediu a fost stabilit în Europa Occidentală în secolele 11—12 e.n.

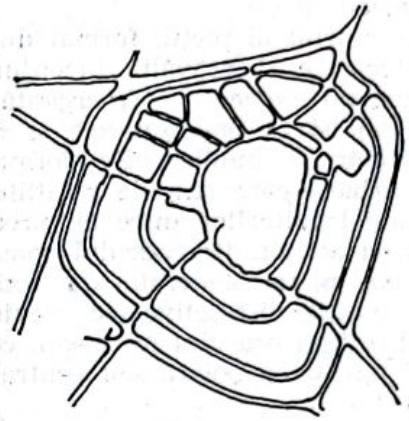

Fig. 34. Planul orașului Bagnacavallo.

exemple interesante existînd în Italia, Franța și în sudul R.F.G. În general, direcția stradală a acestui tip de oraș este liberă și neordonată, iar spațiul colectiv a fost difuzat prin capilaritate în tot orașul.

Totuși, mai tîrziu apare o ordonare, prin faptul că străzile importante sînt orientate în mod consecvent spre locul de întîlnire — piața — dominată de regulă de biserică (fig. 34 și 35).

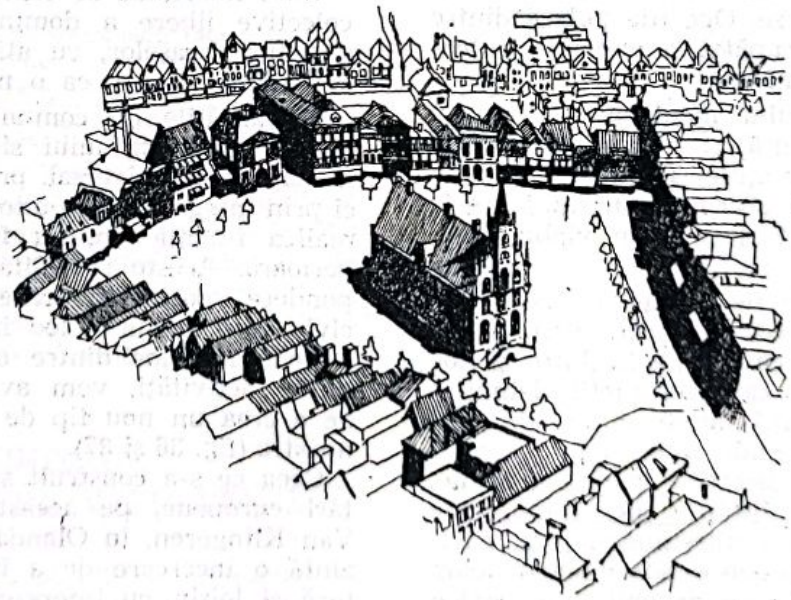

Fig. 35. Piața orașului Gouda.

Scanned with CamScanner

În jurul acestor două elemente spațiale se aflau dughene, mai tîrziu și locuințele vînzătorilor, ateliere meșteșugărești, deci întreaga viață economică și comercială cotidiană, baza existenței orașului. În afara funcției economice, în piață se mai desfășurau diferite procesiuni, adunări populare și intelectuale etc.

Cadrul construit al pieții, format după cum se știe, din locuințe și prăvălii, înconjura atît biserica, principal element de emergență nu numai al pieții, dar și al orașului, cît și oamenii în timpul adunărilor publice. Se forma astfel o ambianță urbană care stimula relațiile reciproce spontane ale locuitorilor între ei, precum și între aceștia și activitățile cadrului construit.

Polaritatea pieței generată de activități comerciale, de cult, distractive etc., devine motivul de bază al ordinii orașului medieval, care a creat ulterior și tensiunea polară sau centralitatea spațiului colectiv.

În aceeași ordine de idei este de semnalat o dispută în definirea spațiului colectiv al orașului medieval : în timp ce la congresul C.I.A.M. (1966) se afirmă că sistemul de centralitate este susținut de cîțiva pivoți centrali cum ar fi domul, tribunalul și piața comercială, Maurice Cerasi, critic italian, arată că sistemul era mult mai difuz pe întreaga rețea urbană, iar pivoții centrali ar fi fost mai puțin reprezentativi pentru întreaga comunitate.

Consfătuirile care se țineau inițial în biserică, au fost mutate ulterior în magazine și bresle, acestea din urmă transformîndu-se în evul mediu tîrziu, în casă a sfatului (primărie), ca o expresie a culturii burgheze. Opoziția polară dintre feudali și burghezi a căpătat o expresie puternică prin biserică și primărie.

În configurația orașului medieval, omul nu era un punct de referință, ci punctul de relație mișcător în toate direcțiile polarizatoare. Cu toate acestea, nu apare antropocentrismul grecilor antici, ci un punct de vedere viabil nou, la zi.

Etapele ulterioare de dezvoltare a civilizației (Renaștere, baroc, rococo, clasicism etc.), abandonează piața centrală ca loc de întîlnire și comunicație, în favoarea cadrului pieții delimitat de portice sau alte spații libere alături de care se află clădiri monumentale sau ... culise.

Apar compoziții cu direcții axiale, centrale, verticale etc., iar posibilitățile de comunicare sînt orientate spre locuri predestinate : în parcuri, grădini publice etc., ca predecesoare ale actualelor centre de loisir, teatrele au devenit apoi centre culturale, clădirile comerciale ale pieței vor fi mutate pe strada comercială, iar în secolul al 19-lea în pasaj (precursorul magazinelor universale de azi). Piețele devin spații decorative ale orașelor amintind de metamorfoza forumurilor Romei imperiale.

După apariția rapidă a revoluției industriale din orașele secolului al 20-lea, au fost necesare noi curente de arhitectură și sistematizare, bazate pe principii funcționaliste și raționaliste.

Aceste curente au cuprins deopotrivă și piețele publice, cărora le-au fost dedicate congrese internaționale ale arhitecților, dezbateri, propuneri etc., realizîndu-se în final și exemple deosebit de interesante din punct de vedere al modalităților de interferență între formele tradiționale de viață colectivă și cele contemporane bazate pe multifuncționalitatea și tehnicitatea centrelor civice.

În ce constă continuitatea contemporană a exemplelor tradiționale ? Este evident că pretențiile și conștiința oamenilor contemporani diferă mult față de predecesori. Ca urmare, nu vom putea proiecta noi agore, forumuri sau piețe medievale. Cu toate acestea, proiectantul de azi poate extrage din aceste exemple elementele care le făceau atractive, prin modul de grupare a funcțiilor, proporțiile spațiale, modul de activitate etc.

Structurile arhitectonice noi ale centrelor civice, apărute odată cu fiecare etapă a evoluției, au rezultat din noile posibilități de interacțiuni reciproce între grupurile sociale și cadrul construit, caracteristice fiecărei epoci.

Dacă libertatea de comunicare directă în spații colective libere a dominat secole de-a rîndul structura orașelor, cu atît mai mult ea trebuie continuată, și azi, ca o necesitate socială.

Modalitățile de comunicare sînt insuficiente numai în limita unui singur program, cum ar fi magazinul universal, primăria, casa de cultură, ci prin integrarea și a altor activități se vor putea realiza funcții noi, cu forță de polarizare superioară. Aceste modalități de comunicare au o pondere sporită în orașele mici, unde centrul civic este singurul loc important de polarizare a comunicărilor dintre oameni. Integrînd mai multe activități, vom avea posibilități multiple de a crea un nou tip de piață civică în orașele noastre (fig. 36 și 37).

Ceea ce s-a construit sau s-a studiat în unele țări europene, pe această temă (proiectele lui Van Klingeren, în Olanda) (fig. 47, 48, 49), prezintă o încercare de a îmbina ofertele de cultură și loisir, cu interesele economice, avînd ca scop realizarea unor centre de întîlnire și comu-

Scanned with CamScanner

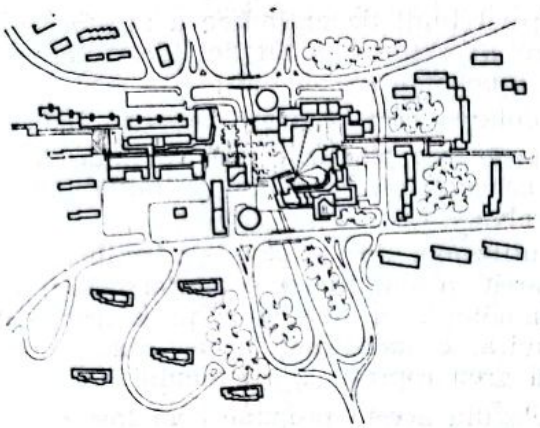

Fig. 36. Centru civic contemporan de comunicație, Schwalbach/Taunus:
A — primărie; *B* — casă de cultură (burgerhaus); *C* — restaurant; *D* — hotel; *E* — birouri și locuințe; *F* — magazine.

Fig. 37. Centrul civic din Schwalbach/Taunus — detaliu:
1 — primărie; *2* — bibliotecă populară; *3* — club; *4* — magazine; *5* — foaier; *6* — sală de spectacole; *7* — bucătărie; *8* — restaurant; *9* — spălătorie; *10* — terasă spre grădină; *11* — hotel.

nicare multifuncționale ca componente de bază ale spațiului contemporan colectiv. În acest fel se creează premisele apariției unei forme noi de antropocentrism în care necesitățile materiale și spirituale ale ființei umane vor domina alături de configurația spațial-volumetrică a formelor.

3.3. IDEEA COMUNITARĂ A UNITĂȚII DE VECINĂTATE

Problema interacțiunii omului cu ambianța sa socială, a constituit și constituie încă o preocupare concertată de interese între promotori și beneficiari, între științele conexe, precum și a studiilor unor creatori din domeniul arhitecturii și sistematizării (2.1, 2.2, 2.3, 2.4).

Tendințele contemporane privind proiectarea și realizarea centrelor civice au luat naștere uneori concomitent cu problemele dezvoltării orașelor moderne, începînd cu localizarea centrelor civice și terminînd cu problemele de formare a acestora (cap. 7—9). Tendințele conceptuale pe plan internațional arată că ele au rezultat fie din necesități obiective ale unor națiuni, cum ar fi raționalizarea utilizării teritoriului, economii de investiții, dezvoltarea în rețea a dotărilor, formarea pe considerente de polarizare socială etc., fie din promovarea unor teorii sau lucrări practice de către diferiți arhitecți preocupați de aceste probleme în țările lor. Multitudinea acestor tendințe este una din consecințele evoluției dinamice a condițiilor social-politice și economice de dezvoltare a societății contemporane. Deși exemplele ce vor fi citate nu se referă numai la centre civice mici, ele abordează totuși probleme care sînt proprii, evident la altă scară valorică, categoriei de spații de care ne ocupăm.

În ultimele decenii problema influenței pe care o poate avea un mediu ambiant asupra comportamentului uman a fost experimentată sub diferite forme (2.1, 2.5, 8.2). Ca urmare, au rezultat deja o serie de spații avînd caracter și expresie originale (spații de tip sociopetal și sociofugal). Aceste experiențe, ca și altele referitoare la comportamentul oamenilor, au generat unele încercări de a crea o știință a ambientului (2.5). Concluziilor rezultate din efectele interacțiunii persoană-ambient, li se adaugă altele cu caracter practic, specifice revoluției tehnico-științifice și urbanismului contemporan (metode industrializate, economie de teren etc.).

Contribuția primară privind noua concepție de sistematizare a teritoriului urban contemporan și a spațiilor de polarizare a populației a avut-o proiectul lui C. A. Perry pentru un cartier din New York (2.3). În 1929 el a proiectat unitatea de vecinătate, definind astfel o grupare de locuințe și servicii, organizate în așa mod, încît să se restrîngă cît mai mult efectele negative ale circulației motorizate grele care încă de atunci a început să fie resimțită ca dăunătoare pentru viața populației (fig. 22).

În elaborarea acestei teorii, Perry a fost influențat pe de-o parte de îmbunătățirea unor condiții sociale din S.U.A. în prima jumătate a secolului al 20-lea (cum ar fi distribuirea zonelor de activitate, amplasarea zonelor rezidențiale,

Scanned with CamScanner

rațională a serviciilor municipale etc.), iar pe de altă parte de descoperirile științelor sociale, fapt care l-a făcut să susțină că „viața în grup este esențială pentru om, este dorită de acesta și este un element indispensabil al ordinii și educației sociale". Ca elemente practice pe care le-a utilizat și care sînt relativ valabile pînă azi, au fost : utilizarea școlii primare ca punct de reper pentru accesibilitate (raza de 800 m), stabilirea unui număr optim de locuitori pentru un complex de locuit, respectiv 3 000—9 000 de oameni, precum și prevederea unor dotări de utilizare zilnică în vecinătatea locuințelor. Perry sugerează totodată că „un oraș cu un număr echivalent de locuitori și cu o așezare strategică a dotărilor, ar putea deveni el însuși o unitate de vecinătate".

Deși inițial această teorie a unității de vecinătate a suportat o serie de critici, ea a constituit totuși prima încercare în urbanismul contemporan de protejare a mediului ambiant față de influența motorizării, precum și prima acțiune organizată care pune problema contactelor sociale dintre locuitori pentru realizarea unui țesut de colectivitate.

Ideea unității de vecinătate a avut continuitate, rezultînd o multitudine de proiecte care se bazau pe ideile lui Perry : Thomas Adams în Anglia (1934), Richard Neutra în S.U.A., W. Gropius și M. Wagner (1943), H. Herrey, C. Pertzoff și E. M. Harrey (1944), J. L. Sert (1944), P. & P. Goodman (1947) etc. sînt numai cîțiva din pionierii urbanismului contemporan.

Considerate la timpul lor utopii, aceste proiecte și-au adus o contribuție substanțială la evoluția sistematizării și a urbanismului contemporan.

Dintre realizările urbanistice practice mai importante pentru studiul centrelor civice, prezentăm : noile orașe britanice, centre multifuncționale, centre de tip agora și forum ; centre multifuncționale comasate, centre civice ierarhizate.

3.4. NOILE ORAȘE BRITANICE

În anul 1946 a început studiul pentru șase orașe noi britanice. Principiile care au stat la baza studiilor au rezultat din analiza necesităților practice, cum ar fi :

— limitarea populației localităților la un număr de 30 — 50 000 locuitori ;

— posibilități de extindere a acestor orașe ca urmare a creșterii populației, dezvoltării industriale, a nevoilor sociale etc. ;

— dotarea acestor orașe cu zone industriale ;

— preluarea planurilor de tip liniar în dauna celor concentrice, ca avînd posibilități mai mari de rezolvare a circulației rutiere ;

— utilizarea locuințelor unifamiliale, pentru realizarea intimității cu respectarea densității și economicității. În final a rezultat însă o densitate mică, o monotonie a peisajului urban, o siluetă greu reprofilabilă a noului oraș.

Unele din aceste propuneri au fost contrazise, deoarece ulterior populația s-a dublat și ca urmare au apărut noi probleme. Principiul fundamental a fost dotarea centrelor cu servicii multiple și diverse, capabile să atragă locuitorii marilor aglomerații. În toate aceste orașe s-a creat un centru principal și mai multe centre secundare. De-a lungul anilor însă a fost necesară o reconsiderare și o reactualizare a planurilor din cauza deselor modificări ale sistemului de deservire, apariția unor noi tipuri de utilaje etc.

Ceea ce aduc nou pentru arhitectura contemporană centrele civice din orașele noi britanice, este protejarea circulației pietonale față de circulația motorizată, realizînd zone de tip insulă

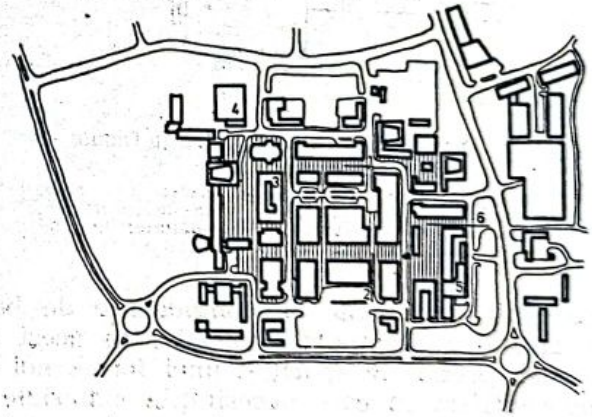

Fig. 38. Centrul orașului Harlow:
1, 2 — străzi comerciale; *3* — clădiri publice; *4* — școală; *5* — grup de birouri; *6* — piață de alimente.

(Harlow, Stevenage) (fig. 38 și 39), sau activități comasate într-o singură clădire (Skelmersdale, Combernould, Runcorn) (fig. 40).

După cum se poate remarca, referirile sînt făcute la centre de orașe mai mari decît cele care ne preocupă, dar ideile pe care le-au generat vor putea fi preluate ca valabile centrelor civice con-

Scanned with CamScanner

temporane de orice mărime (separare pietoni — automobile, clădiri comasate, plan elastic pentru extindere etc.).

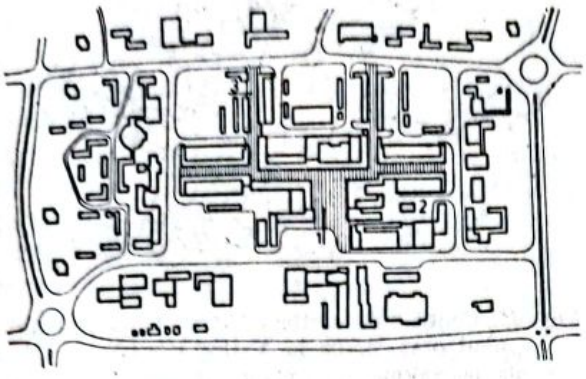

Fig. 39. Centrul orașului Stevenage:
1 — piațetă; *2* — piață de alimente; *3* — străzi comerciale.

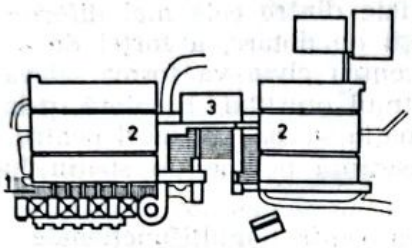

Fig. 40. Centrul orașului Skelmersdale:
1 — pasaj comercial; *2* — complex comercial și deservire; *3* — birouri.

Modelele centrelor britanice au stat și la baza unor cunoscute centre civice din Europa cum ar fi centrele cartierelor din Stockholm (Farsta, Välingby, Fruängen) (fig. 41, 42 și 43) pentru o populație de 10 000 — 25 000 de persoane; centrul din N-V orașului Frankfurt pe Main (fig. 44).

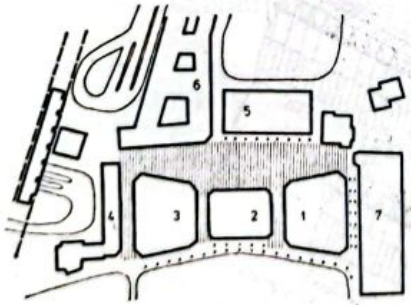

Fig. 41. Centrul de cartier Farsta (Stockholm):
1, 2, 3, 4, 5 — magazine, depozite, birouri; *6* — magazie și centru de sănătate; *7* — cinema, teatru și sală de adunări.

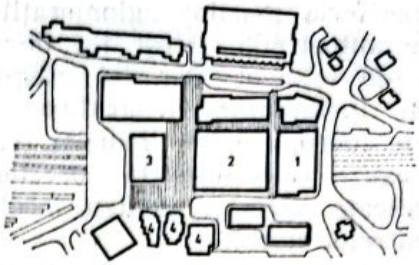

Fig. 42. Centrul de cartier Välingby (Stockholm):
1, 2, 3 — birouri, clădiri comerciale; *4* — instituții culturale.

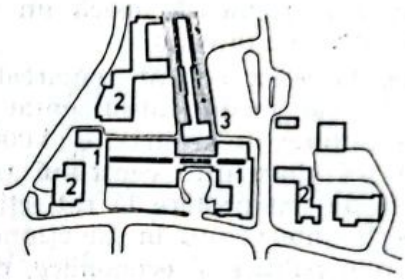

Fig. 43. Centrul de cartier Fruängen (Stockholm):
1 — comerț; *2* — locuințe cu magazine la parter; *3* — stație de metro.

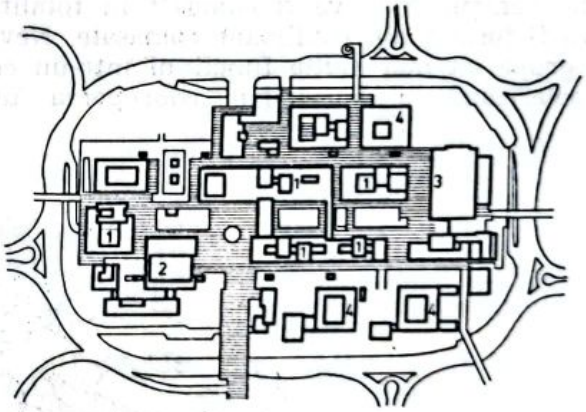

Fig. 44. Centrul de NV al orașului Frankfurt pe Main:
1 — magazine la parterul unor blocuri turn de locuit; *2* — teatru; *3* — piscină; *4* — birouri.

3.5. CENTRE MULTIFUNCȚIONALE

Dezvoltarea unor condiții sociale, tehnice sau a motorizării a avut repercusiuni și asupra dezvoltării unor modele noi de servicii pentru populație. Ca urmare a creșterii gradului de motorizare și deci a mobilității populației, a apărut tendința de a se crea centre comerciale regionale

Scanned with CamScanner

situate la periferia marilor aglomerații urbane, deservite de autostradă. Acest tip de centre a fost posibil de realizat datorită răspîndirii și perfecționării instalațiilor frigorifice, reducerii săptămînii de lucru, creării marilor centre de loisir etc., cauze care necesită corectarea unor principii aplicate anterior pentru localizarea și formarea centrelor civice.

În ultimul deceniu, într-o serie de țări europene s-a pus problema echipării corespunzătoare a centrelor civice cu dotări din diferite categorii de necesități. S-a remarcat valoarea centrelor civice în orașele mici, unde piața publică cu ambientul pe care îl formează, joacă un rol principal în viața socială a orașului.

Pornind de la acest adevăr remarcat încă în antichitate și evul mediu, argumentat științific și practic de unitatea de vecinătate (3 000—10 000 de locuitori) transformările centrului civic de-a lungul istoriei au dat naștere la reflecții născute din schimbările intervenite în funcțiunea orașului, în condițiile politice și economice, de asemenea în aspirațiile și chiar ambițiile cetățenilor.

În condițiile actuale de diversificare a activităților și serviciilor, centrele civice din orașele mici devin centre multifuncționale. În funcție de mărimea și forma terenului pe care îl are la dispoziție, centrul civic va fi comasat în totalitate sau va fi format din pavilioane comasate. Nevoia de a grupa cît mai multe funcțiuni într-un centru polarizator, a determinat conceperea unor

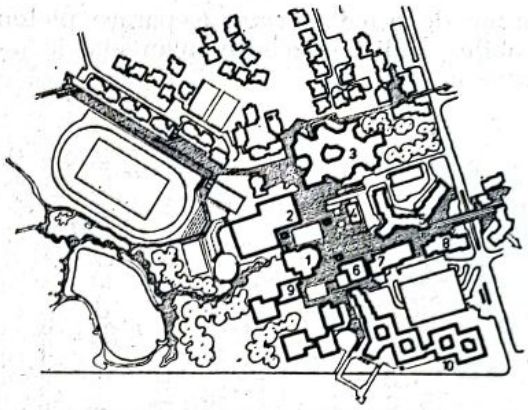

Fig. 45. Centrul de cartier l'Arche Guédon din noul oraș Marne la Vallee (Pasis):
1 — sală polivalentă; *2* — piscină și sală de sport; *3* — centru pentru copii; *4* — restaurant; *5* — comerț și locuințe; *6* — bibliotecă; *7* — club pentru tineret; *8* — centru familial; *9* — casă pentru asociații; *10* — birouri.

forme spațiale dintre cele mai diferite. Datorită complexității de dotare, a forței de atracție, un astfel de centru civic va forma adevărata față, scară și ritmul orașului. El oferă, prin activitățile și animația sa, un spectacol pentru vizitatori, iar în consecință devine un spațiu ludic și de loisir.

Asemenea centre multifuncționale, avînd ca formă a acestora centrele de comunicație, au fost proiectate sau realizate în special în R.F.G., Olanda, țările Scandinave, Franța (fig. 45 și 46).

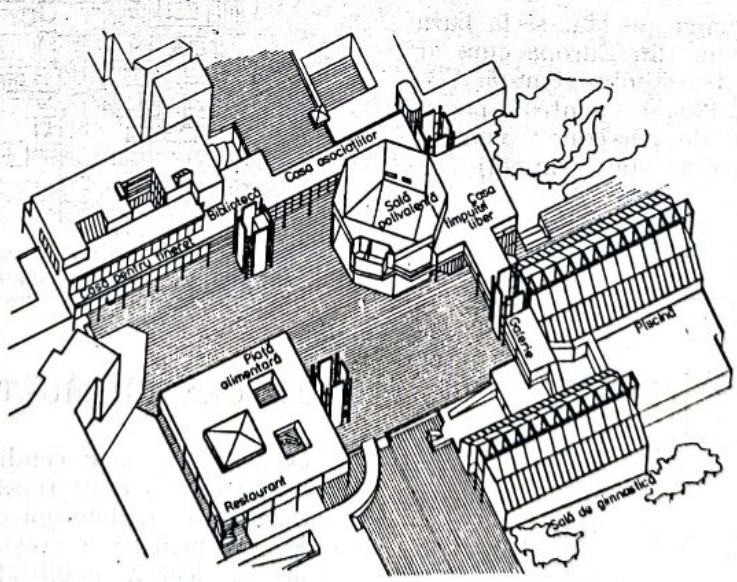

Fig. 46. Centrul de cartier l'Arche Guédon — perspectivă axonometrică.

Scanned with CamScanner

În ultimii ani au apărut idei noi care dezvoltă centrele multifuncționale. Ele se inspiră din modul de funcționare a agorelor și forumurilor antice, îmbinat cu concepțiile științifice privind știința despre ambianță.

Promotorul acestei idei este inginerul olandez F. van Klingeren, care a și realizat cîteva agore în Olanda.

Arhitectura lui van Klingeren se bazează pe un aforism: „Orașul, în întregimea lui, este Agora". Această teză are un substrat istoric: atît la greci cît și la romani, orașul (polis, urbs) începea cu piața publică (agora, forum), iar ceea ce îl înconjura nu servea decît la protecția acestui loc privilegiat. Orașul era un vast edificiu construit în jurul acestei piețe.

Polisul era format dintr-o adunătură de adăposturi, dar în care se desfășurau dezbateri și întîlniri, o agora nelimitată care servea și pentru muncă și pentru viața publică.

Spiritul democrației care domnea în agora antică poate fi preluat de spațiile publice contemporane, fiind necesară o modificare a unor relații dintre privat (în sens funcțional) și public (ca relații), individual și colectiv, potrivit culturii și condițiilor civilizației contemporane. Aceasta presupune realizarea unor spații construite de largă accesibilitate publică, pe de-o parte, și punerea la dispoziție de către organizatori, a unor posibilități diversificate suplimentare de activități culturale și recreative, pe de altă parte, avînd ca scop final reconfortarea fizică și psihică a locuitorilor.

Activitățile utilizate pentru formarea centrelor sînt proprii epocii contemporane, ca instrumente pentru promovarea culturii și educației de masă (culturale, informații, recreare, comunicații, instruire etc.), alături de care sînt folosite activitățile din domeniul funcției materiale și de conducere.

Interpretarea dată acestor deziderate de către van Klingeren în lucrările pe care le-a executat în Olanda, se bazează pe structuri funcționale capabile să fie perfectibile, evolutive, susceptibile de a fi ameliorate de însiși cei care le folosesc.

În acest sens el spune: „pentru mine, arhitectura nu înseamnă să faci o clădire, ci mai curînd ea este o unealtă cu ajutorul căreia oamenii pot să lucreze". Ca urmare locuitorii sînt invitați să participe la toate formele de cultură și distracții care se desfășoară de cele mai multe ori concomitent.

Principalele lucrări ale lui van Klingeren în acest domeniu sînt agora din Dronten (fig. 47),

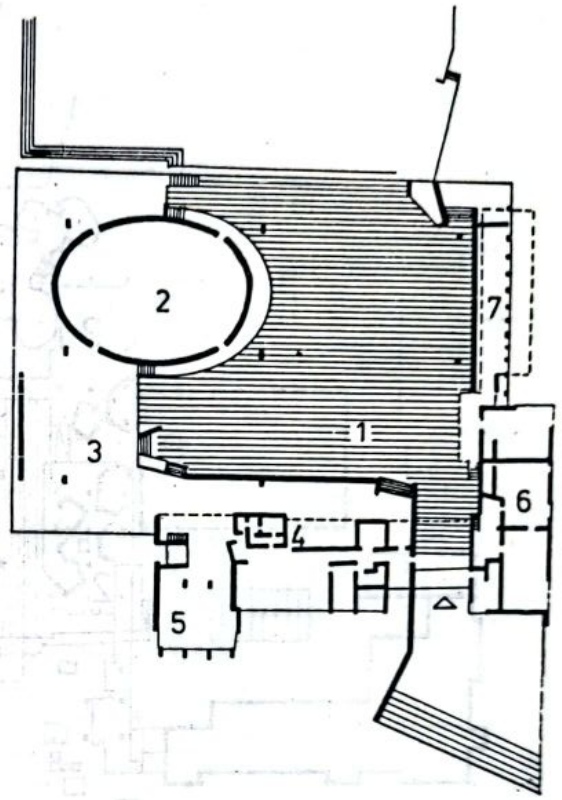

Fig. 47. Agora din Dronten:
1 — marele hol pentru sport și jocuri, expoziții, piața, demonstrații și televiziune; *2* — amfiteatru; *3* — foaier — expoziție — spațiu polivalent; *4* — bar; *5* — cafe-restaurant; *6* — spațiu de reuniuni și anexe; *7* — bowling.

centrul comunitar agora — Lelystad (fig. 48) și stabilimentul social, cultural și educativ t'Karregat în Eindhoven (fig. 49).

Un alt promotor al multifuncționalității centrelor civice este Cristopher Alexander care se pronunță împotriva zonificării funcționale în favoarea integrării și a relațiilor spontane. El a realizat în acest scop o serie de centre multiservice în S.U.A., fie pentru orașe mici, fie pentru cartiere, în care grupează mai multe funcțiuni diferite. Acestea sînt cîteva exemple de centre civice comasate, practic clădiri multifuncționale, capabile să polarizeze populația orașului (fig. 50, 51 și 52).

În teoriile sale despre orașe naturale și artificiale, C. Alexander este adeptul primelor, ca fiind o creație spontană cu penetrație reciprocă a diverselor părți ale ansamblului și de care oamenii se atașează prin legături diverse, fiind

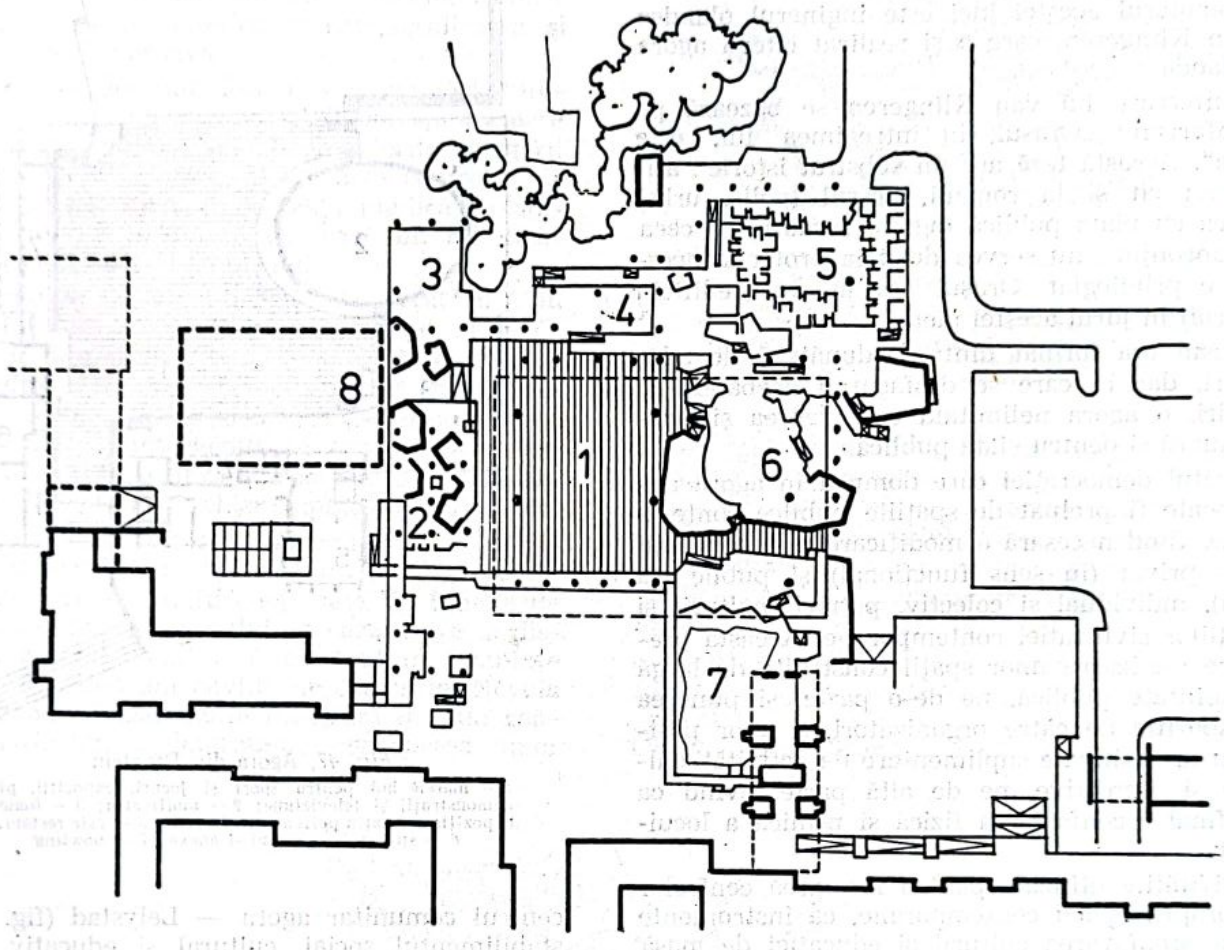

Fig. 48. Centrul socio-cultural Lelystad:

1 — piață pentru jocuri și sport; *2* — spațiu de conversație, așteptare, informație; *3* — bucătărie; *4* — restaurant; *5* — teatru; *6* — spațiu de joc pentru copii; *7* — piscină; *8* — sală de sport.

Scanned with CamScanner

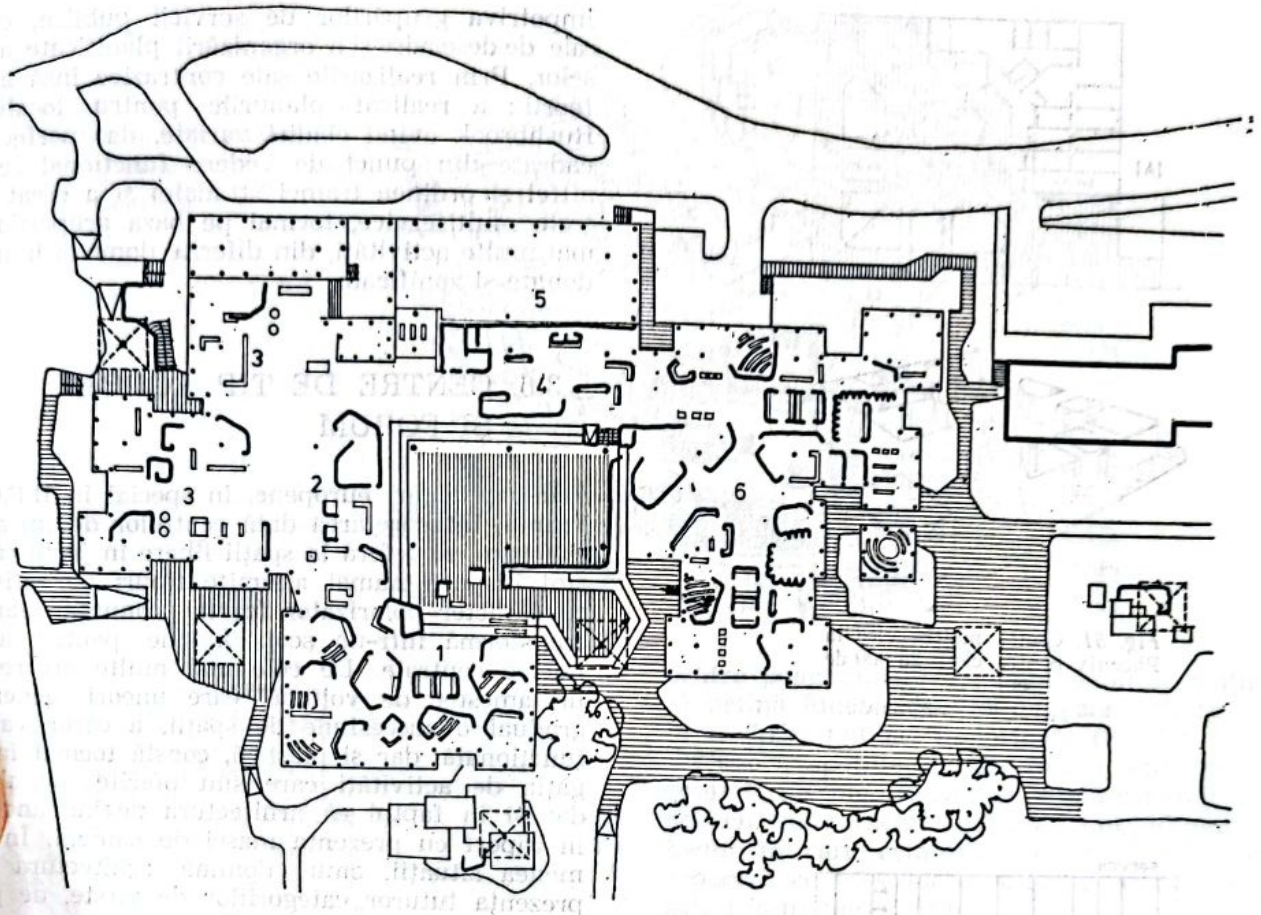

Fig. 49. Stabiliment social, cultural și educativ t'Karregat în Eindhoven:
1 — grădiniță; *2* — cafe-bar; *3* — spațiu de conversație, așteptare, informație; *4* — bibliotecă; *5* — magazin universal; *6* — școală primară.

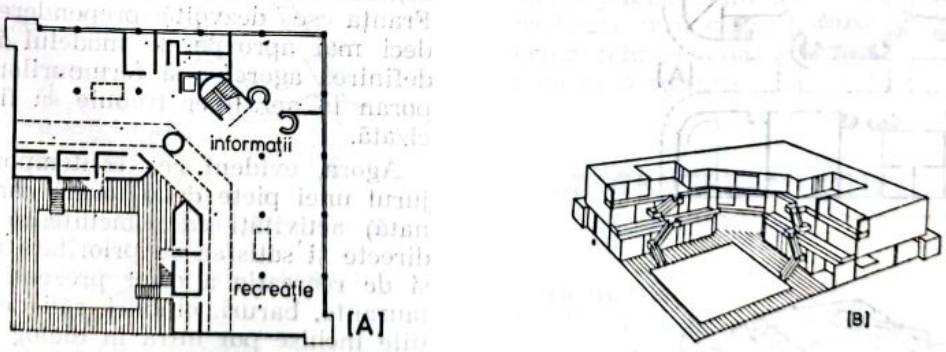

Fig. 50. Centrul de servicii și loisir San Francisco pentru circa 15 000 de locuitori:
A — plan; *B* — perspectivă.

Scanned with CamScanner

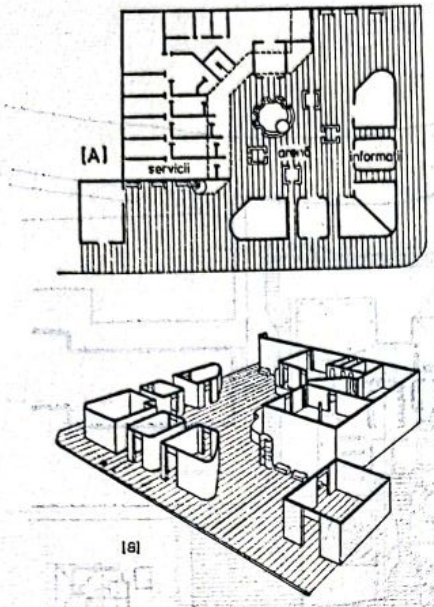

Fig. 51. Centru multiservice la Phoenix pentru circa 25 000 de locuitori:
A — plan; *B* — perspectivă.

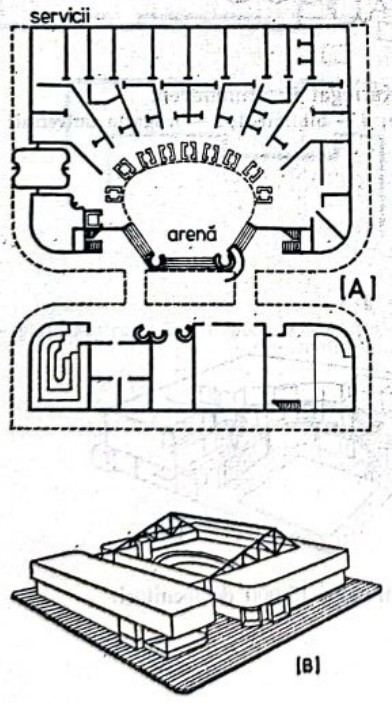

Fig. 52. Centru de servicii Brooklin pentru 12 000 locuitori:
A — plan; *B* — perspectivă.

împotriva grupărilor de servicii publice, culturale, de deservire și a organizării planificate a orașelor. Prin realizările sale contrazice însă aceste teorii: a realizat planurile pentru localitatea Rushbrook avînd clădiri variate, dar perfect încadrate din punct de vedere funcțional (ca de altfel și ordinea tramei stradale) și a creat centrele multiservice, tocmai pe baza grupărilor de mai multe activități, din diferite domenii bine ordonate și zonificate.

3.6. CENTRE DE TIP AGORA ȘI FORUM

În unele țări europene, în special în R.F.G. și Franța, interpretarea dată centrelor de tip agora și forum, se referă la spații libere în jurul cărora sînt dispuse numai anumite tipuri de activități cu caracter polarizator foarte pronunțat, care se transformă într-un scop în sine pentru aceste nuclee centrale. De cele mai multe ori rezultă un amestec de volume, care uneori generează gradual o succesiune de spații, a căror valoare funcțională, dar și plastică, constă tocmai în bogăția de activități care sînt oferite populației, dar și în faptul că arhitectura devine anonimă în raport cu prezența masei de oameni. În asemenea situații, omul domină arhitectura prin prezența tuturor categoriilor de vîrste, de preocupări etc.

Dacă în arhitectura lui Van Klingeren, agora reprezintă o clădire multifuncțională de loisir, deci un spațiu închis multifuncțional, similar mai degrabă termelor romane, cele din R.F.G. și Franța se dezvoltă preponderent în aer liber, deci mai aproape de modelul inițial. De aceea definirea agorelor și forumurilor de tip contemporan în aer liber trebuie să fie mai bine precizată.

Agora, evident cea contemporană, conține în jurul unei piețe de o formă oarecare (sau ordonată) activități care facilitează relațiile sociale directe și satisfac cu prioritate nevoile materiale și de recreație a celor prezenți: magazine, restaurante, baruri, cluburi, săli de jocuri etc. Spațiile închise pot intra în dialog direct cu spațiul liber, care devine în felul acesta spațiu de relații, preluînd o parte din funcțiunile spațiului privat (în sens funcțional) al dotărilor limitrofe. În felul acesta piața devine o componentă inseparabilă de funcțiile interne (7.2, 7.3), iar tot ceea ce s-a construit, inclusiv suprafața orizontală a pieței, este utilizat cu eficiență.

Scanned with CamScanner

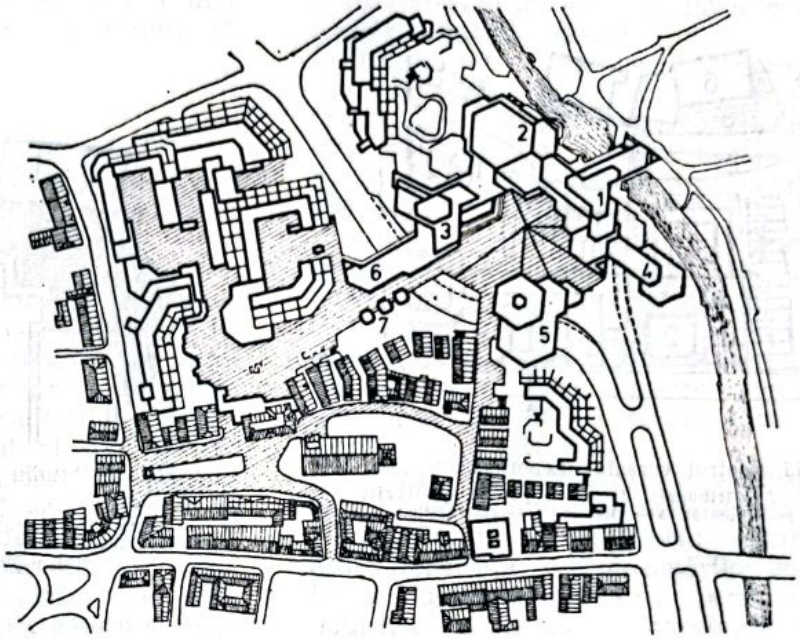

Fig. 53. Forumul din Ahlen:
1 — primărie; *2* — sală de sport; *3* — hotel; *4* — club; *5* — bibliotecă; *6* — bancă; *7* — magazine.

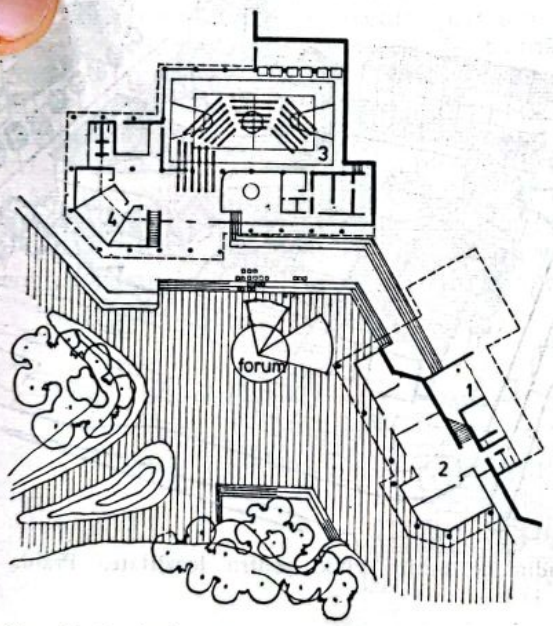

Fig. 54. Centrul comunal din Ilmensee (proiect de concurs):
1 — primărie; *2* — bibliotecă; *3* — sală polivalentă; *4* — restaurant.

Spaţiul contemporan de tip forum, este o piaţă care concentrează în jurul său dotări bazate, în mod deosebit, pe activităţi culturale (săli de spectacole, biblioteci etc.) şi administraţie, hoteluri, pieţe, care de multe ori au un caracter simbolic sau monumental. Asemenea spaţii libere devin şi elemente de decoraţie urbană, iar nu centre polarizatoare de viaţă publică, continuînd să deţină funcţia de vestibul, din care se accede în clădirile publice importante (fig. 53).

Uneori, spaţiile de tip forum sînt amenajate chiar în alveole sau în imediata vecinătate a unor edificii cu caracter cultural sau administrativ, locuri în care cetăţenii discută într-un spaţiu acoperit sau descoperit, diferite probleme locale sau informaţionale (fig. 54).

Din cele prezentate, reiese că formele construite pentru viaţa publică urbană contemporană sînt, de cele mai multe ori, o continuare a ambianţei şi expresiei precedentelor modele de spaţii publice similare (agora, forumuri, pieţe etc.), realizate însă cu ajutorul funcţiilor şi al mijloacelor tehnice contemporane şi cu concepţii bazate pe o cultură mult evoluată la scară de masă.

3.7. CENTRE MULTIFUNCŢIONALE COMASATE

Ţările din apusul şi centrul Europei, în special R.F.G., Franţa, Anglia, R.D.G., Cehoslovacia, în care tipul de oraş medieval a fost mai dezvoltat, au probleme legate de lipsa de teren construibil în centrele de localităţi.

După cum se ştie, suprafaţa de dotări publice este în momentul de faţă cam 1/5 — 1/4 din suprafaţa locuibilă pe locuitor. Tendinţa este ca această suprafaţă să crească ajungînd după anul

Scanned with CamScanner

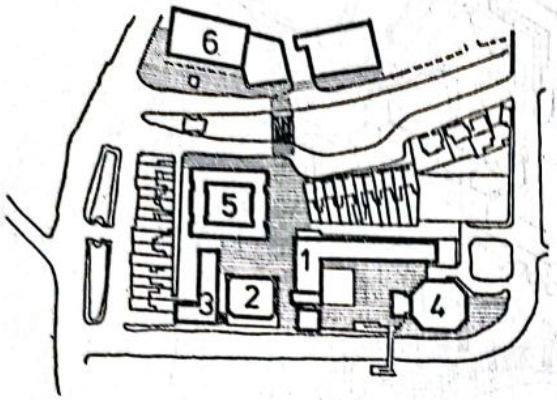

Fig. 55. Centrul orașului Leamington:
1 — primărie; *2* — tribunal; *3* — casă pentru căsătorii; *4* — sală polivalentă; *5* — poliție; *6* — magazine.

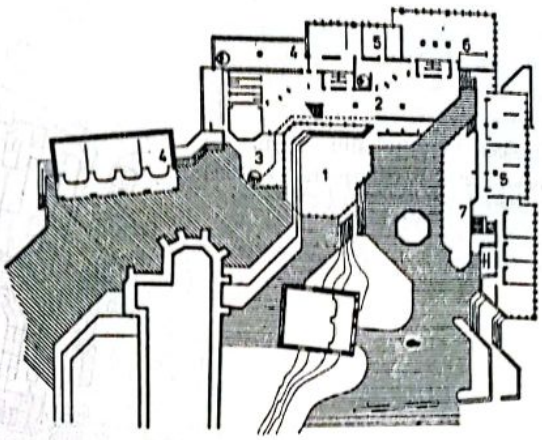

Fig. 56. Studiu pentru centrul localității Wisloch — variantă:
1 — sală polivalentă; *2* — foaier-expoziție; *3* — cofetărie; *4* — magazine; *5* — birouri; *6* — bancă; *7* — arhivă; la etaj — muzeu, club pentru tineret etc.

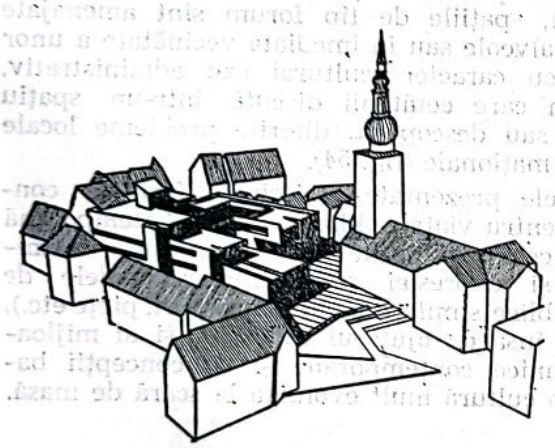

Fig. 57. Centrul din Solst. Inserție a unor dotări într-o structură veche.

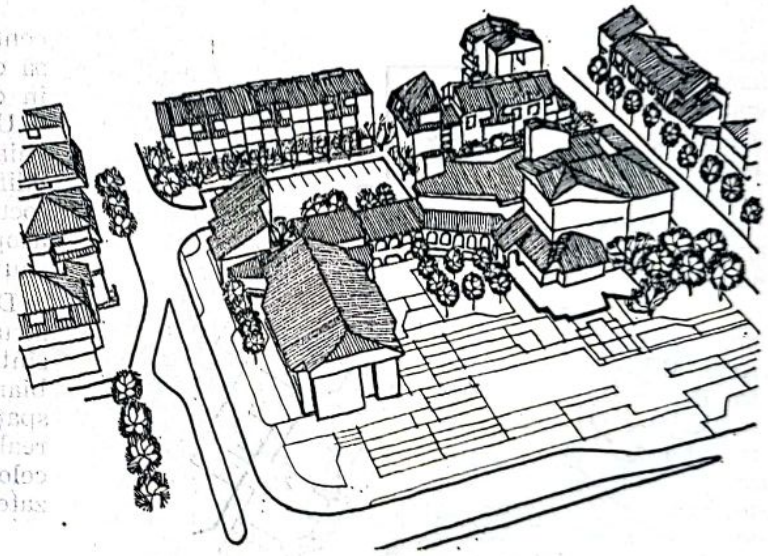

Fig. 58. Studiu de centru civic pentru localitatea Praid.

2000 cam 1/1 (G. Gradov). Lipsa acută de teren central obligă proiectanții la găsirea unor soluții economice și funcționale din cele mai îndrăznețe. Pe de altă parte, forme deosebite ale nucleelor centrale rezultă și din necesitatea de a utiliza terenuri aparent improprii pentru un centru civic. Există exemple în care clădirile publice se strecoară, pur și simplu, printre grupuri de clădiri de locuit mai vechi (fig. 55); în R.F.G. se utilizează în multe situații singurele terenuri libere din centrele orășenești, cele din jurul vechilor biserici, iar rezultatele se văd din numeroasele proiecte și concursuri pe această temă (fig. 56 și 57); tot în R.F.G. lipsa de teren a împins pînă la utilizarea unor clădiri vechi, printre care și interiorul bisericilor, compartimentat pe înălțime pentru scopuri utilitare (magazine, săli de concert, baruri, cluburi etc.). Tot asemenea situații au împins la realizarea unor clădiri comasate care în final au transformat spațiul centrului civic dintr-un spațiu monumental-simbolic, într-un spațiu utilitar, simbolic prin utilitățile

Scanned with CamScanner

sale şi prin posibilităţile de concentrare a mai multor funcţii capabile să satisfacă pretenţii cît mai mari şi mai diferite (fig. 58).

3.8. CENTRE CIVICE IERARHIZATE

O idee care a generat o structuralizare a spaţiilor publice orăşeneşti, a fost cea privitoare la realizarea sistemului structural ierarhic de centre civice. Ierarhizarea centrelor din oraşe poate fi comparată cu ierarhizarea localităţilor dintr-o regiune. Principiul fundamental al unui astfel de sistem este realizarea posibilităţilor pentru deplasarea populaţiei în cel mai scurt timp la o destinaţie. Într-un asemenea sistem însă nu pot fi integrate toate serviciile, deoarece unele din ele necesită exigenţe diferite în alegerea amplasamentului (dotări pentru sănătate, educaţie etc.). Ca unitate structurală se consideră de regulă pentru zonele de locuit, o şcoală primară (3.3), deoarece şcoala se dimensionează la număr de locuitori şi pentru o anumită rază de accesibilitate, pe lîngă care se amplasează şi alte dotări din categoria serviciilor zilnice. Au apărut însă păreri diferite privind numărul optimal de copii care să frecventeze o şcoală primară, precum şi gradul eficient de dezvoltare al acesteia. Pe de altă parte chiar comoditatea de accesibilitate a şcolilor poate influenţa gradul ei de dezvoltare şi interferenţa în viaţa socială a localităţilor, cartierelor, centrelor civice.

Sistemul structural ierarhic necesită realizarea unor legături sociale între diferite categorii de centre pe considerente de localizare, accesibilitate, polaritate etc., iar ca urmare centrele respective vor fi echipate corespunzător destinaţiei lor.

În afară de şcoală, sistemul structural ierarhic se mai poate baza pe un grup de servicii, o staţie de transport în comun etc. În final, cu ajutorul acestui sistem, se vor putea crea cîteva aranjamente spaţiale ale oraşului, care i-ar putea da un caracter specific. Sistemul structural ierarhic orăşenesc va putea fi extins la un sistem ierarhizat de localităţi mici.

În unele ţări socialiste, în special în U.R.S.S., este dezvoltat un asemenea sistem ierarhizat al localităţilor mici în teritoriu restrîns şi totodată este ierarhizată reţeaua dotărilor social-culturale. Ideea fundamentală care permite ierarhizarea dotărilor în localităţi învecinate este aceea a amplasării raţionale a tuturor serviciilor în teritoriu, uşor accesibile pentru întreaga populaţie, evitîndu-se în acest fel fie supradimensionarea unor spaţii, a căror suprafaţă minimală este mai mare decît cea necesară pentru populaţia localităţii, fie neglijarea unor servicii care ar funcţiona nerentabil din lipsa unui număr minim de solicitanţi, rezultaţi din calculul de eficienţă economică.

Condiţia principală ca acest sistem să funcţioneze este ca localităţile polarizate să se afle la

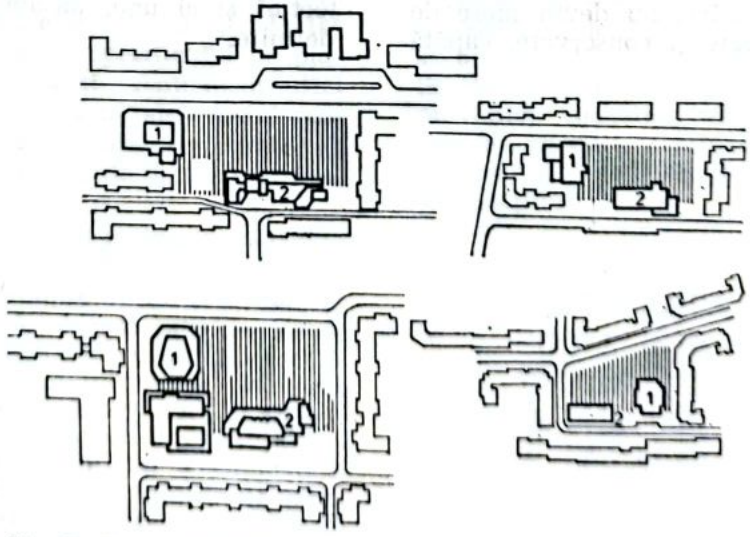

Fig. 59. Tendinţă de uniformizare a spaţiului centrelor civice (studii):
1 — casă de cultură; *2* — primărie.

Scanned with CamScanner

distanțe relativ mici, respectiv să nu depășească 30 min de transport în comun. Acest sistem, adaptat condițiilor țării noastre, îl vom dezbate în capitolul 4.

O altă tendință de proiectare a centrelor civice din localitățile mici din țările socialiste este aceea ca în localitățile sistematizate (îndeosebi în localitățile rurale) să se pregătească un teritoriu adecvat oricărei idei de centru civic: o formă ordonată, avînd anexe și accese corespunzătoare, elemente pregătite pe seama demolărilor. Pentru localitățile noi sau pentru foarte multe localități cu terenuri libere sau clădiri foarte vechi, soluția este posibilă și indicată. Dar există și multe cazuri în care tendința aceasta se generalizează. Apare în perspectivă pericolul uniformizării formelor spațiale de centre civice mici, mai ales dacă ținem seama că serviciile și capacitățile sînt relativ similare (fig. 59). Scopul lucrării de față este acela de a dezbate anumite probleme legate de proiectarea centrelor civice mici, prezentînd unele propuneri capabile să-și aducă contribuția la eliminarea uniformizării și realizarea unor centre civice raționale, confortabile și animate, în funcție de condițiile și posibilitățile locale.

Odată cu dezvoltarea localităților, în toate țările Europei se pune și problema conservării și integrării orașelor istorice, în mod special a nucleelor lor culturale, în circuitul de valori materiale și spirituale locale. Tendința generală este ca centrele istorice să fie integrate fie în centre civice noi, fie în cartiere noi, incluzîndu-le în spațiul continuu colectiv. Clădirile istorice chiar centrele civice istorice, nu devin piese de muzeu, ci odată restaurate și conservate, capătă funcții precise potrivite structurii lor, completînd în bună parte noile centre civice cu spații utile (fig. 60).

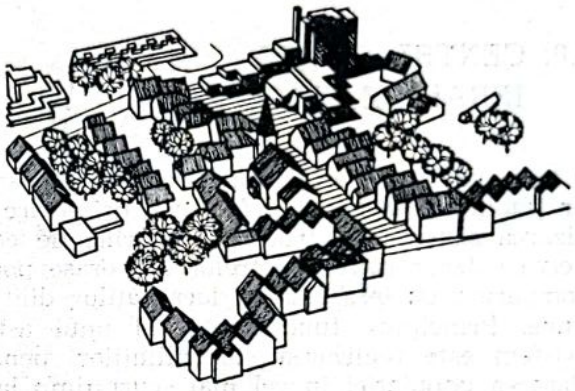

Fig. 60. Centrul comunal comasat la Rheda este construit adiacent centrului istoric.

Țările din estul Europei, îndeosebi cîteva din țările socialiste din zona Peninsulei Balcanice, printre care și România, nu au avut un urbanism valoros moștenit, în special cel al cadrului construit pentru viața publică. De aceea, cel puțin în ceea ce ne privește, realizările contemporane și de viitor sînt și vor fi rezultatul modului științific în care se va încerca să se rezolve problemele de sistematizare, spre deosebire de țările din centrul și vestul Europei, care au avut ca bază de pornire o structură urbană închegată (pentru fiecare epocă în parte), astfel că transferul de idei s-a făcut (și se face) pe suportul unei arhitecturi și al unor ansambluri arhitecturale bine definite.

Scanned with CamScanner

4. ORGANIZAREA ÎN SISTEM A CENTRELOR CIVICE DIN LOCALITĂȚI MICI

4.1. DEZVOLTAREA ÎN SISTEM A LOCALITĂȚILOR

Dotarea tuturor tipurilor de localități mici din țara noastră cu servicii complete pentru fiecare localitate în parte, nu poate fi realizată încă în actuala etapă de dezvoltare a societății socialiste, datorită nerentabilității funcționale și economice a unor dotări care vor fi calculate în funcție de numărul de locuitori.

Sistemul de dotare actual — dacă poate fi numit sistem — de implantare a clădirilor social-culturale, izolat, închis, fără conexiuni ale dotărilor culturale și de servicii gospodărești în cadrul aceleiași localități sau între localitățile luate în studiu și alte așezări înconjurătoare de tip orășenesc sau sătesc, va trebui revizuit și adaptat necesităților, posibilităților și specificului de planificare a sistemului socialist. Anticipăm deci necesitatea de realizare a unui sistem intercomunal de dotare, cu servicii social-culturale, ca unul din factorii determinanți de asociere a unor localități învecinate.

Capacitățile dotărilor social-culturale calculate de regulă la numărul de locuitori, dispuse fără o corodonare între localitățile de diferite mărimi și importanță economică, nu pot satisface necesitățile crescinde ale populației cu servicii social-culturale complexe. De asemenea, o dispunere izolată a clădirilor, numai pentru localitatea căreia îi servește, necesită investiții mari pentru construirea de clădiri publice și a exploatării lor, fapt suportat mai greu de localitățile mici, din punct de vedere economic, ceea ce duce în final, de multe ori, la abandonarea ideii de dotare.

Dezvoltarea în sistem a localităților nu reprezintă o idee nouă; ea a fost abordată deja din punct de vedere al studiilor teoretice de diferite institute de cercetări și proiectări din cîteva țări europene, dar sînt și studii teoretice la nivel de principiu general organizatoric apărute la noi.

Din punct de vedere practic, funcționarea sistemică a localităților are antecedente în modul de utilizare a serviciilor urbane de către unele localități rurale sau chiar urbane mai mici, servicii care sînt dispuse într-o rețea urbană închegată. Populația localităților rurale din zona imediat învecinată orașelor, face călătorii regulate în așezările respective atît pentru muncă (navetiști) și vînzarea produselor agricole, cît și exclusiv pentru aprovizionare sau recreare — culturalizare, transformînd această colaborare într-un sistem structural de funcționare urbană ca formă a unității complexe urbane.

Aplicarea acestei idei la scară națională, ca instrument de lucru al factorilor de decizie și al proiectanților, privind amenajarea unei rețele de dotări dezvoltate pe diferite trepte de complexitate, va putea duce la crearea unui sistem de servicii ierarhizate după gradul de dezvoltare și ponderea economică în teritoriu a localităților.

4.2. EXPERIENȚA UNOR ȚĂRI SOCIALISTE EUROPENE PRIVIND DESERVIREA ÎN SISTEM A LOCALITĂȚILOR

Sistemul de deservire a micilor localități a fost abordat de cîțiva ani, de către institute de cercetare și proiectare din unele țări socialiste din

Scanned with CamScanner

Europa. Este știut faptul că o asemenea abordare reprezintă un act politic, posibil doar într-un sistem social bazat pe o economie planificată. Și în țara noastră, sarcina privind adîncirea cooperării între localitățile din cadrul aceleiași zone sau între diferite zone, pentru construirea în comun a unor obiective economice, social-culturale, lucrări tehnico-edilitare, alimentare cu apă, cu energie electrică și altele, a fost trasată încă de Directivele Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român cu privire la sistematizarea teritoriului, a orașelor și satelor, din iulie 1972.

Noile cercetări se ocupă de calculul populației, clasificarea așezărilor populate după mărime și importanța economică, prezentînd totodată scheme de planificare zonală. Propunerile se referă la diferențierea normativelor privind amenajările de servicii pentru unele tipuri de localități și aglomerații populate, metodica de calcul a rețelei de serviciu, precum și dispunerea amenajărilor.

În cele ce urmează vom prezenta succint concluziile la care au ajuns cîteva studii de sisteme pentru deservirea populației cu dotări social-culturale.

Institutul central pentru urbanism din U.R.S.S. ia în calcul populația locală (sau a unei grupe de locuitori) și populația polarizată pe baza unor raze de accesibilitate. Sistemul presupune o servire organizată a unei localități cu unele dotări amplasate în alt oraș apropiat, pe considerente de ierarhizare a localităților după gradul de mărime (respectiv numărul de locuitori), preocuparea populației majoritare, poziția geografică etc. Clasificînd localitățile în funcție de locul lor în sistem și treapta din ierarhia deservirii social-culturale, au rezultat următoarele grupe :

A — centre-pivot (100 000 — 300 000 locuitori) ;

B — centre interraionale (20 0000 — 100 000 locuitori) ;

C — centre raionale (3 000 — 20 000 locuitori) ;

D — orașe polarizate și polarizatoare, orășele, localități rurale.

Pentru aceste categorii de centre sînt prevăzute : componența dotărilor, razele de deservire și timpul necesar pentru deplasarea spre dotările social-culturale, calculul populației polarizate, calculul indicatorilor diversificați pentru determniarea dotărilor social-culturale, în funcție de rolul localității luate în studiu din sistemul de localități (fig. 61).

Datele au fost utilizate pentru detalierea sistemelor de deservire social-culturală din localitățile mici, precum și pentru determinarea metodologiei de tipizare a clădirilor publice.

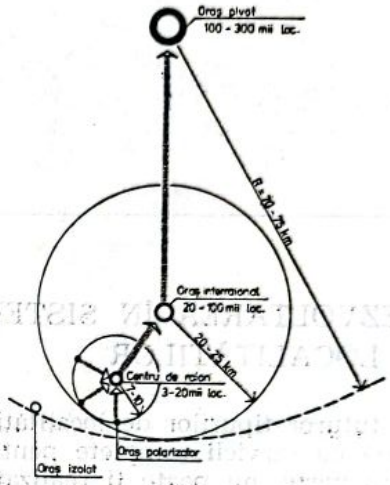

Fig. 61. Schema organizării sistemului de localități în R.S.F.S.R.

Schema preconizată, valabilă în special pentru zona centrală a R.S.F.S.R., a fost adaptată condițiilor specifice din diferite regiuni geografice ale U.R.S.S.

Astfel în *R.S.S. Estoniană*, unde apar greutăți în dotarea cu clădiri social-culturale a localităților (în special a dotărilor pentru servire zilnică), deoarece au o populație sătească descentralizată și foarte numeroasă, specificul constă în aceea că în microregiune vor locui 4 000 — 5 000 de oameni, pe o rază de servire zilnică de 10—12 km. Următoarea treaptă este mezoregiunea, a cărei funcție este aceea de raion, fiind frecventată de 3—4 ori pe săptămînă. În mezoregiune vor fi 30 000 de locuitori, iar raza de servire va fi de 25 km. În sfîrșit centrul economic și cultural al regiunii va avea o rază de influență de 100 km și va fi frecventat de cel mult odată pe lună, în special în zilele libere. În Estonia se află 9—10 centre de servire rară, cam 20 de centre periodice și 60—70 pentru servire zilnică (fig. 62).

În *R.S.S. Ucraineană* sistemul este compus prin atașarea localităților rurale și a orașelor mici, de zona de influență a unor orașe pe baza legăturilor de locuri de muncă și a serviciilor social-culturale. Se estimează că raza de servire în zona

Scanned with CamScanner

de influență a orașelor va fi de 5—15 km, cu excepția cazurilor în care vor fi magistrale de transport cu circulație auto frecventă, cînd raza va putea fi de 20—25 km.

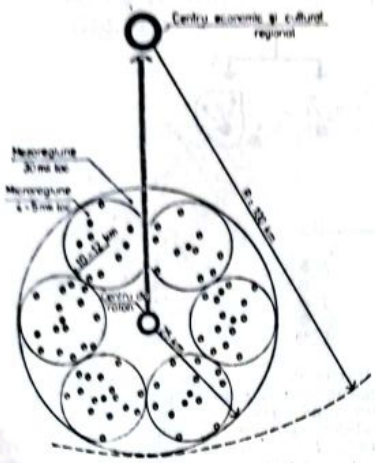

Fig. 62. Schema organizării sistemului de localități în R.S.S. Estoniană.

Rezultă deci că dotările social-culturale din orașe vor avea un rol important în servirea populației rurale polarizate (fig. 63).

Sistemul treptizat de dotări se va realiza pe trei grupe de servicii :

— zilnice sau de utilizare densă (în fiecare zi sau pînă la o dată în 7 zile) ;

— periodice (odată la 3 luni) ;

— rare (de la 3 luni la cîțiva ani).

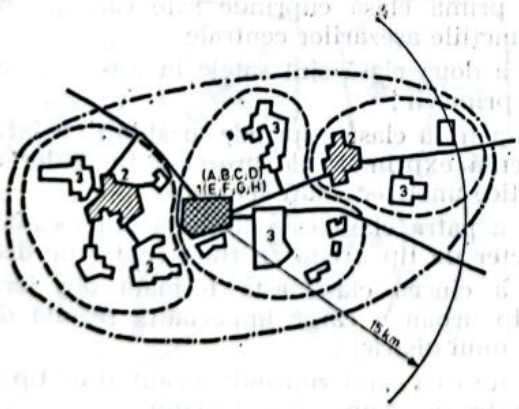

Fig. 63. Organizarea ramificației de dotări cu utilizare periodică și rară în R. S. S. Ucraineană:
1 — centrul ramificației; *2* — centrul polarizator rural; *3* — localități rurale; *A* — școală medie cu internat; *B* — spital; *C* — prestări de servicii; *D* — casă de cultură; *E* — complex comercial; *F* — spălătorie mecanică; *G* — cantină și semipreparate; *H* — instituții administrative (soviet, poștă, bancă).

În perspectivă, datorită densității localităților rurale din Ucraina, se preconizează dezvoltarea unor centre ale unităților rurale, care vor avea o rază de influență de 4—5 km (fiind deci accesibile pietonal sau cu bicicleta) și care vor cuprinde o serie de servicii complexe (școală medie, centru comercial, servicii complexe, spălătorie, instituții administrative etc.), capabile să satisfacă necesitățile locale (6 000 — 8 000 locuitori) și pe cele ale populației polarizate.

În afara acestor unități centrale rurale sînt prevăzute în viitor localități mai mari (18 000 — 20 000 locuitori) care să concentreze o serie de dotări de utilizare rară pentru 2—5 unități de tip rural, avînd în final rolul unui centru de raion.

Organizarea sistemică a serviciilor social-culturale în orașele mici din cîteva țări socialiste este asemănătoare cu cele prezentate anterior, avînd însă unele aspecte specifice.

În *R. S. Cehoslovacă* sînt multe localități rurale foarte mici, avînd un număr mediu de 500 locuitori, tipuri de așezări care reprezintă 92% din totalul de așezări rurale ; în astfel de localități trăiește o populație de peste 42% din întreaga populație a țării. Prin aceasta comuna capătă o importanță administrativă și este compusă din cîteva așezări dispersate (fig. 64). O asemenea structură teritorială mărunță frînează dezvoltarea rațională a macroproducției agricole, diminuează posibilitățile de organizare a serviciilor social-culturale complexe, mărind totodată timpul de deplasare către locul de muncă și spre serviciile social-culturale. Amplasarea dotărilor social-culturale complete în fiecare localitate devine nerentabilă.

Rezolvarea problemelor de deservire se va putea face însă — potrivit părerii specialiștilor — prin schimbarea sistemului de populare și mărime a așezărilor. Acest proces este foarte complex, de lungă durată și necesită o adîncă cercetare, în special în perioada de tranziție. Propunerile se referă la două etape.

În etapa I se determină satele cu o poziție centrală și o importanță economică în zona lor de influență pe considerentul unei deplasări cu mijloacele transportului în comun în limitele a 20...30 min, iar timpul de transport în ambele sensuri, incluzînd și timpul petrecut în satul central, nu va depăși 2,5—3 ore. În această localitate se vor dispune dotările din categoria serviciilor din prima treaptă (magazine pentru utilizare zilnică și periodică, dotări sanitare, cluburi, cinematografe etc.) în funcție de necesitățile

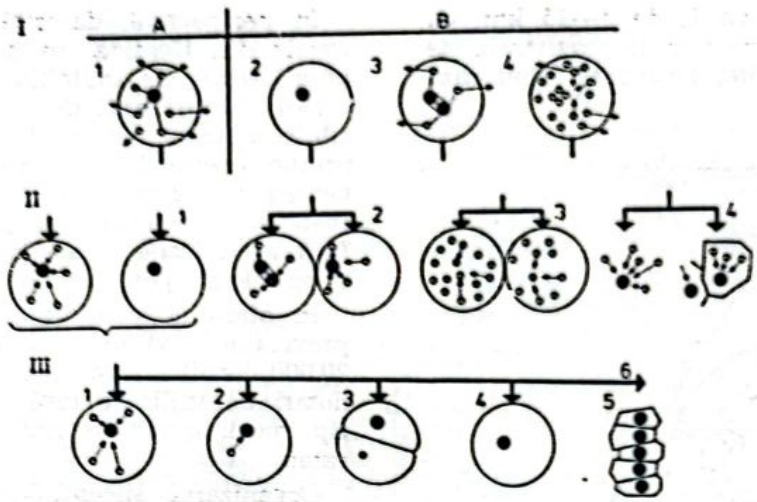

Fig. 64. Schimbarea structurii localităților rurale în R. S. Cehoslovacă pînă în anul 2000:

I — structura rurală existentă (1965): *A* — *1* — structură caracteristică; *B* — structuri existente întîmplătoare: *2* — sat central cu zonă de influență; *3* — două sate gemene cu zonă de influență; *4* — sate dispersate, avînd fiecare dotări proprii; II — structură propusă pentru anul 1985: *1* — fără schimbarea sistemului de localități, dotările urmînd să fie concentrate în localitatea centrală; *2* — două sate gemene care concentrează dotările pentru zona lor de influență; *3* — o localitate care preia necesitățile de servicii pentru întreaga zonă de influență; *4* — localități mărunte legate prin mijloace de transport de orașele coordonatoare din zonă; III — structură propusă pentru anul 2000: *1* — păstrarea satelor centrale de importanță locală și organizarea zonei de influență; *2* — păstrarea centrelor de importanță locală și organizarea satelor necentrale de categoria I; *3* — dezvoltarea satelor de categoria I pînă la nivelul satului central; *4* — sat central rezultat din comasarea satelor necentrale; *5* — dezvoltarea localităților de-a lungul căilor de comunicație; *6* — magistrala de transport.

localității matcă ale celor din zona de influență. Mărimea minimală a satului central va fi de 2 000 — 3 000 locuitori, încadrîndu-se astfel într-o organizare eficientă a serviciilor social-culturale; pentru zona de influență se prevede o populație ce nu poate fi sub 2 000 — 3 000 locuitori.

Etapa a II-a se referă la restructurarea satelor care nu au o importanță centrală, diferențiindu-le pe trei categorii :

— în categoria I-a se recomandă depistarea satelor necentrale cu posibilități pentru dezvoltarea producției rurale în perspectivă ;

— în categoria a II-a sînt incluse satele necentrale cu condiții favorabile de dezvoltare, care se vor păstra pe toată perioada de tranziție ;

— în categoria a III-a se vor semnala așezările cu condiții nefavorabile de dezvoltare, dar care vor putea fi păstrate datorită unui fond construit și de producție, parțial, bun.

În acest fel dotările de bază pentru serviciile social-culturale din satele centrale vor putea fi utilizate cu eficiență (s-a stabilit că cheltuielile pentru dotări prin amplasarea acestora în satele mici sînt cu 30% mai mari, decît dacă acestea s-ar amplasa în sate centrale).

În *R. P. Polonă* a fost stabilită o clasificare a proiectelor privind sistematizarea rațională, în cadrul cărora au fost luate în considerare : importanța administrativă a așezării, aspectele economico-productive, piețele de desfacere (tîrgurile), centrele comerciale și de aprovizionare, stațiile tehnice, elementele rețelei culturale și de servicii pentru populație, precum și legăturile cu magistralele de transport.

În urma studiilor au fost stabilite șase clase de localități dintre care primele trei se raportează așezărilor rurale, iar următoarele trei către cele de tip urban :

— prima clasă cuprinde sate care nu depind de funcțiile așezărilor centrale ;

— a doua clasă sînt satele în care sînt amplasate primării ;

— a treia clasă cuprinde localități cu influență evidentă exprimată de prezența funcțiilor caracteristice unor localități centrale ;

— a patra clasă este formată din localități cu caracter de tip urban ca fiind centre de district ;

— a cincea clasă este formată din localități de tip urban a căror importanță rezultă din limita unui district ;

— a șasea clasă cuprinde localități de tip urban ca centre de regiune (voievodate).

Dintre toate tipurile de localități, importanța principală o au cele din clasa a III-a, localități care au rolul de servire a satelor mai mici. Raza de servire a acestor localități va fi de circa 6 km, avînd o populație medie deservită de circa

Scanned with CamScanner

6 000 locuitori. În perspectivă, localitățile din clasa a II-a vor avea cam 2 000 de locuitori, pentru ca în ele să poată fi prevăzută o primărie; în împrejurimi va fi păstrat un număr minim de sate mici, ca rezultat al necesităților producției agricole (fig. 65).

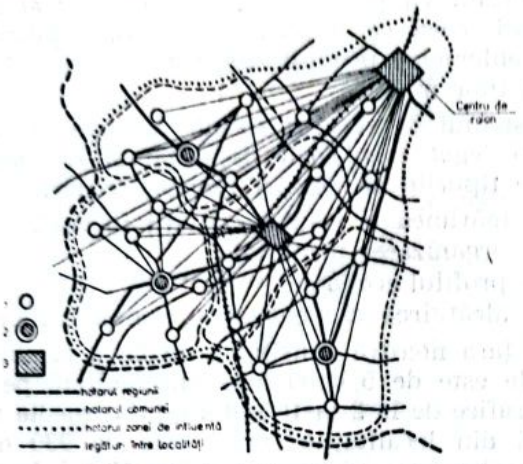

Fig. 65. Zonele de influență din voievodate (R. P. Polonă):

1 — localități rurale mici; *2* — sate centrale în care sînt prevăzute primării sătești; *3* — centru zonal care cuprinde cîteva zone polarizatoare rurale.

În *R. P. Ungară* s-au făcut de asemenea cercetări în domeniul organizării raționale a sistemului de localități.

Problemele abordate cu precădere se referă la stabilirea mărimilor optime ale localităților, precum și la legăturile cu localitățile din sistem (fig. 66).

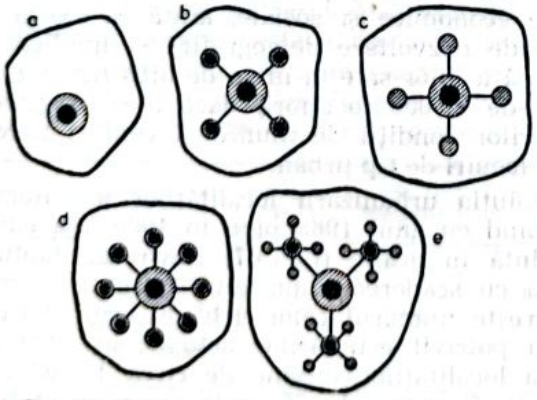

Fig. 66. Scheme de dispunere a centrelor zonale în R. P. Ungară:

a — zonă de 60 mii locuitori cu un centru; *b* — grupă de 60 mii locuitori cu un centru de 20 mii locuitori; *c* — grupă de 60 mii locuitori cu centru de 20—30 mii locuitori și cîteva localități rurale; *d* — grupă de 60 mii de locuitori cu centru de 20 mii, localități învecinate de pînă la 5 mii locuitori; *e* — grupă de 60 mii de locuitori, centru de 20 mii locuitori, localități de 5—10 mii locuitori și localități rurale.

Unitatea teritorială de bază în cadrul rețelei de localități din Ungaria, va avea o populație de 60 000 de locuitori. Se presupune că pentru acest număr de locuitori se vor putea face propuneri raționale și economice pentru toate sistemele tehnico-edilitare și de transport, rezolvîndu-se satisfăcător și dotarea cu servicii social-culturale.

Așezările profilate pe producția agricolă sau mixtă vor avea o populație minimă de 20 000 de locuitori, iar restul populației de pînă la 60 000 de locuitori va fi în sate polarizate avînd dotări de servicii proprii pentru treapta I (zilnice). Astfel, așezările polarizate vor avea o populație corespunzătoare unui complex de locuit (2,5—5 000 de locuitori) sau unui microraion (10 000 de locuitori).

Cercetînd modul în care au fost abordate problemele dotării în sistem a localităților mici cu servicii social-culturale în unele țări socialiste, se remarcă următoarele concluzii cu caracter general:

— dotarea cu servicii social-culturale a localităților de tip rural sau urban, nu se studiază pe localități izolate, ci în sistemul de localități, luîndu-se în considerare relațiile administrative, de producție, social-culturale, de gospodărire comunală și de transport;

— sistemele de servicii propuse se bazează pe o treptizare a dotărilor în rețeaua de servicii pe diferite grade de complexitate a unităților teritoriale; diferențierea dotărilor se face în funcție de caracterul serviciilor, precum și în funcție de frecvența de utilizare de către populație;

— în centrul de greutate al sistemului va fi o localitate dezvoltată, polarizatoare, care va concentra în ea dotări social-culturale de diferite grade de complexitate, precum și o zonă de influență a acestui tip de localitate;

— în vederea realizării economiei de teren și a măririi gradului de eficiență funcțională și economică a dotărilor, se caută diferite metode pentru amplificarea volumelor construite, prin crearea unor complexe de centre civice și prin comasarea prin cooperare a clădirilor.

4.3. SISTEMUL DE DOTARE A LOCALITĂȚILOR MICI DIN ROMÂNIA

În R.S. România se studiază sistemul de dotare cu servicii social-culturale pentru localități mici în care conceperea sistemului de localități pola-

Scanned with CamScanner

rizate va reprezenta baza structurii teritoriale alături de comune.

În ultimele două decenii rețeaua de localități din țara noastră s-a structurat prin prisma indicatorilor statistico-economici, geografici și social-culturali, existînd în momentul de față următoarele tipuri de localități (după V. Cucu, Sistematizarea teritoriului și localităților în România, 1977).

— Centru de gradul I — capitala.

— Centre de gradul II — 17 municipii dintre care 14 cu peste 100 000 locuitori. Acestea sînt centre nodale cu posibilități de dezvoltare continuă multilaterală a potențialului economic și cultural; un specific tradițional pentru aceste localități este că pe o zonă întinsă lipsesc alte formațiuni urbane, ca urmare a puternicei forțe de absorbție manifestate. Aceste localități sînt capitale de județ.

— Centre de gradul III — sînt circa 60 de orașe de mărime mijlocie și mică (municipii și orașe), a căror poziție geografică de tradiție în România (așezări la contactul marilor regiuni geografice sau la întretăierea vechilor drumuri comerciale) și ritmurile actuale de dezvoltare economică și demografică, le-au selectat pe unele din ele în categoria capitalelor de județ.

— Centre de gradul IV — sînt formate din orașe cu o pondere economică zonală deosebită, noduri feroviare, orașe fluviale, miniere, agricole cu tendință de industrializare etc.

— Centre de gradul V — cuprind în general orașele turistice, balneoclimatice, a căror influență se întinde pe plan republican.

— Centre de gradul VI — orașe mici, tinere, cu caracter polarizator, care constituie centre social-economice de bază ale rețelei urbane din România; acestei categorii de localități i se vor adăuga și viitoarele 300—400 de localități rurale care vor deveni orașe pînă în anul 2000, avînd un accentuat rol polarizator.

În afara orașelor, în structura de localități din țara noastră mai apar localitățile rurale:

— sate din zona periurbană;
— reședințe de comună;
— sate.

Ponderea decisivă în structura de localități urbane o au cele 157 de orașe mici (79 de orașe sub 10 000 de locuitori și 78 cu o populație între 10 000—20 000 de locuitori, în 1975); împreună cu localitățile viitoare urbane, începînd cu cincinalul actual, numărul acestora va crește simțitor, generînd totodată probleme multiple de amplasare a locurilor de muncă și de servicii social-culturale. Cele mai multe din aceste tipuri de localități vor avea în zona lor de influență între 3 — 10 localități rurale, pe o rază de influență de cel mult 20 km.

Populația localităților polarizatoare va fi de 5 000 — 10 000 de locuitori, iar împreună cu cea polarizată va putea avea 20 000 — 40 000 de locuitori, ceea ce implică o analiză suplimentară a problemelor privind rezolvarea sistemică a localităților mici.

Sistemul de servicii social-culturale preconizat va fi legat nemijlocit de sistemul de localități și de tipurile de așezări umane, respectiv:

— mărimea și rolul localității în zonă;
— organizarea teritorială;
— profilul economic;
— alcătuirea și densitatea comunicațiilor.

În țara noastră densitatea medie a localităților rurale este de 5,5/100 km² (diferențiată pe zone geografice de la 2 la 10/100 km²), iar media populației din localitățile rurale este de 930 de locuitori/așezare. Din totalul celor 13 149 localități rurale existente în 1977 în România, 4 163 sate, deci 31,7%, au peste 1 000 de locuitori (3 582 au între 1 000 și 3 000 locuitori, 467 au între 3 000 și 5 000, 114 au peste 5 000 de locuitori), ceea ce le conferă caracterul de sate dezvoltate, iar tendința oamenilor de a se așeza în localități rurale mari se vede din faptul că în ele trăiesc 40% din totalul populației țării, sau 65% din populația rurală (în satele de 2 000 — 4 000 locuitori trăiește o populație de circa 9 milioane de oameni).

Această analiză, precum și altele pe considerente economice și sociale, arată că există premise de dezvoltare demografică și implicit economică a unor sate la nivel de oraș (chiar la mai mult de 10 000 locuitori) dacă li se asigură locuitorilor condiții de muncă și confort necesare unei locuiri de tip urban.

Evoluția urbanizării localităților din România începînd cu anul 1968 pînă în 1990, așa cum se prezintă în grafic (fig. 67) ilustrează faptul că odată cu scăderea numărului localităților rurale va crește numărul celor urbane, urmînd ca, cel puțin potrivit estimărilor actuale, în 1990 ponderea localităților urbane de circa 10 000 locuitori să fie cam de 75% din numărul total al orașelor. Acest lucru va genera o serie de implicații pe multiple planuri, din care cele de arhitectură și sistematizare vor fi din cele mai importante.

Pentru ca sistemul de localități să funcționeze eficient este necesar ca să existe o densitate

Scanned with CamScanner

corespunzătoare a localităților și raze de accesibilitate în limita celor circa 30 min de acces cu transportul în comun. În multe zone ale țării există o mare densitate de locuitori, ceea ce creează condiții pentru legături intensive.

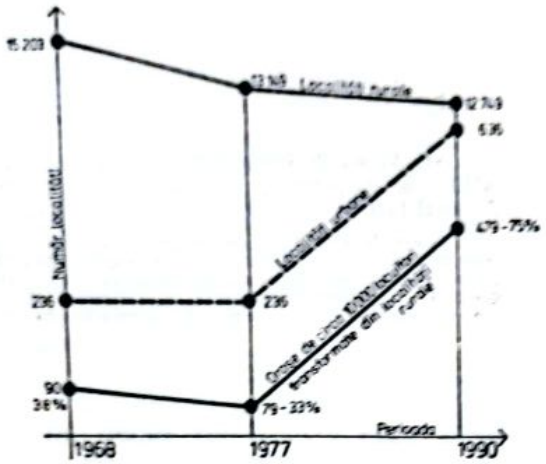

Fig. 67. Tendința de urbanizare a localităților rurale în România.

În momentul de față, la densitatea medie a satelor de 5,5 la 100 km², cea a orașelor este de 1 la 1 000 km². Prin mărirea numărului orașelor, incluzînd aici și viitoarele centre urbane polarizatoare se va ajunge, în 1990, la circa 3,7 orașe la 1 000 km². Tot datorită creșterii numărului orașelor în țara noastră, o analiză statistică arată că în viitor, numărul satelor care vor reveni unui oraș va scădea simțitor, fiind de 20 la 1, față de 55 la 1 cît este acum.

Pentru abordarea sistematizării globale a localităților, credem că este interesant de arătat repartiția procentuală pe zone geografice a așezărilor rurale și a populației respective, așezări din care vor fi create viitoarele orașe :

Zona	Altitudinea	% așezări	% populație	Densitate/100 km²
Montană	1 200 m	1,9	1,2	8,1—12
Deal	400— 800 m	20,1	15,8	
Cîmpie	200— 400 m	35	27	
Cîmpie	sub 200 m	43	56	2— 6,8

Modelele de organizare în sistem — pe baza relațiilor de cooperare și subordonare — a unor grupări de localități, au fost studiate în cadrul I.S.L.G.C., rezultînd categoriile de complexitate de la sistemul național pînă la microsistemul local (fig. 68).

Structura sistemelor de localități utilizează următoarele tipuri de așezări :

— municipii, centre coordonatoare și de servire al sistemului principal și al subsistemelor proprii ;

— orașe centre de coordonare și servire ale subsistemelor componente ;

— orașe polarizatoare ;

— localități rurale suburbane ;

— localități rurale reședință de comună ;

— localități rurale.

Au rezultat în final trei categorii de sisteme :

— sistemul de gradul I, similar județului, care cuprinde toate localitățile enumerate mai sus ;

— sistemul de gradul II, compus din orașe coordonatoare, polarizatoare și localități rurale (suburbane, reședință de comună și rurală) ;

— sistemul de gradul III format din oraș polarizator și localități rurale (reședință de comună și sate).

Sistemul de gradul I integrează o sumă de subsisteme de gradul II și III, iar sistemul de gradul II integrează subsistemele de gradul III.

Pe ansamblul structurii naționale a sistemelor de localități, vor apărea însă unele diferențieri care vor crea un specific tipologic și de complexitate, datorită existenței unei varietăți mari a aspectelor statistico-economice, geografice și social-culturale, pe de-o parte, precum și a unei structuri variate de localități rezultată din repartiția procentuală și de densitate pe zone geografice a localităților (peste 75% în cîmpie și aproape 25% la deal și munte).

Aspectele relevate privitoare la caracterul dezvoltat al localităților rurale și densitatea mărită (în medie fiind o rază de accesibilitate de circa 10 km) pot facilita realizarea sistemului de localități, eliminînd neajunsurile create de așezările mărunte sau izolate.

Făcînd o analiză socio-economică se constată că majoritatea localităților care vor deveni orașe prin transformarea unor localități rurale, vor fi de tip agro-industrial, ceea ce le va conferi noi factori generatori de urbanitate, printre care cei mai importanți vor fi următorii :

— creșterea gradului de ocupație al populației ;

— ridicarea nivelului de cultură și specializare, datorită prezenței în localitate a unui număr sporit de specialiști cu pregătire superioară și medie ;

— micșorarea migrației populației, dată fiind dotarea cu unități productive și de servicii a localității matcă sau a celor polarizate.

Scanned with CamScanner

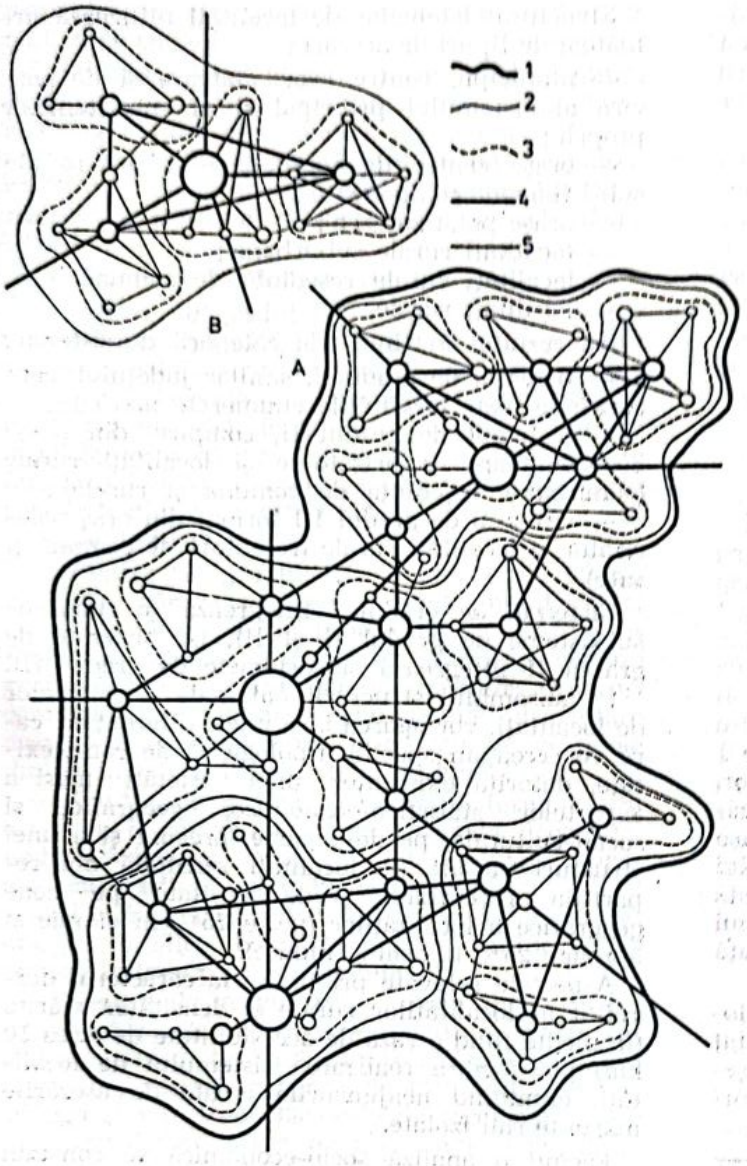

Fig. 68. Model de organizare în sistem pe baza relațiilor de cooperare și subordonare a unor grupări de localități în R.S. România (Studiu I.S.L.G.C.):
A — sistem de gradul I, care integrează o sumă de subsisteme de gradul II și III; *B* — sistem de gradul II care integrează o sumă de subsisteme de gradul III; *1* — sistem de gradul I; *2* — sistem de gradul II; *3* — sistem de gradul III; *4* — conexiuni între sisteme; *5* — conexiuni în sistem.

4.4. ESTIMĂRI ALE CAPACITĂȚII DOTĂRILOR

Pentru estimarea necesarului de dotări utilizabile de populația din întreaga zonă polarizată, nu sînt încă indicatori. Se apreciază, însă că pentru unele servicii, capacitatea acestora ar putea să crească în centrul zonal cu aproximativ 50%, cum ar fi rețeaua de școli (în special acele cu profil), magazine mari de produse industriale și dotări pentru servicii, dotări pentru sănătate, iar uneori pentru cluburi (case de cultură) și biblioteci.

Construirea rețelei de dotări social-culturale ale localităților mici (rurale sau urbane) se deosebește considerabil de structura rețelei orășenești de dotări pestru servicii. În aceste localități care au o populație redusă ca număr de locuitori, comparativ cu orașele închegate, lipsește structura urbană, iar în consecință lipsește și gruparea dotărilor pe trepte de servicii. O excepție ar putea să facă, așa cum am mai arătat, localitățile care au o populație comparabilă cu

complexul de locuit, de aproximativ 10 000 — 15 000 locuitori.

Într-o localitate mică, serviciile pentru populație sînt amplasate în centrul civic. Dar, în condițiile unui număr redus de locuitori, nu este posibil de organizat în totalitate servirea social-culturală în limitele unei singure localități. Unele dotări vor fi de capacități reduse, deși numărul unităților din sistem va fi mare, în timp ce altele vor fi supradimensionate (săli de spectacol etc.).

În aceste condiții necesitățile social-culturale vor putea fi satisfăcute numai prin crearea sistemului teritorial unitar compensator între localități avînd servicii dezvoltate treptizat, în care locuitorii tuturor localităților din zonă (deci și cele de tip rural) vor putea beneficia de servicii indispensabile, fără să depindă numai de numărul populației propriei localități.

Fiecărui tip de localitate, în funcție de mărimea și locul ocupat în sistemul de localități îi corespund dotări de servicii bine determinate, rezultate dintr-un sistem unitar.

Populația care va utiliza aceste dotări va fi considerată cea care va avea posibilități de acces spre centrul polarizator de pe o rază de circa 30 min de transport în comun și va fi într-un raport de la 1 : 0,7 (pentru localitățile centre zonale mari) pînă la 1 : 6 (pentru localități centre zonale mici) în care prima cifră reprezintă populația centrului polarizator, iar a doua populația polarizată (cifre raportate la 30—40 000 de locuitori din sistem).

La proiectarea rețelelor de dotări social-culturale ale micilor orașe, vor trebui rezolvate probleme social-economice, arhitectural-constructive, sanitar-igienice și tehnico-inginerești, considerînd construcțiile și dezvoltarea pe o perioadă de 25—30 de ani. Creșterea cantitativă a rețelelor duce la creșterea capacității dotărilor, la dezvoltarea noilor forme și modalități de servire, ca și la prevederea de loturi de rezervă, atît pentru amplasarea clădirilor publice și a dotărilor, cît și pentru extinderea centrului civic în procesul de dezvoltare a orașului.

4.5. SISTEMUL DE SERVICII SOCIAL-CULTURALE

Dotările din sistemul de servicii social-culturale pentru localități mici pot fi analizate din următoarele puncte de vedere :

— al importanței lor în sistemul de localități ;
— al frecvenței de utilizare.

Din punctul de vedere al importanței în sistemul de localități, dotările se pot împărți în două grupe :

— dotări de importanță locală, servind numai populația unei localități ;

— dotări de importanță sistemică, intercomunală, servind, în afară de populația localității polarizatoare, și pe cea din zona de influență a centrului zonal.

Sistemul de localități va fi format din următoarele tipuri de localități :

— localitate polarizatoare, care va cuprinde principalele locuri de muncă și dotări social-culturale de importanță locală și sistemică ;

— localități polarizate, avînd o structură economică preponderent de tip agrar, dotări social-culturale de importanță locală și posibilități de accesibilitate de 30—40 min ; acestea vor putea fi reședințe de comune, avînd deci, la rîndul lor, cîteva sate în zona de influență ;

— localități izolate, avînd dotări de importanță locală mai dezvoltate.

Frecvența de utilizare a dotărilor a permis stabilirea treptelor de solicitare, care corespund unei rețele de centre civice dispuse fie în teritoriul localității (deci depinde de mărimea și tipologia localității), fie în celelalte tipuri de localități, luîndu-se în considerare mărimea acestora, funcția economică, satele din zona de influență, precum și razele de accesibilitate.

În final pot rezulta următoarele trepte de servicii :

Treapta I — dotări de solicitare zilnică : dotări pentru preșcolari ; școală primară și gimnaziu ; magazin pentru aprovizionare zilnică și de produse industriale de cerere curentă ; alimentație publică (bufet, cantină, cafe-bar și cofetărie etc.) ; prestări de servicii (frizerie, atelier de reparații și întreținere, spălătorie etc.) ; club ; bibliotecă (eventual autobibliotecă) ; platformă sportivă ; punctul medical și farmaceutic ; încăperi administrative (gospodărie comunală, C.E.C., oficiu poștal etc.), piața alimentară.

Dotările vor fi selectate și în funcție de mărimea și importanța economică a localității, amplasamentul acestor dotări făcîndu-se în limitele accesibilității pietonale, respectiv 30 min mers pe jos sau cu transportul în comun.

Treapta a II-a — dotări de solicitare periodică : liceu, liceu cu internat ; școală profesională ; magazin de mărfuri de cerință periodică ; alimentație publică (bufet cu magazin de semipreparate, restaurant) ; prestări de servicii ; casă

Scanned with CamScanner

de cultură ; casa pionierilor ; cinematograf ; stadion ; policlinică.

Dotările de solicitare periodică satisfac necesitățile orașului pe o rază de 1 200 m (20 min), ca și ale populației polarizate pe o rază de 30—40 min, de acces cu transportul în comun (10—12 km). Se estimează că aceste dotări vor putea fi utilizate zilnic sau nu mai rar de odată la 10 zile.

Treapta a III-a — dotări de solicitare ocazională : școli specializate ; centru comercial (magazin universal) cu mărfuri de largă solicitare periodică și ocazională ; piață alimentară ; alimentație publică (restaurant, cafenea, cofetărie, bar) ; ateliere specializate pentru prestări de servicii (atelier de confecții și reparații etc.) ; sală polivalentă (teatru de amatori) ; cinematograf panoramic ; bibliotecă ; expoziție ; centru sportiv ; spital.

Solicitarea dotărilor se va face de către populația locală și de cea polarizată de pe o rază de accesibilitate cu transportul în comun de 60—90 min (25—35 km) și vor fi utilizate nu mai des de două ori pe lună.

Treapta a IV-a — dotări de solicitare rară.

Sînt prevăzute atît pentru populația locală cît și pentru cea polarizată, avînd accesul de max 120 min (45—50 km) și vor putea fi utilizate nu mai des de odată pe lună. Dotările din această treaptă de servicii sînt mai specializate, ceea ce face ca prevederea lor să se facă în condiții specific locale.

Treptele de servicii pentru localități mici (urbane sau rurale) se deosebesc de treptele acceptate pentru orașe închegate, prin caracterul, capacitatea și modul de alcătuire, ca și prin frecvența de utilizare.

În localitățile care polarizează spre orașe mari se vor amplasa numai dotări de primă necesitate (treapta I) în limitele unor raze amintite. Unele măriri ale razelor de deservire zilnică se explică prin densitatea redusă a zonei de locuit din aceste orașe, comparativ cu orașele mari. În localitățile îndepărtate se prevăd atît dotări pentru prima treaptă, cît și pentru treapta a doua. Aceasta înseamnă că există premise ca unele dotări să fie subdimensionate sau altele supradimensionate.

În centrele zonale se dispun dotările primei trepte pentru servirea populației locale, precum și ale treptei a doua și a treia atît pentru populația proprie, cît și pentru cea din zonele polarizate în limitele de accesibilitate prezentate. În fiecare caz accesibilitatea trebuie determinată în perspectiva sistemului de localități, funcție de condițiile concrete ale zonei planificate și de numărul de locuitori care polarizează către centrul zonal.

De asemenea, ținînd seama de faptul că localitățile ce urmează să devină urbane se realizează pe structura unor localități rurale relativ dezvoltate, se presupune că acestea vor avea o serie de dotări de o anumită capacitate. De aceea se recomandă să se aibă în vedere și acest aspect.

Dacă numărul populației polarizate este foarte mare, iar teritoriul zonei de polarizare are o mare întindere, o parte din dotările din treapta a III-a de servicii pot fi amplasate într-unul din satele mai dezvoltate.

Cît privește dotările din treapta a IV-a, acestea pot fi amplasate în centrul polarizator, oraș mai mare al județului sau în capitala de județ, decizia luîndu-se în funcție de condițiile locale.

Calculul capacității dotărilor social-culturale din localitățile sistemului de așezări, depinde de caracterul serviciilor și de posibilitățile locale de realizare. În sistemul de așezări, în prima etapă, vor fi prevăzute dotările primei trepte în fiecare localitate sau în una la un grup de localități foarte mici. Dotările din treapta a II-a și a III-a se calculează pentru un grup de localități și se amplasează într-un centru zonal. Alte dotări vor avea condiții speciale de amplasare.

În momentul de față dotările vor putea fi calculate, exceptînd condițiile locale rezultate din anchete sociale, după norme obișnuite de tip urban, ținînd seama că o mare parte din ele vor servi o populație de pînă la 40 000 de locuitori, cît are zona de polarizare.

Importanța fundamentală a dispunerii în sistem a serviciilor este însă aceea că, în timp ce satele izolate sînt incluse în sistemul obișnuit de dotare, deci se prevede și necesarul capacității dotărilor pentru fiecare sat în parte, la nivelul sistemului de localități dotările vor fi calculate după o normă unică. Această ipoteză poate fi cea realistă, bazată pe principiile societății socialiste de apropiere a nivelului de dotare social-culturală a localităților rurale și a noilor orășele, de nivelul deservirii urbane. O asemenea estimare poate fi posibilă în condițiile existenței unei populații numeroase. Diferențierea principială se va face după sistemul treptizat al mărimii și ponderii economice a localității, precum și după necesitățile populației într-o anumită etapă.

Scanned with CamScanner

4.6. FORME NOI DE LOCUINȚE ȘI DOTĂRI

Transformările fundamentale în sfera producției generale atrag după sine transformări cu caracter social, care la rîndul lor au repercursiuni privind componența populației pînă de curînd rurală, a procesului de cultură și al comportamentului de tip rural.

În structura de vîrstă a populației crește grupa de activi de bază. Se schimbă de asemenea structura familiilor cel puțin în prima etapă, în sensul că va spori numărul familiilor mici (cu puțini membri) sau singuri. Interesele privind structura funcțională și capacitatea locuințelor vor fi altele (cu necesități sporite de comoditate și confort).

Pe de altă parte cresc pretențiile pentru un nivel de servicii și cultură mai ridicat. Schimbarea caracterului și a condițiilor de muncă, va crea posibilități pentru utilizarea mai eficientă a timpului liber pentru perfecționare, cultură, sport etc. Preocupările vor fi reduse ca specializare, dar mai dezvoltate totuși ca în localitățile rurale, în schimb necesitățile de servicii vor fi mult mai diversificate.

Se poate remarca de asemenea faptul că populația localităților agrar-industriale va fi alcătuită pe o structură profesională specifică (împletirea preocupărilor agricole cu cele de tip industrial), iar aceasta, la rîndul ei, va crea condiții pentru realizarea de noi tipuri de locuințe și, în mod deosebit, a clădirilor publice. Schimbarea structurii funcționale a locuințelor (în sensul că cele individuale vor fi din ce în ce mai izolate, în favoarea celor etajate), va duce la economii de teren și la posibilități multiple de organizare a spațiului colectiv și a compoziției arhitectural-planimetrice.

Centrul civic va căpăta un rol primordial atît în structura funcțională a localității, a aspectului său plastic, cît și în viața socială a locuitorilor, contribuind la conturarea urbanității populației. Pornind de la schimbările repetate date de dezvoltarea societății, concepția despre obiectele de arhitectură care vor compune centrul civic, ca și structura acestuia, vor suferi unele transformări fundamentale. Ne referim la faptul că creșterea necesităților și a mentalității oamenilor de a petrece timpul liber în mod complex, reclamă accentuarea rolului dotărilor cultural-recreative, a popularității bibliotecilor, galeriilor de artă, muzeelor de istorie locală etc.

În sfîrșit, dezvoltarea unui specific al producției locale, pentru unele cazuri, va necesita clădiri de tip nou, cum ar fi : unități de cercetare sau de învățămînt, chiar superior, care vor influența atît structura localității, cît și a centrului său civic, locuințe pentru specialiști, cămine pentru studenți etc., care vor putea îmbogăți rezolvarea spațială a centrului.

În asemenea condiții vor fi necesare unele corecturi ale sistemului de servicii social-culturale, dezvoltarea și completarea componenței obiectelor din centrele civice, ca și modul de abordare a unei noi concepții asupra configurației spațiului public central.

Alegerea tipurilor de locuințe și dotări, precum și amplasarea lor în noile localități urbane, va fi dictată, în principal, de doi factori morfologici de bază : condițiile demografice și caracterul estetic al așezării.

Condițiile demografice presupun de regulă determinarea evoluției populației unei localități pe considerente de preocupări, vîrstă etc. Potrivit părerii unor specialiști, stadiul de evoluție al familiilor pe teritoriul unei localități poate duce la dezvoltarea tipurilor de locuințe și dotări specifice, creîndu-se unități structurale de bază pentru perioada de timp cît durează stadiul majoritar. Problema este de luat în seamă pentru viitoarele localități urbane provenite din localități rurale, deoarece numărul locuitorilor acestor așezări va crește și se va diversifica mult într-o perioadă relativ scurtă.

Se pot distinge următoarele cinci stadii de dezvoltare a familiilor :

— familii tinere fără copii : caracteristic acestui tip de familie este faptul că se adaptează repede la condițiile existente, iar membrii ei pot locui în apartamente proprii, la părinți, la cămin, pot servi masa acasă, la cantină, la restaurant etc. ; ponderea acestui tip de familie într-o localitate urbană mică, dictează orientarea conceperii și etapizării locuințelor, cu preferință pentru apartamente mici, cămine pentru tineri căsătoriți, iar dotările prevalente vor fi cele pentru alimentație publică, spații pentru distracții, sport etc. ;

— familii cu copii preșcolari : pentru astfel de familii locuința presupune o stabilitate a gospodăriei proprii, adaptată și pentru creșterea copiilor. În cadrul localității vor fi necesare creșe, grădinițe, magazine specializate, locuri de joacă pentru copii, concepute astfel, încît să preîntîmpine eventuala neutilizare rentabilă a spațiilor, cînd ponderea o va avea stadiul următor de dezvoltare a familiilor ;

Scanned with CamScanner

— familii cu copii școlari : locuințele unor astfel de familii vor avea, de cele mai multe ori, camere separate pentru copii, iar servitul mesei se va putea face acasă sau la cantina școlii. La nivelul localității sau a sistemului de localități, vor fi necesare școli (cu internat sau semiinternat), case ale pionierilor, magazine cu raioane specializate, terenuri de sport etc. ;

— familii în curs de reducere : locuințele vor fi adaptate pentru copiii care vor locui în continuare la părinți sau revin, ei avînd o independență în acest sens ; masa va putea fi servită la vechea familie, noua familie, la cantină, restaurant etc. Dotările localității vor fi suplimentate cu locuri de distracții pentru tineret și spații pentru petrecerea timpului liber de către maturi sau vîrstnici ;

— familii restante : în mod normal acest tip de familii necesită o reducere a spațiului de locuit iar în localitate vor fi necesare dotări specifice pensionarilor, spații pentru „bricolaj", locuri de odihnă în aer liber etc.

Caracterul estetic al localităților reprezintă de cele mai multe ori o rezultantă a unor condiții sociale, economice și estetice generale sau locale. Relațiile funcționale și afective dintre persoane și ambientul lor social (loc de muncă, comerț-servicii, agrement etc.) pot determina silueta topologică a localității ; adăugînd acestor relații, pe cele dintre cadrul fizic construit și cel natural, se va contura silueta specifică a așezării. Cadrul fizic construit al localității este dominat de locuințe ; ele pot fi mai înalte, de 4—5 niveluri, sau mai joase, respectiv de 2—3 niveluri, la care se adaugă fondul existent avînd preponderent încă un singur nivel.

De regulă, zona de locuințe într-o localtitate mică se desfășoară în jurul unui centru civic sau a zonei centrale, locuințele mai înalte fiind amplasate limitrof centrului sau chiar în centrul civic, permițînd, în concepția tradițională, evidențierea siluetei acestuia, sau să fie înșiruite de-a lungul străzilor principale.

Potrivit însă intențiilor preconizate, locuințele diversificate ca funcționaltiate și înălțime, vor putea sublinia silueta topologică, respectiv legăturile socio-funcționale sau punctele de interes ierarhizate din interiorul orașului, precum și relațiile acestuia cu sistemul de localități polarizate. Silueta va putea fi generată chiar de ritmul de dezvoltare al localității, ritm ce include în primul rînd atragerea forței de muncă pentru noile unități productive : un ritm rapid va impune încă din primele etape construirea clădirilor de locuit mai înalte.

Amplasate pe baza legăturilor topologice și socio-funcționale prevăzute în schițele de sistematizare, locuințele înalte și dotările vor avea o mare valoare de subliniere a noii spațialități urbane.

Scanned with CamScanner

5. DOTĂRI SOCIAL-CULTURALE COMPONENTE ALE CENTRELOR CIVICE DE DIMENSIUNI MICI

Analiza sistemului de localităţi şi a dotărilor necesare unor localităţi mici pe considerente de ierarhizare din punct de vedere al mărimii şi capacităţii economice a acestora, a scos în evidenţă faptul că într-un oraş mic apare raţională utilizarea sistemului de dezvoltare treptizată a serviciilor publice, în special a categoriei de servicii cu folosinţă zilnică (treapta I-a) şi periodică (treapta a II-a).

În cele ce urmează vom analiza posibilităţile de amplasare a dotărilor pentru servicii social-culturale, în structura unui oraş mic.

5.1. REŢEAUA DE DOTĂRI PENTRU COPII ŞI TINERET

Aceasta cuprinde următoarele grupe de bază:

Dotările pentru copii preşcolari sînt formate din:

— grădiniţe — creşe, cu funcţionare zilnică, între 5—6 şi 9—12 ore;

— grădiniţe-creşe săptămînale (internate preşcolare) în care copiii se află 6 zile a cîte 24 ore;

— case de copii orfani, invalizi sau handicapaţi mintal.

De regulă, în reţeaua orăşenească de dotări creşele şi grădiniţele se amplasează între grupele de locuit, pe loturi proprii; casele de copii şi dotările săptămînale pentru preşcolari vor fi amplasate în zone cu accesibilitate comodă şi cu condiţii favorabile din punct de vedere igienico-sanitar (lîngă parcuri, păduri etc.).

Casele de copii vor avea un regim special de calcul al necesităţii şi capacităţii, ele putînd fi folosite de mai multe localităţi sau sisteme de localităţi limitrofe. În practica curentă creşa şi grădiniţa sînt funcţiuni comasate în aceeaşi clădire, utilizînd în comun serviciile. Deşi pentru complexele de locuit din oraşele mari cu o structură închegată soluţia este acceptată, fiind justificată atît funcţional, cît şi din punct de vedere igienico-sanitar, în localităţile mici, rurale sau urbane, unde razele de accesibilitate sînt reduse, iar în unele din ele (centrele de sistem) apar şi dotări sanitare complete, vor putea fi aplicate şi alte soluţii specifice tipului de localitate.

Astfel, în localităţile mici de tip concentrat sau în cele în care mecanica parcursului urban (7.5) (deci considerentele de ordin topologic) impun localizarea centrului civic pe traseul cel mai frecventat al localităţii (exemplu spre şi de la locul de muncă), grădiniţele vor putea fi amplasate în imediata apropiere a centrului civic şi a zonei verzi a acestuia (dacă există) (fig. 69).

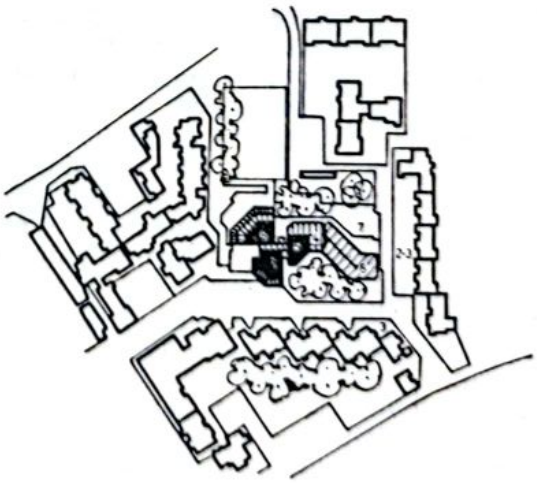

Fig. 69. Centrul comunal din Garath:
1 — primărie; *2* — alimentaţie publică; *3* — comerţ; *4* — club; *5* — muzeu; *6* — grădiniţă; *7* — loc de joacă; *8* — sală polivalentă.

Scanned with CamScanner

O altă posibilitate de amplasare a grădiniței, în special a celei cu orar prelungit, este cuplarea acesteia cu școala generală. Grădinița cu orar prelungit necesită spațiu pentru prepararea hranei; or, în viitorul foarte apropiat, și școlile

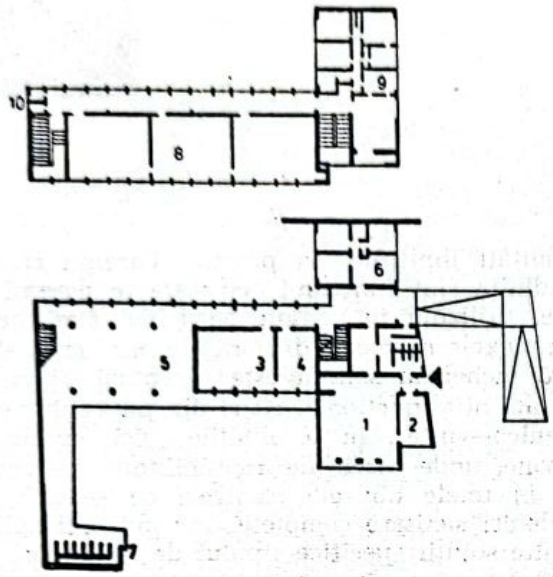

Fig. 70. Școală elementară de fete cu grupă de preșcolari la Valance:
Plan parter: *1* — sală de grupă; *2* — dormitor pentru copii; *3* — sală de mese; *4* — cameră pentru menaj; *5* — curte acoperită; *6* — cancelarie; *7* — grupuri sanitare; plan etaj: *8* — clase; *9* — apartamentul directoarei; *10* — spălător.

generale vor beneficia de sală de mese și loc pentru prepararea hranei, avînd regim de semiinternat.

Din punct de vedere funcțional, prin comasarea școlii cu grădinița va fi posibilă utilizarea eficientă a spațiilor pentru masă, a sălii de gimnastică, a curților de joc, a altor instalații (fig. 70).

Necesitatea de cuplare a grădiniței cu școala are însă rădăcini de ordin educațional: sistemul de contacte între copiii de grădiniță și elevii școlilor generale are în momentul de față un caracter de improvizație, el manifestîndu-se prin vizitele periodice ale preșcolarilor la școlile generale. Prin cuplarea grădiniței cu școala se va putea obține un efect educativ superior față de comasarea actuală dintre creșă și grădiniță. În sfîrșit, un alt aspect este cel dat de cazul în care școala și grădinița se amplasează în imediata apropiere a centrului civic. După cum se știe, urbanizarea localităților mici, în special a celor ce vor deveni orașe prin transformarea unor localități rurale, se va face pe principiul sistematizării localităților începînd de la centru spre periferie, ceea ce înseamnă că centrul civic va fi construit în primele etape ale sistematizării localităților. Astfel ambianța urbană (sau apropiată acesteia) va putea influența comportamentul încă rural al locuitorilor, acțiune ce face parte integrantă din procesul de urbanizare a localităților (2.4, 2.5). Prezența școlii și a grădiniței în apropierea centrului civic, va permite participarea copiilor la viața urbană, știut fiind că copilăria este prima fază a noii generații cînd caracteristicile educaționale de tip urban vor putea fi asimilate. În această situație centrul civic al unui oraș mic, va putea fi cadrul potrivit și pentru introducerea copiilor în atmosfera relațiilor umane de tip urban, structurîndu-se în acest fel și comportamentul de tip urban al viitorilor maturi.

Amplasarea grădiniței în centrul civic nu va fi o noutate: în unele țări dezvoltate, introducerea copiilor în atmosfera urbană și nu numai izolarea lor între locuințe, reprezintă o practică curentă și, se pare, cu rezultate educaționale favorabile, de vreme ce utilizarea acestei idei continuă. Astfel, în Olanda, proiectele lui Van Klingeren pentru Centrul comunal t'Karregat din Eindhoven și Centrul de comunicație din Lelystad, cuprind grădiniță, locuri de joc sau alte instalații pentru copii, amplasate chiar în cadrul ansamblului de clădiri publice (fig. 48, 49). Pe de altă parte, în R.F.G. unele centre civice de localități mici fie că sînt compuse și cu ajutorul

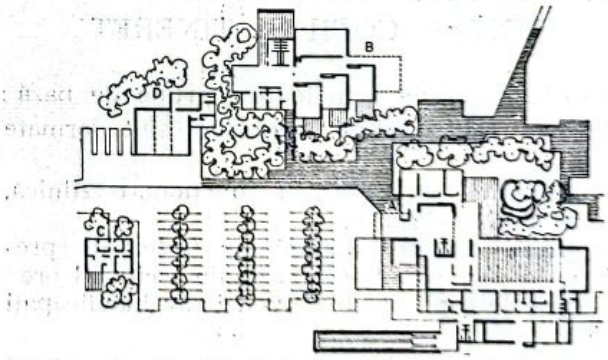

Fig. 71. Centrul orașului Brensbach:
A — clădire multifuncțională (Burgerhaus); *B* — grădiniță; *C* — locuință; *D* — garaj.

clădirilor pentru copii, fie că introduc această funcție în cadrul clădirii publice multifuncționale a orașului (Burgerhaus) fig. 71 și 72).

Cît privește creșa în orașele mici de 5 000—10 000 de locuitori, ea va putea fi amplasată lîngă maternitate, lîngă unitatea productivă, respectiv

Scanned with CamScanner

locul de muncă al mamei, acolo unde este cazul, sau, în unele localități rurale cu producție agricolă dezvoltată, se va putea utiliza creșa mobilă.

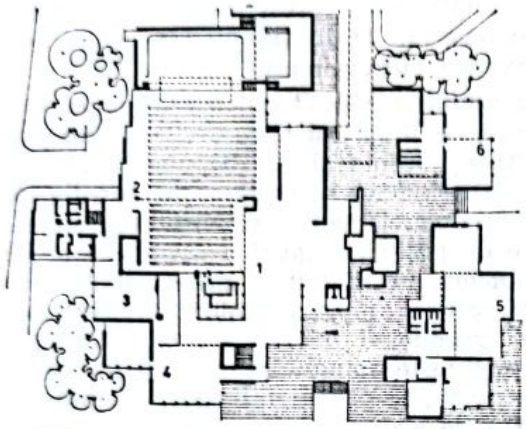

Fig. 72. Centrul comunal din Sprendlingen:
1 — foaier; *2* — sală polivalentă; *3* — camere pentru copii; *4* — restaurant; *5* — club pentru bătrîni; *6* — apartamente.

Punctele de vedere prezentate sînt specifice localităților mici, iar aplicarea lor în practică va putea diversifica substanțial gama proiectelor pentru asemenea programe.

Școala reprezintă un punct de referință tradițional în sistemul structural ierarhic de dotări orășenești ; de cele mai multe ori, ca element public de importanță prioritară, școala poate reprezenta și un instrument de integrare a funcțiilor urbane majore, fiind capabilă să determine o tipologie funcțională (3.3, 7.1).

Făcînd parte din categoria serviciilor urbane, școlile orășenești se amplasează de regulă pe loturi determinate (vezi tabel 1). Rolul lor, se știe, este de a instrui și educa copiii, pe diferite trepte și sub diferite forme de școlarizare ; dar în paralel cu această funcție, școala a constituit un loc important pentru realizarea relațiilor sociale de vecinătate între locuitorii unei grupări de locuințe sau în cadrul unor localități mici (vezi unitatea de vecinătate).

Bazîndu-ne pe acest argument tradițional pentru localități mici se poate propune amplasarea unei școli și în imediata vecinătate a centrului civic, aceasta avînd rolul de integrare a învățămîntului în viața socială locală.

Concepțiile moderne de utilizare a clădirilor publice pe principii de rentabilitate, aduc un argument suplimentar amplasării școlii în vecinătatea centrului civic de localitate mică : astfel, în spațiile școlare se vor putea organiza unele forme de învățămînt pentru maturi, ca lecții, aplicații etc. În mod special, în această categorie vor intra școlile serale și cele de artă. Acestor necesități funcționale li se vor adăuga cele cu caracter educațional și de comportament urban (fig. 73, 74).

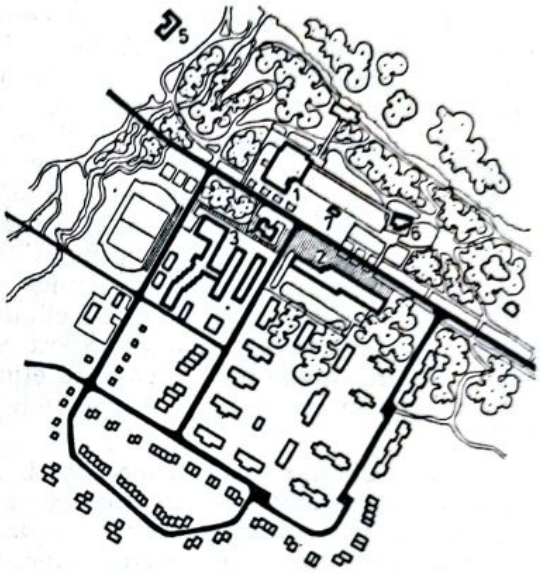

Fig. 73. Centrul civic al localității Verheneaia Troița:
1 — club-memorial; *2* — clădire comercial-administrativă; *3* — școală; *4* — hotel; *5* — casă-muzeu; *6* — bibliotecă; *7* — monument.

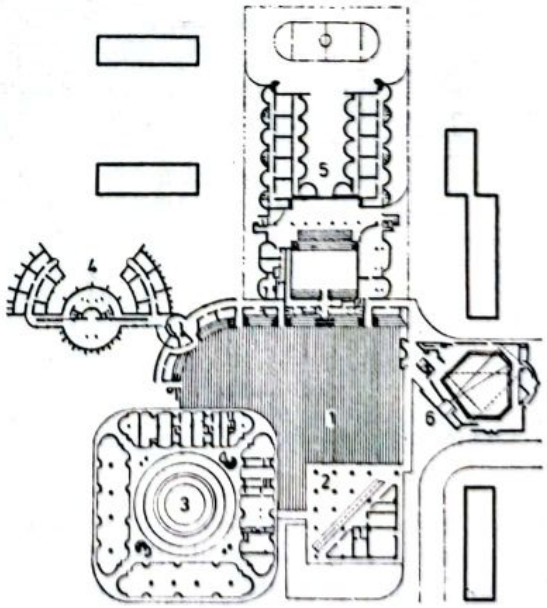

Fig. 74. Centrul civic al orașului Incis;
1 — piață; *2* — primărie; *3* — centru comercial; *4* — grădiniță; *5* — școală elementară; *6* — biserică.

Scanned with CamScanner

În localități mici calculul capacității și rentabilității clădirilor școlare, poate să nu țină seama în mod riguros de razele de accesibilitate ale școlii (distanțele fiind relativ reduse), ci de numărul și densitatea populației. Ca urmare se vor putea organiza una-două școli de capacitate mare în locul altora mai mici dar mai apropiate de casă (de exemplu școli de 24 clase sau comasări de școală generală și liceu). Această interpretare dată proiectării școlilor din localități mici este indicată, deoarece se obțin importante avantaje funcționale și economice : pe de-o parte se poate face o substanțială economie de teren pe seama curților (prin norme, terenul afectat unor școli mari este redus cu circa 25% raportat la cel afectat școlilor mici — norme C.P.C.P. 1976), iar pe de altă parte prevederea unor instalații complete necesare unei bune funcționări a procesului de învățămînt (sală de sport și de festivități, cantină, ateliere etc.), va avea eficiența scontată numai în cazul unui număr mare de elevi (fig. 75).

O modalitate de amplificare a cooperării școlii cu alte activități înrudite, o constituie comasarea parțială cu dotări cultural-recreative (casa de cultură, club etc.) prin intermediul unor spații de utilizare comună, cum ar fi : holul polivalent,

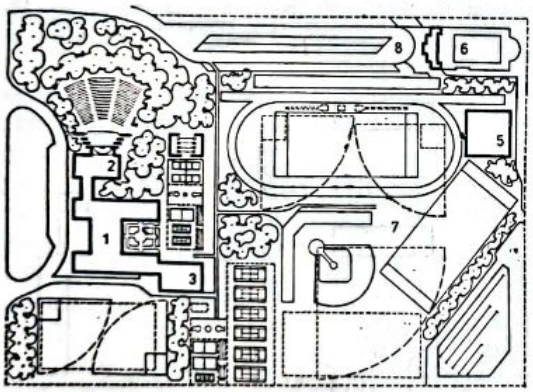

Fig. 75. Utilizarea intensivă a teritoriului unei școli medii urbane:
1 — școala; *2* — sala de festivități; *3* — sala de sport; *4* — teatru în aer liber; *5* — bowling; *6* — bazin de înot; *7* — terenuri de sport; *8* — parcaje.

biblioteca, sala de gimnastică, bufetul etc. care permit o gamă largă de posibilități de grupare.

Categoriile de școli speciale se amplasează în orașe în funcție de profilul lor, unele putînd fi amplasate în centrul civic, altele nu se recomandă.

Astfel, în centrul civic se pot amplasa școlile de artă, care se concep luînd în calcul atît mărimea orașului, cît și rolul lui în sistemul de localități. În situația din urmă suprafața lor se va putea suplimenta corespunzător populației polarizate, precum și în funcție de condițiile locale (economice, culturale etc.).

De regulă școlile tehnico-profesionale se amplasează pe lîngă întreprinderile de care aparțin, dar ținînd seama și de dispunerea altor clădiri ale întreprinderii respective. În funcție de profilul producției, se va urmări respectarea unor limite de protecție igienico-sanitară față de fum, zgomot etc. Potrivit unor păreri, în centrul civic se vor putea amplasa clădiri de învățămînt din grupa producției artizanale ; or, asemenea unitate care este totuși productivă, devine generatoare de trafic pentru transport și aprovizionare, o sursă de zgomot, fum, deșeuri etc. Deci va fi și poluantă, ceea ce nu o recomandă să fie componentă a centrului civic.

Dintre dotările necesare copiilor și tineretului sînt și cele denumite *dotări neșcolare*, care au rolul de a instrui tînăra populație prin învățămînt-educație, cultură-recreare și sport-sănătate.

Asemenea dotări pot fi amplasate fie în cadrul zonei de locuit (minicluburi, spații de joc pentru copii, încăperi pentru copii etc.), fie în zona centrală pentru dotări cu capacitate mai mare, dotări care pot servi și populației polarizate : club pentru tineret, casa pionierilor, școală sportivă, sediul microcooperatorilor, al tinerilor naturaliști și tehnicieni etc. Și în acest caz se vor analiza condițiile locale și specificul demografic al structurii populației, în vederea comasării clădirilor ținînd seama de faptul că acestea vor dispune de capacități reduse ; se vor crea de asemenea unele avantaje pentru confortul copiilor și tinerilor, prin măsuri de protecție față de transportul motorizat, accesibilitate pietonală comodă, spații verzi etc.

5.2. REȚEAUA DE DOTĂRI CULTURAL-RECREATIVE

Aceasta include următoarele tipuri de dotări : case de cultură (cămine culturale în localități rurale), cluburi de tip public sau sindicale, biblioteci, cinematografe, teatre, case ale pionierilor, muzee, expoziții (permanente și periodice) etc. În afara clădirilor specializate, activitățile cultural-recreative se mai pot desfășura în școli de

Scanned with CamScanner

diferite grade, în întreprinderi și instituții, precum și în spații libere ca manifestări cultural-artistice tradiționale pentru unele zone geografice din țara noastră (tîrguri moși, obiceiuri sezoniere etc.).

Aceste dotări, parțial sau total, pot fi amplasate în centrul civic, în complexe specializate (zonă cultural-recreativă, centru cultural etc.) sau în locuri izolate. Principalele dotări din această grupă de activități, care facilitează manifestări cultural-recreative de masă, sînt casele de cultură, căminele culturale (în țara noastră diferența dintre aceste două denumiri este aceea de amplasament urban-rural și de capacitate), cluburi de tip public, care se amplasează în localitățile mici, de regulă, în centrul civic. Aceste dotări sînt și dintre puținele clădiri comasate utilizate în țara noastră, comasînd spații pentru spectacole, club, cercuri aplicative și bibliotecă.

Dotările cultural-recreative pot fi clasificate după :

modul de exploatare :

— staționare (dotările de clădiri proprii) ;

— mobile (pentru localități mici izolate, pot fi bibliobuze sau caravane cinematografice, apoi circuri ambulante, expoziții itinerante etc.) ;

— permanente (care funcționează în tot timpul anului) ;

— sezoniere (manifestări în aer liber, obiceiuri de sezon, cinematografe și teatre în aer liber etc.).

tipul de manifestări cultural-recreative :

— prin difuzarea (transmiterea mesajului scenei) valorilor culturale, naționale și universale (teatru, cinematograf, conferințe, instruiri, cursuri) ;

— prin manifestări culturale, organizate sau spontane, (dans, reuniuni, cercuri, activități de club etc.).

Acest punct al clasificării prezintă tema casei de cultură cu două grupări distincte de spații : sala de spectacol și anexele ei ; clubul, cercurile, biblioteca și anexele lor.

La prima vedere, acest program ar trebui să faciliteze desfășurarea în mod optim a vieții culturale și sociale intense. În cea mai marte parte casele de cultură, dar mai ales căminele culturale tip, nu răspund întru totul acestui deziderat, întrucît la baza proiectării dotărilor respective au stat considerentele funcționalității globale, ale economicității și plasticii obiectului de arhitectură, tipizat pentru întreaga țară, fără să se țină seama de categoriile demografice, preocupări, grad de cultură, preferințe etc. ale locuitorilor din variatele zone geografice și climaterice ale țării noastre.

funcționalitate interioară, distingîndu-se următoarele categorii de spații :

— liniștite (șah, unele cercuri, bibliotecă, birouri, sala de conferințe, sală spectacole etc.) ;

— zgomotoase (sau animate) în care se desfășoară activități spontane, dar și unele programate (sala de repetiții muzicale, dansuri, club, biliard, diferite cercuri etc.).

Amplasarea dotărilor cultural-recreative va trebui să țină seama de unele condiții care facilitează o bună protecție psihologică și igienico-sanitară a populației, cum ar fi :

— izolarea față de traficul de tranzit, generator de zgomot, praf și alte noxe ;

— integrarea cu spațiile verzi, parcurile, grădinile publice, scuarurile, bulevardele etc. ;

— realizarea unei accesibilități comode a transportului public și amenajarea de parcaje etc.

Analiza psihotopologică și proxemică (8.2) a ambianței centrului civic de localitate mică, prezintă casa de cultură sau clubul ca spațiu privat (în sens funcțional), care este înconjurat de un spațiu de relații (în sens psihologic, sociologic și funcțional). Clasificarea prezentată se referă la spațiul privat al dotărilor cultural-recreative ; cît privește spațiul de relații a acestei dotări în centrul civic, analiza morfologică a acestuia poate duce la concluzii practice cu caracter tehnic și arhitectural dintre cele mai interesante.

Dotarea cultural-recreativă din centrul civic reprezintă de regulă unitatea structurală de bază pentru reconfortarea psihofiziologică a populației ; centrul civic multifuncțional, prin multitudinea și diversitatea activităților pe care le cuprinde, devine chiar el un spațiu ludic ce poate contribui la reconfortare și recreare. Pe de altă parte, în dotările centrului civic sau limitrofe acestuia se găsesc și alte activități care pot avea corespondenți în activitățile din dotarea specializată pentru cultură și recreare existînd multiple posibilități pentru realizarea unor conexiuni între acestea, atît între spațiile interioare cît și în spațiul de relații, cu rezultate practice din punct de vedere funcțional, constructiv, economic etc. Astfel :

— activitățile de studiu din casa de cultură au corespondenți în școală (biblioteca), existînd posibilități de cooperare ;

— manifestările artistice și sportive se regăsesc și în școală, putîndu-se realiza săli polivalente sau săli de sport comune (fig. 76) ;

Scanned with CamScanner

— săli de şedinţe sau de ceremonii, sînt necesare şi în cadrul primăriei, dar prin utilizarea lor ocazională, acestea pot deveni nerentabile,

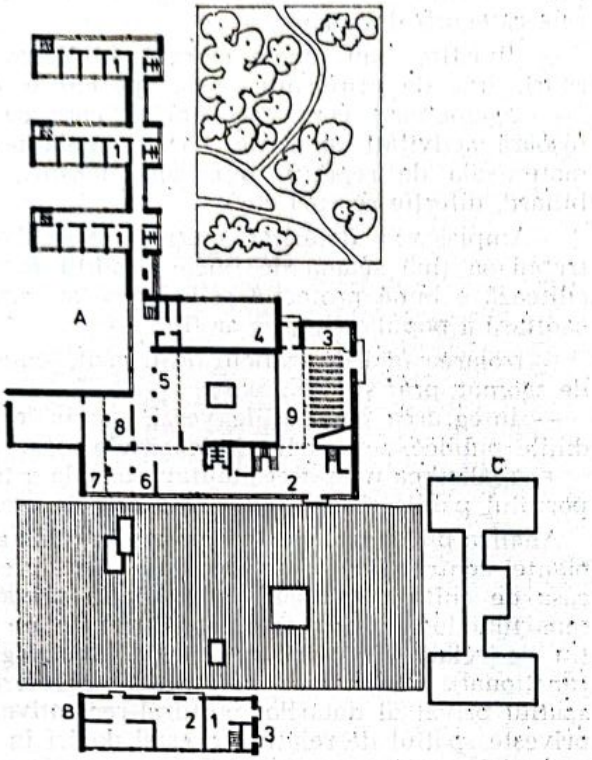

Fig. 76. Centru civic comasat pentru o localitate de 4 000 locuitori:

A — şcoală — centru comunal; *1* — şcoală de 24 clase; *2* — vestibul; *3* — sală polivalentă; *4* — sală de sport; *5* — sală de mese pentru elevi; *6* — sală de mese pentru maturi; *7* — ceainărie; *8* — bucătărie; *9* — terasă acoperită; *10* — curte interioară; *B* — centru comercial şi de prestări servicii; *1* — anexe; *2* — magazin; *3* — intrare la servicii şi hotel; *C* — clădire de locuit tip hotel.

deci o utilizare în comun cu casa de cultură a unor asemenea spaţii, duce la mărirea gradului de polivalenţă a clădirilor (fig. 77);

— destinderea se poate manifesta şi în dotările pentru alimentaţie publică, astfel că dotarea pentru recreare va putea coopera cu asemenea spaţii în cadrul unui spaţiu urban de tip sociopetal (8.2) sau chiar prin comasare (fig. 78);

— recrearea are corespondenţi în zona de sport din spaţiile verzi limitrofe cu care se pot realiza conexiuni directe;

— odihna se poate prelungi în grădina publică adiacentă sau în piaţa publică;

— manifestările artistice în aer liber pot coopera cu dotări specializate (teatru-cinema în aer liber) sau prin orientarea unor încăperi de club şi activităţi artistice spre piaţă, prelungind terasele şi incluzînd în acest fel spaţiul pieţii civice în spaţiul de relaţii al casei de cultură, iar prin aceasta va spori animaţia topologică (7.3).

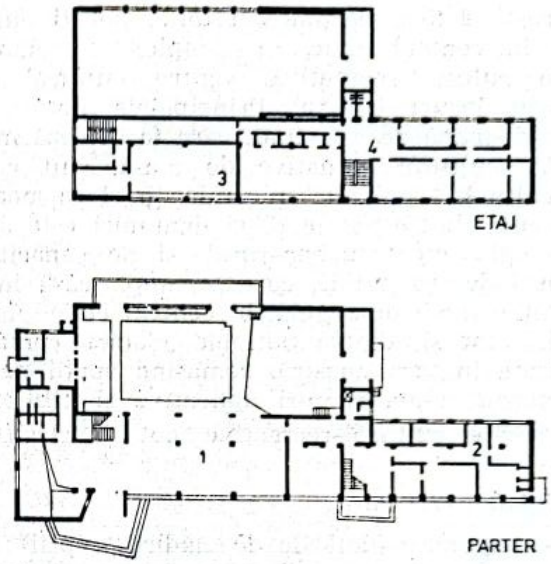

Fig. 77. Centru cultural — administrativ (proiect tip R. S. S. Lituaniană):

1 — club cu sală de 400 locuri; *2* — conducere colhoz; *3* — bibliotecă; *4* — conducere administrativă.

Există deci premise organizatorice şi psiho-topologice pentru comasare între toate dotările din centrul civic, cu casa de cultură ca nucleu funcţional de bază (tip de centru civic comasat caracteristic unor localităţi mici rurale sau urbane, sau pentru completarea centrelor civice orăşeneşti închegate), ori pentru comasare parţială între activităţi, în funcţie de condiţiile locale.

Pentru o grupare mică de locuitori, avînd un specific de preocupări, o anumită treaptă de dezvoltare culturală, un anumit mod de acoperire a investiţiilor etc., spaţiile pentru recreare şi culturalizare vor trebui să răspundă şi necesităţilor de eficienţă socială, funcţională şi economică.

Eficienţa socială, se poate realiza pe baza ideii că activitatea de club va trebui să fie cea dominantă, în cadrul funcţiei social-educative şi ideologico-simbolice din centrul civic avînd ca scop instruirea, ridicarea nivelului cultural, reconfortarea, manifestarea ludică, stimularea activităţilor artistice de amatori, etc., deschisă tuturor categoriilor de locuitori şi cu funcţionare concomitentă sau decalată. Aşa după cum am prezentat mai sus, vor putea să apară concepţii noi privind modul de grupare a compartimentelor de club în

Scanned with CamScanner

raport cu sala, cu exteriorul clădirii sau față de alte dotări conexe din centrul civic. O ilustrare a acestui aspect, se poate vedea în următorul exemplu : dacă apare situația ca dominante să

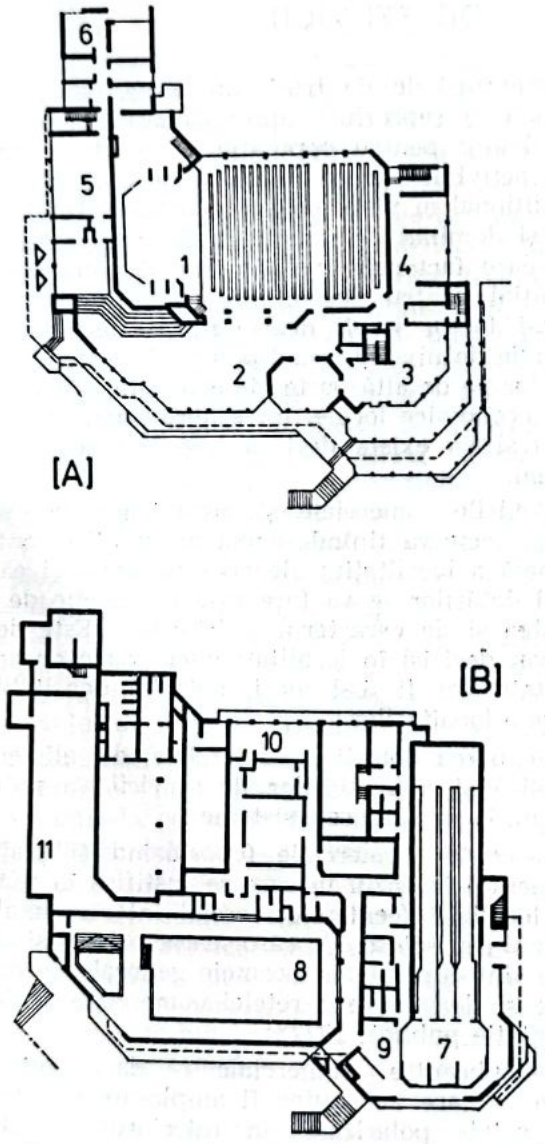

Fig. 78. Clădire multifuncțională la Biedenkoph:
A — parter: *1* — sală de spectacole; *2* — foaier; *3* — restaurant; *4* — bucătărie; *5* — cercuri; *6* — apartamentul administratorului și camere de cazare; *B* — plan demisol: *7* — bowling; *8* — bazin de înot; *9* — berărie; *10* — club pentru tineret; *11* — spații tehnice.

fie compartimentele artistice de club (muzică, dans, teatru etc.), atunci sala de manifestări artistice, devine anexa acestor compartimente. În această sală își vor putea prezenta realizările în mod organizat compartimentele pentru cor, teatru, balet, dansuri populare, obiceiuri folclorice, cineclubul, jocuri sportive etc., fiecare cu o gamă largă de reprezentare. Această sală va fi deci polivalentă și va putea coopera și cu alte spații mari, cum ar fi : foaierul sălii de spectacole, care poate avea rol de adunare și de distribuție pentru mai multe compartimente ; sala de gimnastică va putea deveni scena sălii (deci transformarea unei funcții principale inițial, în anexa alteia) se vor putea realiza combinații între spațiile aceluiași club.

Eficiența funcțională și eficiența economică sînt strîns legate între ele. În condițiile expuse, o serie de compartimente ale dotării pentru recreare și culturalizare vor putea avea caracter polivalent sau de convertibilitate. În afara contribuției la realizarea eficienței sociale, spațiile polivalente vor trebui să aibă și o rentabilitate sporită. O serie de anchete sociale prezintă cîteva constatări care ar trebui să atragă după sine o reconsiderare a modului de proiectare a clădirilor pentru casele de cultură mici. Astfel :

— ponderea petrecerii timpului liber sub diferite forme tradiționale, scade odată cu apropierea de centre urbane mai mari : hora, diferite obiceiuri, portul național, sînt înlocuite de baluri, cinematografe, televiziune, îmbrăcăminte din comerț etc. ;

— proiecțiile de filme (2—3 pe săptămînă) nu sînt intens solicitate, deoarece, în momentul de față, atracția televiziunii este mult mai puternică, iar filmele noi sosesc cu întîrziere, de cele mai multe ori, ele fiind deja vizionate în orașele apropiate pe care le vizitează locuitorii satelor sau orașelor mici ;

— sînt mai apreciate spectacolele date de diferite formații artistice din alte localități, în special din orașe (amatori sau profesioniști) ;

— manifestările care aduc venituri și care sînt stimulate, în condiții improprii uneori, sînt activitățile distractive (baluri, nunți, petreceri familiale, aniversări etc.), spectacole artistice (în special ale formațiilor artistice din alte localități) și unele proiecții de film.

Se poate observa deci că spectacolele (artistice sau filme) pentru care se fac anexe suplimentare (deci spor de investiții inițiale) nu au ponderea corespunzătoare în realizarea veniturilor, iar sălile cu spațiu interior rigid nu permit desfășurarea unei game largi de activități distractive, culturale sau recreative.

Scanned with CamScanner

În cadrul clubului mai pot fi rezervate o serie de încăperi pentru cercuri aplicative, în vederea însușirii cunoștințelor : agro-zootehnice, de croitorie, fotoamatori, de crucea roșie, literatură, teatru, limbi străine, muzică, arte plastice etc. În afara acestora se prevede un spațiu pentru vizionări de televiziune și activități sportive cu specific de club (șah, tenis de masă etc.). Unele dintre ele, cum ar fi cercurile cu profil profesional pot funcționa pe lîngă unitățile economice, altele ca cele de literatură, muzică etc. pot funcționa în cadrul școlii și așa mai departe. Aceasta înseamnă că în spațiul clubului se vor putea amplifica unele compartimentări cu solicitare mai largă (șezători, petreceri, arte plastice etc.). Totodată conexiunile dintre spațiile interioare și cele exterioare vor trebui gîndite în accepțiunea că unele activități culturale vor deveni spectacol pentru alți locuitori (jocuri de tenis de masă, șah, popice, discuții, cercuri de pictură, sculptură, artizanat etc.) ceea ce va necesita o amplasare corespunzătoare a acestora (la parter spre piață sau spre grădina publică) și un mod de organizare adecvat în relația interior-exterior a dotărilor pentru activități cultural-recreative.

În afara caracterului de rentabilitate, de distracții și recreare solicitat de anumite categorii de locuitori, clubul va fi un cadru fizic adecvat și pentru stimularea creației populare și a răspîndirii cunoștințelor științifice în orașele mici de tipul celor de care ne ocupăm. De aceea clubul, prin utilizarea polivalentă a volumelor sale interioare, își va putea aduce contribuția la ceea ce documentele de partid consideră că asemenea dotări „... trebuie să devină puternice centre de răspîndire a cunoștințelor științifice și culturale, de educație politică, cetățenească și etică a locuitorilor satelor, de organizare a unei vii și variate activități artistice de masă, asigurînd desfășurarea unei largi mișcări de masă, imprimînd un nou și puternic avînt creației și interpretării artei populare".

Punctele de vedere prezentate nu au ca scop să determine schimbări prea mari în conținutul temelor pentru casele de cultură și cluburi, dar o altă distribuție a spațiilor în același volum construit sau în cooperare cu alte dotări, ar duce la conceperea unor forme funcționale și spațiale deosebite față de cele actuale, integrate în relațiile de tip psihotopologic cu celelalte activități din centrul civic, în vederea culturalizării, reconfortării, instruirii și a educării cetățenilor.

5.3. REȚEAUA DOTĂRILOR COMERCIALE, ALIMENTAȚIEI PUBLICE ȘI A PRESTĂRILOR DE SERVICII

Preocupările de bază ale acestei grupe funcționale o reprezintă aprovizionarea și prestarea serviciilor pentru populație. Comerțul este una din activitățile care formează țesutul polarizator tradițional al vieții colective urbane, fiind stimulat și dominat de mai mulți factori sociali, printre care factorul nivel de trai al populației este esențial pentru dezvoltarea formelor comerciale. Acest factor va fi dezvoltat, pe de-o parte, în funcție de nivelul social-politic și economic al țării, iar pe de altă parte, de condițiile și posibilitățile economice locale. Între aprovizionare și nivel de trai va exista deci un raport direct proporțional.

Dotările comerciale și prestatoare de servicii se proiectează ținînd seama de zonificarea funcțională a localității ; alegerea formelor și capacității dotărilor se va face însă în funcție de densitatea și de caracterul solicitărilor. Este de observat deci că în localități mici razele de accesibilitate vor fi mai mari, datorită densității reduse a locuitorilor.

Gruparea dotărilor comerciale, de alimentație publică și a prestărilor de servicii va putea fi făcută în următoarele sisteme :

— centre comerciale (cuprinzînd și piața de alimente) în cazul în care se justifică în sistemul de localități (centru comercial intercomunal, comunal sau sătesc, ale căror caracteristici și suprafețe sînt cuprinse în normele generale de organizare și dezvoltare a rețelei comerciale și de alimentație publică, 1977) ;

— subcentre comerciale — dacă sînt necesare — care vor putea fi amplasate și într-unul din satele polarizate ; în interiorul localităților mici se pot confunda cu microcentrele de aprovizionare zilnică din cartiere ;

— centre civice, care vor cuprinde magazine universale și specializate, piețele alimentare și dotările pentru prestări de servicii ; în cazul centrelor zonale — orașe mici polarizatoare — dotările comerciale și prestările de servicii vor folosi nu numai localității matcă, ci și localităților polarizate, în care caz va fi necesară pe de-o parte sporirea capacității (potrivit aprecierilor din diferite țări cu circa 50%) pentru dotările cu uti-

Scanned with CamScanner

lizare periodică și ocazională, iar pe de altă parte, dezvoltarea transportului intercomunal ;

— dotări răzlețe legate de dotări pentru învățămînt, clădiri pentru transporturi, parcuri, stadioane, hoteluri, hanuri etc., ceea ce le conferă calitatea de spații complementare pentru sporirea gradului de rentabilitate a altor dotări ;

— dotări comerciale amplasate la parterul blocurilor de locuit din centrul civic sau pe bulevardul principal, numai în imediata apropiere a centrului civic, adică în zona intens circulată.

Dotările comerciale sînt strîns legate de rețelele de transport : este vorba pe de-o parte de transportul din afara localității pentru aprovizionarea magazinelor ca și transportul pentru aprovizionarea dotărilor în localitate, incluzînd aici centrul civic ca principal colector al unei asemenea rețele, iar pe de altă parte, de transportul pentru accesul cumpărătorilor din localitățile învecinate. Ținînd seama de faptul că transportul motorizat este poluant, se vor căuta sisteme de transport ocolitoare pentru aprovizionarea centrului civic, iar în cazul situațiilor mai complicate vor fi necesare alte măsuri, cum ar fi :

— piețele alimentare (în special cele cu caracter de tîrg) este indicat să se amplaseze pe lîngă gările de cale ferată sau stațiile de autobuze, pe lîngă parcajele autostrăzilor etc. Această amplasare este justificată de necesitatea de reducere a transportului de mărfuri prin întreaga localitate ;

— depărtarea piețelor alimentare și a centrelor comerciale (deci centre specializate, în anumite situații) la cel mult 200 m pînă la stațiile de cale ferată, autobuz sau, eventual, autostrăzi ;

În centrul civic, ca și în centrul comercial, unele tipuri de dotări comerciale vor avea nevoie de curți de servici, alei de acces și de parcaje ; în cazul unor localități mici, modul de amplasare și dimensionare a acestora, ca și oportunitatea lor vor trebui revizuite, ele fiind consumatoare de teren prețios pentru centrul orașului.

Analiza sistemului treptizat de repartizare a dotărilor social-culturale în sistemul de localități și în localitate, relevă că dotările comerciale și de prestări servicii sînt principalele puncte de referință în rețeaua teritoriului polarizator, generatoare de centricitate sau chiar baricentricitate și se împart în trei grupe principale :

— dotări cu utilizare zilnică (mărfuri de cerere curentă) : magazine comerciale pentru aprovizionare, cantine, bucătării (fabrici de mîncare), ateliere de reparații, spălătorii, frizerii. Aceste dotări se amplasează în orașe mari în apropierea locuințelor, pe o rază de accesibilitate pietonală de maximum 0,5 km, dar dacă densitatea este mică, raza de desfacere va fi de 1—3 km (cazul localităților mici dezvoltate în sistem) ;

— dotări cu utilizare periodică (eventual și cea ocazională) pentru populația locală și pentru cea polarizată și se compun din : magazine universale, dotări de prestări-servicii, restaurante, cafébaruri, saloane-frizerii etc., avînd o rază de deservire de 3—8 km ;

— unități care desfac mărfuri de cerere ocazională și folosință îndelungată cu o rază de desfacere de 8—20 km.

Compartimentarea interioară a dotărilor comerciale și a prestărilor de servicii va trebui să țină seama și de unele considerente de ordin științific privind specificul modului de utilizare a timpului liber în localitățile mici cu structura socială a populației relativ omogenă, analiză care va putea aduce unele îmbunătățiri calitative atît amplasării, cît și compartimentării interioare a dotărilor comerciale și de prestări de servicii.

O formă eficientă și totodată rentabilă de desfășurare a activității comerciale în orașe mici care pot face parte dintr-un sistem de localități, este așa numitul comerț stradal sau de întîmpinare. Acest fel de comerț este o formă practică de prelungire a activității comerciale (din spațiul privat) în spațiul de relații. El poate fi practicat fie prin unități comerciale mobile (automagazine, chioșcuri etc.) care se deplasează în interiorul orașului la puncte de producție sau în locurile de petrecere la sfîrșit de săptămînă, în sate mai izolate sau pe ogoarele CAP, fie prin prevederea în centrul civic, pe lîngă magazine sau pe străzile mai solicitate ale localității, a unor spații acoperite, dar deschise (sub forma unor loggii sau portice), în care se amplasează tonete, chioșcuri etc.

Acest ultim tip de spațiu, economic, care prin tratare arhitecturală ar căpăta un caracter permanent, este tradițional în zona țărilor balcanice (bazarul), deci și în țara noastră ; el va putea reprezenta și un motiv plastic format pe principiul mobilierului urban care va agrementa utilul centrul civic sau alte zone ale spațiului colectiv urban. Dar ceea ce poate aduce nou un asemenea spațiu, este acea animație topologică și perceptivă de care suferă foarte multe centre civice mai mari sau mai mici (acest comerț poate fi practicat la noi cel puțin 6 luni pe an), animație care poate fi extinsă și limitrof centrelor, spațiile de acest fel putînd completa unele unități structurale de bază, cum sînt stațiile de transport în comun, intersecțiile mai importante etc. (fig. 79).

Scanned with CamScanner

Pentru alimentația publică se vor construi în localitățile rurale (potrivit Normelor generale de organizare și dezvoltare a rețelei comerciale și de alimentație publică — 1977) : restaurant cu

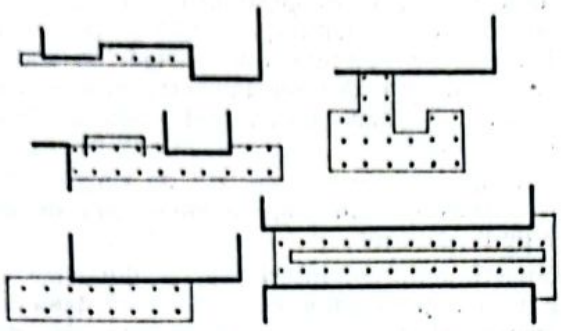

Fig. 79. Cîteva modalități de realizare a spațiilor pentru comerț stradal, adiacente clădirilor comerciale.

sau fără linie de autoservire, bodegă sau braserie, berărie, unitate pentru desfacerea preparatelor și semipreparatelor tip gospodina, unitate de cofetărie — patiserie — plăcintărie, gogoșerie — simigerie, lăptărie — iaurtgerie, pentru care se acordă suprafețe ce sînt specificate în normative. Nu vom insista asupra unor aspecte care sînt legiferate, ci asupra acelora care vizează rolul acestui tip de dotare în cadrul centrelor civice de localități mici.

Se știe că dotările pentru alimentație publică au avut rolul de spațiu polarizator și de stimulator al relațiilor sociale, deosebit de important încă de la închegarea structurii orașelor medievale, continuînd să persiste și să se dezvolte sub diferite forme, în diferite zone geografice, pe tot parcursul evoluției spațiilor colective. În etapa actuală rolul lor s-a amplificat prin funcția socială pe care au căpătat-o în facilitarea petrecerii timpului liber sau al ușurării activităților gospodărești și în general, pentru îmbunătățirea sănătății oamenilor. Cu cîteva excepții, care se referă la consumul băuturilor alcoolice... Acest ultim aspect i-a determinat pe unii organizatori ai vieții civice comunale să solicite, în diferite anchete sociale, eliminarea bufetelor din centrele civice ale localităților mici (în special cele rurale). Problema va putea fi rezolvată în funcție de condițiile locale ; cu toate acestea, unele forme funcționale ale unităților de alimentație publică nu pot fi excluse din centrele civice. Dimpotrivă, ele trebuie promovate ca fiind rentabile (social și economic), iar modul lor de amplasare în centrul civic va ține seama de necesitățile de animație topologică a zonei centrale.

În acest sens sîntem de părere că asemenea dotări trebuie să fie elemente complementare ale diferitelor funcții majore ale centrului.

Astfel, restaurantul sau braseria pot fi complementare zonei de recreare, odihnă și destindere (spații verzi, promenade etc.) sau chiar unor construcții cu asemenea profil ; dacă este un restaurant cu linie de autoservire, el poate fi amplasat pe lîngă unitățile productive sau în drumul oamenilor spre aceste locuri, sau chiar în centrul civic ; cofetăria — patiseria — plăcintăria etc., unde comerțul se face cu produse specifice la preț minim, vor fi mai rentabile dacă se amplasează fie lîngă spațiile solicitate mai mult de copii, tineret și femei (drumul spre școală, cînd acesta trece prin centrul civic, lîngă spații comerciale, cinematografe, cluburi etc.), fie pe traseul cel mai solicitat de populație în drumul ei spre locul de muncă sau în alte asemenea situații.

Prestările de servicii prezintă următoarele tipuri caracteristice de funcționare :

— puncte complexe de primire a diferitelor comenzi, pentru închirieri de obiecte, mici reparații și întreținere, frizerii, atelier foto etc., care pot fi amplasate în principal în subcentre, dar și în centrele principale comasate în clădirile comerciale, fiind utilizate de populația locală ;

— prestări de servicii cu caracter universal, care execută lucrările în ateliere proprii sau la domiciliul clienților și pot fi amplasate în centrul principal, în diferite puncte izolate sau pot fi comune pentru mai multe localități apropiate ;

— lucrări speciale care necesită un proces tehnologic complex și care se amplasează în orașele mai mari.

Aceste tipuri de servicii vor putea fi completate cu puncte mobile de primire a comenzilor, repartizate pe o rețea mai dezvoltată de localități rurale din zonă.

5.4. REȚEAUA DOTĂRILOR PENTRU SĂNĂTATE

Prolectarea dotărilor din rețeaua asistenței medicale se face în funcție de numărul populației orașului respectiv precum și al celei din localitățile polarizate, pe baza a două principii importante de amplasare și dimensionare :

— apropierea față de locuințe a dotărilor medicale de primă urgență ;

Scanned with CamScanner

— realizarea, pe cît posibil, a unor dotări medicale mai mari care să satisfacă necesitățile complexe de medicină atît a populației locale cît și a populației dintr-o zonă mai vastă (sistem de localități).

Amplasarea dotărilor pentru sănătate în interiorul orașului se recomandă să se facă ținînd seama de mărimea localității și a sistemului de localități :

— policlinicile lîngă spital ;

— policlinici secundare lîngă întreprinderile industriale ;

— spitalul zonal, pentru populația orașului și a zonei polarizate, pe terenuri înconjurate de spații verzi și cu o bună accesibilitate a transportului ; în această situație este posibil ca stațiile de transport să nu fie mai departe de 200 m de intrarea în terenul spitalului.

Dotările pentru sănătate nu se amplasează de regulă în centrul civic orășenesc, (cu excepția

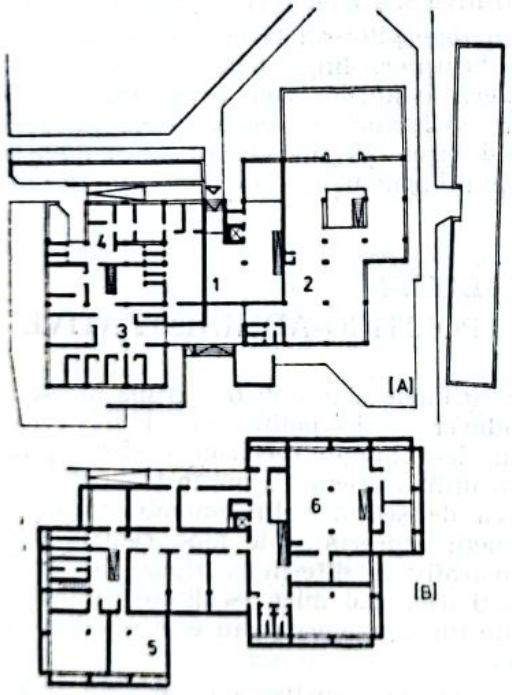

Fig. 80. Clădire multifuncțională din Salzgitter-Bad:
A — plan parter; *1* — intrare primărie; *2* — bibliotecă orășenească; *3* — policlinică; *4* — poliție; *B* — plan etaj: *5* — încăperi policlinică; *6* — bibliotecă.

farmaciei) ; se cunosc însă exemple în care policlinicile sînt amplasate la parterul sau demisolul unor clădiri polifuncționale, sau la parterul blocurilor de locuit în centrul civic (fig. 80).

În cazul localităților mici în curs de urbanizare din țara noastră se vor putea amplasa însă unele dotări medicale mai restrînse (policlinici, staționare etc.), cel puțin în prima etapă, adiacent centrului civic, ținînd seama de faptul că în această etapă dotările tehnico-edilitare se vor dezvolta prioritar începînd din centrul așezării (potrivit Legii sistematizării).

Casele pentru bătrîni, incluzîndu-le și pe acestea în dotările pentru sănătate, se calculează orientativ considerînd 2—4 locuri la 1 000 de locuitori, deservind atît populația orașului propriuzis cît și pe cea din împrejurimi. Ele se amplasează în locuri mai retrase, de preferință integrate în zone verzi.

5.5. REȚEAUA DE AMENAJĂRI PENTRU CULTURĂ FIZICĂ ȘI SPORT

Dotările și amenajările pentru cultură fizică și sport se calculează după mărimea orașului și a rolului lui în sistemul de localități. În orașele centre zonale vor fi prevăzute amenajări sportive calculate și pentru populația aflată în subordinea lor administrativă. Unele localități mici, uneori chiar orașe, vor putea avea amenajări sportive reduse, ele utilizîndu-le și pe cele din cartierele mai apropiate ale orașelor mari, în cazul în care distanța de parcurs pe jos sau cu bicicleta nu depășește 30 min și există o rețea de transport în comun.

De asemenea, pentru orașe mici, cum este și cazul viitoarelor orașe polarizatoare, devine rațională și specifică dezvoltarea amenajărilor sportive școlare, care să fie utilizate și ca dotări orășenești. În cazul în care se vor prevedea amenajări sportive și cu spectatori, este necesar să se aibă în vedere rolul lor în formarea centrelor civice ale orășelelor, rezolvînd totodată legăturile de transport și pietonale atît pentru populația din zonele dens locuite ale orașului, cît și pentru populația din localitățile polarizate.

Amplasamentele amenajărilor pentru cultură fizică și sport, vor trebui să satisfacă unele cerințe tehnico-funcționale :

— terenurile să fie bine ventilate și însorite, avînd o pantă de maximum 0,05%, nivelul apelor freatice să fie mai mare de 0,7 m, și să se găsească de preferință în apropierea lacurilor, a apelor curgătoare etc. și a zonelor verzi ;

— orientarea terenurilor de joc va fi N-S ;

Scanned with CamScanner

— se va avea în vedere realizarea unor legături funcționale cu dotările cultural-recreative, comasîndu-le sau realizînd un complex împreună cu dotările de club ;

— se va evita amplasarea dotărilor pentru cultură fizică și sport pe terenuri (sau în apropierea lor), aparținînd unor întreprinderi industriale nocive, dotărilor pentru sănătate (cu excepția celor pentru gimnastică medicală), întreprinderilor comunale și gospodărești sau zonelor în exclusivitate pentru odihnă.

Amenajările sportive de importanță publică (stadion, sală de sport etc.) vor necesita amenajarea unor legături de transport și pietonale cu toate zonele orășenești și cu localitățile polarizatoare. Parcajele pentru autovehicule se vor calcula considerîndu-se 2—5 locuri de mașini la 100 de locuri din tribună. Totodată, se recomandă prevederea unor loturi compacte de verdeață reprezentînd circa 30—50% din suprafața amenajărilor sportive.

În cazul amenajării platformelor pentru cultură fizică în cadrul complexelor de locuit, trebuie avut în vedere ca acestea să nu fie apropiate de clădiri la mai puțin de 30 m (cazul locuințelor, dotărilor pentru copii, școli sau spații de odihnă). Fac excepție terenurile pentru tenis, badmington, tenis de masă și gimnastică, pentru care această distanță poate ajunge la 20 m.

5.6. DOTĂRI PENTRU GOSPODĂRIA COMUNALĂ

Aceste dotări se împart în următoarele grupe :

— dotări pentru igienă (băi publice, spălătorii, vopsitorii și curățătorii chimice) ;

— dotări necesare pentru securitatea și apărarea fondului comunal (miliția, garajul pentru pompieri etc.) ;

— dotări pentru întreținerea automobilelor proprietate personală (garaje, stații pentru servicii tehnice, ateliere de reparații auto) ;

— dotări pentru cazarea oaspeților (hoteluri, case de oaspeți).

La amplasarea obiectelor din rețeaua dotărilor comunale se va ține seama de necesitatea ca ele să fie concentrate luînd în calcul caracterul și razele lor de deservire, iar o parte din aceste dotări, necesare pentru tot sistemul de localități, vor beneficia și de loturi speciale (garaje, spălătorii auto, substații de transformare).

Pentru unele localități mici, spațiile necesare gospodăririi comunale vor putea fi comasate (spălătorii comune, baie, garaj pentru pompieri, ateliere de întreținere etc.).

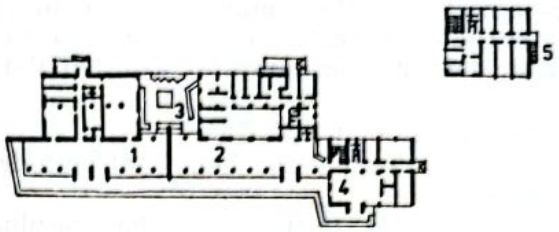

Fig. 81. Centru comercial cu hotel (proiect tip):
1 — magazin cu anexe; *2* — restaurant cu anexe; *3* — bar; *4* — prestări de servicii; *5* — camere de cazare.

Dotările pentru cazarea oaspeților se vor amplasa :

— în centrul civic unde se amplasează hotelul sau camere de cazare comasate cu alte dotări (administrative sau comerciale) (fig. 81) ;

— în zone pitorești la intrarea în localitate, pe malul lacurilor, lîngă obiective turistice, cazul prevederii hanurilor sau a motelurilor. Pentru hoteluri și hanuri se vor prevedea parcaje, considerînd circa 25 m^2 pentru un autoturism și circa 50 m^2 pentru autobuz.

5.7. DOTĂRI POLITICO-ADMINISTRATIVE

Pentru unele activități din grupa loc de muncă și conducere social-politică și administrativă, s-a utilizat de-a lungul secolelor clădirea primăriei, care în ultima vreme, la noi în țară, poartă și denumirea de sediul politico-administrativ. Aceste construcții reprezintă, de fapt, centrul politic și administrativ al diferitelor tipuri de mărimi de localități (cea mai mică localitate pentru care se prevede un asemenea sediu este reședința de comună).

Interpretările constructive pe care le-a căpătat tema primăriei în primele secole ale ultimului mileniu s-au transmis pînă în zilele noastre, fiind însă aplicate la cu totul alte condiții politico-economice. Imaginea de centru conducător pe care au creat-o arhitecții de atunci a fost preluată și interpretată de arhitecții contemporani cu mijloace constructive moderne și în condiții social-culturale și economice cu totul schimbate. Ideea cea mai des exprimată, în special în ultimul secol,

Scanned with CamScanner

a fost aceea ca primăria să reprezinte o societate, să fie cea mai importantă clădire a localității, să aibă o expresie simbolică, de recunoscut pentru toți orășenii, iar pentru arhitecți o operă majoră în creația lor. Pentru orașe mai mari, ideea ar putea fi valabilă. Ea a fost însă aplicată fără interpretări de scară arhitecturală și localităților mici, urbane sau rurale.

Primăria trecutului a fost punctul de întîlnire al locuitorilor, loc pentru comunicări și informații, centrul orășenesc de concentrare a tuturor relațiilor, aspecte care au permis ca programul primăriei să-și păstreze continuitatea pînă azi. Cu toate acestea, sînt cazuri în țara noastră, ca și în alte țări, unde sediul politico-administrativ, în localități mici, în afara desfășurării funcției specifice de loc de muncă, a reținut din arhitectura trecutului doar aspectul plastic formal al ideii de simbol, dat de un conținut propriu și altor clădiri cu caracter administrativ.

Analizînd o temă a primăriei se poate remarca faptul că activitățile, în marea lor majoritate, cu care se realizează expresia reprezentativă a clădirii primăriei în cadrul localităților mici, nu sînt de loc reprezentative, ci sînt servicii ca oricare altele, la dispoziția cetățenilor. De aceea, noțiunea de reprezentare simbolică arhitectural-constructivă în acest domeniu, trebuie tratată cu cumpătare.

Deficiențele care apar în funcționarea unei primării mici contemporane fac parte din domeniul relațiilor sociale, al informațiilor și activității deschise, aspecte care ar trebui promovate. Activitățile primăriilor comunale și ale localităților care vor fi urbanizate sînt îndreptate în special spre conducerea politică, spre realizarea programelor administrative, a celor de construcții, asistență medicală, școli populare, biblioteci etc., realizări care sînt evidente. Dar aceste realizări reprezintă de fapt îndeplinirea unor sarcini de servici pe plan local, ca rezultat al politicii generale a statului nostru. Alături de aceste activități, închegarea relațiilor sociale, prezentarea informațiilor, organizarea petrecerii timpului liber, a instruirii, vor trebui să completeze activitățile organizațiilor administrative locale. Scopul promovării acestor activități reprezintă o formă de multiplicare a contactelor dintre locuitori și reprezentanții lor din conducerea administrativă pe plan local precum și între locuitorii înșiși. Spațiile necesare unor asemenea manifestări pot fi, pentru localitățile mici, în centrul civic, aproape de sediul primăriei sau chiar în clădirea acesteia.

Cîteva exemple de primării mici care încearcă asemenea rezolvări pot fi următoarele :

Primăria din Obrigheim, proiectată în 1969 și realizată în 1972, are o suprafață desfășurată de 1 110 m² (apropiată de suprafețele cerute de noi). Caracteristic pentru concepția planului este așezarea la parter a unui hol în care își desfășoară activitatea serviciile care au directă legătură cu publicul prin ghișee. Tot la parter, se află sediul poliției. Un element caracteristic și de certă valoare socială este amenajarea unui spațiu destul de dezvoltat în fața intrării principale. Acesta este un spațiu deschis dar acoperit, mobilat cu bănci, și poartă denumirea de forumul orașului. Alte servicii și săli de ședințe sînt amplasate la etajele superioare (fig. 82).

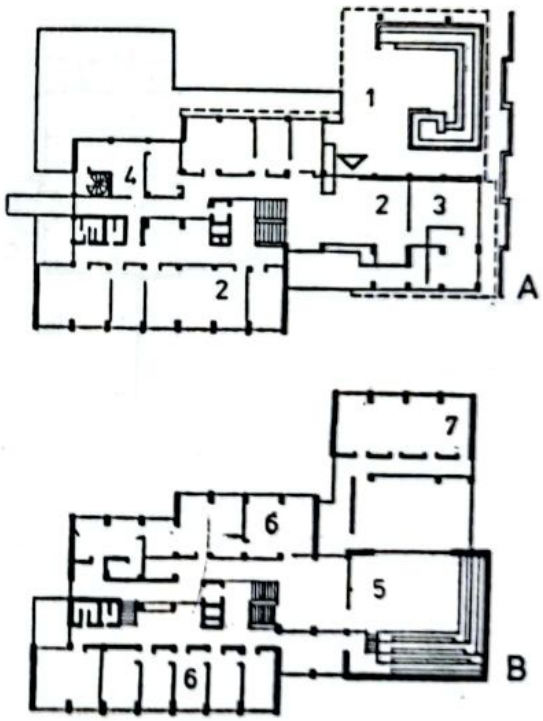

Fig. 82. Primăria din Obrigheim:
A — parter: *1* — forum orășenesc; *2* — hol cu ghișee și birouri pentru primărie; *3* — bibliotecă; *4* — poliție; *B* — etaj: *5* — sală de ședințe; *6* — birouri; *7* — sala de consiliu.

O soluție interesantă se prezintă în cadrul clădirii polifuncționale care s-a construit la Salzgitter-Bad. Această clădire cuprinde o serie de spații cu caracter social și primăria, dispuse astfel : la parter sînt prevăzute accesele, o bibliotecă comunală și policlinica ; la demisol este o bibliotecă pentru copii și tineret, iar la etajele I, II și III birourile primăriei (fig. 80).

Scanned with CamScanner

Şi în ţara noastră s-a încercat, în ultimii ani, realizarea unor proiecte directive de primării mici, care să comaseze mai multe activităţi din grupa loc de muncă (sedii politico-administrative pentru localităţi mici rurale sau urbane), cum ar fi : birouri pentru administraţie şi conducere politică, pentru cooperaţie, bancă, poştă, miliţie etc. (fig. 83).

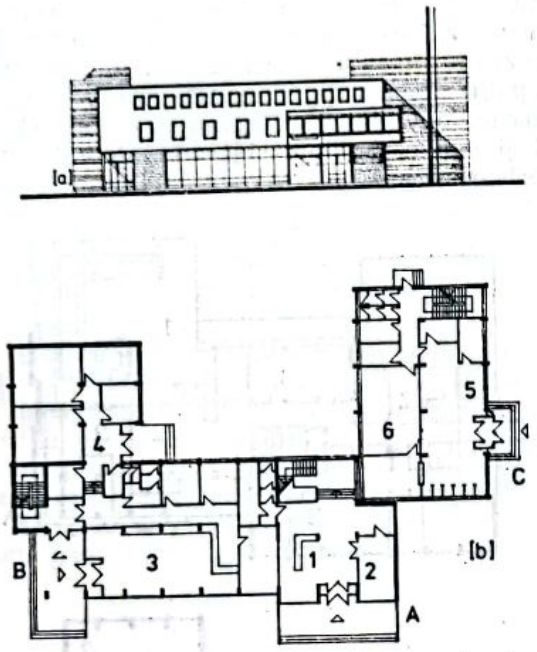

Fig. 83. Sediu politico-administrativ pentru localităţi de 10 000—20 000 de locuitori:
a — faţada principală; *b* — plan parter: *A* — consiliu popular; *1* — hol relaţii cu publicul; *2* — căsătorii; *B* — CEC, ADAS, UCECOM, CENTROCOOP; *3* — hol CEC; *4* — anexe tezaur; *C* — poştă; *5* — hol poştă; *6* — anexe.

Exemplele prezentate relevă faptul că spaţiile rezervate exclusiv treburilor administrative sînt reduse, ceea ce a dus la necesitatea comasării cu alte activităţi şi la amplasarea lor în afara circuitului de relaţii publice ; sînt însă şi cazuri în care activităţile primăriei, tocmai fiindcă sînt foarte reduse, reprezintă spaţii auxiliare ale altor activităţi (casa de cultură, centre comunale etc.), aceste exemple fiind proprii, în special, localităţilor mici.

Integrarea primăriei în ambientul social, alături de dotările utilitare (comerţ, alimentaţie publică, asistenţă sanitară etc.) şi dotările specifice pentru petrecerea timpului liber în interiorul oraşului (club, spectacole etc.) va anula distanţa psihosemantică ce separă de obicei primăria de aceste spaţii utile, va permite renunţarea la un program de sine stătător în favoarea utilizărilor deschise ale unor spaţii publice. Totodată va dispare ideea de monument al clădirii primăriei, iar în final, se va estompa caracterul de clădire simbol al acesteia.

Ceea ce împiedică însă proiectanţii de la aplicarea ideii de integrare şi comasare a primăriilor mici cu alte activităţi ce s-ar putea completa reciproc este modul de administrare relativ divizată a diferitelor clădiri din centrele civice de localităţi mici (comerţul aparţine cooperativelor de consum, prestările de servicii de UCECOM, casa de cultură de tip urban este coordonată de sindicate etc.), aspect ce se poate reglementa, în asemenea tipuri de localităţi, printr-o coordonare a funcţiilor de către primărie, chiar dacă ele aparţin altor beneficiari.

5.8. POSIBILITĂŢI DE REALIZARE A UNOR PROGRAME NOI ÎN CENTRELE CIVICE MICI

Prin integrarea unor spaţii ale primăriilor foarte mici, în alte activităţi, cum ar fi dotările culturale, sau prin completarea primăriei cu unele activităţi din alte domenii (bibliotecă, policlinică, miliţie etc.), se creează practic programe noi de clădiri multifuncţionale, avînd însă un nucleu funcţional de bază (7.5).

În acelaşi mod pot fi analizate şi dotările pentru activităţile cultural-recreative. O clădire care să cuprindă spaţiile de recreaţie, informaţie, instruiri, completată cu cofetărie, lacto-bar, cafenea etc. şi fiind amplasată în imediata vecinătate a spaţiului de recreare în aer liber (sport, promenadă), poate forma o nouă temă pentru o clădire cu caracter social.

Exemple de combinaţii şi comasări de compartimente din domeniul cultural sau recreativ, diferite faţă de cele utilizate în mod curent la noi în ţară, pot fi următoarele : centrul oraşului Eschborn (fig. 84 şi 85) a cărui primărie este cuplată cu sala de spectacole a oraşului şi alte spaţii publice, este amplastă în centrul comercial foarte animat ; casele de cultură orăşeneşti (Bürgerhaus) din Butzbach, Biedenkoph (fig. 78) sau centrul cultural din Bad Füssing (toate din R.F.G.), conţin o mică varietate de spaţii, dar cele care sînt prevăzute au forţă polarizatoare : toate cele trei clădiri au cîte o sală de spectacole şi spaţii de alimentaţie publică (cafenea, bufet sau ospătărie, lacto-bar). În plus, la Butzbach este

Scanned with CamScanner

prevăzută o popicărie iar la Biedenkoph o piscină și bowling, spații care pot spori substanțial eficiența economică și rentabilitatea clădirilor.

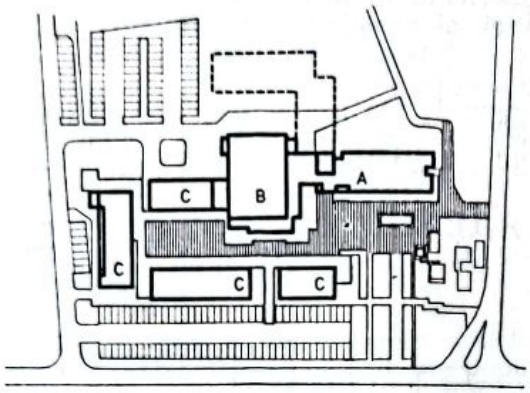

Fig. 84. Centru civic multifuncțional Eschborn — plan de ansamblu:
A — primărie; *B* — casă de cultură (Burgerhaus); *C* — comerț și servicii.

Ideea potrivit căreia spațiile casei de cultură își pot găsi locul și pe lîngă alte activități, creînd noi programe în funcție de necesitățile locale, de concluziile rezultate din analiza aspectelor psihotopologice și de animație, se justifică datorită cîtorva constatări extrase din modul de organizare și solicitare al diferitelor activități în localități mici.

Se știe că activitățile din casele de cultură și căminele culturale, inițial erau îndreptate în țara noastră, spre o intensă activitate politică pentru culturalizarea minimală a maselor, informarea acestora cu noutăți tehnico-științifice, dezbateri ideologice etc. Or, toate aceste activități, absolut necesare și în etapa actuală de dezvoltare a societății noastre, se desfășoară astăzi în cu totul alte condiții : obligativitatea învățămîntului de cultură generală oferă cunoștințe pentru continuarea instruirii individuale precum și o pregătire culturală a populației, pentru ca aceasta să fie capabilă să-și aleagă singură formele de petrecere a timpului liber, de instruire, de manifestare a pasiunilor și în consecință, va rezulta reconfortarea psihică și fizică. Pe de altă parte, perfecționările profesionale, propaganda tehnico-științifică, învățămîntul ideologic, se vor desfășura și la locurile de muncă.

Centrele civice ale viitoarelor localități urbane mici vor cuprinde cea mai mare parte din dotările necesare pentru desfășurarea în condiții optime a activităților publice. Între toate aceste dotări va exista o interacțiune reciprocă, generată de sistemul unitar de organizare privind posibilitățile de integrare a diferitelor activități. Cîteva sugestii de teme le-ar putea constitui următoarele : clubul și biblioteca ar putea fi co-

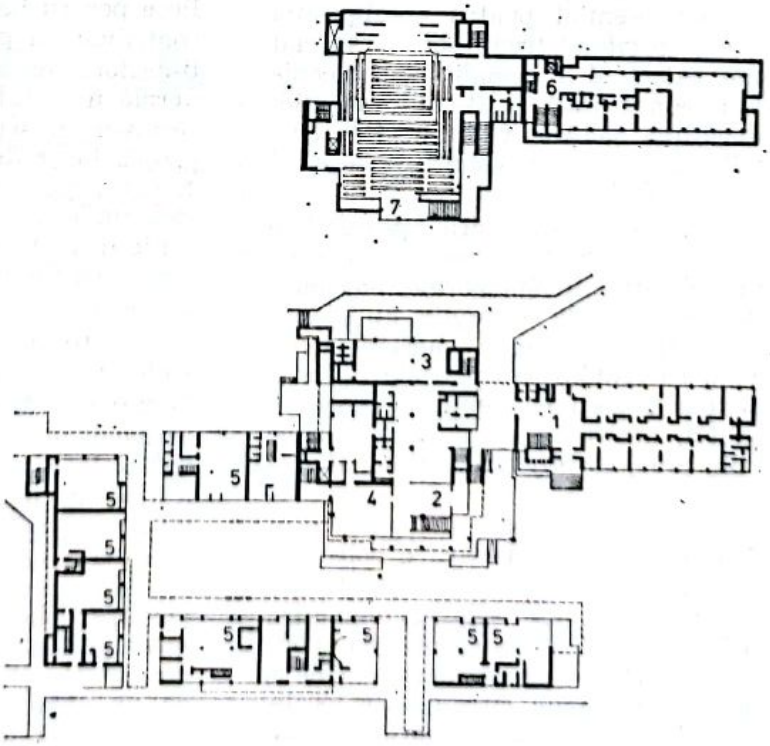

Fig. 85. Centru civic multifuncțional cu activități comasate Eschborn — detaliu:
1 — primărie; *2* — foaier; *3* — bibliotecă; *4* — restaurant; *5* — magazin, servicii, bandă; *6* — birouri primărie; *7* — sală de spectacole.

Scanned with CamScanner

masate cu şcoala, realizîndu-se un centru cultural ; sala de spectacole şi conferinţe va putea fi comasată cu birourile primăriei, clubul cu comerţul (dacă suprafeţele sînt mici), cinematograful va putea intra în componenţa volumului cuprinzînd magazinele sau prestările de servicii etc.

Această concepţie va putea fi aplicată mai ales în cazul în care centrul civic va fi considerat ca o unitate, activităţile componente aparţinînd unui singur for tutelar, iar condiţiile tehnice vor permite materializarea lor în funcţie de necesităţile şi posibilităţile populaţiei. Dezideratul trebuie înţeles în sensul că, studiul unui centru civic bazat pe o astfel de concepţie flexibilă, va putea fi început prin extragerea din totalitatea activităţilor social-culturale necesare, a acelor activităţi care pot contribui la realizarea unui ansamblu polarizator specific local.

În cadrul centrelor civice ale viitoarelor oraşe mici provenite din localităţi rurale, va apărea şi necesitatea completării programelor vechi sau noi cu spaţii suplimentare eficiente din punct de vedere social sau economic. Diversitatea activităţilor este tipică (acelaşi modul de viaţă socială) cel puţin în proiecte, pentru localităţile de la noi, diferenţa dintre ele constînd din punctul de vedere al capacităţii. La elaborarea temelor nu se ţine încă seama de : specificul geografic şi climatic al zonei în care se află localitatea (decît din punct de vedere formal) ; specificul preocupărilor populaţiei (element esenţial pentru configuraţia viitoarelor oraşe) ; specificul tradiţiilor (în special în zonele unde există şi naţionalităţi conlocuitoare) ; evoluţia demografică şi stadiul evoluţiei familiilor ; pregătirea pentru viaţă a tinerilor ; adaptarea copiilor la modul de viaţă urbană şi al mediului tehnic etc. (1.4, 9.2).

Aspectele semnalate nu sînt încă aprofundate în proiectele din ţara noastră pentru casele de cultură sau alte dotări asemănătoare, chiar dacă nu necesită decît eforturi de concepţie, nu şi fonduri suplimentare. În acest sens avansăm cîteva propuneri pentru ca unităţile structurale de bază cu specific pentru petrecerea timpului liber în interiorul oraşului, centrele civice, microcentrele sau cluburile din preajma întreprinderilor, să mai poată cuprinde :

— *săli pentru contacte sociale* sau un spaţiu de reuniuni familiale comune pentru o colectivitate, în care se pot desfăşura unele manifestări tradiţionale (cum ar fi şezătorile, ceremoniile, jocuri de societate) sau numai întîlniri spontane între locuitori. Proporţia la scară umană a încăperii, mobilierul construit cu mijloace locale, cîteva anexe specifice unei locuinţe (bucătărie, depozit, grupuri sanitare etc.), pot contribui la realizarea unei unităţi de vecinătate cu consecinţe favorabile pentru legarea unor prietenii, schimb de experienţă în domeniul vieţii de familie, al educaţiei, al menajului etc. (fig. 86) ;

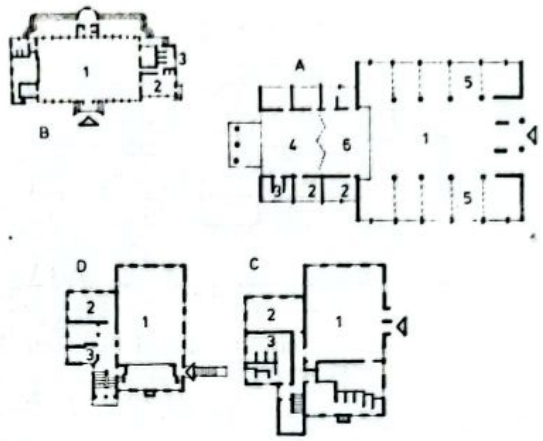

Fig. 86. Cîteva case de recreaţie construite la începutul sec. 20:
A — clubul lucrătorilor agricoli din California; *B, C, D* — cluburi de cartier la Los Angeles, Duluth (Minnesota) şi Philadelphia: *1* — sală de reuniuni; *2* — oficiu; *3* — grupuri sanitare; *4* — grădiniţă; *5* — clase; *6* — scenă.

— *spaţii pentru bricolaj,* bucătărie pentru învăţarea menajului pentru tinerele fete, mici ateliere pentru băieţi şi alte asemenea spaţii care să contribuie la pregătirea pentru viaţă şi muncă a tinerilor. Această preocupare este în atenţia generală a statului nostru, de aceea trebuie găsite rezolvări concrete la nivelul localităţilor sau al grupărilor reduse de locuitori. În condiţiile restrîngerii spaţiului de locuit şi a lotului de construcţie în localităţile rurale şi viitoarele oraşe, sălile pentru contacte sociale şi spaţiile de bricolaj pot constitui o prelungire a unor spaţii utilitare din locuinţe ;

— *activităţile adiacente sălilor de contacte sociale,* vor cuprinde spaţii pentru jocul copiilor preşcolari, avînd şi loc de joacă în aer liber.

Asemenea spaţii pot completa chiar căminele culturale existente. Ele pot fi amplasate de asemenea în clădiri vechi sau pot fi reamenajate în clădiri abandonate, incluzîndu-se în conceptul de activizare al spaţiilor vechi, idee care a apărut în unele ţări din lume cum ar fi Suedia, Finlanda, Cehoslovacia. În Statele Unite asemenea clădiri poartă denumirea de clădiri de recreaţie şi au caracteristic faptul că sînt legate de un spaţiu de jocuri sportive sau distractive în aer liber (fig. 86). Ele au apărut la începutul

Scanned with CamScanner

secolului nostru în localități mici sau în grupări rezidențiale ale orașelor mari, care urmăreau educația socială a tinerei generații. Asemenea dotări vor putea completa și microcentrele preconizate în stațiile de capăt sau în subcentrele din zonele rezidențiale, avînd ca scop închegarea relațiilor de vecinătate între locuitorii viitoarelor orașe mici din țara noastră.

5.9. INTEGRAREA LOCUINȚELOR ÎN CENTRELE CIVICE

În afara dotărilor specializate în satisfacerea necesităților materiale și spirituale ale populației, în centrul civic și zona centrală vor fi amplasate și locuințe. Prezența locuințelor în acest loc al orașelor are ca justificări considerentele :

— socio-funcționale, avînd ca scop apropierea cît mai multor familii de dotările existente în centrul civic, ceea ce va avea ca rezultat pozitiv contribuția prin proiectare la reducerea timpului de deplasare al populației spre dotările centrului civic, deci creșterea timpului liber disponibil pentru alte activități ;

— plastic-arhitecturale, avînd ca scop realizarea unei configurații cu volumetrie majoră ; una din justificările contemporane este și aceea că siluetele clădirilor înalte pot da o anumită animație formală în cursul serii, datorită ferestrelor luminate. Pe de altă parte creșterea înălțimii construcțiilor în jurul și în zona centrului civic amintește de silueta orașelor istorice prezente încă în conștiința oamenilor și a specialiștilor (fig. 87).

Este normal (dealtfel și în Legea sistematizării se specifică) faptul că în cazul amplasării locuințelor în centrul civic sau pe străzile principale ale zonei centrale, acestea să aibă amplasate la parter spații pentru magazine sau alte dotări cu caracter social și servicii pentru populație. Scopul pentru care se iau aceste măsuri este acela de a elimina spațiile locuibile de la parterul unor blocuri așezate la o stradă principală.

Asemenea dotări vor fi amplasate la parterul blocurilor de locuințe, numai dacă sistemul constructiv al acestora oferă condițiile necesare respectării cerințelor funcționale ale unităților respective (potrivit legii).

În general se cunosc avantajele și dezavantajele amplasării locuințelor în centrul civic. Avantajul principal este acela că sporește densitatea locuitorilor în jurul principalelor dotări și ca urmare vor rezulta o serie de consecințe de ordin social și plastic arhitectural.

Apar însă unele dezavantaje care trebuie semnalate și care au repercusiuni în modul de utili-

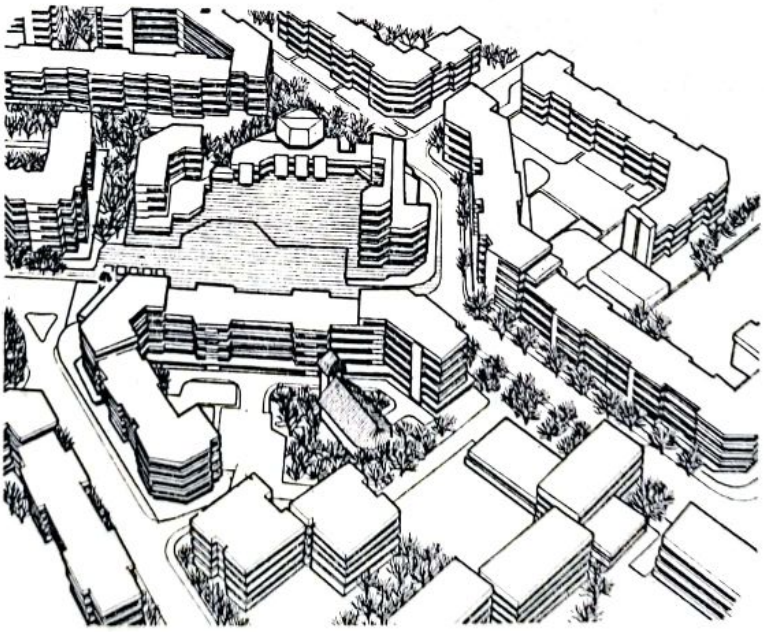

Fig. 87. Studiu de centru civic pentru un oraș mic în care locuințele participă la configurația ansamblului.

Scanned with CamScanner

zare a spațiilor aferente locuirii : necesită teren suplimentar pentru parcaje în dauna spațiilor de joc pentru copii, odihnă etc. ; clădirile propriu zise prezintă o disproporție între spațiile disponibile de la parterul blocurilor de locuințe și necesarul spațiilor comerciale stabilite prin norme ; accesul la fiecare tronson care fragmentează spațiile comerciale nu permite grupări ale curților de servici și alte anexe ; înșiruirea spațiilor comerciale generează circulații lungi și nu permite concentrarea grupurilor sanitare ; zgomotul produs de circulația pentru aprovizionare la ore nepotrivite deranjează locatarii etc.

Dezavantajele prezentate mai sus sînt proprii în special orașelor cu o densitate foarte mare, dar ele pot să apară și în cazul localităților mici. Trebuie semnalat de asemenea, că aceste dezavantaje nu sînt hotărîtoare și convingătoare pentru eliminarea locuințelor din centrul civic. Ele vor fi prevăzute în această zonă, fiind calculate și amplasate după considerente de proiectare și cu acordul beneficiarilor, conștienți fiind de unele dezavantaje semnalate, dar și de faptul că în localități mici, locuințele prezintă singura posibilitate de a crea un cadru volumetric specific urban.

Pentru diminuarea dezavantajelor sînt posibile de luat în considerație următoarele : numărul locuințelor care să fie chiar în centrul civic să fie cît mai redus sau să fie situate adiacent acestuia ; locatarii să fie pe cît posibil oameni legați prin munca lor de centrul orașelor, asigurîndu-li-se standardul de viață corespunzător ; pentru o utilizare rațională a parterelor blocurilor de locuit, se recomandă ca, în afara magazinelor și a spațiilor pentru prestări de servicii, acestea să fie utilizate pentru spații de recreație colectivă, contacte sociale sau servicii comune (spălătorie, călcătorie etc.) grădiniță sau alte utilități comune ; apartamentele vor fi pe cît posibil, concepute pentru familii cu puțini copii, nefamiliști, locuințe tip hotel pentru delegați sau turiști, garsoniere etc.

Scanned with CamScanner

6. LOCALIZAREA ȘI ACCESIBILITATEA CENTRELOR CIVICE ÎN ORAȘELE MICI

6.1. STRUCTURI URBANE CARE POT INFLUENȚA AMPLASAREA CENTRELOR CIVICE

Localizarea centrelor civice în teritoriul orașelor mici este capabilă să influențeze, de cele mai multe ori, formarea și structualizarea spațiului colectiv al orașului, știut fiind faptul că centrul civic reprezintă expresia centralității urbane. De asemenea, utilizînd metoda psihotopologică de studiu privind localizarea centrelor civice respectiv stabilirea parcursurilor celor mai frecvente ale populației în interiorul localității (7.5), se va contura un anumit specific spațial prin conexiunile pe care le poate avea centrul civic cu caracteristicile geografice, condițiile naturale locale, profilul economic, particularitatea tradițiilor istorice și populare și a legăturilor sociofuncționale din localitate.

Caracteristicile geografice ale regiunii și cele tipologice ale localităților au un rol important în determinarea configurației spațiale a centrelor civice mici, precum și în stabilirea sistemului de repartizare și formare al microcentrelor în teritoriul localității.

Tipologia localităților a rezultat de cele mai multe ori, din condițiile geografice ale teritoriului. Astfel :

— așezările de tip liniar se caracterizează prin amplasarea lor de-a lungul văilor, dar și a drumurilor principale (ca o rezultantă economică). Asemenea localități se regăsesc atît în zone de deal cît și în cele de cîmpie (fig. 88) ;

— așezările areolare și compacte sînt adunate, avînd un contur poligonal (ordonat sau nu) ; apar în zone de deal și cîmpie. Gruparea acestora denotă preocuparea pentru economisirea terenului agricol (fig. 89 și 90) ;

— așezările tentaculare, întîlnite în zonele de deal și munte urmăresc înscrierea în topografia zonei (dealuri, văi) și au un anumit profil economic (exploatări forestiere, industrie minieră etc.) (fig. 91) ;

— așezările de tip complex, cum ar fi cele de tip areolar combinat cu cel tentacular, sînt caracteristice de asemenea zonelor de deal și munte și sînt rezultate din extinderea spre zona productivă preponderentă a unui tentacul în care locuiește majoritatea populației care lucrează în acea zonă (fig. 92) ;

— așezările risipite, caracteristice zonelor pastorale montane, urmăresc de asemenea o anumită preocupare a oamenilor (așezarea gospodăriilor în mijlocul pășunii).

Este evident deci, că amplasarea dotărilor social-culturale pe baza razelor de accesibilitate și a densității populației, într-o asemenea varietate de tipuri de localități, poate căpăta foarte multe variante de interpretare, cărora li se vor adăuga altele rezultate din factorii specifici locali și pe care îi vom analiza. Aceasta înseamnă că există premise structurale pentru conceperea unor centre civice variate, individualizate pentru fiecare caz în parte.

Centralitatea spațiului colectiv rezultat din condițiile geografice de amplasare și dezvoltare a localităților se va caracteriza prin mono sau policentricitate, în funcție de distanțele de parcurs în localitate sau în sistemul de localități.

Condițiile geografice și climaterice vor influența totodată și formarea centrelor civice principale, care vor avea o structură compactă sau pavilionară, în funcție de intenția care va sta la baza proiectării ambianței centrului civic, prin valorificarea sau atenuarea peisajului înconjură-

Scanned with CamScanner

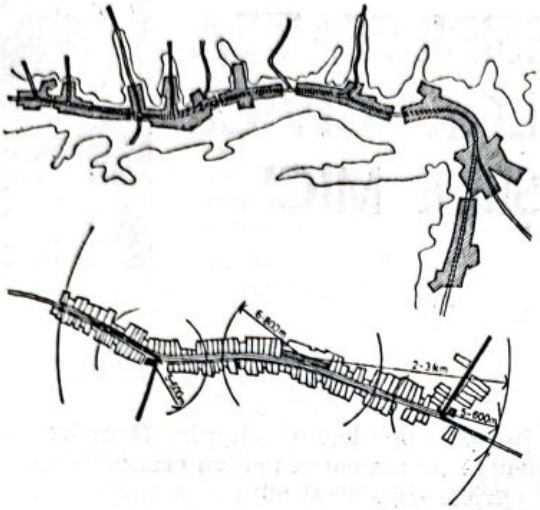

Fig. 88. Aşezare de tip liniar.

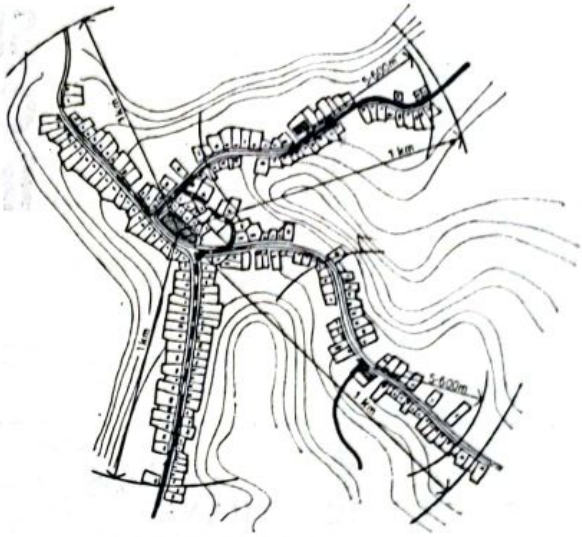

Fig. 91. Aşezare de tip tentacular.

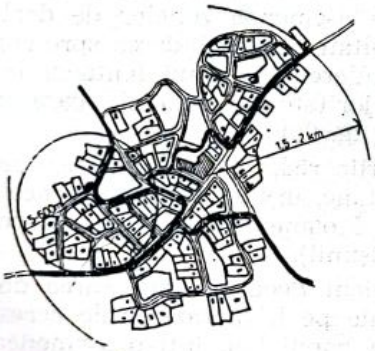

Fig. 89. Aşezare de tip areolar.

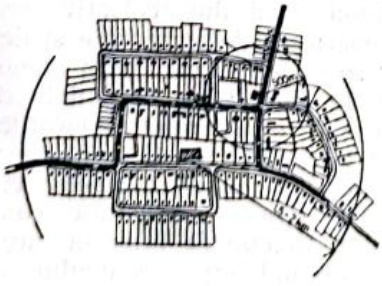

Fig. 90. Aşezare de tip compact.

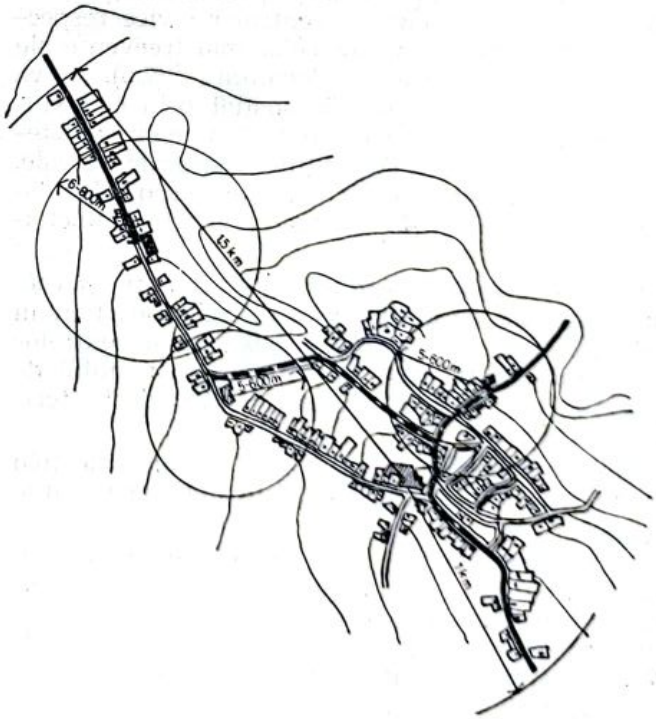

Fig. 92. Aşezare de tip complex.

Scanned with CamScanner

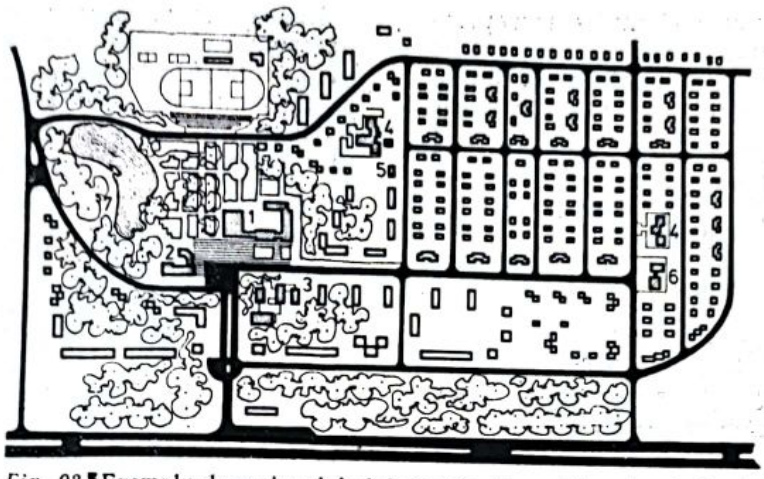

Fig. 93. Exemplu de centru civic integrat în elementele naturale locale:
1 — club + școală; *2* — clădire administrativă + expoziție; *3* — centru comercial; *4* — dotări preșcolare; *5* — punct medical; *6* — cantină + magazin; *7* — zonă de agrement.

tor, (8.4, 8.5), sau crearea unor condiții favorabile de atragere și reținere a populației în centrul civic, pe baza unor modele subiacente de tip proxemic (8.2).

Condițiile naturale locale sînt rezultate din caracteristicile generale ale zonei geografice. Aceste condiții vor influența atît localizarea cît și modul de formare morfologică a spațiului public și a ambientului centrelor civice (3.1, 8.4, 9.2).

În principal, trebuie avut în vedere că centrele civice ar putea fi amplasate lîngă sau orientate spre natura înconjurătoare, integrînd dotările cu cele mai frumoase și mai atractive peisaje locale (fig. 93).

Pe de altă parte, chiar topografia locului va putea contribui la stabilirea unei concepții de formare a centrelor. Astfel, centrele dezvoltate pe panta unui deal sau în valea unui rîu, vor fi centre de tip terasat ; în schimb cele amplasate pe înălțimea sau pe culmea unui deal, în mijlocul unui masiv de verdeață, vor fi de tip insular (fig. 94).

Profilul economic va genera unul din următoarele tipuri de orașe mici : industriale, industrial-agrare, industrial-turistice, acestea fiind activități de bază.

În oricare dintre aceste tipuri de orașe, centrele lor civice, studiate pe baza conexiunilor topologice, vor trebui să aibă legături comode cu zona de producție, zonă care generează, de cele mai multe ori, parcursul cotidian preponderent al majorității activilor unui oraș mic (7.5). În unele cazuri, cînd producția este nenocivă, localitatea avînd dimensiuni relativ reduse, fiind de tip compact, iar majoritatea locuitorilor au interese în zona de producție, centrul civic va putea fi adiacent întreprinderii respective (fig. 95).

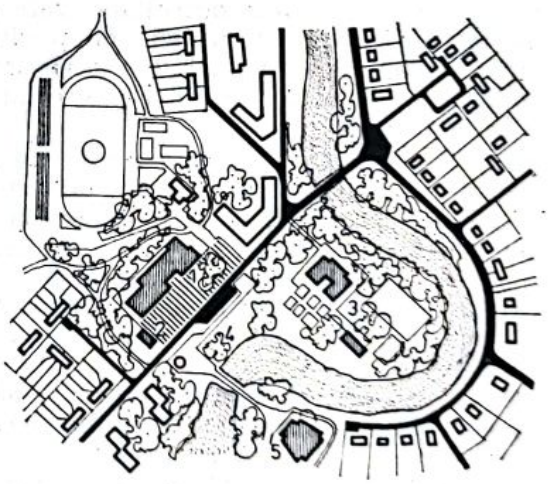

Fig. 94. Exemplu de centru civic orientat spre elementele naturale:
1 — club, magazin, prestări de servicii; *2* — primărie, camere de cazare; *3* — școală, sală de sport; *4* — zonă de agrement; *5* — sala polivalentă.

Această apropiere, pentru localitățile mici, se poate face în cazul în care :

— toate preocupările de bază ale locuitorilor sînt legate de o anumită producție, care nu necesită o zonă de protecție sanitară deosebită ;

— în oraș există o singură întreprindere industrială și care nu este poluantă ;

Scanned with CamScanner

— în oraş sînt două sau mai multe întreprinderi mici ; în această situaţie centrul civic se află la limita zonei de locuit şi a unei întreprinderi, dacă normele sanitare permit această rezolvare.

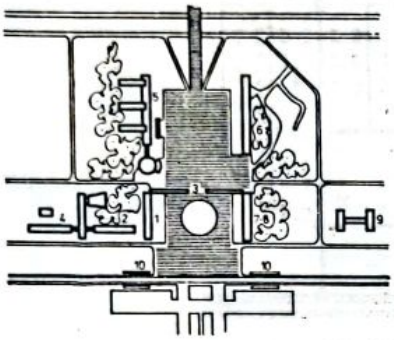

Fig. 95. Centru civic (microcentru) pentru o localitate cu profil industrial, amplasat adiacent unităţii productive:

1 — conducerea unităţii; *2* — centru de cercetare; *3* — intrare centrală; *4* — şcoală profesională; *5* — laboratoare; *6* — secţie de producţie; *7* — prestări de servicii şi comerţ; *8* — sală de mese-restaurant; *9* — policlinică; *10* — staţii pentru transport.

Pentru localităţile mai dezvoltate care sînt înscrise într-un sistem teritorial de producţie (industrial sau agrar) va fi posibilă o localizare pe principiile unei structuri compuse a centrelor civice, în felul următor :

— divizarea dotărilor în centre civice cultural-administrative şi comercial-prestatoare de servicii ;

— rezolvarea centrului de bază pentru activităţi cultural-recreative şi comercial-prestatoare de servicii, pe de-o parte, separînd subcentrul administrativ în zona de producţie, alături de instituţii pentru cercetare, învăţămînt tehnico-profesional etc. ;

— rezolvarea centrului de bază pentru administraţie-cultură, separînd subcentrele pentru servicii şi comerţ zilnic, în zonele de locuit ; în centrul principal vor putea să fie cuprinse dotări comerciale (ocazionale) pentru întregul sistem de localităţi.

Acestor observaţii de bază li se pot adăuga cele care au caracteristici locale specifice din punct de vedere al influenţei profilului economic al localităţilor cu privire la localizarea centrelor civice. Una dintre aceste caracteristici va putea fi şi eventuala dezvoltare pe teritoriul localităţii a unui puternic centru de cercetare şi producţie care va avea, prin dotările sale, influenţă directă asupra localizării centrelor civice, a polarizării populaţiei şi a aspectului spaţial-urbanistic al localităţii.

În cazul în care oraşul are dezvoltată o industrie extractivă sau forestieră, este raţional ca dotările să fie concentrate într-un singur centru, iar acesta să fie amplasat în direcţia zonei productive, fiind legat de întreprinderea respectivă prin intermediul drumurilor auto sau feroviare (fig. 96).

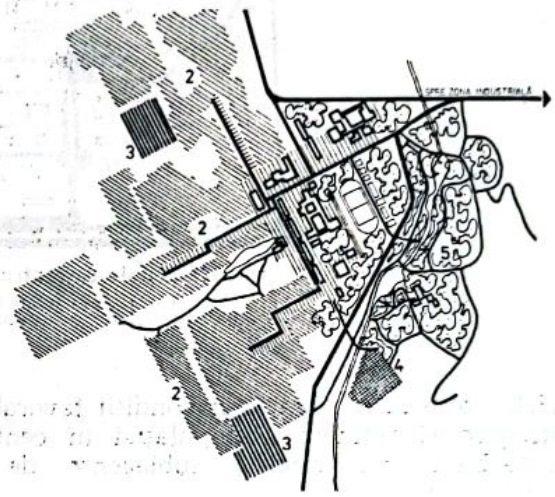

Fig. 96. Posibilitae de organizare a teritoriului unui oraş mic de tip industrial de 10—15 000 de locuitori:

1 — centru civic; *2* — zonă de locuit; *3* — loturi pentru şcoli; *4* — dotări sanitare; *5* — zonă de agrement.

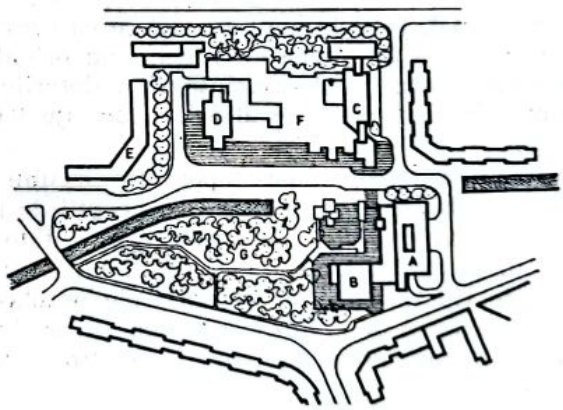

Fig. 97. Studiu pentru centrul oraşului cu profil balneoturistic Covasna:

A — primărie, poştă, miliţie etc.; *B* — sală polivalentă + cofetărie; *C* — hotel P + 4; *D* — hotel P + 10; *E* — hotel P + 6; *F* — recepţie şi baza de tratament; *G* — scuar.

În oraşele mici, în care există o industrie prelucrătoare nepoluantă, dar puternic polarizatoare a forţei de muncă, apare raţională şi posibilitatea de a comasa centrul civic orăşenesc cu piaţa întreprinderii, deci cu dotările ce servesc centrul industrial (conducere, laboratoare etc.).

Scanned with CamScanner

Orașele cu profil balneo-climateric, centre de odihnă — sateliți ai altor orașe, orașe monumente istorice, centre de turism, micile orașe — centre de învățămînt (posibil să se dezvolte și în țara noastră), se diferențiază de alte tipuri de localități cu profil economic industrial-agrar sau industrial după componența și persistența demografică avînd un specific de necesități privind alcătuirea și organizarea centrelor civice, precum și prin suplimentarea indicilor de calcul pentru dotările din centrul orașului, luînd în considerare servirea populației temporare.

În componența acestor centre vor fi incluse — în afara dotărilor social-culturale uzuale pentru asemenea spații — hoteluri de capacități mari, dotări pentru distracții, case ale oamenilor de știință, clădiri pentru cercetare și învățămînt etc., (fig. 97).

Particularizarea tradițiilor istorice și populare ale arhitecturii (uneori ale structurii localității) este legată de dezvoltarea etapizată a localităților, deci și a centrelor lor civice.

Analiza unei localități din punct de vedere istoric, este dificilă, atîta timp cît ea nu are un asemenea trecut. În majoritatea localităților mici din țara noastră, în special a celor rurale de la cîmpie, lipsesc construcțiile care să ateste o istorie mai îndepărtată a activităților publice sau a spațiului colectiv (2.8).

Tradiția satelor noastre privitoare la sistematizare, în special a celor de la șes, se referă mai degrabă la o utilizare omogenă a teritoriului localității ; covorul de curți și case era uneori întrerupt de construcția bisericii sau a școlii, fără o altă varietate a structurii spațiale. Singurele elemente care dădeau un specific local spațiului colectiv erau elementele naturale (acolo unde erau), precum și modul de desfășurare al unor manifestări populare (cotidiene sau periodice) (2.8).

În astfel de localități, construcția centrelor civice contemporane și a spațiului colectiv se va face relativ concomitent cu noile amenajări structurale majore (unități productive, de transport etc.) astfel că specificitatea contemporană a sistematizării va putea fi și rezultatul împletirii aspectelor tradiționale (istorice sau folclorice) cu dotările componente ale noii structuri urbanistice.

În alte tipuri de localități care vor deveni orașe și care au un fond construit de valoare istorică și tradițională, prin remodelare va trebui să se urmărească :

— continuitatea spațialității istorice (generată de construcțiile vechi) ;

— păstrarea și continuarea, cel puțin parțial, a unei concepții de viață, respectiv realizarea unui efect de muzeu activ ; în astfel de localități se pot conserva străzi-muzeu pentru localități cu tradiție meșteșugărească, străzi pentru manifestarea obiceiurilor etc. ;

— valorificarea spațială a unor elemente de identificare atît pentru localnici, cît și pentru vizitatori, prin păstrarea unei imagini caracteristice ;

— amplasarea unor activități potrivite în clădirile vechi, servind unor funcțiuni tradiționale ;

— conservarea și activizarea unor importante valori materiale din structura veche și redarea lor în folosirea concretă sub forma locuințelor, hotelurilor sau a unor mici magazine.

Ținînd seama de aceste elemente de tradiție, localizarea centrelor civice noi va trebui subordonată valorii istorice a localităților și tradițiilor spațiului colectiv.

În astfel de cazuri, alegerea locului noului centru se poate face pe baza următoarelor două principii :

— primul presupune dezvoltarea noului centru pe locul celui existent prin integrarea dotărilor în structura tradițională, recomandare valabilă atît pentru localitățile cu clădiri valoroase din punct de vedere istoric, cît și pentru cele cu clădiri recent construite, deci încă în stare bună de utilizare (fig. 98). Acestor deziderate li se adaugă celelalte criterii de localizare, anume înscrierea

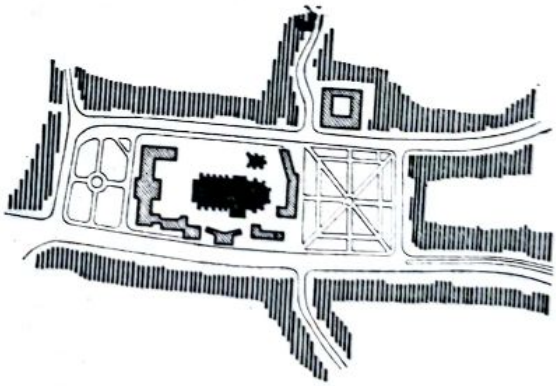

Fig. 98. Integrarea dotărilor în structura tradițională. Centrul orașului Sebeș.

în natura înconjurătoare, crearea posibilităților dezvoltării teritoriului în perspectivă, a condițiilor favorabile de integrare a centrelor civice în viitoarea structură planimetrică a localității etc., criterii ce permit structurarea centrelor civice pe baza unor construcții existente ;

Scanned with CamScanner

— al doilea principiu recomandă dezvoltarea centrului civic pe un loc nou, ceea ce este legat de cazul în care centrul civic existent sau cel istoric este amplasat incomod față de noile necesități, este deservit de legături greoaie față de

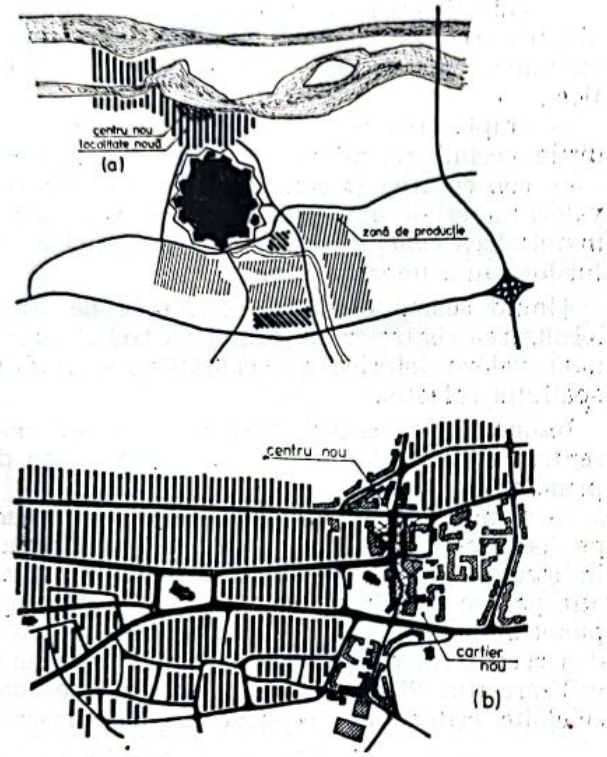

Fig. 99. Dezvoltarea centrului pe un loc nou față de cel istoric:
a — în afara incintei; *b* — adiacent zonei vechi și noi (Bistrița).

zona de producție și nu dispune de teritorii de rezervă. În acest caz, noul centru va fi cel principal, iar cel vechi va fi abandonat sau va fi tratat ca subcentru (fig. 99).

Așadar, în localități cu o structură tradițională din punct de vedere al utilizării teritoriului, fie al funcției economice, turistice sau balneo-climaterice, fie datorită existenței unor construcții vechi valoroase, dar dispersate în teritoriul localității, este posibilă includerea clădirilor vechi în complexe de clădiri conservate, care să le sublinieze atît importanța istorică cît și cea actuală, ca spații publice complementare pentru diferite servicii. Aceasta înseamnă că, clădirile vechi, de importanță istorică sau nu, este de dorit să fie utilizate nu numai ca muzee, ci și pentru nevoile unui oraș contemporan, în măsura în care acestea o pot face. În astfel de cazuri, amplasarea noilor clădiri publice va necesita un nou teritoriu, dacă constrîngerile sînt deosebit de mari, sau vor putea fi dispuse între clădirile publice existente, astfel încît ele să nu diminueze caracterul vechii părți a localităților, sau în alte situații, să contribuie la ordonarea spațiilor vechi dezvoltate haotic.

Legăturile socio-funcționale au în vedere ca centrul civic să fie localizat în structura unui oraș mic atît în funcție de interesele locuitorilor din oraș, cît și a întregului sistem sau subsistem administrativ de localități din care face parte.

Conexiunile care vizează structuralizarea orașului se referă la următoarele aspecte :

— în localitățile foarte mici (de regulă este vorba de localități rurale) se ține seama preponderent de structura ambientală locală ;

— în cazul localităților cu o tipologie mai dezvoltată, cum sînt orașele mici, vor fi necesare legături topologice cît mai scurte între nodurile spațiale de interes public, cu ajutorul cărora se va putea contura un specific al spațiului colectiv de viață socială urbană, îmbinînd caracteristicile spațiale urbane cu elementele naturale.

Includerea în sistemul de localități și a rețelei corespunzătoare de centre civice, a centrului civic principal din localitatea matcă, face parte din studiul macroteritorial al zonei, care poate crea în felul acesta un specific al viitoarelor orașe mici polarizatoare (4.1, 4.5). Materializarea unei astfel de concepții s-ar putea face prin realizarea unor microcentre în punctele de sosire a populației polarizate (stații de cale ferată, de autobuz, unități productive etc.). Soluția permite limitarea surselor poluante în centrul civic prin oprirea mijloacelor de transport în comun auto în aceste puncte, realizarea unor microcentre complexe comasate cu stațiile de transport. Se presupune că aceste stații vor deveni mai atractive, dotate cu unități comerciale de utilizare curentă, fiind capabile să dinamizeze întregul teritoriu (incluzînd cartierele mărginașe în animația spațiului colectiv) (6.3, 6.4, 6.5).

În interiorul localității va trebui realizată de asemenea o legătură structurală a centrului civic cu zona de odihnă, cu principalele amenajări sportive, parcul orășenesc etc., astfel ca zonele descrise mai sus să poată deveni componente ale centrului civic (și implicit ale spațiului colectiv), chiar dacă ele nu fac parte directă din structura centrelor civice.

Un aspect specific al spațiului colectiv poate fi creat prin localizarea centrului civic pe traseul cel mai solicitat de deplasare a majorității locuitorilor spre locul de muncă, în special dacă acesta

Scanned with CamScanner

este o industrie (fig. 100). Asemenea studiu se face pe principii psihotopologice de incluziune care cuprind zonele de locuit, zona centrală şi cea de producţie. Studiul psihotopologic va transforma centrul civic de concepţie clasică, dintr-un loc

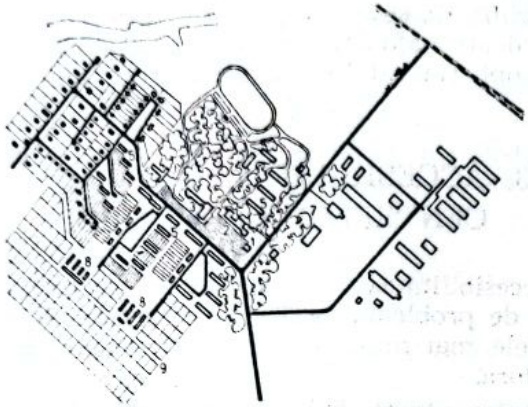

Fig. 100. Exemplu de amplasare a centrului civic pe direcţia de parcurs locuinţe — loc de muncă:
1 — clădire administrativă; *2* — clădire comercială; *3* — şcoală + club; *4* — grădiniţă; *5* — locuinţe; *6* — zonă de agrement şi sport; *7* — zonă de producţie; *8* — grajduri comunale; *9* — loturi individuale.

geometric în teritoriul localităţii, accesibil pe anumite raze, funcţionînd ca o unitate structurală urbană, într-un centru de greutate (baricentru), devenind un spaţiu polarizator inclus în componenţa spaţiului colectiv urban (deci o totalitate de spaţii publice şi semipublice). Polaritatea presupune însă şi o dublă rentabilitate pe de-o parte rentabilitate comercială (ca componentă de bază a centralităţii), iar pe de altă parte rentabilitate socială (reducerea deplasărilor suplimentare pentru aprovizionare, loc de relaţii sociale, traseu psihologic etc.), completînd deci centralitatea (uneori geometrică) cu baricentricitatea.

În cazul amplasării centrelor civice lîngă unităţi de producţie, fie chiar numai microcentre, acestea vor cuprinde şi microcluburi, terenuri de sport şi alte amenajări, capabile să devină nuclee cultural-educative în apropierea locului de muncă.

6.2. CENTRE STRUCTURALE ŞI CENTRE SPECIALIZATE

Analiza legăturilor socio-funcţionale scoate în evidenţă două categorii de centre de localitate, rezultate din studiul treptizării reţelei de dotări şi a sistemelor de centre civice ierarhizate : centre structurale şi centre specializate (fig. 101).

Centrele structurale au fost prezentate anterior ; este necesar să arătăm că localizarea lor trebuie să ţină seama de necesităţile structurii planimetrice a localităţii sau a sistemului de localităţi ; spre exemplu în cazul structurii liniare

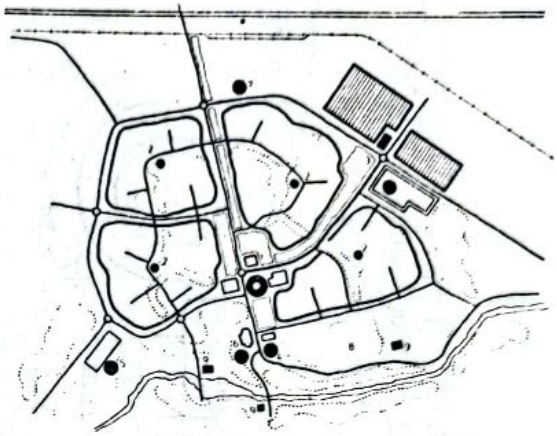

Fig. 101. Schema repartizării centrelor structurale şi specializate în interiorul unei localităţi mici:
1 — centru de oraş; *2* — microcentru; *3* — centrul unităţii productive; *4* — centrul zonei de agrement; *5* — complex spitalicesc; *6* — centru sportiv; *7* — dotări pentru gospodărie comunală; *8* — zonă de agrement; *9* — dotări de agrement.

sau tentaculare a vetrei localităţii, centrul civic principal va grupa dotările de folosinţă periodică şi ocazională, dotările de aprovizionare zilnică putîndu-se amplasa echilibrat şi în zona de locuit. (fig. 102). O parte din dotări care cuprind restaurante, construcţii sportive etc., vor fi amplasate fie în apropierea gărilor sau altor tipuri de staţii, fie în parcul oraşului, toate aceste recomandări depinzînd de condiţiile locale. În acest fel centrul civic se va dilua în mai multe puncte de interes.

Dotările de servicii din oraşele mici se amplasează de obicei de-a lungul străzilor, de preferinţă a celor pietonale sau slab circulate, la parterul blocurilor de locuit sau în centrul orăşenesc, evitîndu-se formarea unor subcentre specializate în servicii (care pot deveni nerentabile pentru un număr mic de locuitori). Insistăm însă, specificînd că decizia se va lua în funcţie de tipul de localitate : această ultimă recomandare este valabilă mai mult tipurilor areolare, compacte sau complexe, dar nu şi celor de tip liniar sau tentacular dezvoltat.

În toate cazurile, la amplasarea şi determinarea componenţei dotărilor în structura subcentrelor (dacă se vor forma) trebuie avute în vedere amplasarea şi etapizarea construcţiilor din centrul civic principal : în cazul apropierii grupărilor de locuit de centrul orăşenesc, construirea unor subcentre

Scanned with CamScanner

cu dotări complete va fi neraţională, întrucît aceleaşi servicii se vor afla şi în centrul principal. Distanţele reduse de la locuinţe pînă la centrul civic, caracteristice pentru oraşele mici, permit

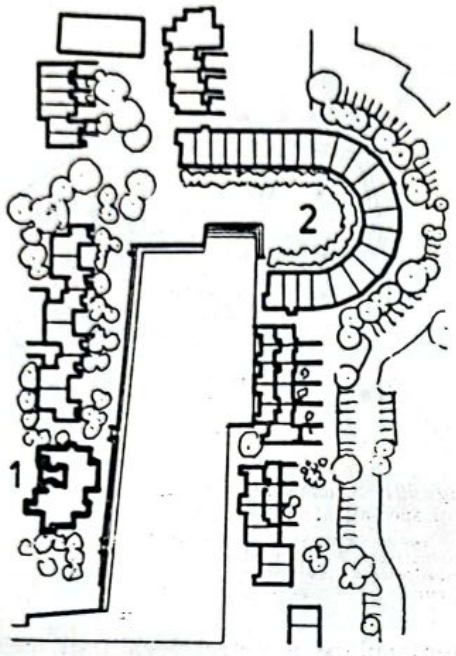

Fig. 102. Subcentru în oraşul Reston:
1 — bloc turn; *2* — dotări de aprovizionare şi dervicii.

organizarea serviciilor socio-culturale prin amplasarea lor la limita dintre locuinţe şi centrul principal. În oraşele în care distanţa pînă la centrul principal nu depăşeşte 500 m este posibilă organizarea monotreptizată a serviciilor, amplasîndu-se toate serviciile alături de dotările de importanţă publică din centrul civic.

Eficienţa unor dotări pentru servire periodică şi ocazională (4.5) din cadrul unor localităţi mici, în special cele polarizatoare, va rezulta din următoarele modalităţi de organizare şi localizare a centrelor civice :

— să se realizeze servirea în ideea creării unor complexe dezvoltate şi bine dotate ;

— să se asigure o accesibilitate echilibrată din zonele cele mai îndepărtate ;

— să se facă legături comode cu reţelele de drumuri exterioare, în condiţiile izolării teritoriului centrelor civice faţă de transportul motorizat de tranzit.

Centrele specializate au un caracter particular, despre contribuţia cărora la fomarea centrelor civice cu caracter orăşenesc am amintit. Domeniile de activitate care vor putea avea asemenea centre pe teritoriul unor localităţi mici sînt foarte diverse şi depind de valoarea economică, culturală sau balneo-turistică a zonei geografice mai largi. În asemenea localităţi pot să apară : centre de învăţămînt tehnico-profesional ; centre de cercetări miniere, forestiere etc. ; centre de cercetări cu profil etnografic şi folcloric ; centre muzeistice de valoare naţională ; centre balneo-turistice pentru copii sau adulţi ; centre sportive etc.

6.3. ACCESIBILITATEA CENTRELOR CIVICE MICI

Accesibilitatea centrelor civice este strîns legată de problema localizării şi formării lor, fiind de cele mai multe ori elementul determinant al acestora.

Printre caracteristicile importante ale oraşelor contemporane, este şi prezenţa unei mari varietăţi de forme funcţionale şi spaţiale privind : locurile de muncă (dispersate în oraş sau grupate în zona orăşenească) ; zonele rezidenţiale ; zona centrală ; zonele de agrement (din interiorul sau exteriorul localităţii).

Aceste zone sînt legate între ele printr-o reţea de străzi, iar cu exteriorul localităţii prin şosele pentru circulaţia şi transportul cu rol de distribuţie şi polarizare, facilitînd dezvoltarea mobilităţii populaţiei şi a traficului de mărfuri. Intensitatea mobilităţii populaţiei depinde de nivelul de trai al populaţiei, precum şi de locul şi rolul fiecărui oraş în teritoriu. Mobilitatea se desfăşoară pe străzi, şosele şi căi ferate, pentru persoane, mărfuri şi materiale.

Intensitatea, caracteristicile şi complexitatea traficului urban depind de densitatea de utilizare a teritoriului, avînd ca generatoare de trafic următoarele aspecte :

— profilul social-economic al oraşului ;
— întinderea acestuia (tipologia localităţii) ;
— numărul locuitorilor (activi de bază, de servire, elevi etc.) ;
— zonificarea oraşului (locuinţe, loc de muncă, agrement etc.) ;
— relaţiile cu celelalte localităţi ;
— condiţiile geografice locale.

Clasificarea traficului, are la bază formele de deplasare a populaţei, sau a transportului bunurilor de consum, respectiv pietoni, biciclete, motociclete, autoturisme, mijloace de transport în comun, transport de mărfuri şi de materiale, trafic special.

Scanned with CamScanner

Traficul este caracterizat de diferite categorii de deplasări de la o origine, către o destinaţie. Dintre toate categoriile de deplasări, cele mai importante pentru studiul localităţilor mici sînt deplasările de persoane, de la — către :

— locuinţă — loc de muncă — treburi profesionale (relaţii între instituţii, servicii la domiciliu, relaţiile instituţiilor cu populaţia) ;

— treburi personale (deplasarea la policlinică, poştă, diferite instituţii publice etc.) ;

— necesităţi culturale de recreaţie, distracţii (cinema, conferinţe, casă de cultură, promenadă etc.) ;

— şcoala (elevi, profesori) ;

— preocupări sociale şi obşteşti (şedinţe, activităţi obşteşti, vizite) ;

— cumpărături ocazionale (haine, mobilă, utilaje casnice etc.) ;

— cumpărături zilnice (piaţa, hrana, ziar etc.) ;

— schimbări ale modului de transport (gară, transport urban) ;

— însoţirea unei persoane şi alte forme de deplasări.

Fiecare dintre aceste deplasări se desfăşoară într-o anumită perioadă a zilei, care poartă denumirea de moment de trafic şi au un caracter ritmic, de simultaneitate sau de spontaneitate.

Originile şi destinaţiile acestor deplasări sînt în funcţie de zonificarea urbană (origine — zona de locuit ; destinaţie — zona de producţie ; primirea traficului — centrul civic etc.). Studiul şi calculul matematic al traficului este necesar în primul rînd în cazul localităţilor urbane mari cu centroizi foarte puternici (intrări şi ieşiri din oraş, gara — autogara — aeroport, zone industriale mari etc.) (după L. Stoenescu).

În cazul localităţilor urbane mici, problemele traficului local sînt reduse datorită numărului mic al populaţiei, al zonelor de producţie restrînse şi al gradului redus de motorizare — comparativ cu oraşele mari.

Viitoarele centre economice şi sociale cu caracter urban, vor forma un sistem de localităţi (rurale şi cu caracter urban), aflate la distanţe relativ reduse (5—20 km), dar între care populaţia nu se va putea deplasa decît cu vehicule (auto, hipo, C.F.R.). În interiorul localităţii polarizatoare datorită razei intravilanului de 1,5—2 km, deplasarea majorităţii populaţei se va face covîrşitor pietonal. Această distanţă corespunde verificărilor practice făcute în oraşele mari, prin distanţele de parcurs din cartierul sau complexul de locuinţe.

Sistemul de localităţi polarizate, va necesita următoarele conexiuni :

— legătura localităţii polarizatoare cu localităţile polarizate ;

— legătura localităţii polarizatoare cu alte localităţi din judeţ ;

— deplasarea navetiştilor (din localităţile polarizate în localităţile polarizatoare, din localităţile polarizatoare în alte centre din judeţ, din alte localităţi în centrul polarizator) ;

— traversarea localităţilor de reşedinţă a centrului zonal cu şosele naţionale sau judeţene (trafic de tranzit).

În această situaţie se va distinge o distribuţie a traficului în felul următor :

— distribuţie zonală, respectiv deplasarea unui anumit număr de persoane de la diferite origini la diferite destinaţii ; această deplasare va avea consecinţe urbanistice în localitatea polarizatoare, întrucît aici vor sosi şi navetiştii din alte localităţi ;

— distribuţie modală, după felul mijloacelor de transport ;

— distribuţie pe rute.

Unul din punctele cele mai solicitate de trafic este zona centrală şi în special centrul civic.

Dacă în oraşele mari există puncte de atracţie dispersate în localitate sau în teritoriul înconjurător, în oraşele mici, centrul civic este locul principal de polarizare şi care devine un centroid pentru localitate şi pentru sistemul de localităţi din zonă.

O asemenea situaţie este previzibilă şi pentru viitoarele localităţi cu caracter urban din România, acestea avînd în plus următoarele particularităţi de atracţie :

— centrul civic va cuprinde o serie de dotări administrative, comerciale, culturale, asistenţă sanitară şi altele, calculate şi pentru populaţia din localităţile polarizate ;

— în centrul civic polarizator vor fi locuri de muncă pentru administraţie, servicii, cultură, în care va putea lucra şi populaţia din zonă sau navetişti din afara zonei.

Atracţia principală o va constitui centrul civic, în special prin dotările sale pentru petrecerea timpului liber în interiorul oraşului ; marea majoritate a viitoarelor localităţi urbane mici nu vor dispune încă de zone de agrement amenajate şi complex dotate în afara localităţii (datorită situaţiei geografice nefavorabile pentru unele din ele, a nerentabilităţii în utilizare şi întreţinere).

Problemele pe care le pune transportul în comun de la localităţile polarizate spre centrul po-

Scanned with CamScanner

larizator sînt de luat în seamă, ele avînd consecinţe şi la conceperea cadrului urbanistic arhitectural. Mijloacele de transport în comun necesită staţii de capăt sau trasee pentru tranzit, în cazul în care transportul în comun se efectuează între două sau mai multe localităţi polarizate, trecînd prin centrul zonal ; vor fi necesare parcaje pentru autobuze, cu repercusiuni privind consumul de teren în zona centrală. Efectele negative generate de mijloacele de transport în comun se referă în principal la stînjenirea ambianţei centrului civic şi gradul ridicat de poluare.

Staţiile de capăt realizate pentru sosirea mijloacelor de transport în comun din localităţile polarizate vor putea fi plasate pe artere ocolitoare, în afara zonei centrale, sau la marginea localităţii; aceste staţii vor putea fi completate cu dotări de aprovizionare zilnică, zonă de sport, dotare de agrement redusă, clădire pentru contacte sociale, atelier de producţie etc. în funcţie de condiţiile şi necesităţile locale realizîndu-se în acest fel subcentre ale localităţii. Staţiile de capăt vor putea fi de asemenea comasate chiar cu o staţie de cale ferată existentă, grupate cu o unitate productivă sau cu alte amplasamente din aceeaşi categorie de unităţi. Ele pot constitui totodată rezerve pentru extinderea dotărilor necesare zonei polarizatoare.

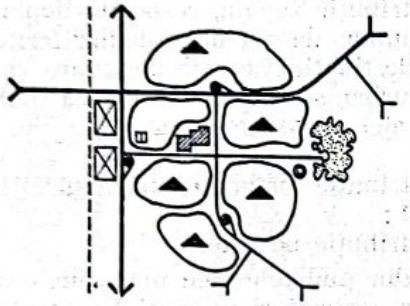

Fig. 103. Schemă pentru oraş mic de tip industrial.

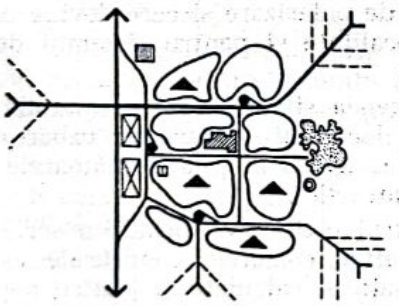

Fig. 104. Schemă pentru oraş mic de tip industrial-agrar.

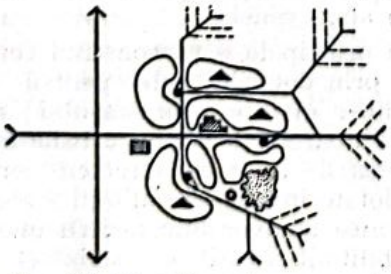

Fig. 105. Schemă pentru oraş mic de tip agrar.

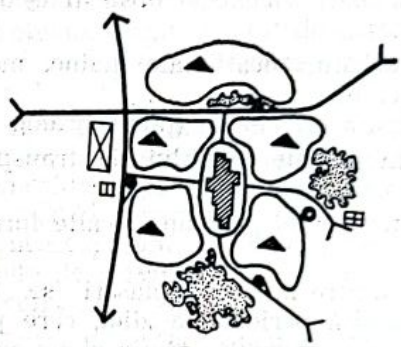

Fig. 106. Schemă pentru oraş mic de tip industrial turistic.

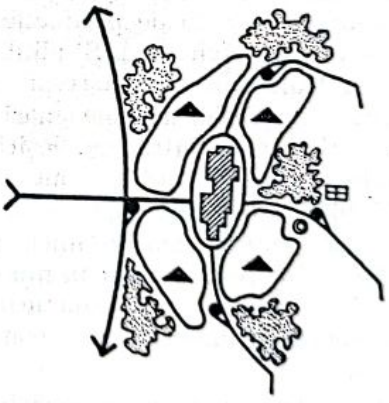

Fig. 107. Schemă pentru oraş mic de tip turistic.

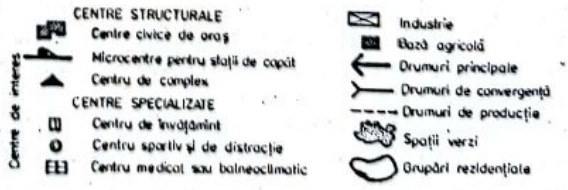

Scanned with CamScanner

Utilizarea staţiilor de capăt, sub forma propusă, oferă următoarele avantaje :

— centrul civic principal se va descongestiona de mijloacele de transport în comun, ce sosesc din afara localităţii ;

— se va reduce numărul transporturilor pentru aprovizionarea zilnică a magazinelor alimentare, deoarece o parte dintre acestea vor putea fi mutate din centru în subcentru ;

— creşte gradul de fluenţă a circulaţiei în zona centrală prin omogenizarea vitezelor altor mijloace de locomoţie ;

— se creează zone de atracţie şi în alte puncte ale localităţii, diminuîndu-se din inactivitatea zonelor periferice şi din suprasolicitarea zonei centrului civic ;

— se vor putea realiza artere de penetraţie animate de la subcentru la centrul civic principal, utilizîndu-se în mod eficient străzile interioare ale localităţii ; pentru unii locuitori, acest traseu va deveni un traseu cotidian şi deci, psihologic ;

— din punct de vedere spaţial, localitatea va căpăta un dinamism specific şi prin aceasta şi un caracter specific.

Transportul în comun de la localităţile polarizate la centrul zonal, devine astfel unul dintre elementele care pot genera un cadru specific al centrului economic şi social cu caracter urban, înscriindu-l în modelul nou de scară arhitecturală contemporană.

Pentru exemplificarea unor modele posibile de localizări ale centrelor civice de oraşe mici, prezentăm cîteva scheme ale tipurilor mai frecvente de localităţi polarizatoare în care sînt accentuate intenţiile de proiectare analizate (fig. 103—107).

6.4. TRASEUL PIETONAL

Deşi abordat în succesiune, ca importanţă, traseul pietonal se impune studiat în egală măsură, ca şi celelalte probleme ale deplasărilor. În localităţile de care ne ocupăm, distanţele de parcurs între principalele puncte de atracţie, vor fi reduse. Aceste puncte pot fi accesibile atît cu autovehicule (pentru persoane sau pentru mărfuri) cît şi cu bicicleta sau pietonal, astfel că relaţiile :

— locuinţe ⇄ industrie (zonă de producţe) ;
— locuinţe ⇄ centru civic ;
— industrie ⇄ centru civic ;
— centru civic ⇄ zonă de agrement,

trasează direcţiile posibile ale circulaţiei pietonale. De fapt, problema traseului pietonal în cadrul acestui gen de localităţi, trebuie analizată cu atenţie ; traseul pietonal este un trotuar mai larg, care presupune, în sensul urbanismului contemporan, existenţa unei circulaţii motorizate intense, faţă de care pietonul trebuie protejat. Or, în multe din asemenea localităţi, unde circulaţia motorizată va fi slab dezvoltată, înţelegem prin pietonal, un traseu pedestru, cît mai direct, între zonele enumerate mai sus, traseu capabil la rîndul său să colecteze circulaţia pedestră de pe alte trasee secundare. Acest gen de pietonal poate avea un traseu independent de traseul circulaţiei auto principale, poate avea traseu comun cu circulaţia bicicletelor sau traseu comun, paralel, cu circulaţia autovehiculelor. În acest caz, traversările denivelate nu sînt necesare decît în cazul căii ferate sau al unor autostrăzi cu grad foarte mare de periculozitate.

În stabilirea oportunităţii traseului pedestru, se va ţine seama de următorii factori :

— punctele importante de traversare în relaţia dintre origine şi destinaţie ;

— importanţa şi mărimea localităţii din punct de vedere economic ;

— gradul ridicat de circulaţie auto şi C.F. ;

— numărul de pietoni în orele de vîrf, care se deplasează spre unul sau mai multe puncte de atracţie ale oraşului.

Zona prietonală principală este centrul civic, care cuprinde mai multe spaţii cu specific pietonal : trotuare, alei, pieţe etc. Abordarea studiului unui centru civic de oraş contemporan, porneşte de la posibilităţile de acces major de pe întregul teritoriu al oraşului sau din afara lui. Aceasta obligă la luarea în considerare a tuturor formelor de deplasare : transportul în comun, accesul cu autoturismele şi accesul pentru aprovizionare. Traseul pietonal facilitează accesul din zona de locuinţe limitrofă centrului, din staţiile transportului în comun, de la parcaje etc.

Sistemele de trasee pietonale care concură la accesibilitatea unor centre civice din diferite zone limitrofe acestuia, generînd şi spaţiul de formare al spaţiului urbanistic, se prezintă în figura 108.

Faţă de caracteristicile circulaţiei în oraşele mari, în viitoarele localităţi urbane mici, accesul principal va fi cel pietonal şi nu cel auto, astfel că localizarea centrului civic va fi studiată începînd cu această trăsătură specifică a unei localităţi mici polarizatoare : distanţele scurte de parcurs pe jos între principalele puncte de interes ale localităţii. În felul acesta proiectanţii au la

Scanned with CamScanner

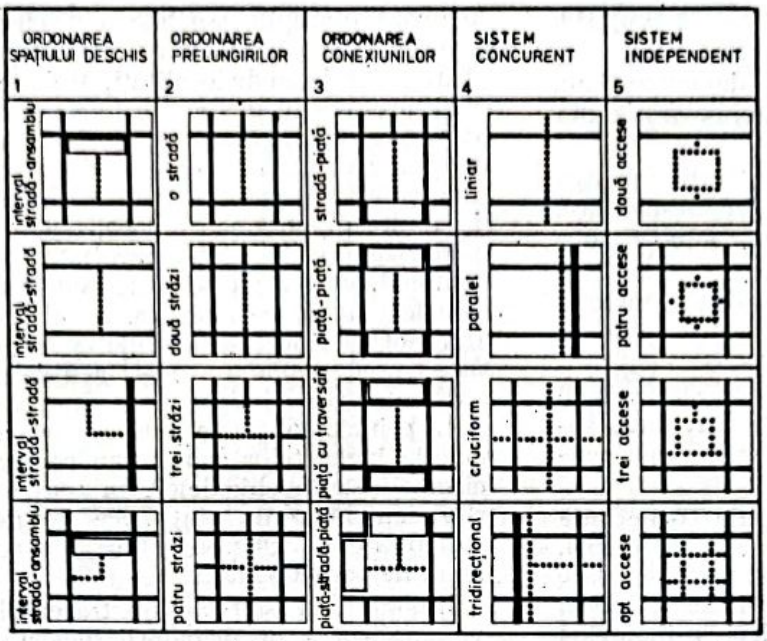

Fig. 108. Poziţia traseelor pietonale din centrele civice în raport cu zonele limitrofe.

dispoziţie încă un aspect care să le permită realizarea unui spaţiu central multifuncţional, accesibil, rezolvat la scara unei localităţi mici.

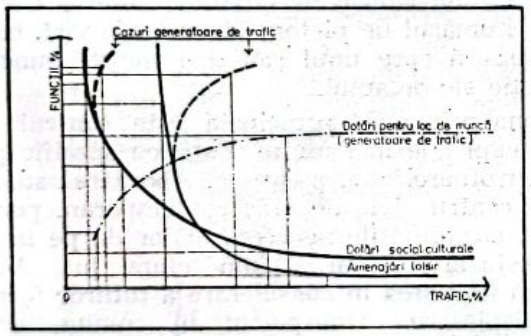

Fig. 109. Ilustrarea grafică a raportului dintre intensitatea traficului şi calitatea dotărilor de pe arterele centrale.

În viitoarele oraşe, zona centrului civic nu va putea fi afectată încă de circulaţia autovehiculelor în aşa măsură, încît să pericliteze desfăşurarea funcţiei sociale a acestuia ; totuşi, în unele cazuri, prezenţa şoselei naţionale, amplasată limitrof centrului civic poate avea efecte negative asupra desfăşurării activităţilor acestuia. Astfel, pot apărea următoarele aspecte negative cu caracter social : pericole de accidente ; sistemul dotărilor limitrofe şoselei va tinde să se transforme în refugiu pentru pietoni ; o serie de elemente de agrement pentru pietoni (boschete, arbori etc.), vor reprezenta piedici pentru vehicule (lipsă de vizibilitate, fluenţă şi viteză de circulaţie redusă); traversarea unor asemenea artere împiedică buna utilizare a dotărilor sociale, în special de către copii (şcoli, grădiniţe etc.) ; poluarea accentuată în zona centrului civic care scade gradul de atracţie a acestuia şi alte aspecte.

În consecinţă, se propune utilizarea străzilor ocolitoare existente, care să evite trecerea directă a autovehiculelor prin centrul civic (vezi fig. 88—92, traseul marcat cu linie neagră), să se schimbe localizarea acestuia pe un alt amplasament sau să se ia măsuri de izolare a centrului faţă de şosea.

Un grafic privind posibilitatea amplasării dotărilor pe o arteră circulată în raport cu intensitatea traficului, arată că, cu cît intensitatea traficului este mai mare (număr de vehicule pe oră), cu atît numărul dotărilor ar trebui să scadă, existînd deci un raport invers proporţional între trafic şi capacitatea dotărilor (fig. 109).

6.5. INFLUENŢA ACCESIBILITĂŢII ASUPRA LOCALIZĂRII CENTRELOR CIVICE

Cele analizate mai sus duc la cîteva concluzii privind localizarea centrelor civice în localităţi mici : astfel, în unele localităţi foarte mici, rurale,

Scanned with CamScanner

centrul civic poate fi amplasat în apropierea stațiilor de transport auto, de cale ferată sau lîngă unitatea productivă. În localități mai mari sau de tip liniar, de peste 5 000 de locuitori, asemenea rezolvare nu este indicată, deoarece se măresc razele de servire, în timp ce introducerea stațiilor în adîncimea localității, în vederea comasării cu centrul civic, va duce la sporirea gradului de poluare și la traversarea zonei de locuit cu un trafic intens.

De aici rezultă o primă concluzie foarte importantă și anume că amenajările care generează un trafic intens, cum ar fi clădirile de producție, unele clădiri administrative și de cercetare, sau în cazuri excepționale chiar unele mari unități comerciale, vor putea fi grupate în jurul acceselor în localitate sau al zonelor de producție. În acest sens se vor putea forma centre cultural-administrative (ca centre principale), comerciale și pentru servicii, sau centre productive.

Traficul intens, generat de o șosea de tranzit care traversează zona centrală, creează de cele mai multe ori, condiții nefavorabile pentru funcționarea normală a centrului, mai ales a tipului liniar. De aici va decurge una din contribuțiile pe care trebuie să și le aducă localizarea centrelor civice la formarea acestora. Problema se pune în mod acut în cazul localităților care se reconstruiesc, pentru care limitarea noxelor rezultate din trafic trebuie pornită încă din faza de sistematizare a structurii localității. O posibilă rezolvare o poate aduce soluția pieții de tip buzunar, despărțită de șosea printr-o perdea de verdeață (fig. 110).

Neajunsuri similare prezenței șoselei de tranzit în centrul civic, le provoacă și amplasarea acestuia la o intersecție de străzi intens circulate, mai ales în cazul dispersării dotărilor în mai multe puncte ale răspîntiei formate. În această situație apare intenția de a mobila cu clădiri social-culturale cît mai multe fragmente ale perimetrului rezultat. Drept urmare traseele pietonale vor avea mai multe puncte de conflict cu traseele de transport. Pentru evitarea acestui neajuns, se recomandă dezvoltarea centrului civic pe o singură parte a șoselei sau într-o singură parte a intersecției (fig. 111).

Deși prezența intersecțiilor de circulație motorizată contemporană nu este favorabilă desfășurării deconectante a vieții civice în interiorul orașului, totuși ele reprezintă un reper tradițional al localizării centrelor civice. Se știe că orașele constituite ale Evului mediu aveau structura străzilor din interior și legăturile cu exteriorul convergente spre centrul orașului, fapt care a determinat structura inelar-concentrică a acestora. În această situație centrul civic devenea atît centru geometric, cît și centru de greutate al orașului ; dar să nu omitem faptul că de atunci condițiile de circulație s-au schimbat radical.

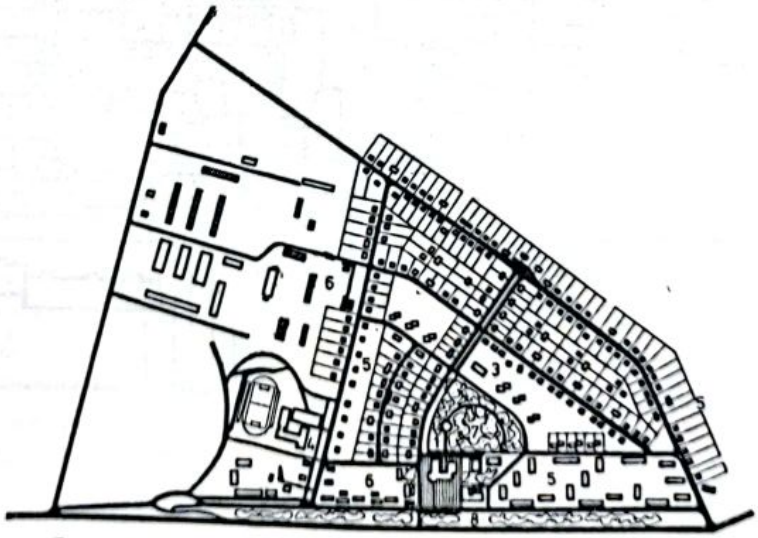

Fig. 110. Proiectul de sistematizare al localității Vertilișchi:
1 — club; *2* — clădire administrativă; *3* — centru comercial; *4* — școală; *5* — clădiri de locuit; *6* — zonă de producție; *7* — zonă de agrement; *8* — zonă de protecție.

Scanned with CamScanner

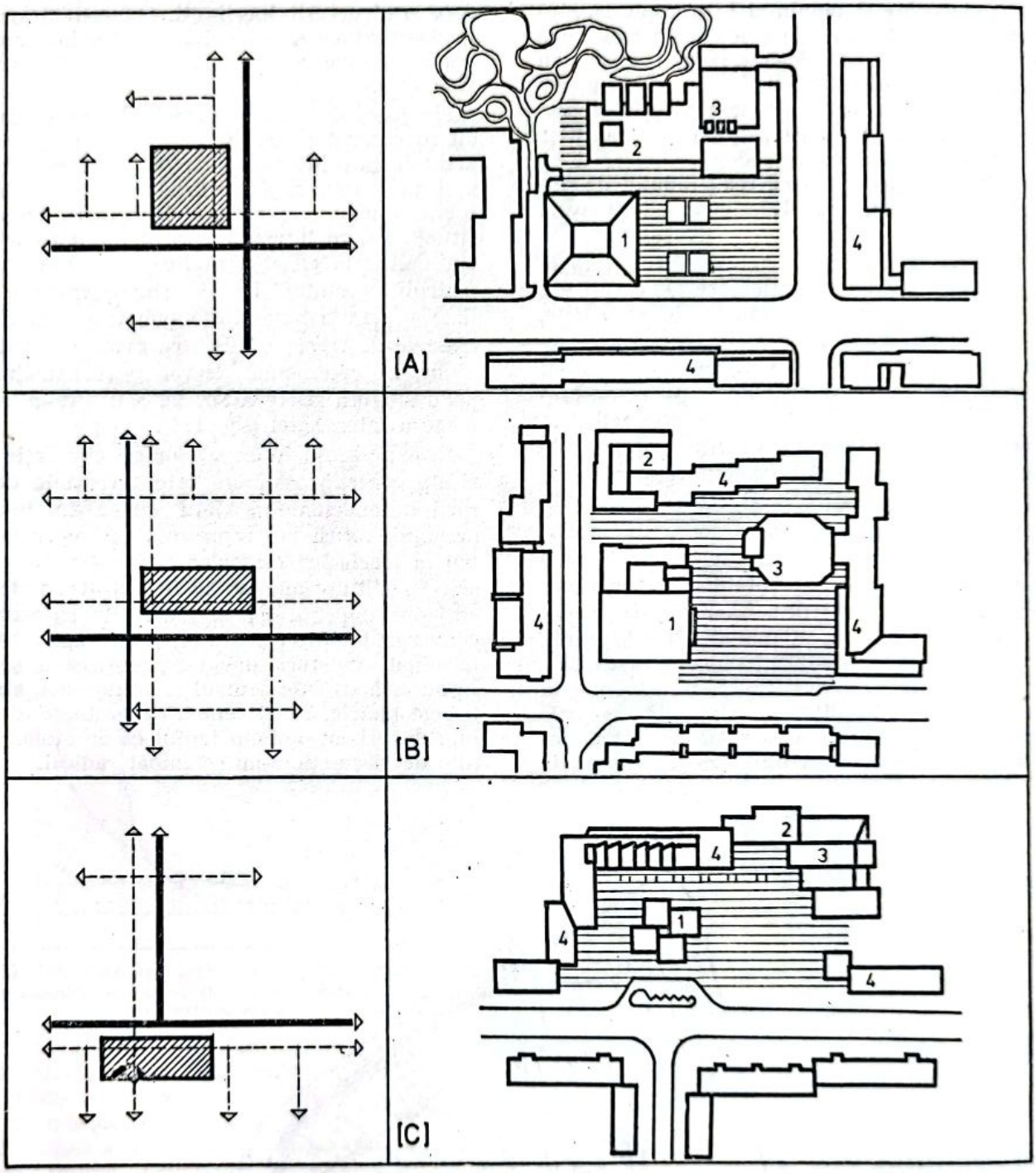

Scanned with CamScanner

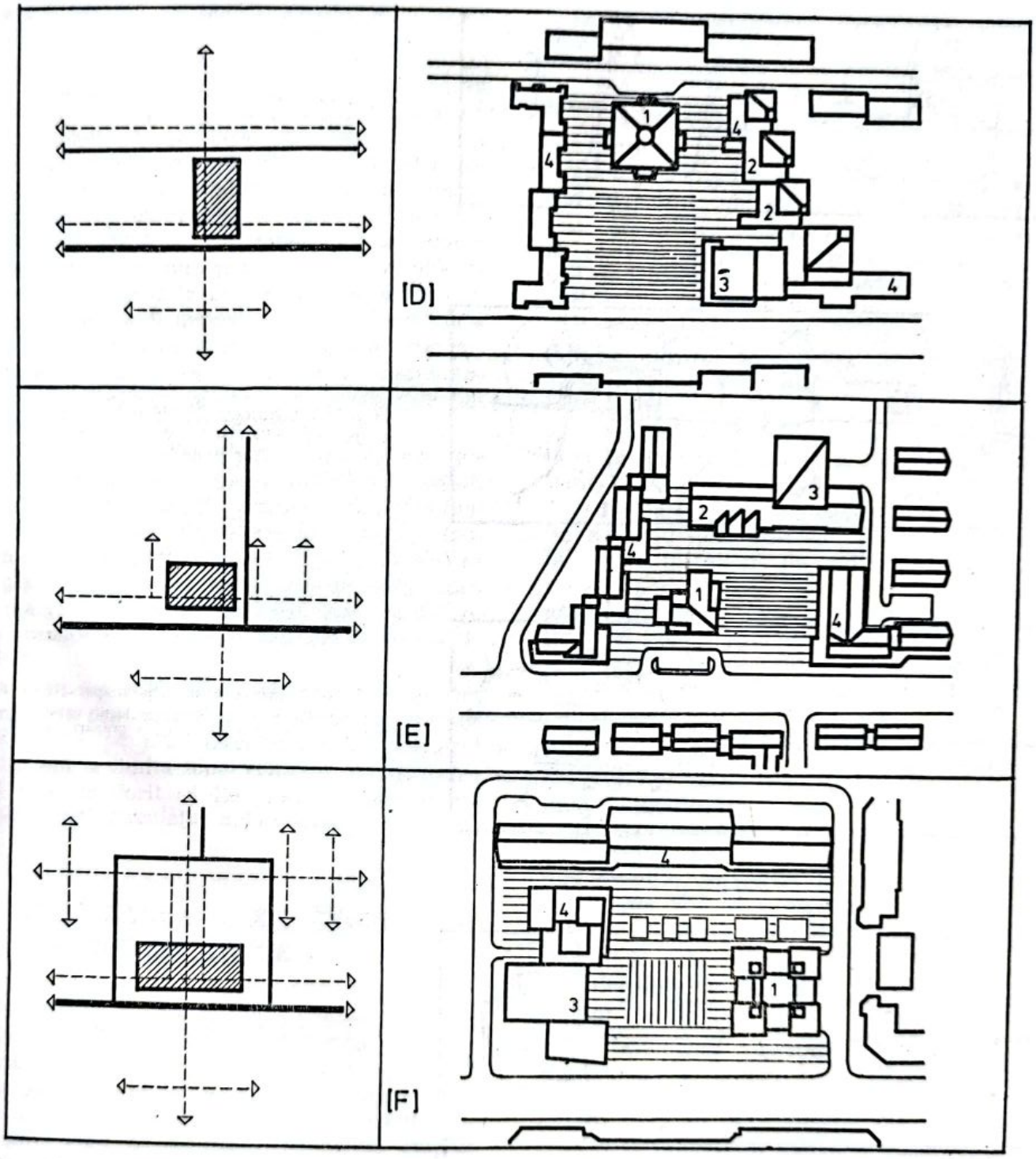

Fig. III. Scheme cu posibilități de amplasare a centrului civic pe o singură parte a arterei de circulație:
1 — clădirea polifuncțională a primăriei; *2* — club; *3* — sală polivalentă de spectacole; *4* — comerț, servicii și alimentație publică (în unele situații dotările sînt prevăzute la parterul locuințelor etajate).

Scanned with CamScanner

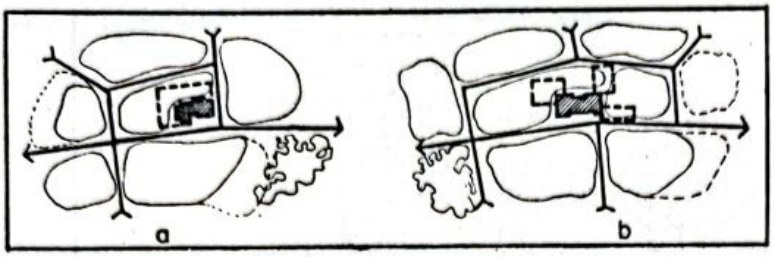

Fig. 112. Extindere de tip continuu: *a* — compact în centru; *b* — ramificat în centru.

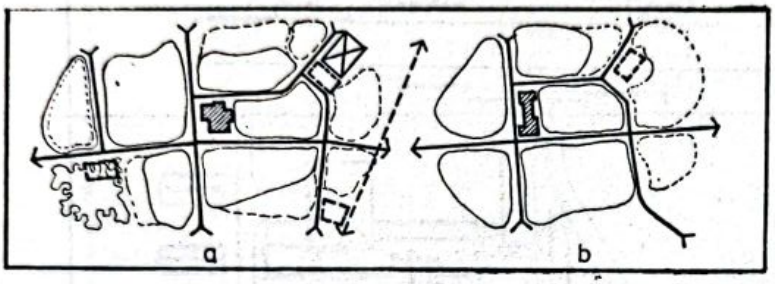

Fig. 113. Extindere de tip policentric *a* — pe lîngă unități structurale; *b* — în noua zonă de locuit.

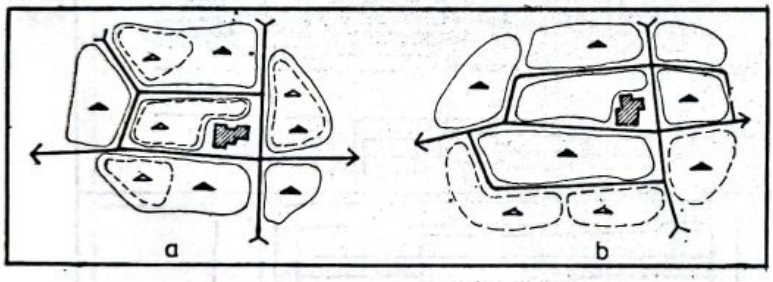

Fig. 114. Extindere de tip dispersat: *a* — microcentre în grupările de locuit existente; *b* — microcentre în noile grupări de locuit.

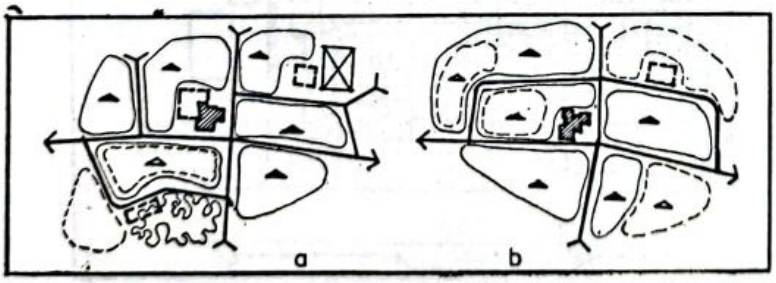

Fig. 115. Extindere de tip mixt.

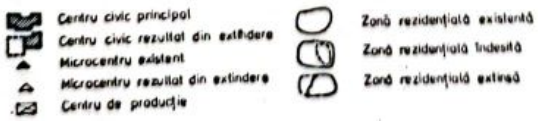

Scanned with CamScanner

În etapa actuală, în cadrul oraşelor mici, categoria de centru geometric — centru civic, cedează locul celei de centru de greutate. Această suprapunere sau inversare de roluri nu schimbă însă necesitatea ca centrul civic să fie legat organic de toate zonele de activitate din interior, cît şi cu cele care facilitează relaţiile cu exteriorul localităţii. Astfel, în raport cu principalele puncte de transport cu exteriorul — staţii de cale ferată, staţii de autobuz, debarcader — este indicat să se realizeze drumuri şi platforme pietonale şi să se ajungă comod la aceste staţii şi intrări în oraş. Accesele vor fi incluse în sistemul centrului orăşenesc, iar în cazul cînd intrările sînt mai îndepărtate de centru, va fi realizat un sistem topologic de legături arhitectural-structurale cît mai directe cu centrul civic (7.5).

Activitatea economică a unui oraş mic este dominată de regulă de o singură unitate productivă cu profil nediversificat. În afara acesteia, vor mai putea fi şi alte zone de interes local, sau pentru sistemul de localităţi ; centrul civic va trebui să fie legat de aceste zone prin trasee pietonale, care pot crea în final un sistem local, legat şi de reţeaua transportului interior sau din sistemul de localităţi.

Aşa cum s-a mai arătat, sistemul de servire motorizată a centrului şi circulaţia de tranzit vor trebui făcute pe artere ocolitoare în interiorul oraşului sau la limita zonei centrale. Strada principală este de dorit să fie pietonală sau să fie admisă numai circulaţia auto locală.

6.6. ETAPIZAREA ŞI EXTENSIA CENTRELOR CIVICE

În conceperea arhitecturală a centrelor civice, trebuie să se ţină seama şi de dezvoltarea lor ulterioară. Posibilităţile de dezvoltare ale centrului trebuie să fie alese în funcţie de profilul economic şi mărimea oraşului, existenţa teritoriilor libere, densitatea construcţiilor existente, etapele de amortizare a dotărilor, precum şi viitoarele ritmuri de dezvoltare ale localităţii.

Considerînd centrul civic ca un spaţiu evolutiv (datorită creşterii populaţiei, a nivelului de trai, a culturii etc.), rezultă că în viitor, suprafaţa de extensie a dotărilor şi altor spaţii publice va spori, necesitînd terenuri suplimentare.

În acest sens, pentru tipurile de oraşe mici preconizate, extinderea centrului civic se va putea face în următoarele două cazuri principale :

— adiacent celui existent ;

— prin dezvoltarea altor zone de atracţie din localitate.

Pentru prima ipoteză, problema unor terenuri libere în zona centrală se va putea rezolva prin :

— prevederea în zona centrală a unor teritorii de rezervă pentru viitoare construcţii publice, utilizînd aceste teritorii în prima etapă ca scuaruri, platforme sportive etc. ;

— teritorii de rezervă adiacente centrului, suficiente pentru dezvoltarea lui în perspectiva apropiată, care momentan pot fi folosite ca zone verzi ;

— teritorii care vor rezulta din dezafectarea unor fonduri de locuit vechi din vecinătatea centrului ;

— formarea unui nou centru civic orăşenesc pe un teritoriu liber adiacent, cu păstrarea vechiului centru în calitate de centru suplimentar.

Cea de a doua ipoteză presupune dezvoltarea microcentrelor, a staţiilor de capăt etc., realizîndu-se în final o structură policentrică. Extinderea şi diferenţierea pe centre de diferite grade este o consecinţă normală a evoluţiei biologice a oraşelor.

Policentrismul este influenţat de ritmurile rapide de dezvoltare ale oraşelor, de formarea unor noi zone de locuit importante, care necesită în final realizarea unui nou centru orăşenesc. În acest caz, transferarea centrului pe un loc nou va trebui să ţină seama de poziţia lui în structura oraşului, legăturile de transport şi pietonale cu diferite alte zone ale oraşului şi a celei din zona de influenţă, participarea elementelor naturale, ca şi importanţa istorică şi tradiţională.

Se va ţine seama cu preponderenţă de faptul că centrul complex de oraş este rezultatul unui drum lung de dezvoltare social-economică şi istorică. Asemenea centre depind şi de monumentele istorice şi arhitecturale prezente pe locul centrului, care permit uneori dezvoltarea lui limitată. În acest caz, transferarea centrului de oraş va fi întemeiată numai în cazuri bine argumentate.

Sintetizînd cele prezentate referitor la etapizarea centrelor civice, vor rezulta următoarele tipuri posibile de extensie :

— continuu (similar cu forma radioconcentrică sau direcţională), adiacent centrului existent (fig. 112) ;

Scanned with CamScanner

— policentric, prin concentrarea noilor dotări în diferite puncte cu valoare similară ; acest tip de extensie va fi recomandabil în cazul existenței unor centroizi puternici în jurul cărora vor putea fi dezvoltate noi zone de locuințe (industrie nepoluantă, stație de transport, zonă de agrement etc.) (fig. 113) ;

— dispersat, menținîndu-se un centru civic major și mărind numărul microcentrelor, cum ar fi cele din grupările de locuințe, stații de capăt pentru mijloacele de transport în comun etc. (fig. 114) ;

— mixte, care utilizează 2—3 posibilități diferite, rezultate din tipurile anterioare (fig. 115).

Scanned with CamScanner

7. FORMAREA CENTRELOR CIVICE DE DIMENSIUNI REDUSE

7.1. LEGILE DE ORGANIZARE A ELEMENTELOR SPAŢIULUI COLECTIV

Elementele componente ale unui spaţiu colectiv în general şi ale unui centru civic în special, au avut o logică proprie de organizare în oraşele din fiecare epocă sau cultură. Ele au fost transmise epocilor ulterioare fie prin persistenţa structurii fizice, fie prin reluarea modelelor spaţiale şi arhitectonice, adaptate unor anumite condiţii istorice, geografice, economice, culturale etc.

Complexitatea problemelor de viaţă socială a crescut odată cu apropierea de condiţiile contemporane de viaţă, care se caracterizează printr-o mare varietate de activităţi, deci şi de spaţii construite şi libere. În consecinţă, spaţiul colectiv nu mai poate avea ca punct de referinţă un singur edificiu al oraşului cu utilizare publică, ci va rezulta din raportul organizatoric dintre morfologia oraşului (respectiv forma şi structura internă) şi ideea arhitecturală preconizată prin formarea unităţii respective. Acest raport va urmări unele legi de organizare a elementelor spaţiului colectiv, legi care vizează în primul rînd formarea centrelor civice ca exponenţi ai expresiei de centralitate urbană (după M. Cerasi).

Principiul organizării succesive şi continui a spaţiului colectiv. Formarea centrelor civice în oraşe se bazează pe faptul că centrul civic principal reprezintă pivotul central dintr-un complex mai vast de puncte de interes. Această calitate este marcată de prezenţa elementelor polarizatoare de masă, cum sînt activităţile comerciale şi cele administrative, unele dintre ele putînd fi amplasate ierarhizat în toată reţeaua urbană de dotări publice.

Punctele de interes, create de regulă la intersecţia unor trasee structurale urbane, sînt rezultatul unor factori generatori de calităţi sociale şi estetice ale spaţiului colectiv :

— factorii economici — generează rentabilizarea maximă a activităţilor, prin amplasarea lor în punctele sau pe axele cele mai importante ale oraşului ;

— factorii funcţionali — creează polarizarea populaţiei prin cooperarea multifuncţională a activităţilor ;

— factorii morfologici — care rezultă din efectele polarizării şi a animaţiei, pot genera un specific al formei şi structurii urbane contemporane ;

— factorii istorici — provin din configuraţia generală a oraşelor vechi, prin accentuarea siluetei centrului principal, permit stabilirea direcţiilor dezvoltării şi scării oraşelor, în special a celor mici.

În cazul conceperii centrelor periferice (ca pivoţi centrali), aceştia pot fi diferenţiaţi fie prin multifuncţionalitate, fie prin dezvoltarea lor pe principiul concentrării unor servicii foarte rentabile (comerciale, recreative etc.), care duc la accentuarea rentabilităţii diferenţiate (pentru tipul de transport, felul serviciilor etc.). În unele situaţii, acest tip de centralitate datorită concentrării funcţiilor rentabile, defineşte parcursuri privilegiate majore, care devin ulterior axe de compoziţie ale oraşului şi trasee psihotopologice de organizare a spaţiului colectiv.

Omogenitatea spaţială şi arhitecturală a elementelor spaţiului colectiv. Este consecinţa modului în care structura unui spaţiu urban se constituie. Elementele spaţiului colectiv sînt formate dintr-o pluralitate de funcţiuni care se completează una pe alta în spaţiul de relaţii şi prin aceasta echilibrează valoarea unei anumite zone polarizatoare.

Scanned with CamScanner

Eficacitatea funcțională a componentelor spațiului colectiv poate fi dată de plurifuncționalitate, calitate care intră în structura noțiunii de urbanitate, sau de prezența unor edificii care determină o tipologie a structurii urbane (o școală, grădiniță, centru comercial, determină mărimea unei grupări de locuit). Nu toate edificiile pot forma o tipologie a structurii orașului, deoarece ele nu se repetă : un teatru, un parc, o clădire administrativă etc. pot forma unități funcționale, reprezentative, ale structurii orașului, dar pot să fie lipsite de efectul polarizator de masă dacă nu sînt susținute de funcțiuni care să atragă populația. Or, o dotare de tipul școlii omogenizează spațiul urban prevalent.

Recunoașterea arhitecturală. Exprimă necesitatea de a reflecta estetic și simbolic valoarea arhitecturală a elementelor colective, grupate în următoarele categorii :

— elemente fizice care reprezintă edificii cu funcții simbolice de recunoscut pentru populație ;

— spații libere care colectează mai multe funcții principale sau marchează anumite nuclee urbane : parcursuri (alei, bulevarde, străzi) ; piețe publice (decorative, comerciale etc.) ; intersecții de străzi ; elemente naturale caracteristice (parcuri, peisaje) ; spațiul unui obiect istoric de valoare ;

— detalii urbane care au valoare de integrare a obiectelor sau spațiilor structurale caracteristice ale orașelor : trotuare supralărgite, relații dintre fațade de diferite stiluri, mobilier urban, pateuri de verdeață etc., elemente care nu sînt minore atunci cînd sînt implicate în crearea unei unități plastice ale structurii urbane ;

— rezultante arhitecturale ale cercetării științifice contemporane, dezvoltării culturale și funcționale ș.a. : trasee și parcursuri cotidiene, grupări sociopetale de spații publice, ambianță atractivă și specifică, animație topologică și perceptivă etc. (7.4, 7.5, 7.6).

De cele mai multe ori în arhitectura tradițională a orașelor europene recunoașterea se face prin emergența unor funcții (edificii) sau a unor nuclee spațiale (pentru un oraș relativ mic, centrul civic reprezintă elementul emergent în structura orașului).

Dominarea funcțiilor publice de largă accesibilitate în spațiul colectiv. Funcțiile publice polarizatoare au rolul important de a puncta coordonatele spațiului colectiv în structura urbană contemporană : școala, comerțul, străzile principale, sînt cîteva din elementele spațiului colectiv care concentrează în jurul lor locuințele cu spațiul lor privat, determinînd împreună structura tipologică a orașului.

Creșterea nivelului de trai și a urbanității înseamnă, după unele statistici, creșterea suprafeței dotărilor social-culturale, componente de bază ale funcțiilor publice. Aceasta înseamnă că dezvoltarea lor se va face fie pe baza extinderii nucleelor polarizatoare, fie prin multiplicarea nucleelor cu funcții publice de largă accesibilitate.

Totodată actualele forme de funcții publice vor suporta unele transformări datorită creșterii nivelului cultural, a cărui pretenții necesită conceperea unor forme noi de funcții publice polarizatoare.

Depășirea importanței locale a elementelor spațiului colectiv. Această lege face parte din tendința ca funcțiile publice, prin dotările majore grupate în centre civice, să-și exercite influența atît în teritoriul orășenesc, cît și în cel înconjurător. Tendința aceasta are un substrat istoric cînd prin dezvoltarea progresivă a orașului, au fost înglobate în structura urbană o serie de funcții colective, nuclee funcționale, monumente etc., din localitățile învecinate, rezultînd în final o ierarhizare a elementelor spațiilor colective pornind de la centru spre periferie. Această formulă structurală capătă azi o formă organizată de dezvoltare într-o rețea ierarhizată a funcțiilor publice, ca o caracteristică a urbanismului contemporan (în orașe de tip concentric sau liniar).

Prin intermediul rețelei ierarhizate de funcții publice, se face o unificare a ambientelor specifice, sociale și fizice, din spațiile colective intrate în sistem.

Continuitatea formelor istorice în elementele spațiului colectiv. Orașul și elementele sale componente au de cele mai multe ori o istorie profundă, aspecte ce se observă și în continuitatea contemporană, perfecționată, a elementelor spațiului colectiv.

Practic, majoritatea orașelor contemporane nu au forme spațiale specifice noi, ci se bazează tot pe cele vechi, care au fost însă preluate și adaptate prin intermediul mijloacelor tehnice moderne, în scopuri funcționale contemporane.

Astfel, adunarea oamenilor într-un spațiu binecunoscut lor, are corespondent piața ; pasajele de trecere reprezintă aleile și străzile pietonale de azi ; piețele de tip agora sau forum sînt reluate pentru spații publice multifuncționale, bulevardele de tipul celor din secolul al 19-lea reprezintă modernizarea unor trasee ce treceau odinioară prin păduri și parcuri și care au căpătat ulterior funcții de promenadă și destindere. Ra-

Scanned with CamScanner

poartele și proporțiile spațiilor și edificiilor publice, dominantele, accentele, capetele de perspectivă, expresia monumentală, simbolică etc. sînt mijloace de valorificare a spațiului, preluate din trecutul istoric și adaptate necesităților contemporane. Aprecierea acestor efecte utilizate în arhitectura și urbanismul contemporan, se face prin comparație cu ceea ce am moștenit și cunoaștem din arhitectura trecutului. Mijloacele tehnice și funcțiile cu ajutorul cărora se realizează azi efectele amintite sînt însă cu totul schimbate, fapt ce a permis crearea unei scări arhitecturale specific contemporane (9.6).

7.2. CARACTERISTICILE DE FUNCȚIONARE ȘI CONCEPERE A CENTRELOR CIVICE

Legile organizării elementelor spațiului colectiv vizează în primul rînd formarea centrelor civice, ca generatoare ale centralității urbane în general, și pentru orașe mici în special.

Formarea centrelor civice de localități urbane mici contemporane, este o problemă complexă de raționalizare în rezolvarea căreia intervine cadrul fizic, geografic, istoric și construit, pe de-o parte și contribuția științelor umaniste și tehnice, a modului de funcționare, a tendințelor artistice contemporane etc., pe de altă parte.

Activitățile și funcțiile centrelor civice vor fi cu atît mai diversificate, cu cît orașul este mai mic, deoarece el va avea nevoie de toate tipurile de activități, dar de capacități reduse, ceea ce va impune gruparea lor concentrată. În orașele mari activitățile vor putea fi dispersate și multiplicate și în alte zone ale spațiului colectiv. Chiar și în orașele mici se poate face uneori dispersarea activităților, dar această repartizare va fi legată însă de distribuția ierarhizată a rețelei dotărilor social-culturale din sistemul de localități.

Din punct de vedere topologic, activitățile componente ale centrelor civice mici reprezintă moduli spațiali convenționali, grupați într-o structură ambientală, formată dintr-o totalitate de celule spațiale. Între acești moduli se desfășoară relații topologice din spațiul privat în spațiul de relații. Modulii spațiali prezenți în centrele civice de localități mici, vor cuprinde activitățile pentru cultură, comerț, alimentație publică, învățămînt, educație, administrație etc., adică dotările necesare funcționării unui oraș contemporan pe lîngă care apar și alte forme funcționale sau interpretări locale ale modulilor de bază.

Aceste constatări permit definirea centrului civic de oraș mic, ca un cîmp de relații topologice între mai mulți moduli spațiali convenționali de viață socială. Un prim rezultat practic pentru proiectare, rezultat ce derivă din analiza psihotopologică a unui centru civic, îl reprezintă formarea ansamblurilor publice, potrivit conceptului de divizare și a celui de integrare.

Spațiul de viață socială are dimensiuni urbanistice, în care se desfășoară diferite activități publice cu caracteristici de funcționare specifice. În interiorul unui centru civic contemporan se disting următoarele tendințe de funcționare a unor spații publice :

A — funcționare prin divizare (sau zonificare);

B — funcționare prin integrare.

Caracteristicile de funcționare au generat, la rîndul lor, conceptele de divizare sau de integrare a unor ansambluri urbane publice.

Modurile de organizare topologică a spațiilor exprimă sinteza caracteristicilor de funcționare existente în urbanismul contemporan, respectiv cel divizat și cel integrat. Aceste caracteristici de funcționare se referă și la gradul de dezvoltare al interacțiunii activităților în cadrul unui circuit al funcțiilor. Raportat la limbajul tehnic uzual, aceasta înseamnă sporirea capacității de cooperare între diferite părți componente ale centrului civic.

* * *

Psihotopologia demonstrează că o structură formată din patru spații poate fi organizată în trei moduri diferite (fig. 116) :

— structură de tip liniar, în care un individ, pentru a comunica, este nevoit să parcurgă mai multe spații [1] ;

— structură de tip concentric, care, chiar dacă este opusă structurii precedente, prezintă aceleași dezavantaje [2] ;

— structură de tip comunicativ, în care comunicația socială se face printr-un perete, o regiune comunicînd direct cu alta [3].

* * *

Funcționarea prin divizare constă în compartimentarea planurilor de sistematizare, fiecare diviziune fiind afectată unei funcțiuni urbane (zonă de locuit, zonă de producție, zonă de dotări etc.). În cadrul unui centru civic, divizarea se referă la gruparea dotărilor după un specific de activități (zonă de birouri, zonă comercială, zonă culturală,

Scanned with CamScanner

zonă pentru învățămînt etc.). Expresia topologică a divizării este comparabilă cu structurile de tip liniar sau concentric, care prezintă constrîngeri din punct de vedere al funcționalității intercom-

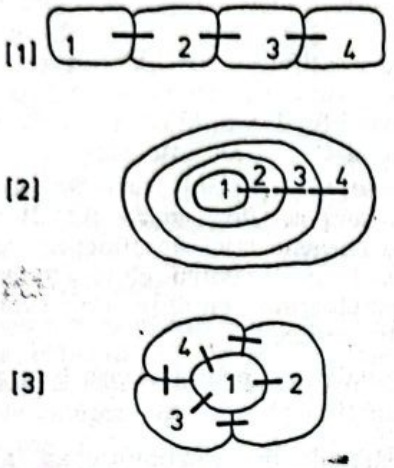

Fig. 116. Structuri topologice de tip liniar (*1*), concentric (*2*) și comunicativ (*3*).

partimentale. Această metodă pune accentul pe suprafața de extensie a unui fenomen într-un cadru limitat, fără a acorda o atenție deosebită fenomenelor și activităților multiple din zonele învecinate. Ca urmare, va rezulta un urbanism segregat, care izolează zonele afectate unei funcțiuni, de zonele învecinate sau de constrîngerile existente (autostrăzi, parcaje etc.).

Ansamblurile divizate cuprind, în principal, clădiri cu activități de sine stătătoare, administrate de către diferite foruri tutelare. Aceasta înseamnă că pot fi atîtea tutele cîte activități vor exista în centru. Divizarea duce la un consum mai mare de teren, prin faptul că dotările și echipamentele nu pot fi comasate, din lipsa condițiilor organizatorice de cooperare. Tendința de divizare se observă în special la centrele civice mari, cu activități multiple, dar există tendința de a se manifesta și în cadrul centrelor civice mici (fig. 117).

Funcționarea prin integrare (sau metoda circuitelor) reprezintă un sistem care constă în valorificarea zonelor de interferență dintre două sau mai multe funcțiuni urbane. Această metodă a rezultat din caracteristicile principale ale vieții urbane, respectiv existența fenomenelor multiple și a unei mari diversități de obiecte, care duc la interacțiuni ale activităților și ale publicului (fig. 118).

Potrivit lui Christopher Alexander („Systems generating systems" după F. Szczot), se poate diferenția două idei de sisteme de integrare : sistem entitate și sistem generator.

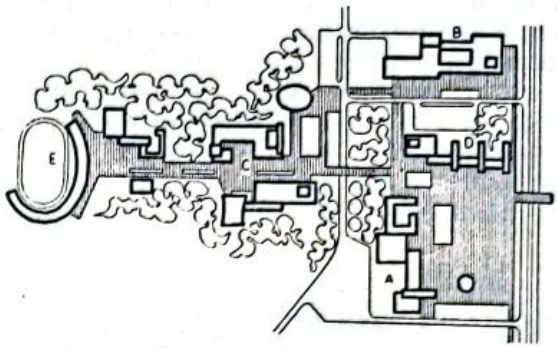

Fig. 117. Exemplu de centru civic divizat funcțional:
A — dotări sociale, administrative și gospodărești; *B* — dotări comerciale; *C* — clădiri cultural-recreative și de spectacole; *D* — hotel și restaurant; *E* — complex sportiv.

„Sistemul ca entitate nu este un obiect, însă este un mod de a depinde de un obiect. El posedă proprietatea de unificare care îl poate cuprinde ca rezultat al interacțiunii între aceste elemente. Un sistem generator nu este o imagine a unui obiect dat, ci este un aranjament de obiecte și de reguli pe baza cărora aceste obiecte pot fi dispuse."

Această diferențiere este esențială în abordarea problematicii formării spațiilor urbane ; ea arată că sistemele care concură la formarea spațiului urban sînt în interdependență, ceea ce duce la considerarea orașului ca un rezultat al interacțiunii numeroaselor elemente, iar entitatea considerată, cum ar fi un centru civic, este un spațiu omogen compus din numeroase subsisteme. Subsistemele, care sînt în relație cu entitatea urbană, sînt de diferite ordine : pe de-o parte subsisteme rezultate din condițiile politice, sociale, economice, financiare, legislative etc., iar pe de altă parte din condițiile fizice ale ambianței.

Din ultima categorie de subsisteme se pot remarca cele la nivelul localității și al teritoriului aferent, care înglobează rețeaua de dotări și sistemele de centre civice, iar apoi se remarcă cele trei grupuri caracteristice ale condițiilor fizice locale : în primul grup sînt cuprinse toate elementele de pe suprafața solului ; al doilea grup îl reprezintă ecranele verticale ale construcțiilor din ansamblu ; al treilea grup îl formează elementele cadrului natural incluzînd aici natura, cerul etc. (fig. 119). Analizate concomitent, la nivelul

Scanned with CamScanner

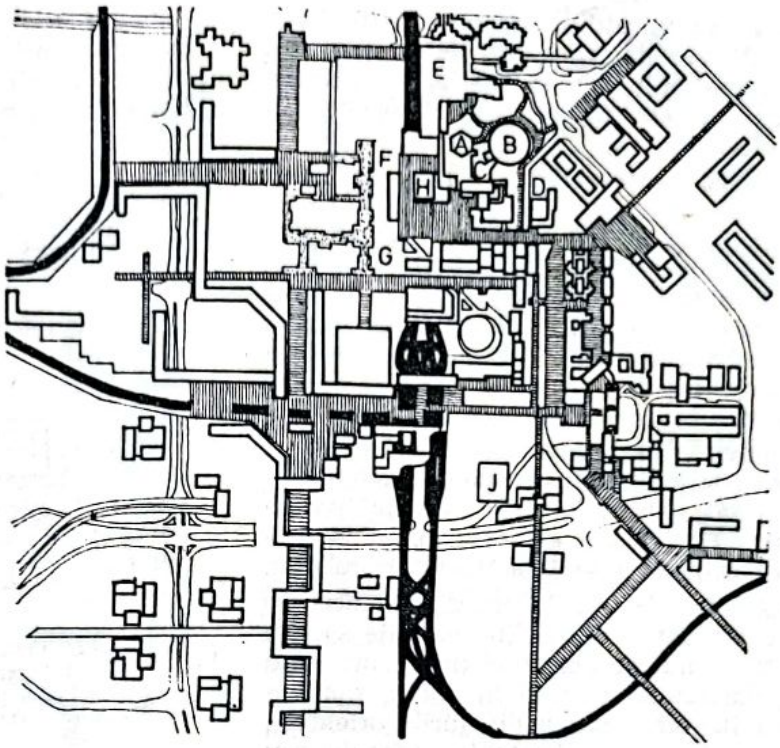

Fig. 118. Centru urban cu echipare integrată. Centrul civic din Evry: *A* — teatru; *B* — sală de sport; *C* — bibliotecă; *D* — hotel; *E* — patinoar, piscină, cinema; *F* — birouri; *G* — comerț; *H* — autogară; *J* — gară.

localității și al teritoriului, va rezulta o ierarhie de sisteme, fiecare fiind într-un fel oarecare rezultatul integrării subsistemelor subordonate.

Conexiunile dintre subsisteme sau a zonelor de interferență reprezintă integrarea, ca definiție globală a proprietăților spațiale cuprinzînd mai multe subsisteme date. O proprietate importantă a integrării care permite introducerea în interiorul spațialității ansamblurilor urbane — deci și a centrelor civice — a unor schimbări în timp la nivelul solului, este elasticitatea sistemului.

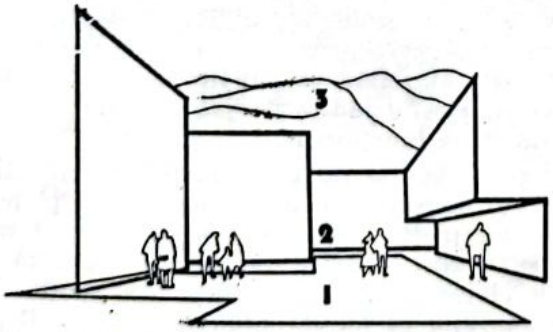

Fig. 119. Elementele caracteristice ale ambianței fizice locale:
1 — suprafața orizontală, unde se petrec relațiile topologice între funcțiuni; *2* — suprafața verticală unde relațiile topologice se referă la configurația elementelor parietale; *3* — ambianța naturală care armonizează topologic volumetria cu elementele naturale.

Mijloacele care pot fi utilizate în procesul de integrare a elementelor spațiului colectiv sînt cele care trebuie să asigure unitatea și varietatea (sau unitatea în varietate) elementelor spațiale componente. Analiza detaliată reprezintă însă o problemă de plastică arhitecturală a ambianței centrelor civice (9.5).

Schimbările în timp de care ține seama elasticitatea se referă atît la intervențiile cantitative, cum este extensia, cît și la procedeele calitative privind schimbările în aspectul orașului date de efectele produse de transformările sezoniere ale vegetației, modalitățile de protejare a oamenilor și clădirilor de intemperii și variații climatice etc. (model subiacent).

7.3. COMPONENTELE MAJORE ALE SPAȚIULUI COLECTIV URBAN : STRADA ȘI PIAȚA

Componentele majore ale spațiului colectiv care participă direct la integrarea urbană sînt străzile (la nivel de localitate) și piețele civice (la nivel de ansamblu).

Străzile reprezintă principalele elemente de integrare a funcțiilor orășenești ; rolul lor este

de a facilita comunicațiile directe cu alte localități prin mijloace de transport, de a concentra activitățile social-culturale și locuințele, precum și de a distribui atribuțiile localității matcă în teritoriul polarizat.

Analiza străzii orășenești trebuie făcută după contribuția pe care a avut-o și o va avea la integrarea în oraș atît a circulației ca rol preponderent, cît și a arhitecturii clădirilor. De asemenea strada a fost și este locul privilegiat pentru concentrarea activităților cu caracter social: întîlniri, plimbări, manifestații sociale, defilări etc., într-un cuvînt este locul pe unde se scurge viața orașului.

Străzile orașului se deosebesc între ele prin funcțiile lor: străzi exclusiv pentru circulație, străzi comerciale, străzi pentru locuințe, pasaje pietonale etc., fiecare din ele participînd la stabilirea scării arhitecturale ierarhizate a orașului.

De-a lungul istoriei, unele străzi din localitățile mici au preluat o parte din funcțiile sociale ale localității, avînd de cele mai multe ori rolul de spații polarizatoare: corso în Italia, ramblas în peninsula Iberică, bazarul din țările orientale, străzile comerciale din Muntenia, Oltenia sau Moldova, supralărgirea străzilor în localitățile mici din Transilvania etc. Conținutul lor social le-a permis să-și păstreze continuitatea funcțională pînă azi, iar faptul că asemenea manifestări stradale se regăsesc atît în țara noastră, în țările din împrejurimi, cît și în altele mai îndepărtate, relevă caracterul lor universal (fig. 120). Foarte multe aspecte cu caracter social din satele noastre, începînd cu banca de la poarta gospodăriei orientată spre stradă, ca prim element de integrare în relațiile de vecinătate, desfășurarea

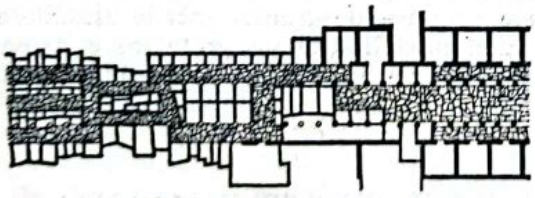

Fig. 120. Stradă veche restructurată (după M. Cerasi).

unor manifestări ludice (colinde, carnavaluri, alte obiceiuri), caracterul de loisir (plimbările pe corso etc.) dau personalitate localității, prin intermediul cîtorva străzi și al interacțiunii dintre gospodărie și spațiul străzii (deci și al ambientului social al localității). Ea poate deveni astfel, datorită imaginii perceptive, un traseu psihologic pentru locuitori (2.8).

Legea privind sistematizarea teritoriului și localităților urbane și rurale, precum și alte documente oficiale, pun accentul pe valorificarea psihotopologică a străzii, ca element de tradiție în țara noastră.

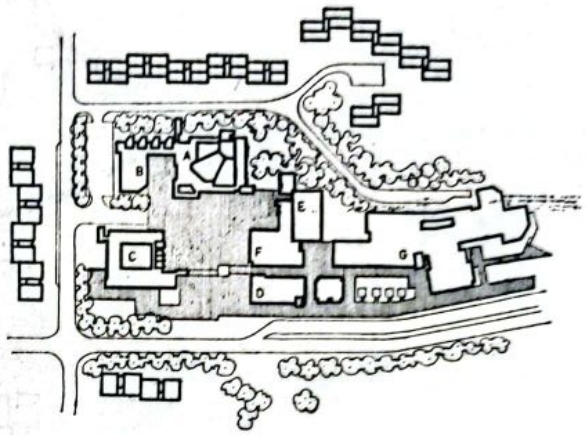

Fig. 121. Centrul localității Văleni-Olt dezvoltat de-a lungul străzii — proiect de concurs:
A — casa de cultură; *B* — bibliotecă; *C* — primărie; *D* — poștă; *E* — cinematograf; *F* — restaurant; *G* — comerț și servicii.

În unele situații tipologice ale localităților mai mici, în care capacitățile activităților din centrele multifuncționale sînt reduse, iar circulația motorizată nu atinge un grad ridicat de periculozitate, dezvoltarea străzii principale ca centru civic integrat, ar avea mai multe avantaje din punct de vedere economic, social, plastic-funcțional etc. (fig. 121).

Formarea centrelor civice de-a lungul străzilor este recomandată în localități rurale sau urbane mici de tip areolar sau compact, în localitățile cu peisaje frumoase etc. și în special în cazul acelor localități care nu au o circulație intensă. În schimb, în orașele de tip liniar sau tentacular, se impune rezolvarea unui sistem de centre civice principale și secundare de formă concentrată și pe considerente de accesibilitate sau comasare cu alte zone funcționale.

Piețele, sînt al doilea element caracteristic al spațiului colectiv urban. Denumirea de piețe publice sau piața orășenească a reprezentat multă vreme, uneori chiar și azi, denumirea dată centrelor civice. În realitate, piața este spațiul liber care servește ca loc de adunare (cum ar fi piața publică, piața de alimente, piața gării etc.), de degajare a unui edificiu public, sau reprezintă un motiv de decorație urbană. Cu alte cuvinte piața este locul unde se staționează cu un anumit scop. Prin completarea acestui spațiu liber cu dotări

Scanned with CamScanner

social-culturale, se realizează centrul civic. Deci piața este un subansamblu component al centrului civic (7.2).

Intersecțiile de mai multe străzi de importanță majoră au fost și ele denumite piețe — piețe de circulație — dar pe nedrept, deoarece acestea practic sînt răspîntii de drumuri și un loc — mai ales în cazul circulației contemporane — care trebuie să... evite staționarea (evident, a autovehiculelor).

Inițial, piața a fost concepută în jurul sau în fața unor temple, biserici, castele, primării etc. Începînd din antichitate și pînă azi, aici este locul unde se țin adunările poporului, aici se celebrează serbările, aici se plimbă și se distrează oamenii (fig. 122). Totodată piețele au avut și un pronunțat caracter comercial prin organizarea schimburilor de mărfuri (fig. 123), iar alteori adunările de oameni au avut un caracter social-politic (fig. 124).

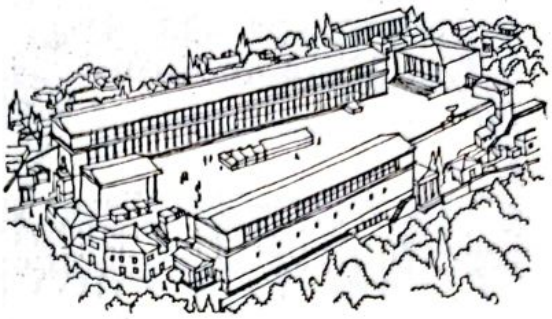

Fig. 122. Agora din Milet.

Este de subliniat însă faptul că activitățile care se desfășurau în piețe (ritualuri religioase, schimbul de mărfuri, adunări populare etc.) erau foarte frecvente fiind solicitate de un mare număr de oameni (agora antică, forumul din epoca sclavagistă, piața din orașele medievale etc.). Aceste piețe s-au transformat însă pe parcursul evolu-

Fig. 123. Piață la Aylesbury.

Scanned with CamScanner

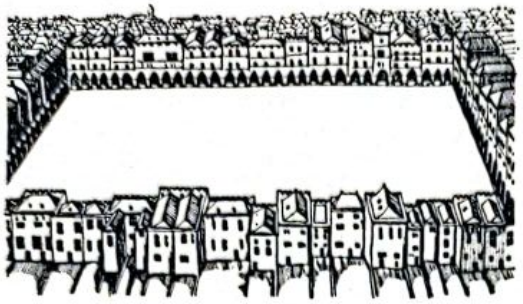

Fig. 124. Piață medievală la Metz (după stampă).

ției lor (în special în perioada clasică) în spații ample, simbolice, pierzînd treptat scara umană, în favoarea exprimării splendorii autorității civile sau religioase.

În arhitectura ansamblurilor contemporane de centre civice a fost preluat caracterul simbolic și decorativ al acestor piețe apoi s-a accentuat și caracterul de piață de adunări. Chiar dacă această ultimă funcție este justificată la intervale relativ mari de timp (de cîteva ori pe an), ea nu are justificări pentru unele localități mici din punctul de vedere al eficienței funcționale, economice și sociale a spațiului afectat. Numai funcția de adunare și de decorație urbană nu justifică nici fondurile alocate, nici terenul central rezervat. Piața civică va trebui să fie utilizată și în alte scopuri, în afara celor de a pune în valoare clădiri așa-zis reprezentative (într-un oraș mic în cele mai multe cazuri acestea nu au volume care să devină reprezentative prin emergență) sau de a adăposti numai adunările festive.

Astfel, în piața civică se vor putea desfășura și alte activități în aer liber, prin funcționare concomitentă sau decalată (fig. 125) :

— desfășurarea unor manifestări ludice (dansuri, reuniuni, festivaluri folclorice, obiceiuri, carnavaluri etc.) ;

— teren pentru jocuri sportive cu caracter redus (volei, baschet, popice etc.) pentru tineret sau maturi ;

— spectacole în aer liber (ale elevilor, ale artiștilor amatori etc.) ;

— proiecții de filme (seara) ;

— prelungirea unor activități din interiorul construcțiilor, cum ar fi : terasa cofetăriei, a restaurantului, a clubului, loc de discuție în fața primăriei etc.) ;

— loc de odihnă pentru bătrîni și loc de joacă pentru copii.

Pentru a prelua tipurile de activități enumerate, teritoriul pieții va trebui să fie tratat ca atare, iar în final va rezulta un program nou de piață civică, legată organic de dotările limitrofe. Aceste amenajări (în totalitate sau numai parțial), vor trebui să fie deci în directă legătură cu dotările din împrejurimi, amenajări organizate astfel încît să nu se stînjenească între ele. Suprafața liberă a pieții civice va deveni practic o sală polivalentă în aer liber, posibil de utilizat într-o mare perioadă a anului (se știe că eficiența unui teatru sau cinematograf în aer liber este dată de un calcul care prevede că acesta să fie utilizat cel puțin 60 zile pe an).

Piața astfel interpretată se înscrie în ideea istorică de spațiu social adaptat necesităților și posibilităților contemporane, respectiv transformarea pieței într-un spațiu de petrecerea timpului liber în comun în interiorul orașului, în condițiile unei mari diversități, atît a modalităților de servire a populației, cît și în contextul diversității structurii sociale. Pentru localitățile urbane mici, centrul civic va putea deveni într-adevăr un loc de polarizare a contactelor sociale, deoarece așa cum ne-au demonstrat-o exemplele istorice, dar mai ales studiile ultimelor decenii, piața civică nu poate juca rolul de centru principal al vieții sociale, decît în localități mici (sau în grupări de 3 000—10 000 de locuitori în orașele mari).

Acest mod de a concepe spațiul central, presupune însă un anumit comportament al populației, o etică și o cultură de tip urban, care să permită colaborarea locuitorilor la desfășurarea activităților în condiții optime, posibilități realizabile în viitorii ani prin creșterea gradului de cultură și a nivelului de trai.

Vivacitatea pieței civice astfel concepută și orientată spre stradă, se înscrie în obiceiurile de tip social tradiționale ale locuitorilor din comunitățile sătești de la noi. Animația străzii dată de mișcarea oamenilor și a autovehiculelor, constituie un spectacol pentru alții, fapt care a determinat, în timp, orientarea gospodăriilor spre stradă (gospodării de tip permeabil la viața socială), petrecerea unei părți din timpul liber pe banca de la poartă etc. (2.8). De aceea, aceste aspecte vor putea fi stimulate prin modul de orientare și formare al pieței civice. Atitudinea tradițională a oamenilor din satele românești față de stradă, în special față de strada principală (și chiar din unele localități urbane mici), este o manifestare de tip sociopetal care va trebui abordată ca un aspect de continuitate pentru

Scanned with CamScanner

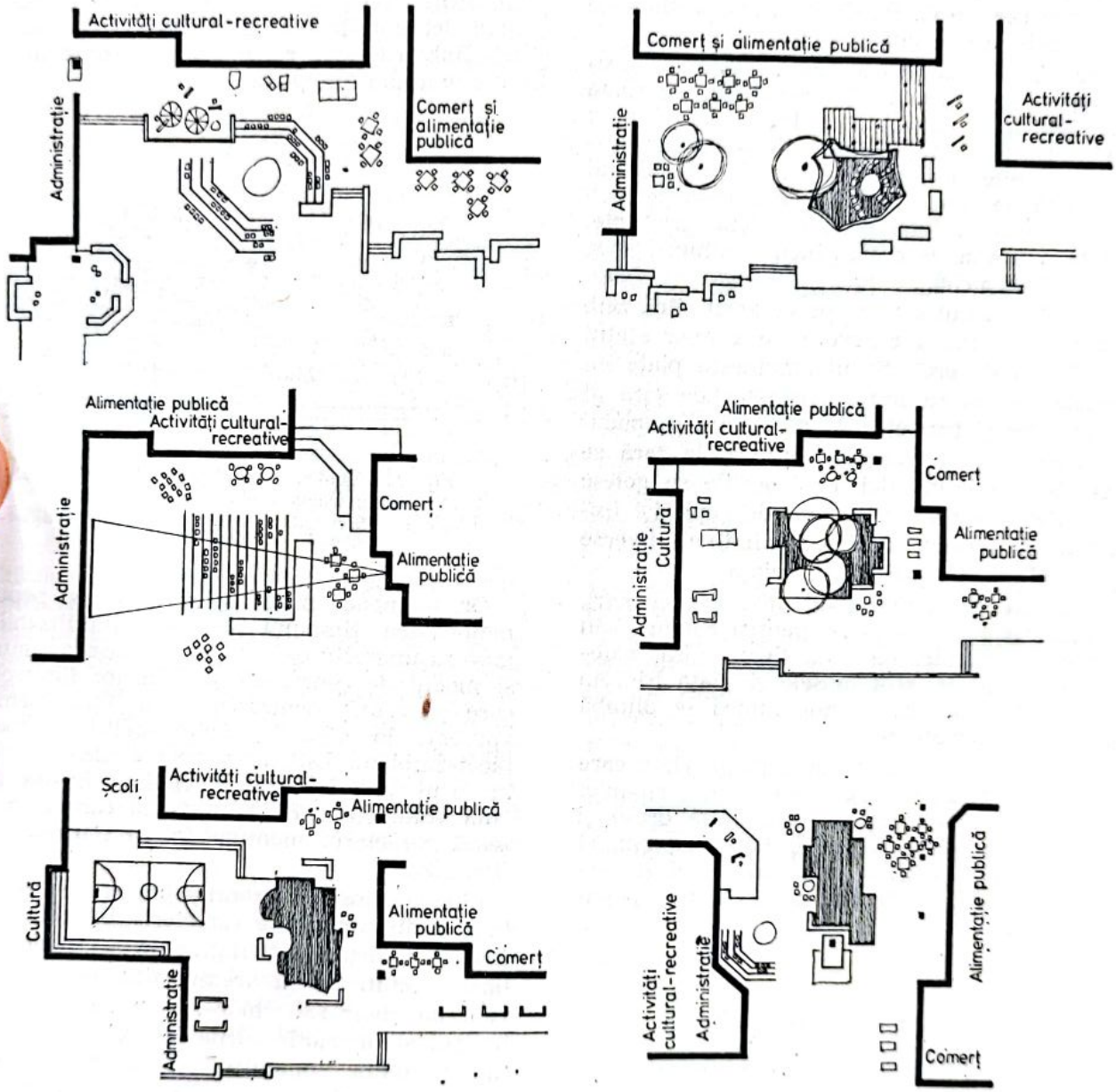

Fig. 125. Scheme de utilizare a platformei pieților civice de formă uzuală.

Scanned with CamScanner

tipul de localităţi cu caracter urban ce urmează a se proiecta.

Iată cum descrie G. M. Cantacuzino o piaţă de localitate mică de tip european :

„Pieţele au, după ţări şi oraşe, viaţa lor proprie, legile lor respectate în mod tacit de toată lumea. Ele devin textul unui balet sau al unei pantomime jucată după orele zilei de actori diferiţi, dar unde fiecărui cetăţean îi vine rîndul să se înfăţişeze şi să-şi desprindă silueta pe fondul unui decor arhitectural al cărui gravitate, cîteodată solemnă, este imaginea continuităţii şi simbolul statorniciei.

Dimineaţa, întîiul act începe cu zorii zilei. Sub privegherea tăcută şi binevoitoare a unor statui de sfinţi sau de eroi, tîrgul stăpîneşte piaţa cu zgomotele sale şi cu mirosul sănătos de ţară al zarzavaturilor şi fructelor. După ce ora gospodăriei a trecut, acest flux de viaţă de la ţară se retrage. Spre miezul zilei, cînd şcolile se golesc pentru cîteva ceasuri, o armată de copii îşi împarte piaţa în terenuri de joc, mînînd sub diverse pretexte viitoarea luptă pentru viaţă.

Cînd pieţele sînt umbrite de cîţiva copaci mari, după-amiezele sînt rezervate pentru somnul sau plimbarea celor mici de tot... Seara însă, cafenelele dimprejur îşi scot mesele şi piaţa îşi reia aspectul viu şi zgomotos unde lumea se plimbă aşteptînd ziua următoare...

Cam aşa se petrece viaţa unei pieţe, viaţa care se identifică adesea cu aceea a oraşului, cu mici variante, pentru o mare majoritate de oraşe şi orăşele, din Franţa, Germania, Italia, Spania şi din multe alte ţări, unde eroii au statui şi fîntînile apă“ (G. M. Cantacuzino, „Izvoare şi popasuri“, p. 204).

7.4. PIEŢE DE DISTRIBUŢIE ŞI PIEŢE DE CONCENTRARE A ACTIVITĂŢILOR

În cadrul centrelor civice mici pieţele pot avea două caracteristici morfologice de bază care le vor permite sau nu să-şi organizeze activităţile pe considerente de multifuncţionalitate prezentate : pieţe cu caracter de distribuţie sau de concentrare.

Caracteristica centrelor civice cu piaţă de distribuţie este aceea că activităţile principale aflate în contact direct cu piaţa posedă o forţă de polarizare mai mare decît spaţiul liber. În acest fel piaţa devine un vestibul al clădirilor limitrofe. Această categorie de pieţe se referă în mod deosebit la pieţele decorative şi monumental-simbolice, care ele însele reprezintă un spaţiu cu o anumită funcţionalitate.

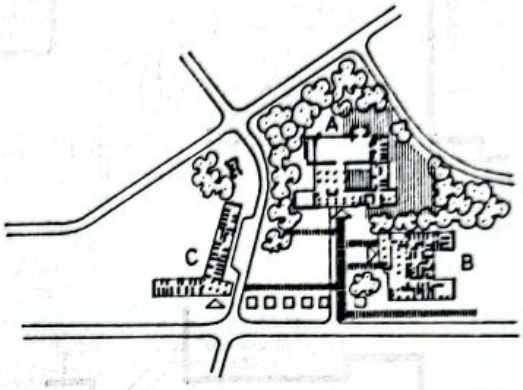

Fig. 126. Centru comunal pentru localitatea Şabo reg. Odesa — piaţă de distribuţie:
A — casă de cultură; *B* — spaţii comerciale şi de servicii; *C* — clădire administrativă.

Or, asemenea pieţe polarizează rar populaţia, majoritatea timpului rămînînd inutilizabile pe măsura investiţiilor iniţiale. La aceasta contribuie şi modul de concepere al dotărilor limitrofe, în care se caută realizarea unui monumentalism aparent, înaintea comunicabilităţii persoană-obiect-ambient. Este un aspect evident în special în cazul unor localităţi mici unde lipsesc de regulă volumele mari cu ajutorul cărora se realizează caracterul monumental al centrelor civice (fig. 126).

Pieţele care au ca principal rol concentrarea (dar şi distribuţia) se caracterizează prin preluarea unor părţi a activităţilor în aer liber ale dotărilor limitrofe. În această situaţie ele pot deveni un „hol“ sau chiar „salon de zi“, capabile, în special în anotimpurile favorabile, să preia şi să stimuleze comunicaţiile interpersonale. De aceea pieţele de acest fel se mai numesc şi pieţe de comunicaţie. Clădirile limitrofe au un mare rol în valorificarea pieţelor de comunicaţie. Între cele două tipuri de spaţii inseparabile (piaţa şi clădirile) se realizează o integrare, pe considerente psihotopologice ale spaţiului privat (funcţiile dotărilor componente) cu spaţiul de relaţii. Acest ultim tip de spaţiu se poate realiza fie între dotări şi spaţiul liber al pieţei, fie între dotări cu funcţii diferite dar care se pot completa, în care caz se realizează comasarea sau cooperarea

Scanned with CamScanner

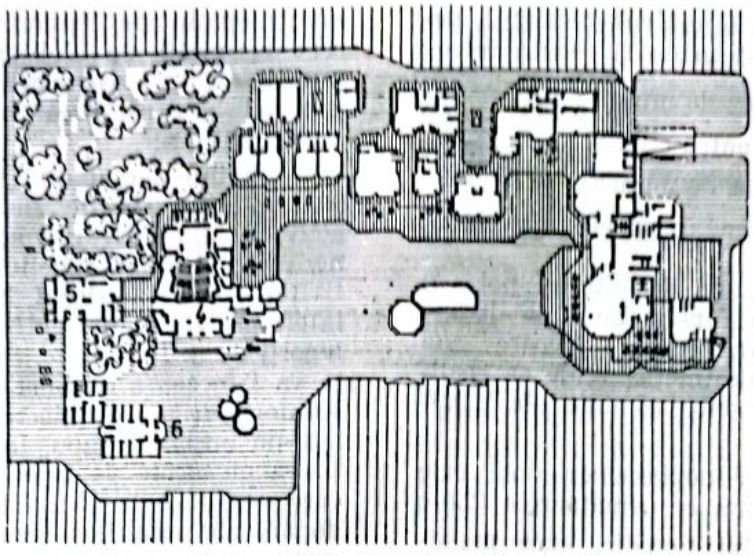

Fig. 127. Proiect pentru un centru de localitate mică — piață de concentrare:
1 — alimentație publică și hotel; *2* — comerț; *3* — prestări; *4* — club cu bibliotecă; *5* — casă pentru tineret; *6* — administrație.

activităților și implicit vor rezulta programe noi de arhitectură (fig. 125 și 127).

Avînd imaginea unui centru civic total, cu o funcționare organică între dotări comasate, precum și între acestea și piața cu rol de concentrare a activităților, se poate aprecia că formarea ambientului unui asemenea centru civic nu poate fi făcută decît pe principiul organizării concomitente și unitare a întregului ansamblu, cu toate implicațiile morfologice privind structura orașului.

În această situație, orașul respectiv nu va mai avea una-două clădiri reprezentative, ci va avea un centru civic reprezentativ. Pentru orașe mici, această idee poate fi capabilă să rezolve un cadru unitar dintr-o multitudine de funcții, care se recomandă, pentru diferite categorii sociale, ca reprezentative.

7.5. APLICAȚII ALE COMPONENTELOR TOPOLOGICE LA ANALIZA ȘI CONCEPEREA VIITOARELOR CENTRE CIVICE

Metoda de studiu recomandată pentru formarea și integrarea în structura localității a centrelor civice este cea a includerii relațiilor psihotopologice *(P—A)* în cîmpul topologic al dotărilor și al spațiilor libere aferente (2.2). Condiția care se impune se referă la faptul că este necesară proiectarea concomitentă, funcțională și spațială a tuturor dotărilor integrate în centrul civic, urmărind analizarea și valorificarea zonelor de interferență.

În afara inspirațiilor din exemplele istorice și din concepțiile științifice privind viața urbană, aspecte ce pot să apară și în centrele civice ale localităților urbane mici, condițiile locale și preferințele locuitorilor pentru modul de dezvoltare al spațiului colectiv, vor fi factori importanți în definirea specificului acestor ansambluri sau chiar a localităților. În acest sens, o analiză a unor componente topologice cu caracter tehnic poate să contureze unele intenții de proiectare privind contribuția la realizarea unui aspect specific de arhitectură și sistematizare românească.

Mecanica parcursului urban (în sens funcțional și psihologic) este una dintre componentele metodei de studiu a condițiilor de deplasare a oamenilor, considerînd masele lor și forțele care le solicită. Deplasarea acestora se presupune că are loc de la o origine către o destinație. Masele de oameni sînt formate din localnici, navetiști, vizitatori etc. Forțele care atrag aceste mase sînt locurile de interes al fiecărui grup de oameni.

Într-o localitate mică urbană, cu o diversitate redusă de precupări ale populației și deci cu pu-

Scanned with CamScanner

ţine puncte de interes în interiorul localităţii, deplasarea se presupune că poate fi făcută între :

— locuinţe ⟷ loc de muncă ;
— locuinţe ⟷ centru civic ;
— centru civic ⟷ loc de muncă ;
— centru civic ⟷ zonă de sport şi agrement.

Oricare din aceste puncte de interes, pot fi origini sau destinaţii, în funcţie de zona de referinţă a unui studiu. În prezenta lucrare voi utiliza centrul civic ca destinaţie, unde se realizează convergenţa intereselor comune ale locuitorilor.

Mijloacele de studiu al deplasărilor sînt cele de tip topologic şi constau în următoarele (2.6) :

— schiţarea conceptului tematic, care presupune cunoştinţe despre situaţia activităţilor din zonă şi a localităţilor polarizate ;

— trasarea parcursului la nivel de localitate, între centrul civic (ca origine) şi principalele zone de interes ale localităţii sau ale sistemului de localităţi (ca destinaţie) ; aceste trasee sînt comensurabile şi cuantificabile prin anchete sociologice sau în funcţie de alte criterii locale.

Centrul civic, ca exponent al colectivităţii, este legat prin parcursuri de următoarele zone : locuinţe, subcentre, locul de muncă, staţie de transport, zonă de agrement etc. Pornind de la aceste zone parcursul se va considera ca acces de la punctele de interes ale localităţii spre centrul polarizator. Accesele reprezintă conexiunile, iar locurile de interes, regiuni topologice : între acestea se stabileşte conceptul topologic de incluziune, creîndu-se astfel un spaţiu de relaţii, cuprinzînd spaţiul de comunicaţie şi spaţiul de locomoţie. Cu ajutorul relaţiilor spaţiale, regiunile deschise se transformă în regiuni închise, favorabile ca relaţii topologice ale unui oraş (pe principiul curbei de tip Jordan). Aceste relaţii spaţiale transformă spaţiul de comunicaţie în spaţiu psihologic al locuitorilor. În cazul centrelor zonale, în unele situaţii, parcursul poate fi amplificat cuprinzînd şi centrele localităţilor polarizate, realizîndu-se o ambianţă specifică.

Trasarea parcursurilor prezintă importanţă pentru conturarea ansamblului central, în sensul că pot fi corectate unele amplasamente de activităţi, rezultate din conceptul tematic şi anume : vor trebui amplasate unele dotări pe direcţia parcursurilor celor mai solicitate în intenţia de a mări gradul lor de rentabilitate (magazine, pe traseul subcentru-centru-loc de muncă ; loc de muncă-spaţiu de agremenet ; sport-cazare tineret ; activităţi de club-agrement-locuinţe-loc de muncă etc.). Toate aceste aspecte vor contribui în final la conturarea unei arhitecturi specifice a circulaţiilor ;

— studiul parcursului la nivel de centru civic (sau al altui tip de ansamblu), între diferitele activităţi din interiorul acestuia, se referă în general la corelarea funcţiunilor dintre diferite activităţi : din interiorul clădirii, dintre funcţiile interioare şi spaţiile exterioare ale diferitelor categorii de activităţi etc. Situaţia cea mai frecventă va fi aceea a completării unui ansamblu sau a integrării unor obiecte vechi de arhitectură, într-un ansamblu nou. În această situaţie pot apărea obstacole de tipul construcţiilor existente, care vor duce la constrîngeri sau chiar la abandonări ale soluţiilor rezultate din conceptul tematic. Constrîngerile rezultate din punctul de vedere al obiectelor fizice, mai pot fi date de : căile de comunicaţie intens circulate, clădiri vechi valoroase ce nu pot fi demolate, monumente istorice etc.

Dinamica circuitului urban este o parte a mecanicii parcursului urban, care studiază mişcarea oamenilor pe distanţe scurte în funcţie de atracţia unor anumite activităţi sau grupuri de activităţi preponderente din centrul civic.

Centrele civice multifuncţionale prezintă de regulă o ierarhizare a funcţiunilor, concentrînd totuşi atenţia asupra unui grup restrîns de activităţi comasate dintr-un spaţiu complex, activităţi care posedă calităţi polarizatoare similare cu entitatea sistemică. Acest tip de spaţiu complex este denumit *unitate structurală de bază (Usb)*; centrele civice vor putea fi formate deci în acest caz, dintr-o *Usb* în jurul căreia vor fi grupate activităţi auxiliare, permiţînd dinamizarea relaţiilor dintr-un ansamblu de activităţi publice. (Fig. 128).

Unitatea structurală de bază va avea la rîndul ei un *nucleu funcţional de bază (Nfb)*, precum şi o serie de alte activităţi complementare. *Nfb* se referă la existenţa unei activităţi de bază în cadrul unei clădiri cu activităţi complexe (în primărie poate fi miliţie, poştă etc., în casa de cultură poate fi cafenea, încăperi pentru sport etc.). Activităţile complementare reprezintă dotări componente ale *Usb* sau *Nfb*, avînd ca scop rentabilizarea sau animarea unor spaţii din centrul civic. Unitatea structurală de bază şi nucleul funcţional de bază pot fi confundate la un moment dat, odată cu reducerea numărului de activităţi din centru.

Scanned with CamScanner

Ideea *Usb* are un substrat istoric, cînd organizarea funcțională și spațială a centruului se baza pe dominarea unei singure funcții, iar în acest caz, compoziția spațială și funcțională, deci structurală, era ușor de realizat (biserica, primăria, școala). În etapa actuală, reducerea numărului de volume ale dotărilor prin comasarea activităților va simplifica compoziția spațial urbanistică a centrelor civice multifuncționale și va putea genera o *Usb*.

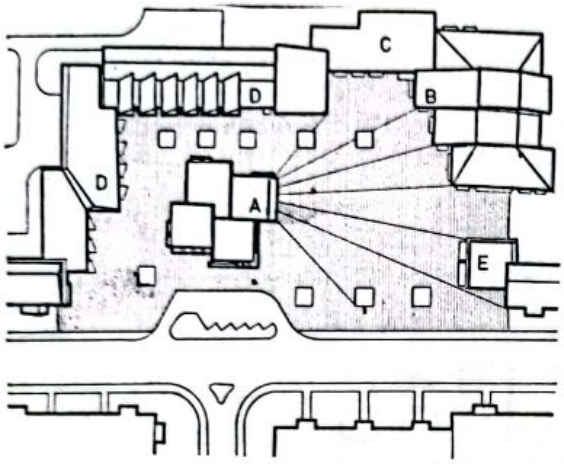

Fig. 128. Centru civic format pe baza unei unități structurale de bază — plan și perspectivă: *A* — primărie Usb; *B* — sală de spectacole; *C* — club; *D* — comerț; *E* — restaurant.

În arhitectura și urbanismul contemporan apar multe exemple de *Usb* și *Nfb*, unele apărute în mod spontan (cele mai simple), altele ca rezultat al unor necesități. Astfel, unul dintre cele mai simple și edificatoare exemple a ceea ce înseamnă *Usb*, îl reprezintă o trecere dirijată pentru pietoni, în special cea aglomerată; semaforul și „zebra" reprezintă *Usb* și *Nfb*, deoarece constituie cauze care reține pietonii înainte de traversare. În această zonă spațiul este completat în mod spontan, cu activități rentabile (chioșcuri, vînzări de ziare, librării volante etc.). Același aspect, dar la scară mare, se remarcă și în cazul unor stații de transport în comun importante (de tranzit sau de capăt). La Stockholm stațiile de metrou din noile cartiere reprezintă *Usb*, în jurul cărora se formează centre de cartier; aceste centre sînt compuse din clădiri complexe, unele dintre ele avînd *Nfb*. Pentru cartierul Vällengby (Sto-

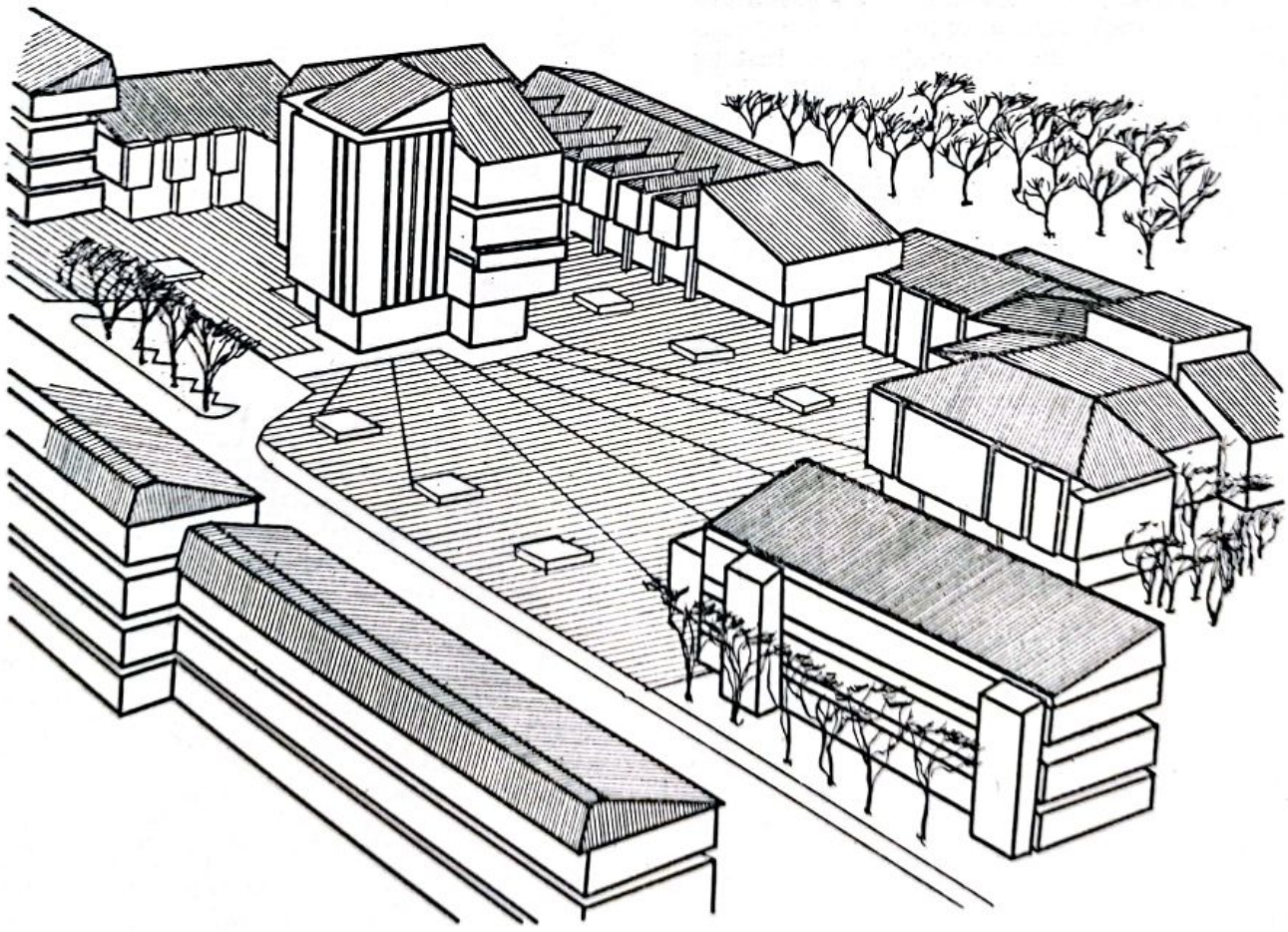

Scanned with CamScanner

cholm-Suedia), *Usb* este stația de metrou care sosește într-un centru de cartier, format din pavilioane comasate al cărui *Nfb* este magazinul universal (fig. 42). Gara de Nord din București *(Usb)* a generat dezvoltarea unor complexe comerciale, hoteliere și de alimentație publică etc.

În cazul unei localități mici centrul civic reprezintă *Usb* a structurii urbane ; la nivelul grupărilor rezidențiale această funcție va fi preluată de microcentru.

Așadar, unitatea structurală de bază reprezintă un obiectiv fizic din cadrul ambientului social al centrului civic sau al localității avînd funcția polarizatoare cea mai pronunțată în cadrul unei grupări de locuitori, putînd fi caracteristică și unei anumite etape istorice de dezvoltare a societății :

— biserica sau primăria în evul mediu ;
— școala în perioada culturalizării de masă ;
— comerțul ca expresie a nivelului de trai ridicat ;
— o stație de transport în comun importantă ca punct de polarizare a oamenilor sau ca origine pentru deplasarea către o destinație (exemplu pentru loc de muncă sau locuințe) ;
— centrul cultural, de informații și de instruiri în etapa de dezvoltare a tehnicii și culturii ;
— centrul memorial pentru punerea în valoare a unui simbol, eveniment etc. ;
— centrul istoric, prezentînd un monument istoric important.

Masele de locuitori reprezintă categorii sociale diversificate, care solicită dotările din centrul civic. În funcție de categoria lor majoritară sau mai activă (exemplu tineretul), centrul civic contemporan poate avea *Usb*, cu un profil funcțional polarizator corespunzător. Forțele de atracție vor fi rezultate deci, pe de-o parte din componența unităților structurale de bază Usb, capabile să satisfacă solicitările unor categorii sociale majoritare sau echilibrate, iar pe de altă parte, vor fi rezultate din factorii social-politici și economici ai societății (nivel de trai, nivel cultural *etc.*).

Într-o localitate vor putea fi mai multe locuri de atracție (locuri de muncă, zone turistice, agrement, monumente istorice, ale naturii etc.) fiind ambiente sociale (2.1), dar centrul civic multifuncțional cuprinde acele spații care atrag cele mai diferite grupări sociale (comunitatea socială).

Activitățile capabile să devină Usb din centrul civic pot fi împărțite în următoarele categorii, în raport cu modul de solicitare de către populație :

— solicitări cu finalitate statică : săli de spectacol, școală, birouri (grupînd în această categorie atracția programată a activităților) (fig. 129);
— solicitări cu finalitate dinamică : magazine pentru aprovizionare, club, poștă, cofetării, restaurante, cafenele etc. (înțelegînd aceste spații ca fiind solicitate spontan și permanent) (fig. 130).

În vederea echilibrării solicitărilor și deci a animației, o serie de activități cu solicitări finale statice, în jurul cărora o mare parte din timp nu

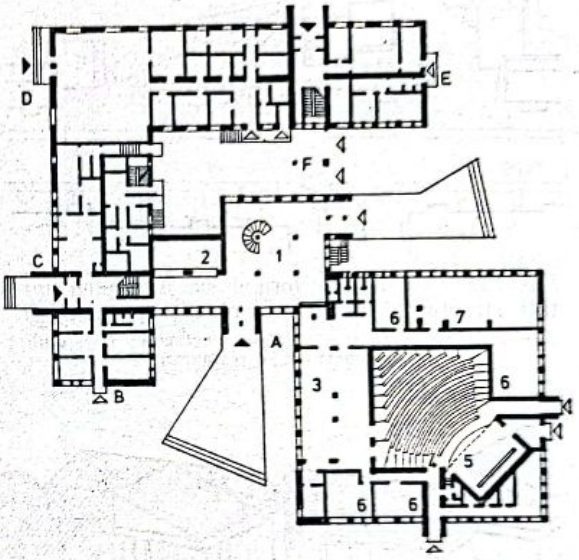

Fig. 129. Proiectul centrului civic comasat din orășelul Voscresensc:
A — spectacole: *1* — hol; *2* — garderobă; *3* — foaier; *4* — sală de spectacole; *5* — scenă; *6* — cercuri; *7* — sală de coregrafie; *B* — poștă; *C* — administrație; *D* — bibliotecă și sală de proiecție la etaj; *E* — încăperi pentru activități obștești; *F* — curte de servici.

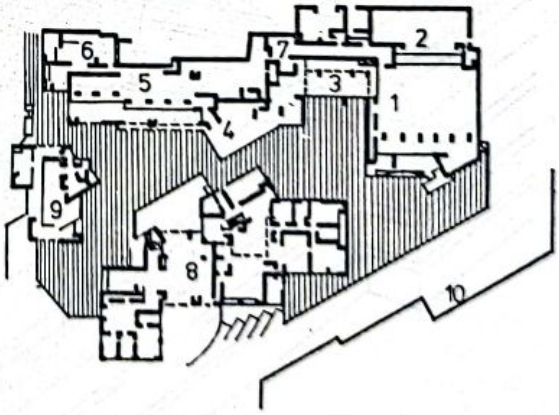

Fig. 130. Centru multifuncțional:
1 — sală de spectacole; *2* — scenă; *3* — foaier; expoziție; *4* — club; *5* — restaurant; *6* — hotel; *7* — servicii; *8* — primărie, bibliotecă etc.; *9* — casă de comerț; *10* — spații comerciale limitrofe.

Scanned with CamScanner

se întîmplă de obicei nimic, vor trebui completate cu spații din categoria solicitărilor cu finalitate dinamică (în spațiul exterior sau interior : locuri de odihnă, de joc, unele tipuri de mobilier urban, spații pentru alimentație publică etc.), bineînțeles, în măsura în care acest lucru este posibil.

Dezideratul privind dinamizarea spațiului central este în strînsă legătură cu necesitatea de rentabilizare a spațiilor din centrul civic (interioare sau exterioare). Aceasta înseamnă că interacțiunea reciprocă a persoanelor în ambientul lor social nu poate funcționa eficient fără existența posibilităților materiale capabile să întrețină noua calitate a produsului arhitectural. În acest sens propunem cîteva scheme ale modalităților de concepere a centrelor civice, prin prisma dinamizării circuitului urban în această parte a localității și anume (fig. 131) :

— realizarea unei *Usb* compuse din activități cu caracter dinamic (club, alimentație publică, distracții, aprovizionare etc.), iar celelalte tipuri de activități să graviteze în jurul acestuia, pe principiul mișcării diametrale (1) ;

— amplasarea *Usb* fără solicitare intensă în centrul de greutate, iar celelalte dotări, cu solicitare intensă dispuse adiacent, obținîndu-se o mișcare periferică (2) ;

— introducerea dotărilor cu caracter static printre dotările animate (cinematograf lîngă sau în cadrul magazinelor sau cofetăriei), generînd o mișcare polară (3) ;

— implantarea dotărilor cu caracter dinamic, ca spații auxiliare printre dotările cu caracter static, ca spații principale (unități de alimentație publică lîngă săli de spectacol, club lîngă primărie etc.), creînd o mișcare polară (4) ;

— utilizarea în scopuri funcționale prelungite a spațiului pieței publice — realizînd o mișcare diametrală (5) ;

— completarea interioarelor spațiilor publice animate cu activități dinamice rentabile, în special pentru cazul unor clădiri comasate multifuncționale (cofetării, cafenele, chioșcuri, lactobar etc. în interiorul clubului, lîngă sălile de spectacol etc.), rezultînd o mișcare complexă (6).

Considerentele de fundamentare științifică pe baza studiului topologic ale conceptului de centru civic pentru o localitate mică, viitoare urbană, se înscriu în necesitatea de a realiza o *Usb* cu caracter semantic pentru o comunitate de grup istoricește constituită și care s-a structurat ca tradițională pentru satele noastre, aspecte ce pot deveni suport științific al proiectării viitoarelor orașe. Comunitățile constituite pe o structură economică tradițională suportă azi consecințele favorabile ale industrializării la scară națională ; ele vor căpăta aspecte specifice odată cu trecerea la urbanizare. Ca urmare, centrul civic avînd funcția socială prioritară, va trebui să posede următoarele caracteristici :

— să fie un spațiu reprezentativ pentru economia, cultura și viața socială a oamenilor dintr-o localitate mică în curs de urbanizare ;

— să prezinte tradiții artistice și istorice locale, subordonate manifestărilor artistice contemporane ;

— să evidențieze caracterul ludic al spațiului liber ;

— să simbolizeze unele idealuri de tip nou.

7.6. ANIMAȚIA TOPOLOGICĂ A CENTRELOR CIVICE

În cadrul studiilor de formare și organizare topologică a centrelor civice, un aspect important îl reprezintă echilibrarea animației.

Definirea conceptului de animație se poate face pornind de la distingerea a două expresii sinonime privind animația :

— animația perceptivă care este realizată prin mijloace vizuale (vitrine, firme, semnale etc.) are ca scop anunțarea în vederea atragerii oamenilor spre una sau alta din activități implicînd deci configurația obiectelor și a totalității lor (*O—T*) ;

— animația topologică care este realizată de mișcarea oamenilor și vehiculelor spre diferite dotări, atracția fiind făcută de activitățile care se desfășoară în acel spațiu de viață, fiind inclusă în spațiul de viață socială (*P—A*).

În vederea realizării unei animații echilibrate în teritoriul centrului civic este nevoie de ambele forme ale animației, întrucît animația perceptivă va avea o contribuție importantă pentru stimularea animației topologice, dar numai cu ajutorul acesteia din urmă se poate realiza echilibrarea solicitării teritoriului centrului civic.

Acest aspect trebuie înțeles în sensul că pentru amenajarea cadrului fizic construit, studiul animației topologice determină în final atracția solicitanților și constituie o formă de utilizare eficientă a terenului afectat centrului civic. În schimb, animația perceptivă contribuie la recunoașterea arhitecturală a spațiilor libere și clădirilor din centrele civice (legea a 3-a a spațiului colectiv) (7.1).

Scanned with CamScanner

Fig. 131. Scheme reprezentînd modalităţile de dinamizare a spaţiului din centrele civice multifuncţionale:
1, 5 — diametrală; *2* — periferică; *3, 4* — polară; *6* — complexă.

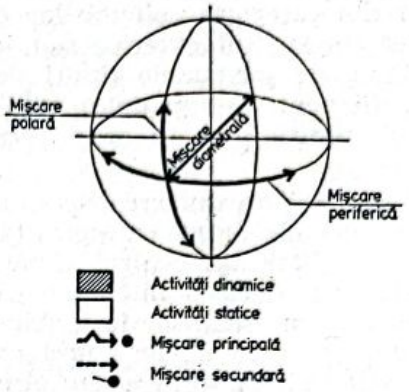

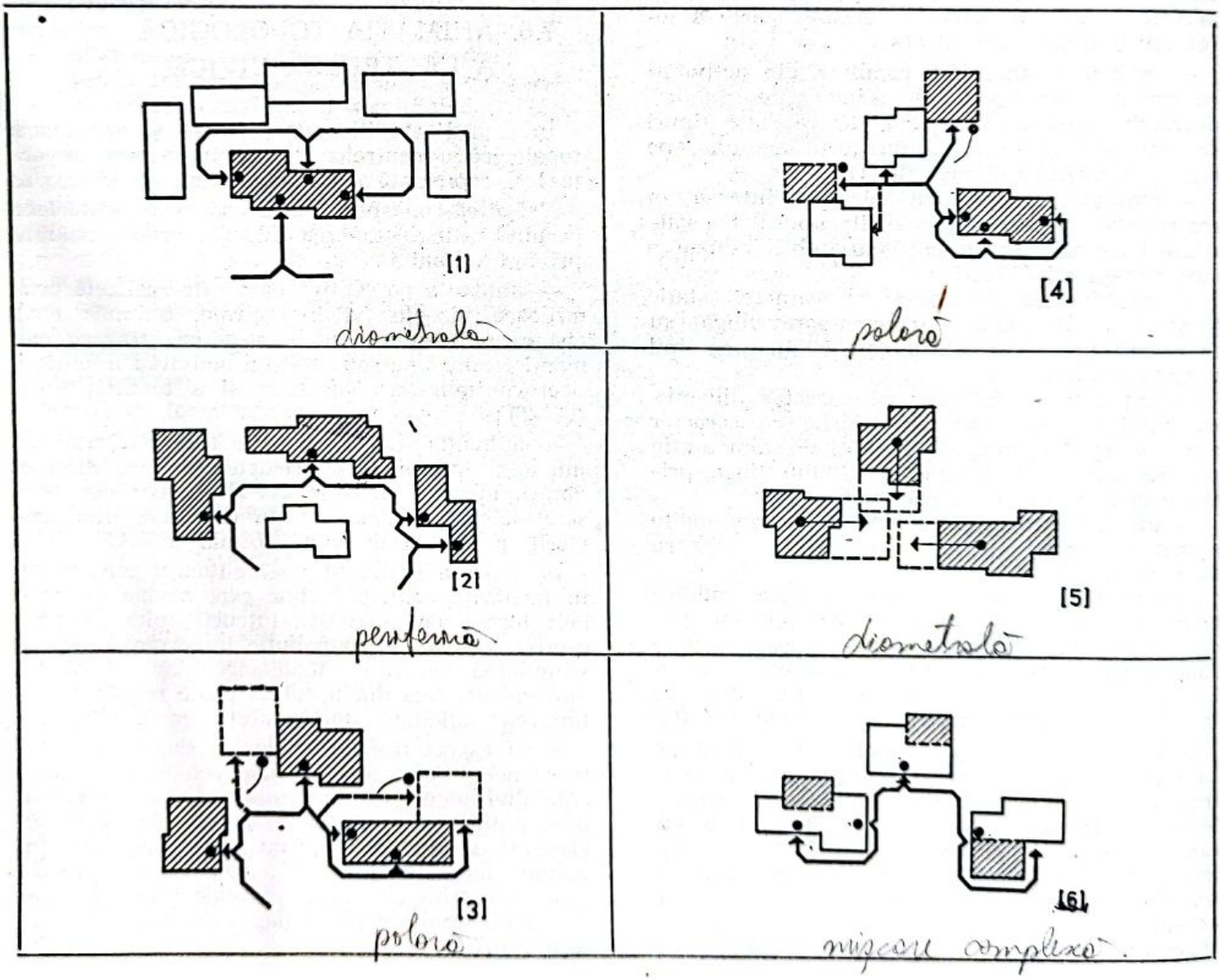

Conceptul de animație este determinat de două componente ale structurii urbane care urmăresc definirea valorilor implicate în crearea animației urbane cu efecte pozitive asupra populației privind dezvoltarea fizică, afectivă, intelectuală și socială :

— forțele latente corespunzătoare forțelor de viață socială prezente și viitoare ;

— formele urbanistice care permit forțelor latente să existe și să se dezvolte.

Așadar, la formarea conceptului de animație contribuie pricipalele elemente ale spațiului colectiv urban cărora li se adaugă considerațiile științifice de ordin social și psihotopologic.

Cadrul fizic construit care generează animația centrelor civice mici este o rezultantă conceptuală ; aceasta înseamnă că dirijarea și echilibrarea mișcării oamenilor în aceste centre va fi și ea de natură conceptuală și deci controlabilă. Modul de amplasare al dotărilor care cuprind diferite activități și care polarizează populația va face parte integrantă din sistemul de animare al unui ansamblu, a cărui echilibru funcțional, plastic, social etc., deci și a animației, va fi de cele mai multe ori opera arhitecților.

Animația spațiului urban central este o problemă de actualitate în arhitectura ansamblurilor de centre civice contemporane, întrucît s-a observat că o divizare accentuată a funcțiunilor acestora, aduce unele avantaje pentru beneficiari, dar în schimb, apar deseori zone slab solicitate de către populație.

Mișcarea oamenilor, componentă a animației topologice în centrul civic, este făcută cu un scop pe care și-l propune o persoană sau un grup de persoane, în funcție de nevoia de solicitare a unor activități cu conținut material, spiritual sau nedeterminat.

O analiză crono-spațială a utilizării activităților dintr-un centru civic definește următoarele forme de solicitări :

Solicitare ritmică, pentru :

— loc de muncă (birouri, producție sau pentru lucrătorii din serviciile pentru populație) ;

— cultură (cinematografe, spectacole) ;

— învățămînt (școala, grădinița, alte cursuri) ;

— aprovizionare (a magazinelor, a restaurantelor).

Populația care o utilizează este cea din categoria activilor de bază, a elevilor, copiilor și spectatorilor (în care sînt incluse toate categoriile de populație : activi și neactivi).

Solicitare ocazională, pentru :

— necesități materiale (comerț alimentar — nealimentar, alimentație publică, servicii publice etc.) ;

— necesități spirituale (cultură : club, spectacole, bibliotecă ; manifestări ludice : spectacole publice, ceremonii, obiceiuri ; schimburi de informații : locuri de conversații, expoziții sau muzee, consultarea presei ; sport-turism-cazare : jocuri sau manifestări sportive organizate, deplasări turistice, cazarea vizitatorilor în aceste scopuri ; hobby în cadrul cluburilor) etc.

Gradul de solicitare a dotărilor prezentate, depinde de timpul liber afectat acestui scop, structura păturii sociale din localitate, caracterul oamenilor etc. (1.4, 1.5).

Solicitare cu scop neprecizat, pentru : odihnă-recreare : în piața publică sau în locuri special amenajate în interiorul sau exteriorul construcțiilor ; sport : popice, tenis de masă, șah etc. ; promenadă : pe corso, bulevarde, cheiuri sau în alte locuri ; întîlniri prietenești (în spații închise sau deschise) și altele.

Aceste tipuri de solicitări pot fi sintetizate într-o diagramă cuprinzînd modul de utilizare al construcțiilor din centrul civic (fig. 132). Diagrama inițială (*A*), utilizînd două coordonate (funcție și construcție) prezintă animația rezultată din conceptul tematic, pe baza unor ipoteze de studiu cum ar fi : reducerea terenului prin comasarea unor clădiri ; existența unor constrîngeri (clădiri vechi, clădiri noi, înscrierea într-o anumită formă de teren etc.) ; realizarea unei Usb ; comasarea anumitor tipuri de clădiri ; realizarea unui spațiu de tip sociopetal sau sociofugal etc.

În varianta propusă, ipoteza de studiu este rentabilizarea terenului în centrul civic și se poate observa că se creează „goluri" în animația topologică din zona primăriei și a școlii ; în schimb, zona comercială, a alimentației publice și altele, devin foarte solicitate. În vederea repartizări echilibrate a „golurilor" pe întreg teritoriul centrului civic, se propun unele permutări de activități. În varianta remodelată (*A'*) se observă că activitățile care generează „goluri" vor fi dispersate pe lîngă activitățile care au zone de influență mai întinse în jurul lor, cum ar fi : alimentația publică, comerțul, promenada, clubul etc., potrivit analizei dinamicii circuitului urban.

Pentru realizarea animației topologice este necesar ca modulii spațiilor de viață socială din centrul civic să aibă la bază ideea unor spații

Scanned with CamScanner

Fig. 132. Diagrama animației topologice.

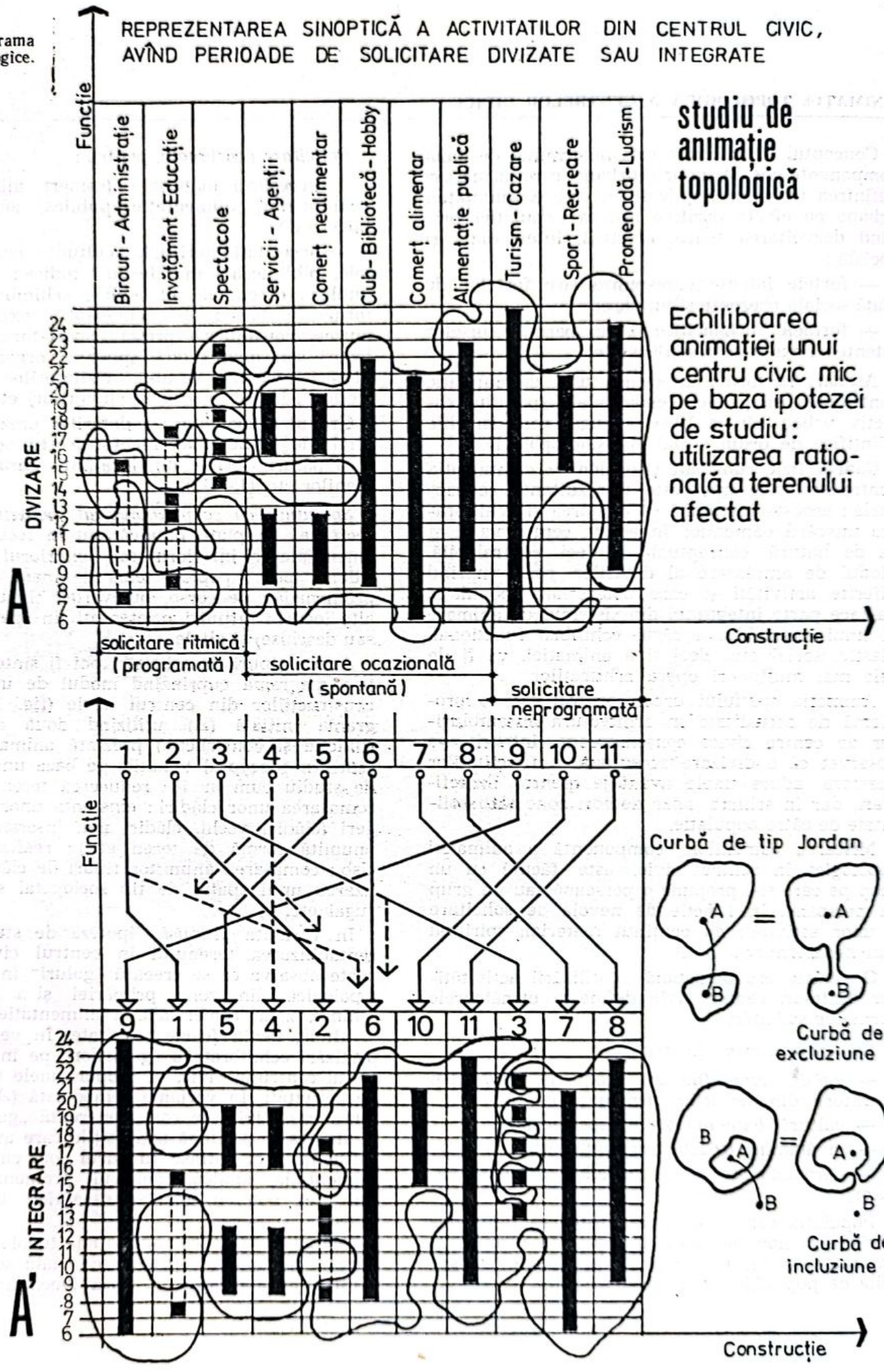

Scanned with CamScanner

de relații reciproce. Acest aspect trebuie înțeles astfel : la nivelul unui centru civic de oraș mic, clădirile ce vor fi construite vor avea fiecare un specific din punct de vedere al *Nfb* (activitatea principală), dar că aceste activități vor putea fi completate cu altele auxiliare, care să le confere calități polarizatoare suplimentare, iar în final să fie sporită animația topologică în centrul civic. Activitățile auxiliare vor face parte, în principal, din categoria acelora care nu stînjenesc activitatea principală (în club poate fi și sala de sport, cofetăria etc. ; la primărie poate exista poșta, biblioteca etc. ; lîngă magazine poate fi cinematograful, cofetăria, cafeneaua etc.).

Cu ajutorul acestei diagrame se pot face studii documentare ale centrelor civice existente, urmărindu-se modul de animare topologică al unui ansamblu public.

Avantajul acestei diagrame este acela că poate reda cu mijloace simple abstracte, o imagine sintetică crono-spațială a tuturor activităților din centrul civic. După remodelare vor putea rezulta soluții spațiale variate, datorită renunțării la convenționalismul privind zonificarea funcțională. Curba topologică de tip Jordan va defini zonele slab solicitate, prin curba de incluziune specifică și va putea sugera unele corecții de amplasament.

7.7. METODE POSIBILE DE INVESTIGARE A FORȚELOR LATENTE DE VIAȚĂ SOCIALĂ

Pentru promovarea conceptului de animare a unui ansamblu civic, poate fi utilizată una din următoarele metode posibile de investigare, în scopul descoperirii forțelor dinamice ale locuitorilor : metoda de tip empiric și metoda de tip marketing.

Metoda de tip empiric constă în esență, în următoarele : se face inventarierea diferitelor categorii de populații posibile să frecventeze intens centrul civic, iar în funcție de numărul populației cu vîrstă medie, se vor stabili necesitățile de spații ale dotărilor, în conformitate cu normele uzuale. Inventarierea se face pe următoarele categorii de populație : femei, bărbați, copii ; activi, neactivi ; aspecte socio-demografice uzuale (vîrsta, calificarea etc.).

Concretizarea se va putea face prin proiectarea mai multor variante posibile, alegîndu-se varianta cea mai eficientă pentru etapa respectivă de dezvoltare și prevăzîndu-se măsuri pentru o dezvoltare ulterioară.

Efectul rezultat se referă în principal la aspectul sociologic privind realizarea unei osmoze între diferite categorii de solicitanți, deoarece același obiectiv va fi conceput pentru utilizarea în comun de mai multe categorii de populații, nediferențiate pe structură socială, structură demografică, preocupări specific locale etc.

Organizarea programului de activități nediferențiate pe categorii sociale și de vîrste ale oamenilor, va avea tendința să suporte în timp unele constrîngeri privind contradicția dintre uzura fizică și uzura morală a spațiilor interioare, în sensul unei evoluții lente a uzurii fizice, față de cea relativ rapidă a uzurii morale. Ca urmare, dacă se vor utiliza clădiri social-culturale proiectate în concepția funcționalității unilaterale, acestea riscă, într-un viitor apropiat, să nu mai poată satisface cerințele locuitorilor. De aici vor apare fenomene de insuficiență a spațiilor, tulburări ale activităților, dezechilibru psihologic etc., fenomene care se observă și astăzi în desfășurarea activităților în unele clădiri vechi.

În paralel cu satisfacerea necesităților spirituale și materiale, centrul civic va trebui să faciliteze desfășurarea manifestărilor ludice, de joc și sărbători tradiționale. În localitățile mici, în special cele rurale din România, ludismul se manifestă în spații construite sau libere desfășurate pe întreg teritoriul localității (casa, strada, tîrgul etc.). Rolul lui a fost și este de a deconecta omul prin manifestări de natură diferită, spontane, sau prilejuite de diferite sărbători. În viitor ludismul va fi componentă de bază a funcției sociale a centrului civic, contribuind la diminuarea atracției mijloacelor de informare și de culturalizare în masă — mass media — care se află la domiciliul locuitorilor, în favoarea relațiilor sociale directe. Ca urmare cadrul construit va trebui să țină seama de manifestările ludice specifice fiecărei localități, în special dacă metoda de tip empiric va fi utilizată în continuare la proiectarea centrului civic de localități viitoare urbane.

Metoda de tip empiric, poate fi încă valabilă în etapa actuală pentru orașele care au un echilibru demografic stabil (sau o evoluție demografică stabilă) și o mare diversitate de activități. În cazul viitoarelor orașe mici se preconizează însă o creștere substanțială a populației pentru unele localități. Proveniența surplusului de populație, categoriile social-demografice predomi-

Scanned with CamScanner

nante, vîrsta etc. sînt elemente care vor necesita rezolvări calitative superioare ale cadrului construit.

Metoda de tip marketing este inspirată din cunoscuta metodă comercială de tip marketing și își poate aduce contribuția la diversificarea normelor de dimensionare și la îmbunătățirea modului de concepere a centrelor civice. Deși încă nu se cunosc categoriile de populație ce vor completa localitățile rurale care vor deveni urbane în țara noastră, totuși metoda trebuie cunoscută în vederea unei posibile perfecționări.

* * *

Produsul este cunoscut în marketing atunci cînd suscită adeziunea de utilizare în rîndul consumatorilor și necesită trecerea lui la actul de creație. Această adeziune se face la două niveluri :

— *nivel funcțional*, cînd produsul trebuie să răspundă următoarelor întrebări : de ce este făcut acel produs ? cui servește el în mod practic ? ale cui nevoi satisface ?

— *nivel imaginar*, care prezintă imaginea exterioară a produsului și suscită emoțiile privitorilor.

Primul nivel reprezintă funcțiunea produsului, al doilea imaginea lui, iar în totalitate dau valoarea socială a produsului. Importanța produsului este dată deci de caracteristicile lui funcționale și emoționale, caracteristici care sporesc posibilitățile de adeziune în mod considerabil în rîndul unui anumit public.

Elaborarea produsului se face după un plan-marketing, care cuprinde :

— cercetarea necesităților populației și a solicitării produsului ;
— segmentarea populației în funcție de necesități și solicitări ;
— alegerea segmentului motor ;
— adaptarea la constrîngeri ;
— formularea produsului corespunzător.

* * *

Centrul civic sau oricare alt ansamblu urban animat poate fi comparat cu un „produs de consum colectiv", iar reușita lui depinde de adeziunea publicului care-l solicită. Spațiul urban animat reprezintă un spațiu particular al țesutului urban, care se prezintă ca un centru de interes pentru o anumită categorie a populației (centrul de grupare de locuințe, piață preuzinală, centru pentru tineret, zonă sportivă etc.), sau pentru întreaga populație a localităților (centrul civic orășenesc, zona de agrement etc.). El devine în felul acesta un produs de consum colectiv și ca atare reușita lui rezultă dacă întrunește adeziunea consumatorilor, respectiv a populației. De aceea sondarea preferințelor locuitorilor prin prezentarea unor ipoteze cu variante topologice ale dezvoltării centrului este absolut necesară.

Constatările de mai sus implică :

— o oarecare ruptură în cadrul spațiului colectiv urban, prin apariția unui spațiu de sine stătător (ansamblul animat) comparabil cu o unitate economică a localității ;

— acest spațiu poate fi un centru (geometric sau baricentru) deci înseamnă că va fi un punct de convergență al comunicațiilor și intereselor (sociale și de locomoție) ;

— centrul reprezintă un loc de atracție, ceea ce înseamnă că satisface cerințele de ordin material și spiritual ale populației ;

— satisfăcînd preponderent necesitățile diferitelor categorii de populație, înseamnă, în condițiile mersului dinamic al societății, că aceștia vor beneficia de un plus de avantaje (materiale și spirituale) ; deci, cu cît sînt satisfăcuți mai mulți oameni, înseamnă că concepția aleasă a fost eficientă.

Aplicînd planul marketing, pentru elaborarea produsului „spațiu urban" se poate realiza un concept nou despre un produs „centru civic animat", care constă în :

— cercetarea necesităților și a solicitărilor cît mai exacte ale populației ;

— elaborarea unei tipologii a populației în funcție de necesitățile și solicitările rezultate din cercetare ;

— alegerea unui grup caracteristic (tipic) din definirea tipologiilor de populație (grupe de vîrstă, preocupări, categorii sociale etc.) ;

— adaptarea la constrîngeri ;

— formularea în mod corespunzător a produsului funcție-formă din centrul civic animat, care se consideră că stimulează activitatea altor unități.

Revenind asupra punctelor prezentate în planul marketing se poate constata că :

Cercetarea necesităților și solicitărilor se face :

— pe plan emoțional — cercetarea se va referi în principiu la analiza stărilor emoționale, a sensibilității și a înclinațiilor culturale caracteristice ale populației și are la bază forțele latente ale localității, precum și intențiile a ceea ce trebuie să devină spațiul solicitat. Orientarea activităților spațiului central spre muncă sau spre promovarea activităților pentru petrecerea

Scanned with CamScanner

timpului liber, cultură, instruiri, aprovizionare etc. poate anticipa imaginea viitorului centru civic ;

— pe plan funcțional — cercetarea caută să dezvăluie necesitățile populației prin depistarea posibilităților de viață materială și spirituală și se desfășoară pe patru ansambluri principale :

— fizic = cadrul construit (existent-propus) ;
— afectiv = atașament pentru ceea ce există ;
— intelectual = gradul de cultură al populației ;
— social = intensitatea relațiilor sociale.

Ansamblurile fizic și afectiv sînt componente care se regăsesc și în spațiul tradițional ; ansamblurile intelectual și social sînt caracteristici ale cercetării privind realizarea spațiului polarizator contemporan.

Funcționarea concomitentă a celor patru ansambluri (fizic, afectiv, intelectual, social) într-un singur spațiu urban luat în considerație (spre exemplu centrul civic), transformă spațiul respectiv într-un spațiu ludic, pentru că totalizează majoritatea posibilităților de forță de viață colectivă. Studiile sociologice și psihologice pot contribui în mod substanțial la conturarea intențiilor de mai sus, prin găsirea unor metode de investigare și stabilire a necesităților și solicitărilor populației, atît pe plan emoțional cît și pe cel funcțional.

Elaborarea tipologiei populației reprezintă următoarea fază de cercetare și care distinge o anumită tipologie caracteristică din mai multe categorii de populație, utilizînd în acest scop metodele sociologice. Această tipologie va fi utilizată pentru precizarea componentelor cadrului fizic, și a interacțiunii acestuia cu populația în cadrul ansamblurilor afectiv, intelectual și social, generînd ambientul social.

Alegerea și conceperea dotărilor va fi diferită în cazul aplicării metodei de tip empiric (cînd se prevăd dotări în funcție de numărul locuitorilor și de considerațiile specialiștilor), față de metoda tip marketing. Ultima metodă presupune alegerea segmentului dinamic dintr-o tipologie diversificată de necesități ale populației, pentru care se concepe un cadru de dezvoltare. Chiar dacă segmentul caracteristic este bine precizat, el va trebui totuși să posede caracteristici susceptibile de a face penetrarea cu alte segmente (deci să fie permeabil), fără ca acestea să fie defavorabile caracteristicilor fundamentale. Segmentele secundare vor fi totdeauna dependente față de cele de bază. Cadrul fizic utilizat pentru dezvoltarea segmentului tip de necesități, va fi conceput în funcție de segmentul de populație care are o anumită pondere în dezvoltarea economică, socială, culturală a localității.

În cadrul viitoarelor orașe mici va fi posibil de aplicat această metodă, dacă se va ține seama de aspectele demografice ale structurii sociale gradul de cultură sau alte aspecte care pot să apară. Spre exemplu :

— se știe că multe din localitățile viitoare centre cu caracter urban, își vor mări substanțial numărul populației prin atragere, mutare sau spor natural. Dacă ar fi atrasă o populație tînără, aceasta ar presupune o unitate structurală de bază *Usb* cu caracter evolutiv, orientată spre pregătirea profesională, cultură, distracție ; pentru o populație matură, *Usb* va putea conține spații de instruire, cultură, informații, desfășurarea pasiunilor etc. ;

— structura socială specifică formată din lucrători în agricultură și lucrători în industrie, va pune alte probleme : găsirea unei forme de dotare care să grupeze astfel de activități, capabile să facă o osmoză între cele două categorii sociale de bază (conceperea unor spații convertibile, polivalente etc.).

Depistarea segmentului motor al populației va putea duce la elaborarea unor noi teme de proiectare originale, orientate spre latura calitativă a spațiului.

Segmentul caracteristic ales pentru formularea produsului de animație al centrului civic va suporta o serie de *constrîngeri specifice :*

— constrîngeri de ordin financiar și administrativ aparținînd organismului de tutelă, responsabil cu promovarea unui spațiu urban atractiv și animat ;

— constrîngerile spațiului urban considerat și care se referă la realizarea cadrului urban adecvat ; problemele de dotare pot fi începute odată cu construcția unui oraș nou, odată cu transformarea unor localități rurale în localități cu caracter urban, dar pot apărea multe piedici în cazul în care cadrul construit este practic inatacabil sau noile dotări trebuie să se subordoneze unor obiective deja existente ;

— constrîngerile timpului care se referă la faptul că orice posibilitate de intervenție a beneficiarului este limitată și de un anumit timp care asigură o maximă eficiență și rentabilitate socială. Deci, în momentul în care se concepe un produs de animare a spațiului urban, trebuie avută în vedere și rapiditatea de materializare.

Scanned with CamScanner

De asemenea va fi necesară realizarea continuității cît mai îndelungate, în așa fel încît constrîngerile date de contradicția dintre uzura fizică a construcțiilor și uzura lor morală să fie minimă.

Formularea produsului de animație se va face ținînd cont că produsul respectiv se prezintă în două ipoteze simultane :

— va trebui să permită desfășurarea unor activități în interiorul obiectului de arhitectură, deci funcționarea produsului ;

— activitățile din acest interior, relațiile cu exteriorul și exprimarea lor plastică, deci imaginea produsului, vor face parte dintr-o anumită ordine spațială, dezvoltată pe baza unei serii de interacțiuni. Aceste interacțiuni nu se vor limita însă numai la obiect — totalitatea obiectelor din centrul civic, ci și la ansamblu — cadru natural, ambient social-locuințe etc., iar ordonarea spațială va ține seama de faptul că ea va fi completată odată cu evoluția funcției sociale a acestui spațiu urban (etapizare și extensie).

Una dintre manifestările de viață socială, în afara celor organizate pentru necesități materiale și spirituale, o constituie manifestările ludice. Dacă ludismul, în cazul metodei de tip empiric, presupune răspîndirea lui în întreg teritoriul localității, în cazul metodei de tip marketing, el va fi concentrat, deoarece însăși gruparea tuturor spațiilor care satisfac necesitățile oamenilor (materiale sau spirituale), constituie o premisă a ludismului, iar spațiul liber central (piața publică) poate fi amenajat pentru satisfacerea manifestărilor ludice.

Scanned with CamScanner

8. COMPOZIȚIA ESTETICĂ A CENTRELOR CIVICE

8.1. REGULI GENERALE PRIVIND PROIECTAREA ANSAMBLURILOR PUBLICE

Calitățile estetice și integritatea funcțională a unui centru civic de localitate mică, derivă atît din calitățile plastice ale volumetriei și ansamblului de volume arhitecturale, cît și din modul de exprimare plastică a acestora. Pentru valorificarea lor este necesară urmărirea unor reguli generale privind proiectarea arhitecturală a centrelor civice. Ele se referă la :

Stabilirea ideii arhitecturale de bază, care poate fi :

— funcțional-constructivă (exemplu : realizarea cooperării între dotările componente — idee de bază ; construirea în etape și polivalența unor săli — idei subordonate) (fig. 133) ;

— spațial-ambientală (exemplu : orientarea spațiului conceput și a unghiurilor de vedere nu numai asupra localității, ci și a împrejurimilor, cu intenția de a realiza compoziții panoramice, conturarea unui ambient de bază, fațade pentru toate direcțiile etc.) (fig. 134).

Inventarierea și valorificarea condițiilor naturale și a zonelor verzi, care pot determina :

— localizarea centrelor civice ;

— structurarea lor planimetrică ;

— rezolvarea spațial-ambientală.

Inventarierea se va face atît la nivelul centrului cît și al fiecărei clădiri, utilizîndu-se o eventuală orientare sau pătrundere spre elementele naturale, realizarea unei arhitecturi corespunzătoare condițiilor climatice etc. (fig. 135).

Corelarea structurii topologice a centrului cu rezolvarea configurației spațial-ambientale, pe baza căreia pot rezulta scheme :

— de tip tradițional (buzunar, în U, în cruce etc.) ;

— din subordonarea față de condițiile naturale, rezolvarea planimetrică a localităților, considerațiile de ordin științific etc. (fig. 136).

Urmărirea principiilor de bază ale compoziției :

— dezvoltarea de la general la particular și extragerea particularului din general ;

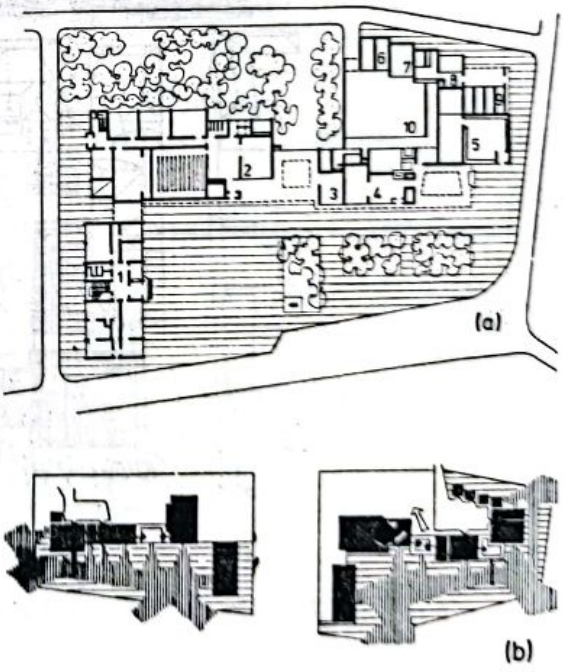

Fig. 133. Conceperea unui centru civic pe baza unei idei funcțional-constructive; centru civic format din blocuri funcționale (*a*) și variante de combinare pe baza acelorași subdiviziuni (*b*):
1 — primărie, poștă, birouri etc.; *2* — club și bibliotecă; *3* — bucătărie; *4* — cafenea; *5* — magazin; *6* — garaj; *7* — centrala termică; *8* — baie și spălătorie comună; *9* — ateliere; *10* — curte de servici.

Scanned with CamScanner

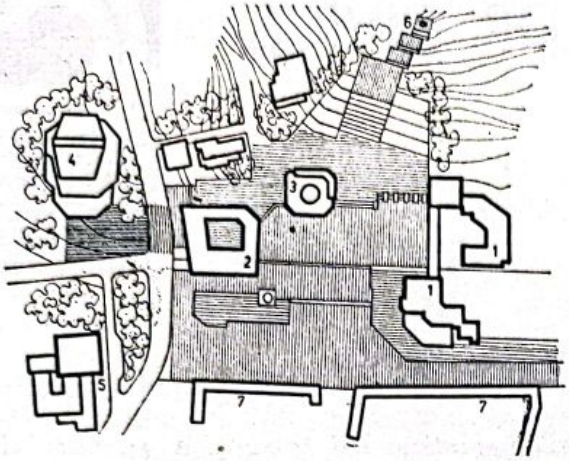

Fig. 134. Conceperea centrului pe baza unei idei spațial-ambientale; centru civic conceput pentru valorificarea naturii înconjurătoare și a unui monument amplasat pe înălțime. Centru civic la Panagurișțe:

1 — comerț și servicii; *2* — primărie, poștă etc.; *3* — muzeu; *4* — casă de cultură; *5* — hotel și restaurant; *6* — monument; *7* — locuințe.

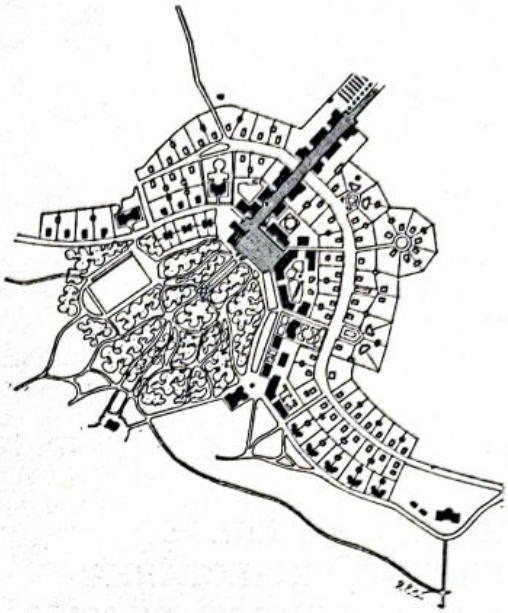

Fig. 135. Exemplu de centru civic de localitate mică orientat spre o viroagă, transformată în parc.

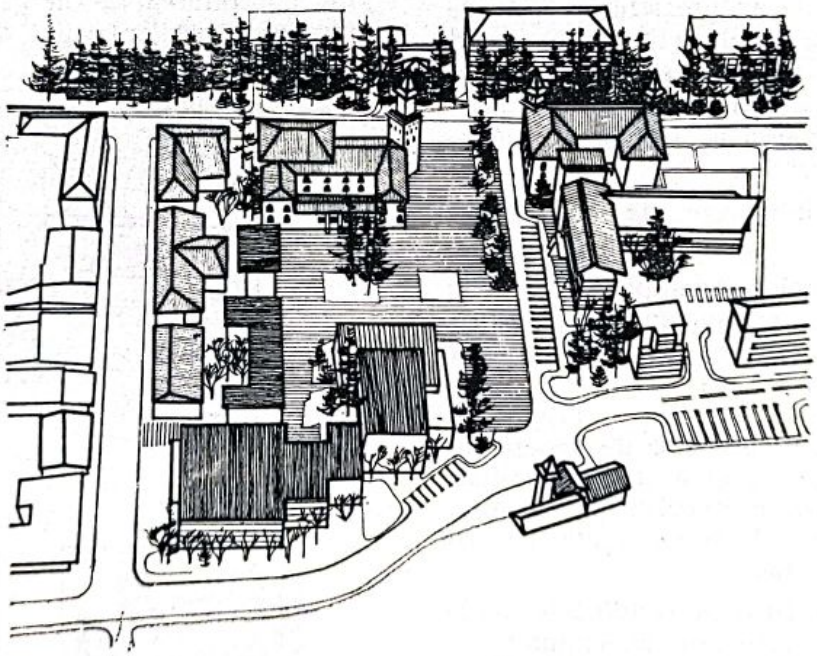

Fig. 136. Înscrierea centrului nou în structura tradițională a localității (Vatra Dornei).

Scanned with CamScanner

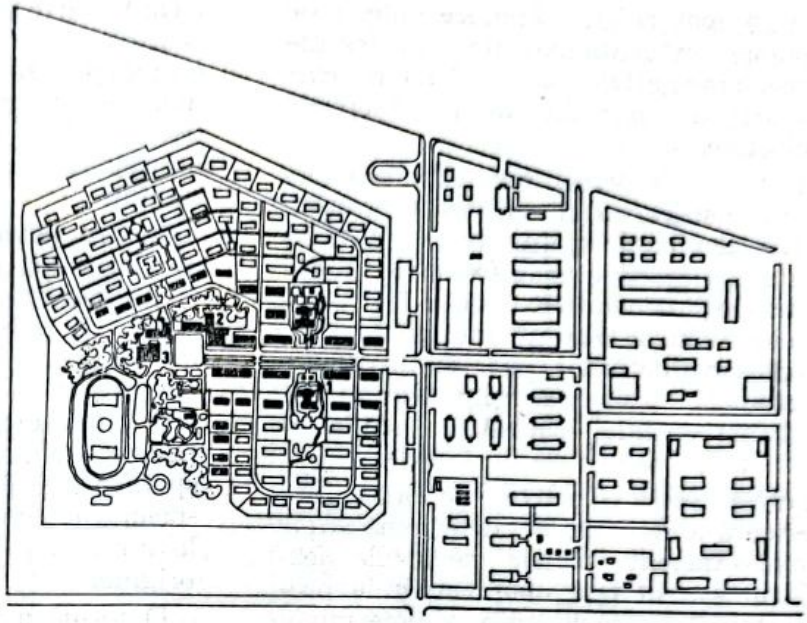

Fig. 137. Compoziție organică între spațiul construit și spațiul liber:
1 — grădiniță + creșă; *2* — centru comercial; *3* — club; *4* — școală.

— evidențierea dotării dominante (*Usb*) și subordonarea celorlalte ;

— unitatea stilului utilizat ;

— închegarea compoziției, incluzînd aici integrarea clădirilor, a spațiilor deschise și a elementelor amenajărilor exterioare (fig. 137).

8.2. ASPECTE DE PROXEMICĂ

Pentru înțelegerea mai profundă a importanței pe care o are modul de concepere a spațiului public într-un centru civic pe baza regulilor amintite și înscrierea lui în legitățile de organizare ale elementelor spațiului colectiv al unui oraș mic, este oportună o scurtă prezentare teoretică a unor categorii de spații rezultate din studiul științelor conexe, care ar putea fi aplicate la diferite situații concrete de proiectare. Din multitudinea de spații concrete prezentate în diferite studii de arhitectură, psihologie, topologie etc., ne vom opri la aspectele lor de proxemică.

Proxemica cuprinde totalitatea observațiilor și teoriilor cu privire la spațiu. Sistemul de clasificare proxemic vizează trei aspecte spațiale : spațiul fix, spațiul semifix și spațiul informal.

Perceperea ambianței și aspecte ale spațiului fix reprezintă unul dintre obiectivele proxemicii privind elucidarea caracteristicilor acestora.

În arhitectura și sistematizarea contemporană se au în vedere în primul rînd problemele de adaptare la climat, respectiv probleme de lumină, umbră, căldură etc., neglijînd într-o oarecare măsură imaginea perceptivă pe care o oferă o anumită ambianță (case și orașe cu aspect răcoros și atrăgător, vara, pot produce disconfort și anxietate, iarna).

Pe baza unor experimentări prin testare simulată prealabilă a funcționării spațiilor fizice privind influența interiorizării formelor, dimensiunilor și conținuturilor spațiale asupra comportamentului uman, s-au obținut o serie de rezultate (A. E. Parr), printre care unele sînt deosebit de valoroase pentru alcătuirea și compoziția ansamblurilor publice, cum ar fi :

— descoperirea structurilor urbane deranjante care provoacă disconfort și oboseală ; printre acestea, monumentalismul în arhitectură restrînge libertatea abstractă de mișcare și obosește ochiul ; eliminarea lucrurilor de prisos din inventarul perceptiv al ambianței capătă în schimb proprietăți relaxante, concluzii care pot fi utilizate pentru proiectarea unei ambianțe adecvate ;

— s-au depistat relații între viteza de locomoție pe de-o parte și caracteristicile inventarului perceptiv (diminuarea inventarului perceptiv determină o accelerare a vitezei de locomoție — pe o șosea fără case și pomi viteza de locomoție crește) și modalitățile de apreciere și reproducere estetică a ambianței pe de altă parte (pietonul percepe și reproduce ambianța ca pe o secvență de forme statice, în timp ce accelerarea vitezei de deplasare determină o percepere progresivă a modificărilor de perspectivă, o percepere a mișcării).

Scanned with CamScanner

Rezultatele se mai referă la necesitatea de spațiu psihologic, evidențierea unor diferențe culturale, probleme sociale etc., elemente care pot fi rezultante ale modului de percepere al ambianței colective.

Conținutul imaginilor perceptive spațiale îl formează ambianța geografică și cea fizică. Această ambianță a fost denumită spațiu fix (E. T. Hall) și include întreaga gamă a manifestărilor materiale, arhitecturale și geografice, cum ar fi : structurarea orașelor, satelor sau a unui sistem de localități, amplasarea dotărilor, punerea în valoare a peisajelor etc., manifestări care sînt determinate de anumiți factori politici, sociali, economici și culturali.

Spațiile publice sau colective cu organizare spațială interioară a activităților, determină și ele tipuri de comportament : piețele medievale dezvoltate în jurul sau în fața unor catedrale prezentau un parcurs topologic care a determinat multă vreme o anumită stabilizare a modelelor de piețe orășenești. Aceasta arată că în proiectarea mărimii, formei, alcătuirii și amplasării diferitelor componente ale centrelor civice, arhitectul trebuie să țină seama de toate detaliile determinismului sociocultural al spațiului fix, respectiv relația dintre spațiul fix pe de-o parte și personalitate și cultură, pe de altă parte.

Modelele subiacente ale structurii și ambianței urbane — care fără a fi percepute, servesc la orientarea spațială a locuitorilor — diferă și ele în funcție de factorul cultural : modelul francez este radial, cel roman este o rețea rectangulară. Modelul japonez este fundamental diferit de cel european și american : ultimul sistem pune accentul pe linii, denumind deci străzile, în timp ce cel japonez pe puncte, denumind intersecțiile și piețele ; europenii numerotează casele în funcție de factorul spațial, pe cînd japonezii în funcție de factorul temporal, deci în ordinea în care au fost construite casele. În localitățile mici din vestul Europei, spațiul public central este în jurul bisericii, unde se petrec majoritatea manifestărilor cu caracter religios, cultural sau politic, în timp ce la români, spațiul public sătesc pentru întîlniri, comerț sau hore este în altă zonă a satului, fie legat de natură (deoarece clădiri polarizatoare nu erau), fie repartizat pe întreaga rețea de străzi a vetrei satului.

De obicei arhitecții se ocupă mai mult de modelele externe sau interne ale structurilor, neglijînd faptul că oamenii poartă în ei interiorizări ale spațiului fix, ale acelui spațiu în care au copilărit. Spațiul fix este matca în care se păstrează foarte multe secvențe comportamentale. De aceea scopul final al cercetărilor de proxemică este depistarea relațiilor ambianță-cultură-personalitate, pentru a oferi colectivității posibilitatea de a-și alege singură tipul de ambianță potrivit cu cerințele și preferințele propriei sale personalități.

Pentru populația viitoarelor localități ce vor fi sistematizate, rurale sau urbane, modelele subiacente ale structurii locale (orientarea străzilor, modul de utilizare al acestora, orientarea clădirilor, imaginea perceptivă a ambianței străzii, aspectul lor în diferite anotimpuri, subordonarea față de natura înconjurătoare și a condițiilor climatice etc.) servesc la orientarea psihologică și spațială a locuitorilor săi, iar din punct de vedere sociologic, considerațiile de mai sus pot contribui la atracția și stabilitatea populației în zonele de origine.

O formă a spațiului fix este *spațiul memoriei.* Acesta se referă la trecutul fizic și este un concept deosebit de important, nu numai pentru localitățile care dispun de monumente istorice sau naturale ci și pentru localitățile care au reușit să creeze o imagine a trecutului locurilor și locuitorilor. În acest sens, la proiectarea centrelor civice ale zonei centrale sau a spațiului colectiv specific localităților românești, vor trebui avute în vedere atît valorile spirituale privite prin prisma trecutului locurilor (elemente naturale, obiceiuri, evenimente memoriale, muzee locale, vaduri etc.) care pot căpăta un caracter simbolic, cît și cele materiale (clădiri vechi cu posibilități de restaurare, activizarea clădirilor vechi, integrarea clădirilor construite în ultimii ani etc.).

Spațiul semifix se referă în pricipal la spațiul realizat cu ajutorul mobilierului, al panourilor mobile sau a altor modalități de compartimentare flexibilă a spațiului.

Între spațiul semifix și comportamentul uman există relații care au fost studiate de Humphrey Osmond, remarcat de E. T. Hall, pe baza unor observații asupra unor pacienți din spitalul de geriatrie pe care îl conducea, precum și asupra unor spații publice.

Astfel, modul de așezare a băncilor din sălile de așteptare din gară menține oamenii izolați, în timp ce în cafenele, baruri, dispunerea mobilierului îi îmbie pe oameni să se adune laolaltă. Primele au primit denumirea de spații sociofugale, iar celelalte, spații sociopetale.

Cercetările efectuate de Osmond împreună cu colaboratorii săi, au urmărit găsirea unei relații între modul de dispunere și aranjarea mobilieru-

Scanned with CamScanner

lui pe de-o parte şi frecvenţa, durata şi natura conversaţiilor purtate în acest cadru, pe de altă parte. S-a observat astfel că aranjarea mobilierului în jurul unor măsuţe pătrate (care favorizează discuţiile) formînd spaţii sociopetale, a avut ca rezultat dublarea conversaţiilor şi îmbunătăţirea calităţii lor.

O altă experienţă s-a făcut pentru sesizarea intervalelor conversaţiilor. În jurul unei mese au fost aşezate şase persoane (fig. 138). Tipurile de conversaţii au fost :

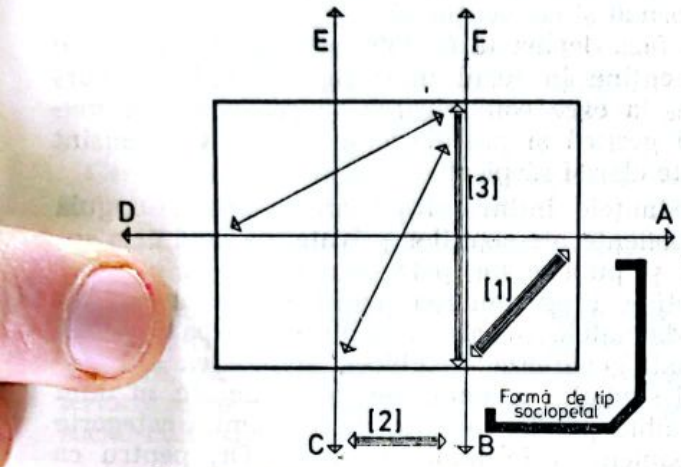

Fig. 138. Studiul intensităţii conversaţiilor (după E. T. Hall).

$A — B$ = pe colţ
$C — B$ = alături
$B — F$ = peste masă
$D — A$ = în lungul mesei
$D — F$ = în diagonală lungă
$C — F$ = diagonală scurtă, peste masă.

Cu ajutorul unor mijloace de observaţie calculate şi controlate s-a relevat că conversaţiile $A — B$ (pe colţ) sînt de două ori mai frecvente decît cele de tip $C — B$ (alături) şi de trei ori (ca timp) mai frecvente ca $B — F$ (peste masă).

Toate aceste cercetări şi observaţii au avut ca rezultat demonstrarea faptului că spaţiile de tip sociopetal (cazul $A — B$) stimulează relaţiile interpersonale, deci au un profund efect asupra comportamentului (conduitei), iar acest efect este măsurabil.

Împărţirea în spaţii sociofugale şi spaţii sociopetale nu implică nuanţe valorice : ceea ce este sociofugal pentru o cultură, poate fi sociopetal pentru alta. Spaţiul sociofugal nu apare neapărat incorect (sau rău), însă spaţiul sociopetal are calităţi universale. De unde şi necesitatea de realizare a unor spaţii publice contemporane cu caracteristici sociofuncţionale universale.

Constatarea faptului că structurarea aspectelor semifixe ale spaţiului poate influenţa profund comportamentul uman şi că aceste aspecte sînt cantificabile şi măsurabile, rămîn o achiziţie cu valoare euristică şi metodologică.

Spaţiile fixe şi spaţiile semifixe se modelează şi ele în funcţie de factorul cultural : ceea ce este considerat un aspect spaţial fix într-o anumită cultură, poate deveni semifix în altă cultură : în locuinţele tradiţionale japoneze pereţii sînt mobili, se închid şi se deschid potrivit cu ritmul zilnic al activităţilor ; în arhitectura tradiţională americană, camerele fiind mari, locatarii lor au posibilitatea să se mute dintr-un loc în altul al camerei, potrivit cu activitatea pe care o desfăşoară : mîncat, dormit, lucrat etc. (comparabil cu un spaţiu polivalent) ; aceste aspecte semifixe la americani, devin fixe la chinezi, unde oaspetele nu are voie să-şi schimbe poziţia scaunului decît la sugestia gazdei ; curtea gospodăriei româneşti capătă un caracter semifix cu prilejul anumitor ocazii (nunţi, colinde, alte obiceiuri) cînd poarta mare se deschide, spaţiul privat (curtea gospodăriei) devenind o componentă a spaţiului colectiv.

Contribuţia urbanistică pe care o pot aduce experienţele şi observaţiile asupra spaţiilor semifixe se referă la cîteva propuneri esenţiale pentru compoziţia centrelor civice mici şi anume :

— spaţiul de tip sociopetal format din clădiri (deci elemente fixe) va reprezenta o configuraţie adecvată pentru a reţine populaţia în spaţiile publice, prin stimularea relaţiilor sociale cu condiţia ca şi caracteristicile topografice ale locului să permită această realizare ;

— modul de grupare sociopetală a activităţilor din centrele civice va contribui la sporirea gradului de comunicare interpersonală, în afara satisfacerii necesităţilor funcţionale (activităţi comasate, spaţii polivalente) ;

— prevederea în piaţa publică a mobilierului urban sau altor forme de arhitectură minoră va contribui la stimularea conversaţiilor şi a relaţiilor interpersonale ;

— amenajarea unor locuri liniştite, retrase, uşor accesibile, pentru lectură, relaxare etc., va fi posibil de integrat pe lîngă diferite activităţi în aer liber.

Distanţele psihologice sau aspecte ale spaţiului informal reprezintă o categorie a experienţei spaţiale, categorie deosebit de semnificativă pentru

Scanned with CamScanner

individ, deoarece cu ajutorul ei se manipulează distanțele ce trebuie menținute în întîlnirile cu alte persoane. Această manipulare se desfășoară potrivit unor legi spațiale nescrise, recunoscute unanim, utilizate în mod intenționat și deliberat, făcînd parte din cultura unui popor.

Potrivit acestor afirmații (E. T. Hall) în cadrul comunicării, omul utilizează patru tipuri fundamentale de distanțe, pornind de la ideea existenței a patru categorii de relații între oameni : intimă, personală, socială și publică ; aceste relații determină un anumit tip de comportament inconștient și neverbalizat — „limbajul tăcut". Fiecare distanță este asociată nu numai cu un anumit tip de relație, ci și cu un anumit tip de activitate, a cărei materializare se reflectă și în dispunerea obiectelor în spațiu.

Distanța intimă are două faze :

— faza apropiată (0—13 cm) în care apare contactul fizic nemijlocit ;

— faza depărtată (15—45 cm) caracteristică relațiilor foarte strînse și intime.

Modelele proxemice ale acestor distanțe, în special faza depărtată, sînt funcție de factorul cultural și social (popoarele din sud-estul Europei o utilizează pentru comunicare, în timp ce popoarele nordice și americanii o evită pentru acest scop ; pentru un englez distanța impusă de francez este prea mică și invers). Crearea distanței intime în public produce o puternică stare de disconfort psihic și de enervare (în aglomerarea din autobuz, indivizi străini, între care în mod normal ar trebui să existe distanțe publice, sînt puși în mod forțat în relații spațiale intime...).

Distanța personală este distanța relațiilor interpersonale, informale, distanța care separă în mod obișnuit doi oameni care comunică între ei :

— faza apropiată (45—75 cm) este cea a relațiilor interpersonale ;

— faza depărtată (75—120 cm) semnifică limita dominantei fizice în sens real ; este distanța la care se poartă discuții pe teme cu implicații personale, distanța confesiunilor etc.

Distanța socială este acea distanță în care detaliile feței nu se mai văd, iar corpurile nu se mai pot atinge. Conversația purtată poate fi interceptată și de alții :

— faza apropiată (120—210 cm) este distanța relațiilor interpersonale formale (colegi de birou, oameni invitați la petrecere unde sînt conversații superficiale etc.) ;

— faza depărtată (210—360 cm) are caracter formal mai pronunțat (clientela magazinelor, pacienții la medici etc.).

Un aspect proxemic al distanței sociale este că ea poate separa și izola oamenii (lucrul colegilor de birou fără a se deranja reciproc, distanța dintre oameni cînd se odihnesc etc.).

Distanța publică prezintă următoarele caracteristici ale fazelor :

— faza apropiată (360—750 cm) este distanța în care se alege cu grijă vocabularul, se controlează gramatica și sintaxa, se adoptă un stil gestic formal și convențional ;

— faza depărtată ($\geqslant$750 cm) este distanța care se menține în jurul unor figuri publice importante, la care comunicarea se realizează în manieră gestică și postulară, la care cuvintele sînt rostite clar și răspicat.

Distanțele intimă și personală sînt de regulă componente ale spațiilor private, pe cînd cele sociale și publice fac parte din categoria spațiilor colective. Predominarea spațiilor rezultate numai din distanțele sociale și publice ale spațiului informal, generează de obicei, dominarea caracterului simbolic, solemn, memorialistic etc. al unui ansamblu public, solicitat de o anumită categorie de oameni și în anumite ocazii. Or, pentru ca spațiul public să devină polarizator este necesară participarea tuturor celor patru tipuri de distanțe caracteristice spațiului informal, avînd ca scop final, satisfacerea celor mai diferite categorii de solicitatori.

Cunoașterea caracteristicilor spațiului informal poate fi utilă proiectanților pentru rezolvarea unor elemente spațiale concrete ale centrelor civice, cum ar fi :

— conceperea și dimensionarea pieței civice sau a altor spații libere, potrivit funcțiilor ce urmează să le îndeplinească (funcția social-educativă, funcția ideologică și simbolică, funcția materială etc.) ;

— proporționarea corectă a raporturilor spațiale ce trebuie să existe în fața obiectelor memorialistice sau simbolice (monumente, statui, plăci comemorative etc.) ;

— amenajarea variantelor de compartimentare și utilizare a unor săli mari (săli polivalente, foaeire etc.) ;

— mobilarea sub aspect proxemic a unor săli de club, birouri, săli de lectură etc. ;

— conceperea mobilării urbane a centrelor civice mici pe considerente proxemice ale spațiului informal (locuri de ședere, amplasarea scaunelor pe terasă și în piață etc.).

Scanned with CamScanner

8.3. COMPONENTELE FIZICE ALE CENTRELOR CIVICE

Am studiat pînă acum, sub diferite forme teoretice, modul în care se manifestă relaţia dintre persoane şi ambientul lor fizic (psihotopologic, proxemic etc.) avînd ca scop final realizarea unui ambient social. În cele ce urmează vom analiza posibilităţile de compunere a ambianţei fizice (geografice şi constructive) din centrele civice ale localităţilor mici, în aşa fel, încît relaţia P — A să se poată manifesta cu maximă eficienţă (socială, funcţională şi estetică).

Compoziţia arhitectural-structurală a centrelor civice de oraşe mici, trebuie să se înscrie în parametrii funcţionali şi estetici ai structurii oraşului şi spaţiului său colectiv.

Centru civic de oraş mic poate avea de regulă următoarele componente (fig. 139) :

Spaţii libere, fără construcţii amenajate pentru diferite activităţi în aer liber :

— piaţa principală a oraşului în care se desfăşoară diferite manifestări ca mitinguri, ceremonii, relaxare, jocuri, distracţii etc. în jurul sau în interiorul căreia se amplasează principalele clădiri social-culturale ale oraşului ;

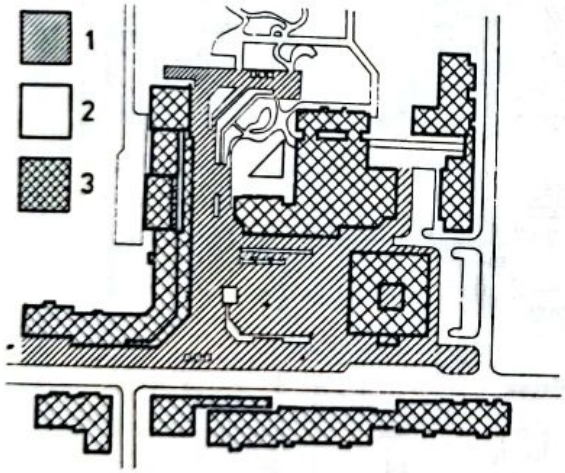

Fig. 139. Componentele spaţiului fizic:
1 — spaţiu liber; 2 — spaţiu verde; 3 — spaţiu construit.

— una-trei pieţe de diferite grade de importanţă şi mărime, legate între ele ;

— piaţa comercială sau străzile comerciale în jurul cărora se dispun amenajări pentru comerţ şi servicii pentru populaţie, unele amenajări cultural-educative (club, muzeu, clădiri pentru învăţămînt), precum şi, adiacent, amenajări pentru comerţ sezonier sau tîrg ;

— alei pietonale sau chiar bulevarde, care să facă legătura cu zonele rezidenţiale sau punctele nodale importante ale spaţiului colectiv ; în unele categorii de oraşe (peste 20 000 de locuitori sau cele cu caracter turistic) se poate amenaja chiar un sistem de străzi centrale.

Spaţii verzi, care pot fi concepute sub formă de :

— partere de verdeaţă, în interiorul pieţei, de-a lungul trotoarelor sau a axului străzilor principale ;

— scuaruri, cuprinse între cîteva străzi sau în interiorul pieţei civice ;

— grădină sau grădini publice, înţelegînd prin aceasta grădina care aparţine unui edificiu public (de exemplu club, casă de cultură etc.) ;

— bulevarde cu masive de verdeaţă de-a lungul lor ;

— porţiuni de parc ce pătrund în zona centrului civic ;

— alte tipuri de spaţii verzi din jurul centrului civic sau al zonei centrale (9.2).

Spaţii construite, care împreună cu spaţiile libere (piaţă, stradă, spaţii verzi) reprezintă elementele fizice cu care se realizează compoziţia arhitecturală a spaţiului public.

În condiţiile unui oraş mic, în care înălţimea clădirilor social-culturale este de 2—3 niveluri, dispuse pe un teritoriu relativ vast, unul dintre cele mai importante principii este acela al rezolvării compoziţiei centrului civic la nivel urbanistic, prin integrarea lui sub toate aspectele în structura geografică şi planimetrică a oraşului, în scara arhitecturală a acestuia. În acest caz se recomandă amplasarea densă a clădirilor prin comasarea activităţilor, ceeace va contribui la rezolvarea spaţialităţii diferitelor pieţe şi la accentuarea contrastului dintre elementele spaţiului colectiv (zona rezidenţială, circulaţii, noduri arhitecturale etc.).

Tratarea arhitectural-funcţională a spaţiilor construite într-un centru civic mic, poate fi făcută prin gruparea construcţiilor în următoarele sisteme :

— sisteme pavilionare — avînd toate clădirile monofuncţionale, cooperarea făcîndu-se prin utilizarea în comun a terenurilor libere adiacente ;

— sisteme semipavilionare — denumite astfel cînd în cadrul ansamblului este o clădire care cuprinde cîteva activităţi comasate dintr-o singură grupă funcţională, iar restul sînt clădiri monofuncţionale ;

— sisteme semicomasate — sînt caracteristice ansamblurilor realizate din cîteva clădiri care cu-

Scanned with CamScanner

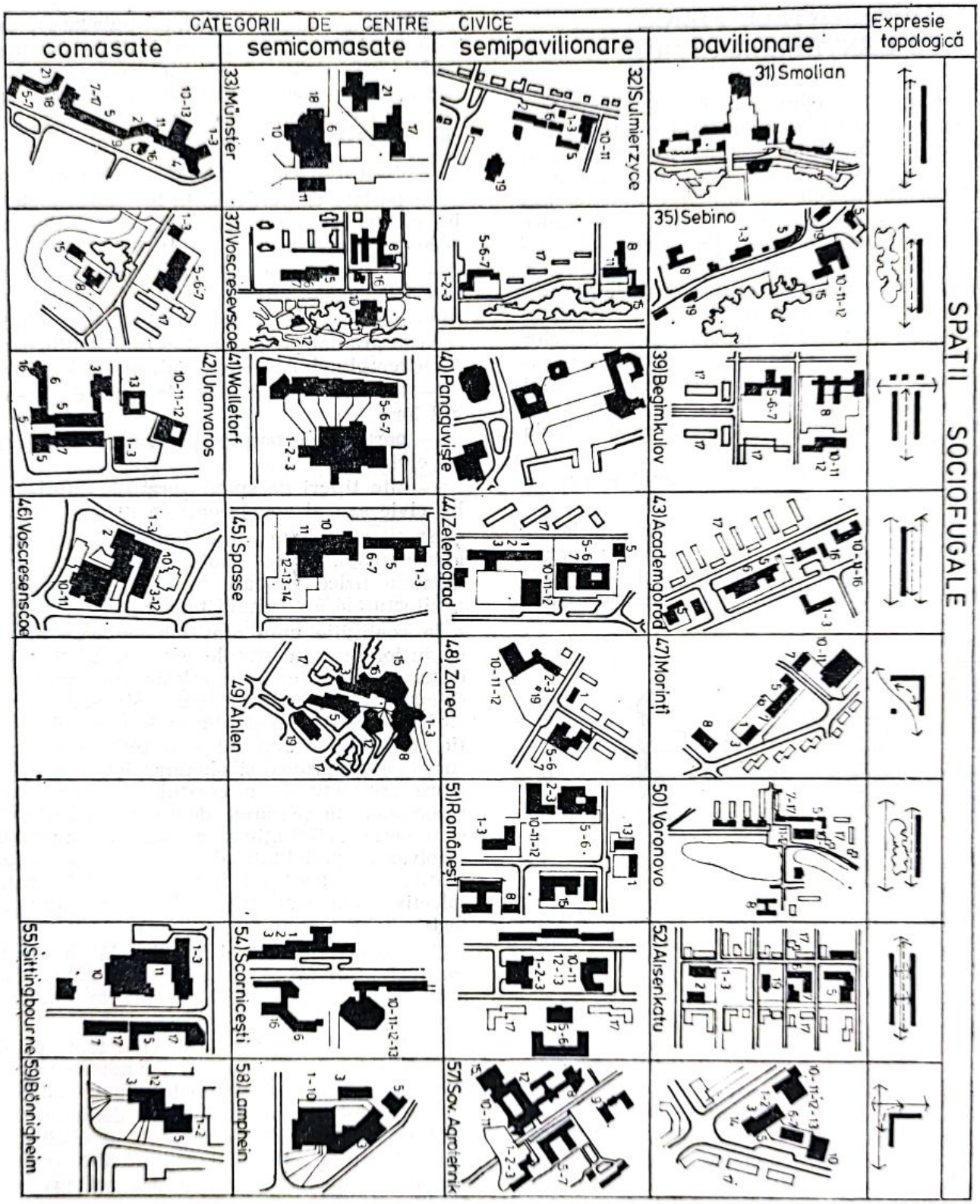

Fig. 140. Tabel sinoptic de categorii și

1 — primărie; *2* — poștă; *3* — birouri, bancă, poliție (miliție); *4* — casă de căsătorii; *5* — comerț; *6* — restaurant; *7* — servicii; *14* — sală de ședință; *15* — sală de sport, bazin de înot; *16* — hotel; *17* — locuințe; *18* — locuințe și amenajări

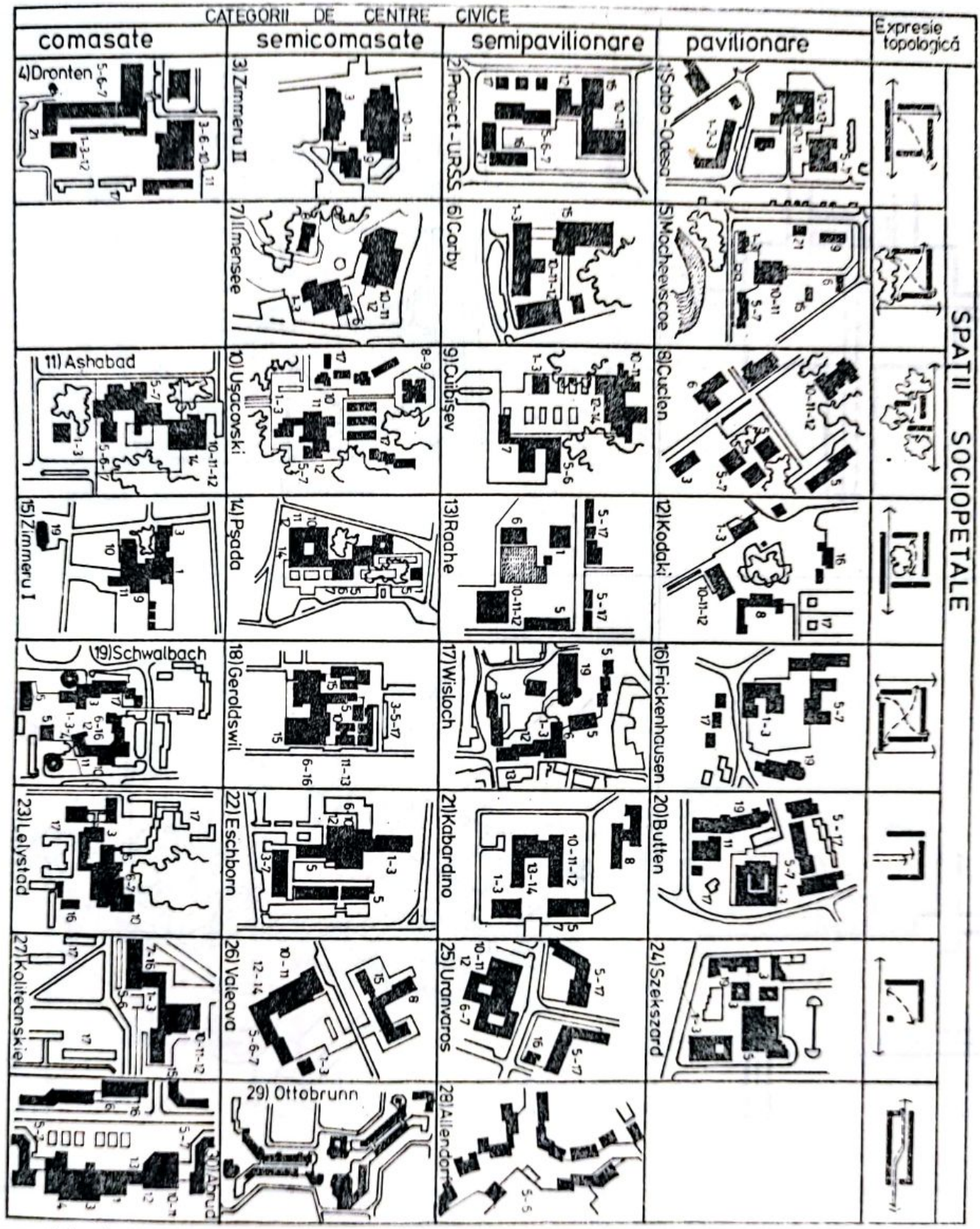

expresii topologice de centre civice:

8 — școală; *9* — grădiniță; *10* — sală de spectacole, sală polivalentă; *11* — club, club pentru tineret; *12* — bibliotecă; *13* — expoziție; pentru bătrîni; *19* — monument de arhitectură; *20* — gospodărie obștească; *21* — asistență sanitară.

Scanned with CamScanner

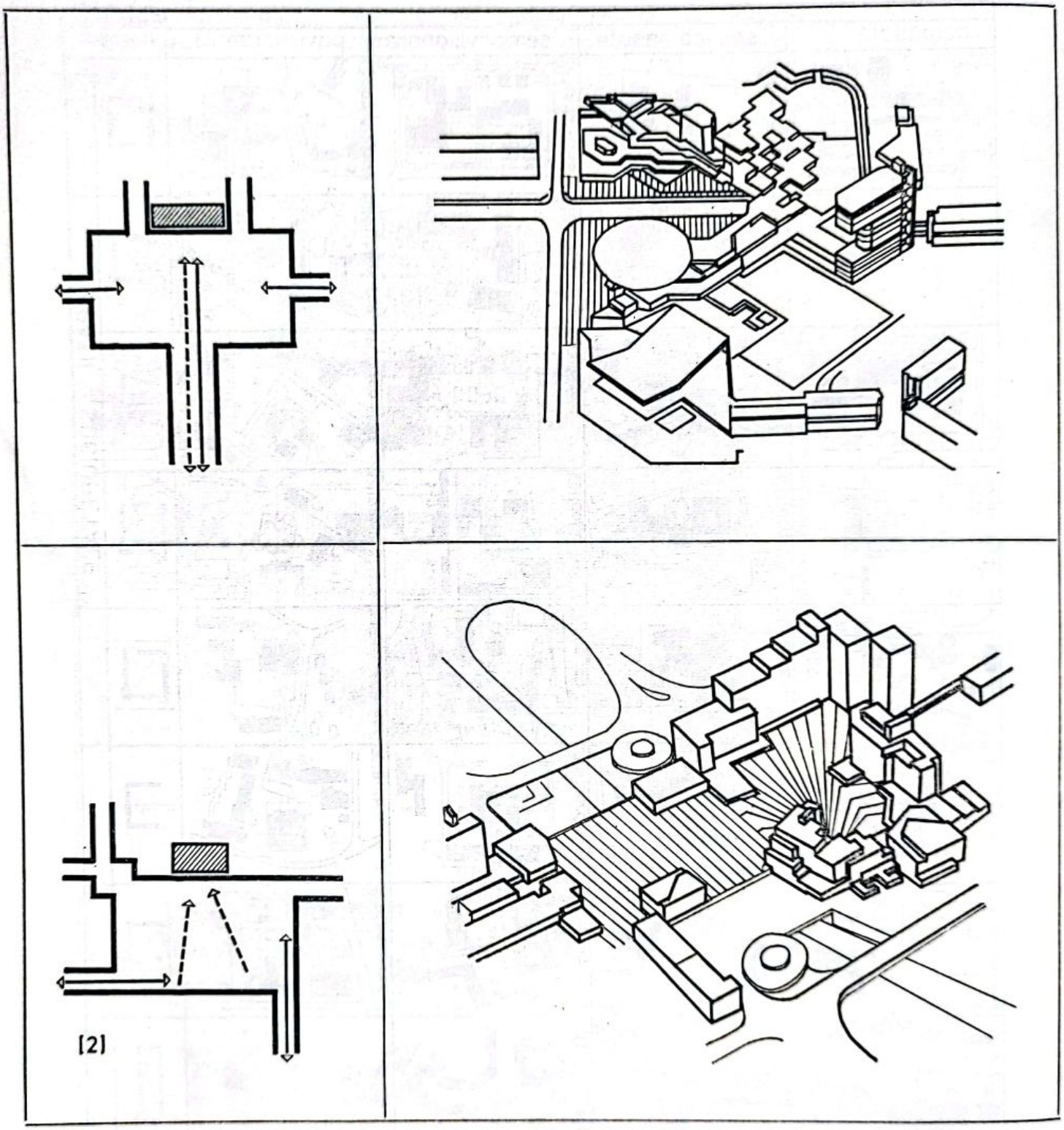

Fig. 141. Tipuri de ansambluri publice europene,
1 — școala franceză — centru din Saint-Quentin-en-Yvelines; *2* — școala germană — centru din Schwalbach/Taunus; *3* — școala contemporane, influențate

Scanned with CamScanner

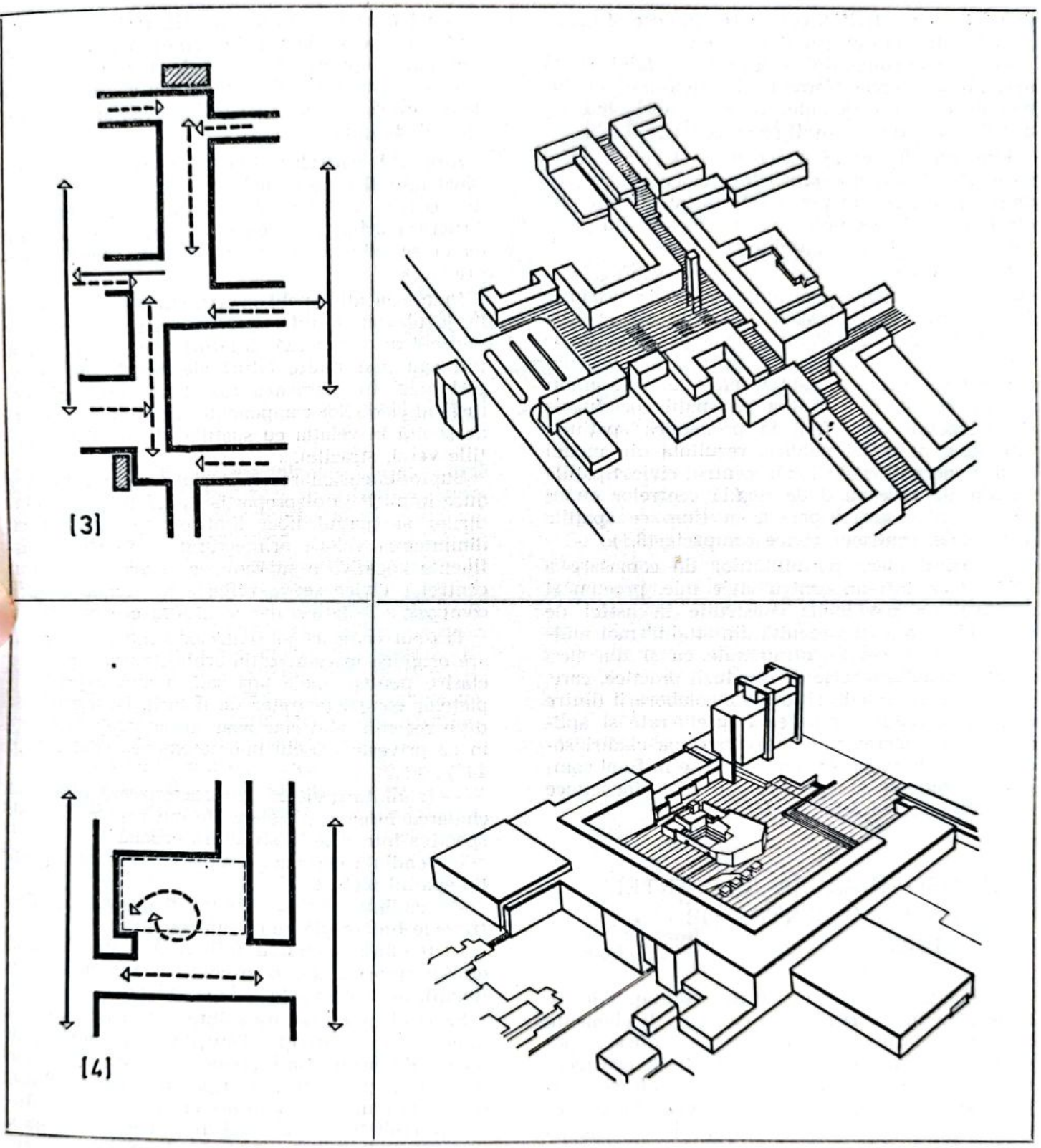

structurate din punct de vedere al spațialității istorice:
engleză — centrul orașului Stevenage; *4* — școala olandeză — centrul socio-cultural din Lelystad. (Exemplele prezentate sînt de structurile istorice).

Scanned with CamScanner

prind fiecare activități comasate din aceeași grupă funcțională sau din grupe diferite ;

— sisteme comasate — definind în felul acesta ansamblurile civice formate din una-două clădiri monobloc sau articulate, fiecare cuprinzînd un număr mare de activități ce se comasează.

Exemple de centre civice mici și relativ mici sistematizate după expresii topologice și categorii de centre civice sînt prezentate în tabelul sinoptic din figura 140, exemple ce sînt selectate din practica internațională și autohtonă.

Ideea grupării sociopetale sau sociofugale a obiectelor de arhitectură dintr-un spațiu urban, a fost inspirată de grupările rezultate din spațiile semifixe, întrucît efectul psihologic generat de acestea este similar, fiind însă realizat din elemente fixe, permanentizat și mărit la scara ambientului social. Clasificarea pe spații sociofugale și sociopetale se referă la proxemica spațiului intradosat al pieței publice, rezultată din modul de dispunere al clădirilor în centrul civic. Spațiile sociofugale corespund de regulă centrelor civice de tip liniar sau dispersat, în timp ce spațiile sociopetale, centrelor civice compacte (8.1).

Urmărind ideea posibilităților de comasare a activităților într-un centru civic mic, precum și numărul de pavilioane construite în astfel de ansambluri, așa cum rezultă din studiul mai multor centre civice din străinătate ca și din țara noastră, rezultă o serie de concluzii practice, care, pe baza unei organizări logice a colaborării dintre diferite activități, ar putea fi prelucrate și aplicate la conceperea unor noi tipuri de clădiri social-culturale comasate, realizîndu-se în final compoziții originale și specifice ale centrelor civice mici din țara noastră.

8.4. ORGANIZAREA AMBIANȚEI FIZICE A CENTRELOR CIVICE

Ambianța centrelor civice de localități mici se bazează pe îmbinarea a două categorii de elemente fizice : naturale, respectiv cele geografice, topografice și climaterice pe de-o parte și construcțiile ce cuprind activități social-culturale și locuințe, pe de altă parte. Asocierea celor două categorii de elemente fizice, cărora li se adaugă activitatea solicitatorilor, a dus la organizarea spațialității ansamblurilor publice centrale în următoarele variante de sisteme de centre civice : compacte, cu structură diversificată și ramificate.

Rezolvarea oricărula din cele trei sisteme de centre civice se face prin raportarea dintre elemente fizice preexistente și netransformabile (geografice, topografice și climaterice) și cele estetice de natură conceptuală (clădiri, amenajări, drumuri etc.) ale sitului.

Sistemul centrelor civice compacte, cu fronturi construite deschise, închise sau semiînchise față de accesul principal este caracteristic pentru o structură urbană închegată, dar și unor categorii de orașe mici, care au un anumit specific geografic.

Piața sau alte spații pentru circulația pietonală, în jurul sau în interiorul cărora se construiește perimetral, formează fronturi închise pe două, trei sau mai multe laturi ale pieței sau aleilor pietonale. În asemenea cazuri, aspectul arhitectural al clădirilor componente capătă o importanță deosebită în relația cu spațiile libere (piața, spațiile verzi, străzile).

Supradimensionarea teritoriului centrelor civice duce implicit la disproporția dintre înălțimea clădirilor și spațiul liber limitrof, concomitent cu diminuarea valorii arhitecturale a fațadelor. Influența negativă a supradimensionării teritoriului centrelor civice se va reflecta nu numai asupra compoziției estetice, dar și asupra economicității.

Traseul compact al centrelor contemporane își are originea în compoziția arhitecturală a pieților clasice pentru unele țări sau, o altă expresie a pieților compacte (rețea de dotări), își are o tradiție recentă. Mai clar apar următoarele tendințe în ce privește traseul unor asemenea centre (fig. 141) :

— tendința franceză se caracterizează prin deschiderea largă a pieților, oferind capete de perspectivă integrate în structura urbană ;

— tendința germană închide cît mai mult posibil spațiul pieței ;

— tendința engleză elimină piața și valorifică traseele liniare (de regulă, pietonalul) ;

— tendința olandeză utilizează piața deschisă de tip francez, dar o orientează spre un spațiu liniștit, nu spre o arteră de circulație.

Se înțelege că fiecare soluție este caracteristică unei anumite situații. Totuși valorificarea unui obiect de arhitectură poate fi făcută mai bine într-un spațiu închis, de tipul pieților germane, care oferă un spațiu informal controlabil, datorită posibilităților mai mari de a stabili o anumită distanță psihologică ; în schimb piețele de tip francez prezintă alte calități, legate de emergența pieților publice sau a unor monumente de arhitectură în structura urbană. Pe de altă parte,

Scanned with CamScanner

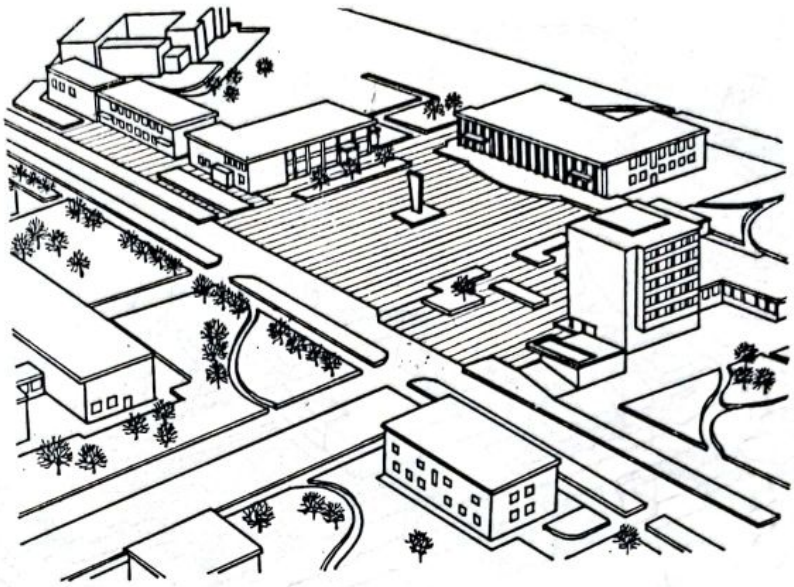

Fig. 142. Piață cu dotări amplasate perimetral.

centrele de tip englez sau olandez, se preocupă mai mult de protecția fizică și psihică a oamenilor față de circulația motorizată, decît de valorificarea spațială a centrelor.

În țările din estul Europei, tendința este în momentul de față de a realiza piețe de adunări, în jurul cărora se amplasează dotările (fig. 142). Trebuie arătat însă că țările din această parte a Europei nu au încă un model caracteristic de centre civice, care să le confere calități de particularizare. Căutările în acest domeniu continuă, dat fiind faptul că în aceste țări se desfășoară în prezent un vast proces de urbanizare.

Referindu-ne la centrele civice mici ce urmează a se proiecta în România, structura compactă cu sau fără piață civică este indicată în special pentru rezolvarea spațiilor publice din zonele cu o climă caldă și fără peisaj elevat (zonele de cîmpie), piețe ce ar putea fi capabile să formeze umbră și să creeze un microclimat pentru interiorul ambianței civice, ca de altfel să pună în valoare și o anumită plastică arhitecturală.

Sistemul centrelor civice cu structură diversificată (sau insulară) este recomandabil pentru zonele cu condiții naturale și climaterice favorabile și un peisaj atrăgător. În acest caz vor fi create condiții pentru întrepătrunderea naturii și arhitecturii.

Toate volumele și amenajările arhitecturale vor fi dispuse liber, în funcție de condițiile topografice și de peisaj, putînd fi percepute din diferite părți, spațiul pieței civice deschizîndu-se la maximum către natură (parc, masiv de verdeață, munți, cheiuri etc.). Se recomandă, de asemenea, utilizarea perspectivei directe pentru a realiza conexiuni spațiale între diferite părți ale compoziției (de exemplu clădiri + peisaj).

Se pot distinge trei tipuri de centre civice rezultate din integrarea arhitecturii cu condițiile topografice și cele peisagere :

— *insulare,* prin realizarea compozițiilor pe înălțimi, pe culmea dealului, în mijlocul unui masiv de verdeață etc. (fig. 143).

— *terasate,* paralele sau perpendiculare pe linia de cea mai mare pantă, dezvoltîndu-se o compoziție panoramică (pe panta unui deal, în valea unui rîu etc.) (fig. 144) ;

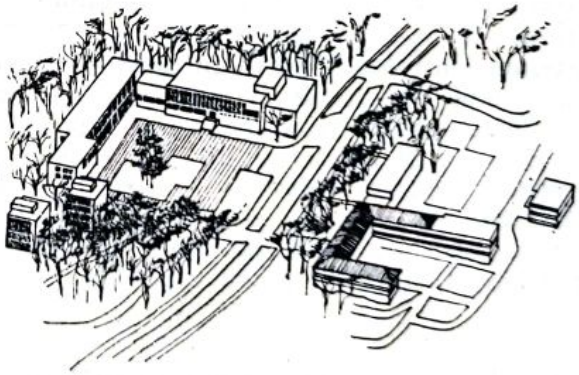

Fig. 143. Centrul civic al localității Valeava.

— *treptizate,* utilizate în cazuri mai rare, în condițiile unui relief accidentat (înțelegîndu-se prin treptizare, un raport de cel mult 1/2 între suprafețele platformelor) ;

În toate cele trei cazuri, construcțiile vor fi amplasate liber, legate direct de natură sau legate

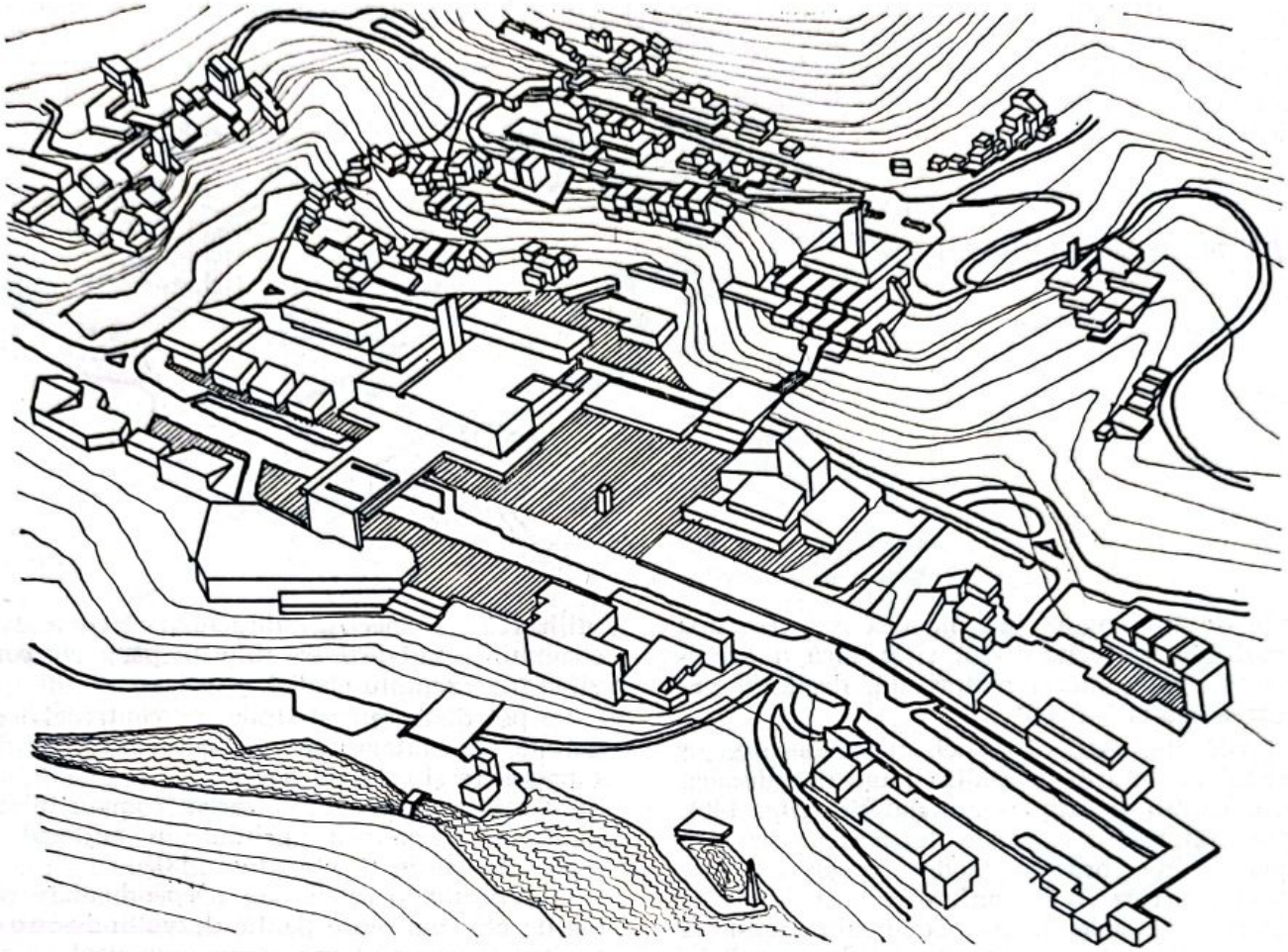

Figl 144. Centrul orașului Smolian (plan fig. 154).

de fronturile clădirilor de locuit, orientate spre peisaj.

Sistemul centrelor civice ramificate se realizează fie la nivelul unei localități, în care caz relațiile vor fi între centrele din structura ierarhică de centre de servicii ale localității, legate între ele prin străzi sau alei pietonale (centru principal, microcentre etc.), fie la nivelul zonei centrale, cînd poate apărea situația extinderii centrului recent construit, sau a unui centru istoric.

8.5. ORGANIZAREA CADRULUI CONSTRUIT

Toate considerentele de ordin general privind abordarea compoziției centrelor civice de dimensiuni mici au dus la conturarea unor tipuri de organizare a dotărilor în cadrul centrelor, tipuri rezultate din practica curentă (fig. 145).

Tipurile tradiționale de centre civice contemporane, valoroase din punct de vedere al cadrului construit sînt următoarele :

— tip buzunar, construite de cele mai multe ori pe trei laturi, a patra putînd fi de cealaltă parte a unei artere de acces ; variantele posibile rezultă din concepția privind modul de funcționare a dotărilor și de orientare a pieței civice. Vor rezulta ansambluri compuse, utilizînd clădiri pavilionare sau comasate.

— transversale — amplasate între o arteră principală și una secundară paralelă ;

— liniare — dezvoltate de-a lungul străzii principale ;

— la intersecția a două sau mai multe artere de circulație (la răspîntie), generînd și un ansamblu de dotări amplasate perimetral.

Numărul acestor tipuri se amplifică dacă în centrul civic intervin suplimentar una-două artere de circulație.

Scanned with CamScanner

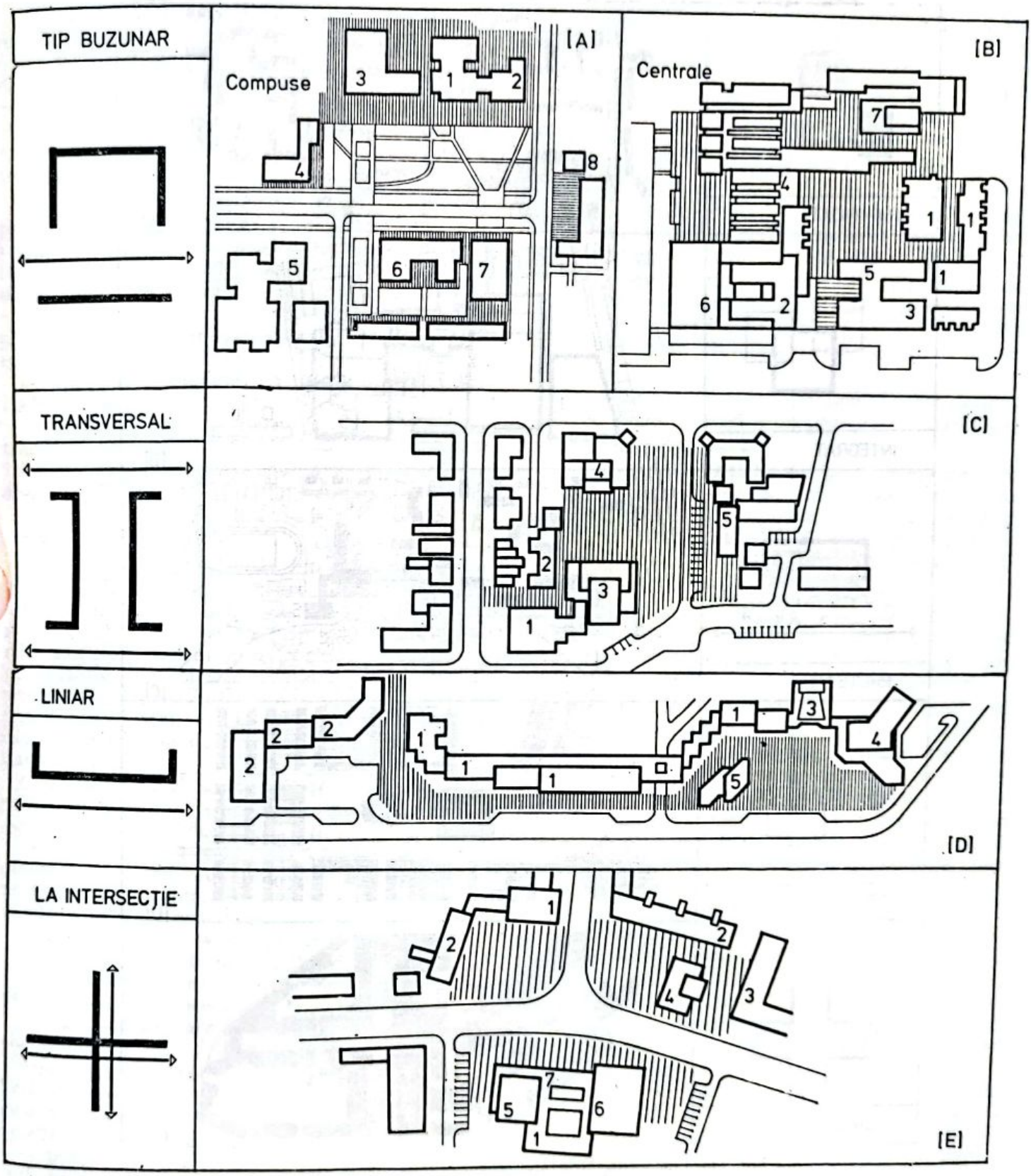

Fig. 145. Tipuri tradiționale de centre civice:

A — centrul civic din Românești (R.S.S. Moldovenească): *1* — comerț; *2* — servicii; *3* — casa de cultură; *4* — administrație; *5* — școală; *6* — complex sportiv; *7* — casa pionierilor; *B* — centrul civic din Geroldswill: *1* — comerț cu locuințe la etaj; *2* — hotel + restaurant; *3* — clădire multifuncțională; *4* — sală de spectacole; *5* — birouri; *6* — piscină; *7* — poliție; *C* — centrul civic din Vatra Dornei: *1* — comerț; *2* — servicii; *3* — casa de cultură; *4* — primărie; *5* — hotel + restaurant; *D* — centru civic din România: *1* — comerț + locuințe la etaj; *2* — servicii + locuințe la etaj; *3* — casă de cultură; *4* — primărie; *5* — hotel + restaurant; *E* — centrul civic din Uranvaros: *1* — comerț; *2* — locuințe + servicii; *3* — locuințe + dispensar; *4* — hotel + restaurant; *5* — casa de cultură; *6* — cinematograf; *7* — cofetărie.

Scanned with CamScanner

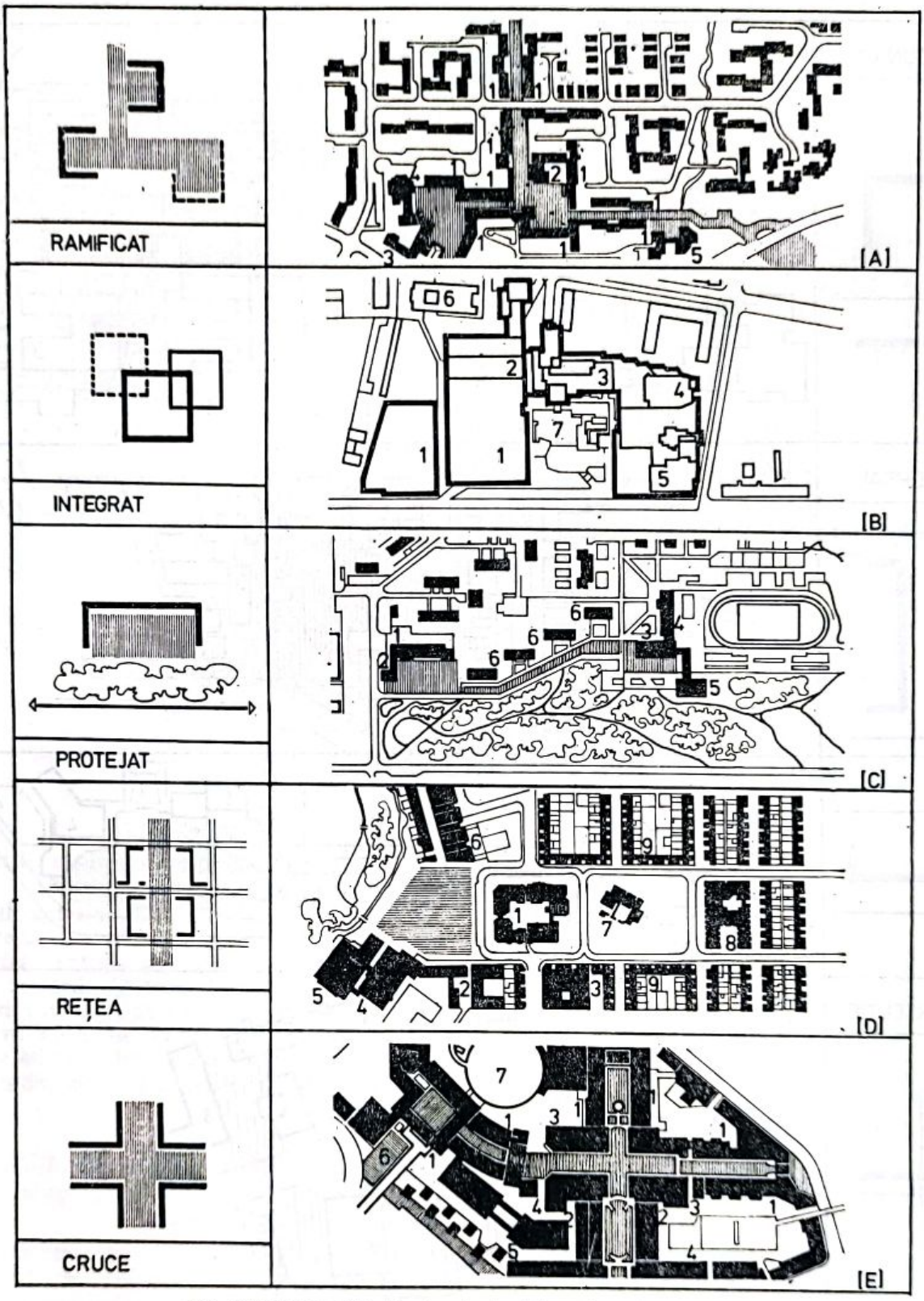

Fig. 146. Compoziții structural-urbanistice de centre civice::

A — centrul civic al localității Sarmisegetusa: *1* — comerț și servicii și locuințe la etaj; *2* — cofetărie; *3* — casa de cultură; *4* — primărie; *5* — hotel + restaurant; *B* — centru civic din Erlangen: *1* — comerț; *2* — garaje; *3* — primărie; *4* — sală polivalentă; *5* — hotel + restaurant; *6* — poliție; *7* — piața primăriei; *C* — centrul civic din Golovinca: *1* — centru comercial; *2* — primărie; *3* — casă de cultură; *4* — școală; *5* — sală de sport; *D* — centrul orașului Stukebrok: *1* — primărie; *2* — poștă; *3* — casă de comerț; *4* — piscină; *5* — sală de sport; *6* — școală; *7* — grădiniță; *8* — hotel + restaurant; *9* — comerț cu locuințe la etaj; *E* — centrul civic din Coventry: *1* — dotări comerciale; *2* — magazine cu locuințe și birouri la etaj; *3* — magazin universal; *4* — hotel cu magazin și restaurant; *5* — clădiri administrative; *6* — alei pietonale; *7* — piață și parcaje.

Scanned with CamScanner

Tipurilor tradiționale prezentate, care sînt recomandabile să fie aplicate de cele mai multe ori unor localități noi sau masiv restructurate — deci cu un teren ideal pentru conceperea unor centre cu o configurație clară — li se pot adăuga altele, rezultate din condiții specifice locale și din care rezultă noi categorii de compoziții ale centrelor civice.

Compoziții structural-urbanistice izvorîte din participarea centrelor civice la rezolvarea unor probleme complexe ale sistematizării localităților. Din acest punct de vedere se disting următoarele tipuri principale de centre civice (fig. 146) :

— ramificate, rezultate din extinderea unor piețe deja existente (centre cu caracter istoric sau centre de dată recentă) ;

— integrate, realizate cu ajutorul clădirilor vechi existente ;

— protejate, împotriva nocivităților sau a unui transport intens ;

— în rețea, ca o consecință a desfășurării lor de-a lungul cîtorva străzi din centrul localității ;

— în cruce, apărute din încrucișarea acceselor pietonale și a clădirilor.

Compozițiile rezultate din integrarea centrelor civice cu elemente naturale presupune ca studiul arhitecturii centrelor civice de localități mici (rurale sau urbane) să înceapă prin aprecierea factorilor estetici ai sitului și ai localității, urmînd ca proiectantul să realizeze o unitate conceptuală armonioasă, să găsească o asemenea relație între sistematizare, arhitectură, peisaj și factorii climatici, încît ea să ducă la rezolvări optime ale ambianței.

Condițiile naturale și elementele construite concură la organizarea peisagistă și spațială a compoziției centrelor civice (fig. 147).

Metoda aprecierii peisagiste a unui ansamblu public presupune cunoașterea caracteristicilor teritoriale ale localităților, prin inventarierea elementelor naturale specifice :

— peisajul (situl) estetic exterior ;

— pădurea sau alte masive de vegetație ;

— priveliști interesante din interiorul localității (perspective ale peisajului) ;

— moicrosituri caracteristice (cotloane, depresiuni, maluri etc.).

Amenajările de spații verzi din interiorul localității, atît cele existente cît și cele proiectate, grupate într-un singur sistem, se pot clasifica după importanța lor funcțională, avînd o utilizare :

— publică (entități ale structurii urbane), parcuri, grădini publice, scuaruri, bulevarde și alte tipuri de spații verzi ;

— organică (spații complementare ale dotărilor), spații verzi în amenajările de locuințe, cele aferente clădirilor publice (amenajări pentru copii și pentru sănătate etc.), teritoriul zonei de producție (sau a altor unități ale complexelor de producție) ;

— specială (grădini și livezi, fîșii sanitare și de protecție etc.).

Din practica unor țări socialiste au rezultat unele recomandări privind dotarea cu spații verzi, în funcție de mărimea localității :

— în localitățile de 500—1 000 de locuitori, deci localități rurale foarte mici, masivul verde poate fi un scuar, grădină decorativă sau parc de plimbare, aferente clubului, școlii sau centrului comercial ;

— pentru o populație de 1 000—5 000 de locuitori se poate prevedea un parc cu amenajări pentru copii, sport etc. ;

— pentru localitățile cu peste 5 000 de locuitori este necesar un parc multifuncțional, grădini între locuințe, centru comunal, scuar, amenajări sportive, bulevarde, alei. Se pot amenaja de asemenea în cazul zonelor turistice, spații verzi și în afara localității.

Printr-o abilă utilizare a spațiilor verzi și a reliefului este posibil să fie estompat și laconismul clădirilor de locuit tip, în cazul în care acestea nu au o arhitectură specifică atrăgătoare.

Formarea centrelor civice de localități mici poate fi influențată de prezența elementelor naturale, ca factor structural biologic, psihologic, recreativ și plastic. Factorul natural trebuie înțeles ca un complex de elemente naturale care concură la punerea în valoare a unui oraș sau a unei părți a acestuia. El este compus în principal din vegetație (spațiul verde), ape curgătoare, lacuri sau alte oglinzi de apă, priveliști frumoase (spre munți, dealuri, mare etc.). Factorul natural din localitățile de tipul celor care constituie preocuparea de bază a acestei lucrări trebuie pus în valoare acolo unde el există, sau în cazul în care el va îndeplini ulterior și o funcție economică importantă (lacuri de acumulare, zonele de protecție, consolidarea terenurilor degradate etc.). Crearea unor noi spații verzi în astfel de localități nu va fi rentabilă în unele cazuri din lipsa posibilităților economice de întreținere sau a necesității de intervenție în zone deja construite. Elementele naturale fac parte din structura tradițională de tip rural, din care vor proveni orașele mici (grădini individuale, publice etc.). Păstrarea concomi-

Scanned with CamScanner

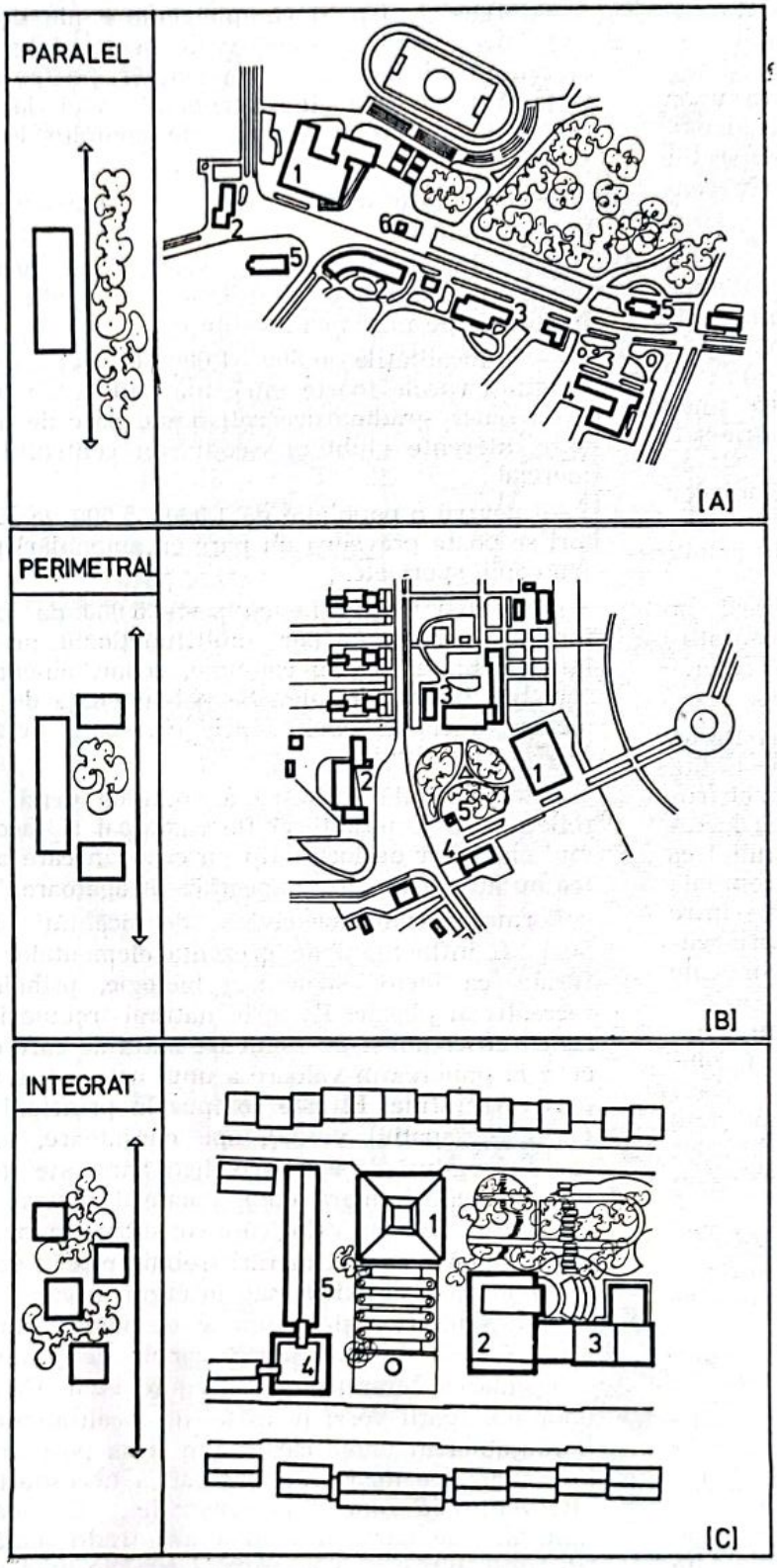

Fig. 147. Poziția cadrului construit față de elementele naturale:

A — centrul civic din Sebino: *1* — casă de cultură și sală de sport; *2* — comerț; *3* — primărie, poștă, birouri; *4* — școală; *5* — monument; *6* — turn; *B* — centrul civic din Kodaki: *1* — club 600 locuri; *2* — hotel + restaurant; *3* — școală 800 elevi; *4* — poștă și servicii; *5* — turn; *C* — studiu de centru civic pentru 10 000 de locuitori: *1* — primărie; *2* — sală polivalentă; *3* — club; *4* — magazin universal; *5* — comerț și servicii cu locuințe la etaj;

Scanned with CamScanner

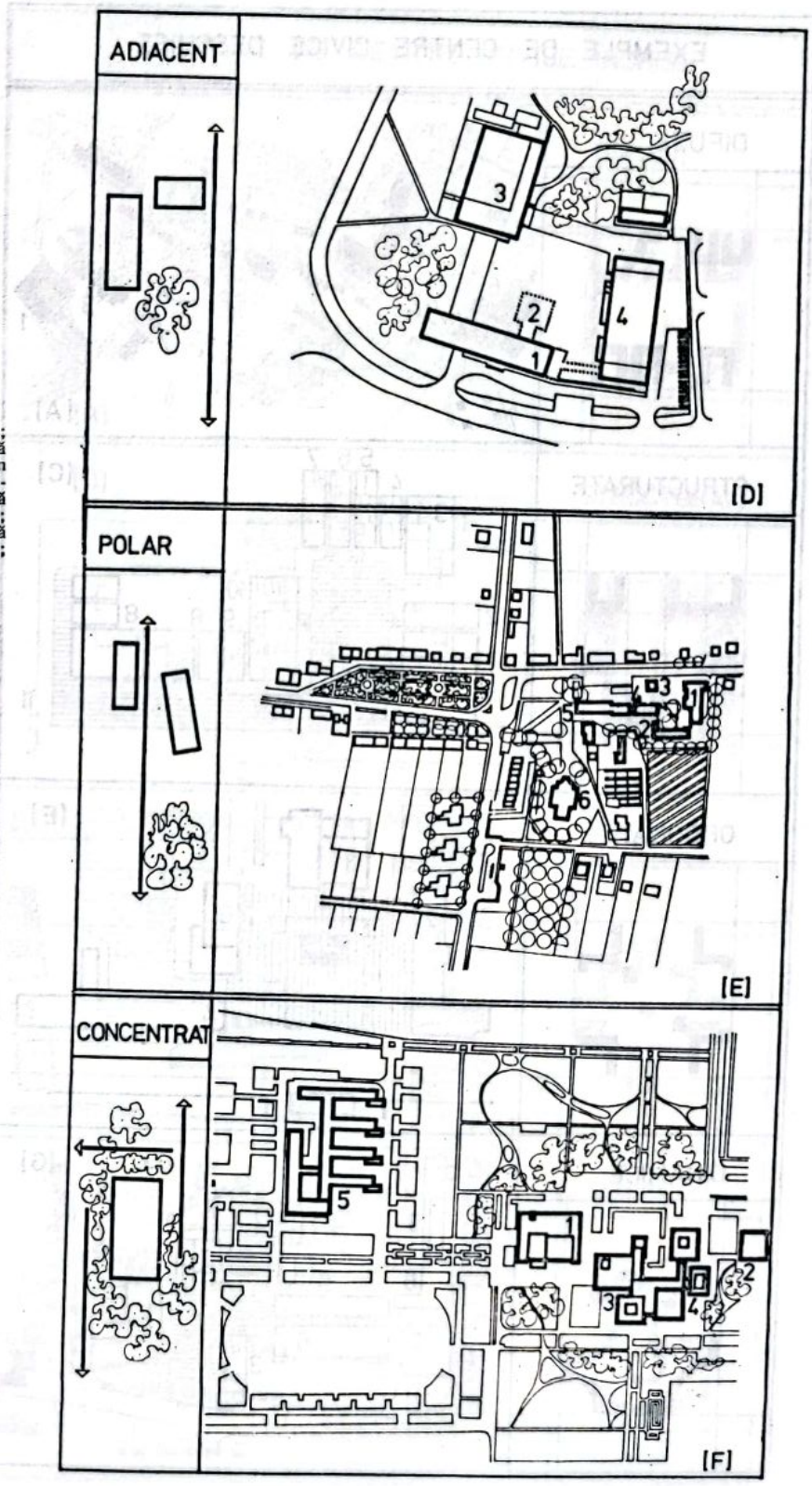

D — centrul civic din Corby: *1* — primărie; *2* — sală de consiliu; *3* — piscină; *4* — sală polivalentă și club; *E* — centrul civic din Sulmierzyce: *1* — casă de cultură; *2* — comerț; *3* — primărie; *4* — restaurant; *5* — poștă și servicii pentru populație; *6* — monument; *F* — centru civic lîngă Aşhabad: *1* — casă de cultură; *2* — administrație; *3* — comerț; *4* — servicii; *5* — școală.

Scanned with CamScanner

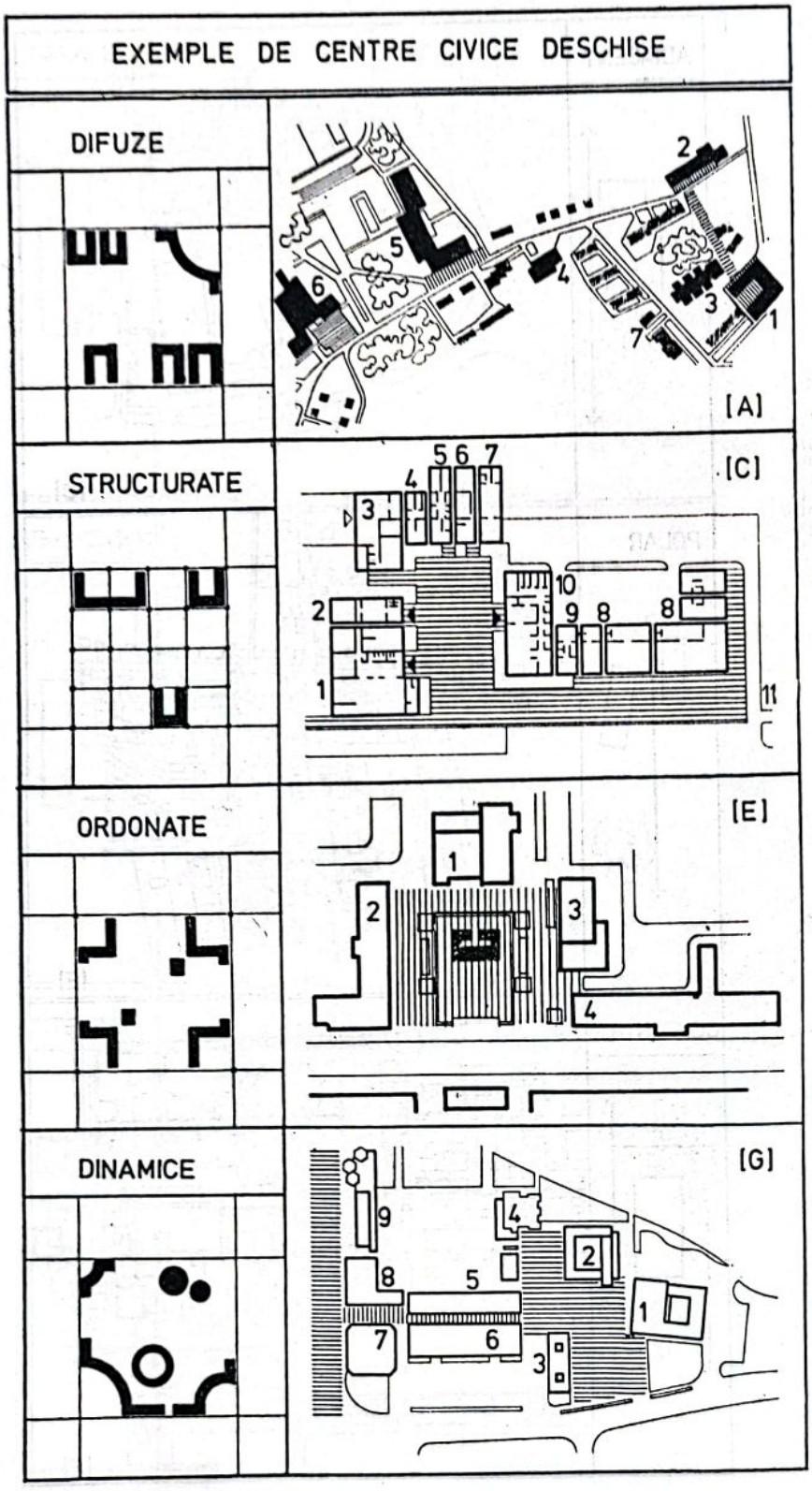

Fig. 148. Categorii de centre de comunicație topologică:

A — Dispunerea dotărilor social-culturale în localitatea Vinii: *1*—administrație; *2*—centru comercial; *3* — grădiniță; *4* — club; *5* — complex sportiv; *6* — complex școlar; *7* — baie comunală; *B* — centrul civic din Liederbach: *1* — primărie; *2* — centru social; *3* — piață; *4*—magazin; *5*—birouri; *6*—școală; *7*—alimentație publică; *C* — centru de localitate mică format din segmente modulate: *1* — casă de cultură; *2* — bibliotecă publică; *3* — pompieri; *4* — intrare locuințe; *5* — baie publică; *6* — spălătorie; *7* — centrală termică; *8* — comerț; *9* — ateliere meșteșugărești; *10* — bufet; *D* — centru comunal din elemente modulare la Salzgitter; *E* — centru civic pentru

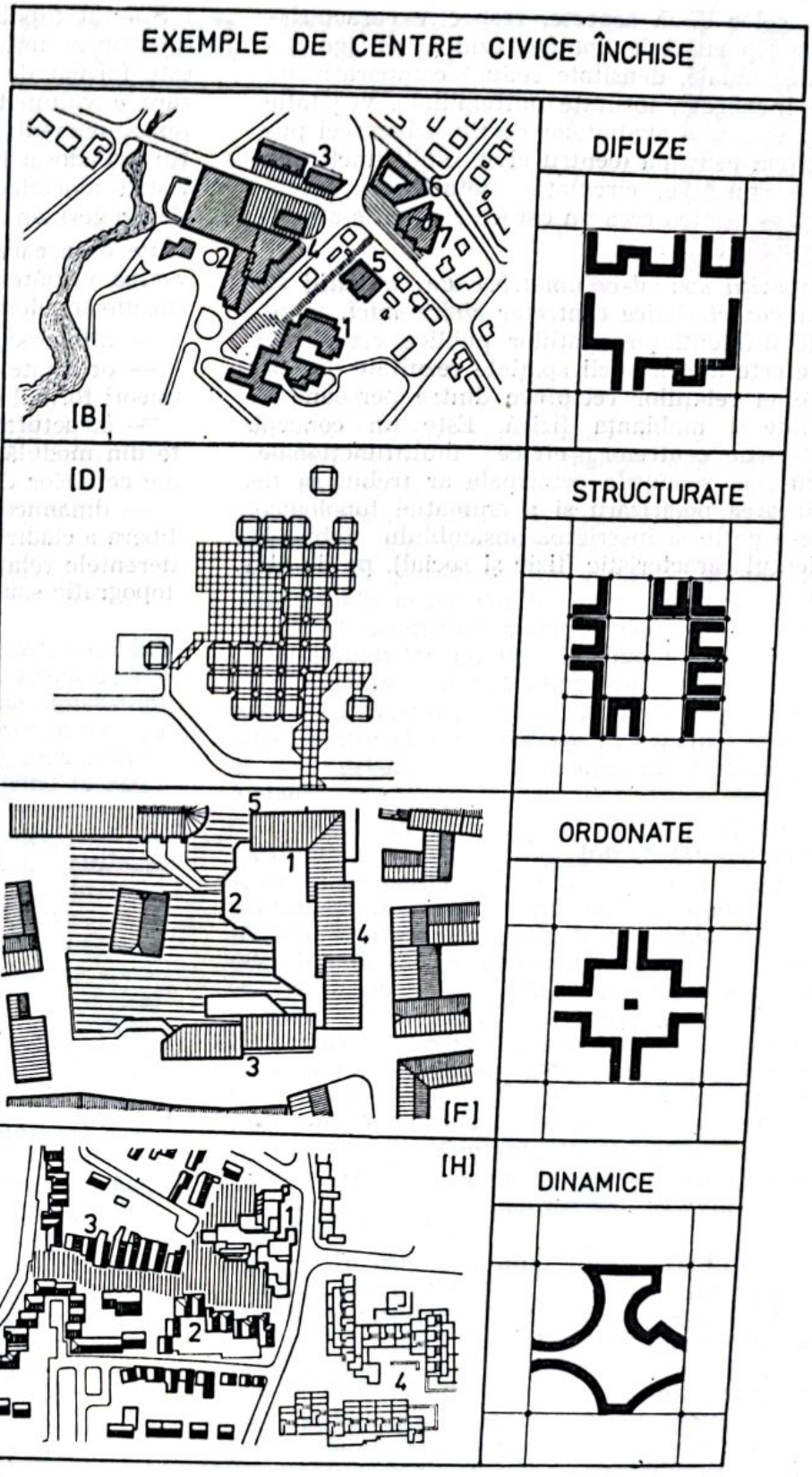

o localitate de 2 000 locuitori: *1* — club și sală de spectacol; *2* — clădire administrativă; *3* — restaurant și cafe-bar; *4* — complex comercial; *F* — centrul civic din Wisloch — variantă: *1* — primărie; *2* — sala primăriei; *3* — birouri pentru întreprinderi; *4* — stradă comercială; *5* — cafe-restaurant; *G* — centrul orașului Ajka: *1* — casă de cultură și bibliotecă; *2* — muzeu; *3* — primărie; *4* — tribunal; *5* — comerț; *6* — servicii; *7* — magazin general; *8* — magazin alimentar; *9* — hotel și restaurant; *H* — centrul civic cu primărie la Rheda: *1* — clădirea polifuncțională a primăriei; *2* — comerț; *3* — locuințe vechi; *4* — locuințe noi.

Scanned with CamScanner

tentă a celor două aspecte, respectiv caracteristicile de tip rural în zonele rezidențiale (gospodării individuale, densitate redusă comparativ cu orașele închegate, locuințe unifamiliale, vegetație în curți etc.) și a atributelor de tip urban, cel puțin în zona centrală (centru civic multifuncțional, locuințe colective, circulație motorizată intensă etc.), vor putea crea un caracter specific al noilor orașe (6.1, 8.3).

Compoziții spațial-volumetrice ale cîmpului topologic caracteristice centrelor civice mici, se referă la diferențierea spațiilor publice vizînd în final efecte ale plasticii spațiale rezultate din interferența relațiilor reciproce dintre persoane în activitate și ambianța fizică. Este un concept caracteristic centrelor civice multifuncționale, pentru care scopurile principale ar trebui să fie echilibrarea polarizării și a animației topologice, pe de-o parte și înscrierea ansamblului public în ambientul caracteristic (fizic și social), pe de altă parte.

Spațiul topologic intradosat, respectiv spațiul interior al unui ansamblu (sau spațiul negativ) este format de o logică funcțională și de organizare a volumetriei și a relațiilor de comunicație dintre oameni. El poate fi de două categorii : spațiu intradosat închis și deschis avînd însă caracteristici morfologice similare (caracteristic piețelor de tip german sau francez).

Pe baza caracteristicilor morfologice se pot remarca următoarele categorii de centre de comunicație topologică (fig. 148) :

— difuze sau formate din pavilioane ;

— ordonate, cele care urmăresc o logică rigidă, uneori formal simbolică ;

— structurate, respectiv cele care sînt construite din modulări ale volumetriei, ale spațiului sau ale celulelor de viață socială cu care se compun ;

— dinamice, avînd o amplasare și o concepție liberă a clădirilor și a formării spațiului, pe considerentele relațiilor cu mediul natural geografic și topografic sau ale altor criterii de ordin științific.

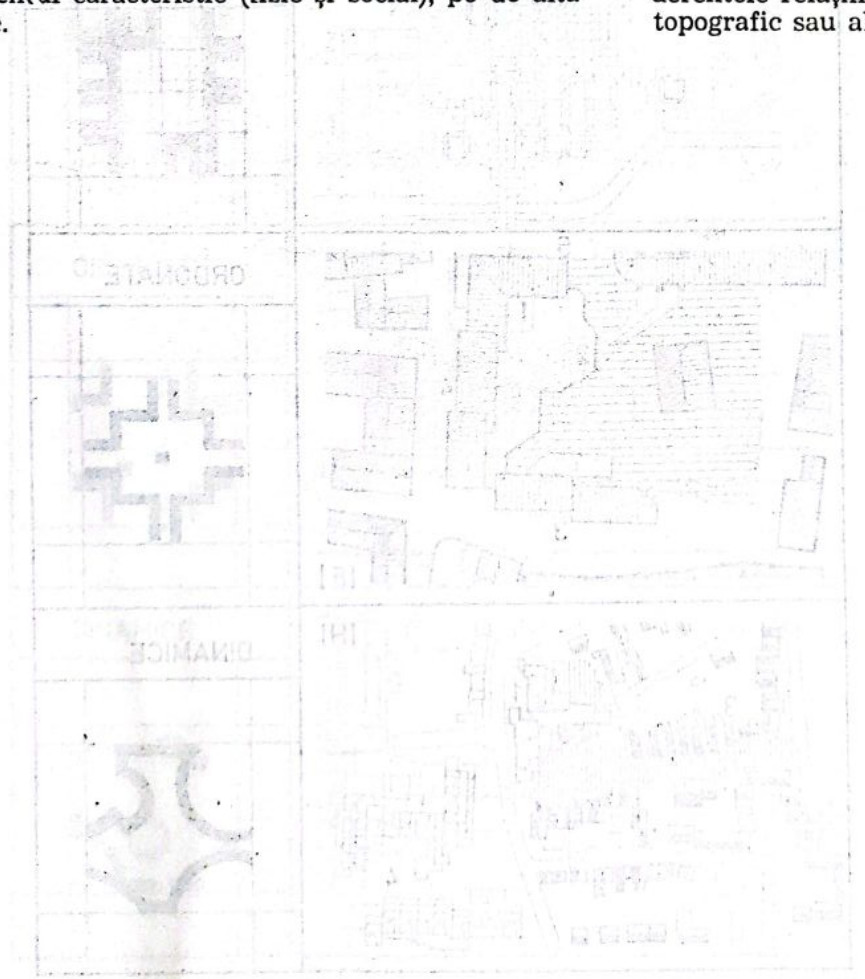

Scanned with CamScanner

9. CARACTERUL REPREZENTATIV AL CENTRELOR CIVICE

9.1. PARTICULARITĂŢI ALE SPAŢIULUI PENTRU MANIFESTĂRI COLECTIVE

Noţiunea de centru civic reprezentativ îmbină două semnificaţii majore ce caracterizează de regulă centralitatea spaţiului colectiv de dimensiuni reduse : în primul rînd în centrul civic trebuie să se realizeze unele acţiuni în numele colectivităţii şi pentru colectivitatea oraşului, relevînd în acest fel posibilităţile latente ale forţei economice şi ale vieţii sociale locale, iar în al doilea rînd, să ilustreze mediul ambiental local cu însuşirile şi imaginile sale caracteristice, rezultînd în final imaginea reprezentativă a centrului civic.

Deşi acţiunile colectivităţii urbane nu au constituit pînă acum un criteriu fundamental de apreciere al valorii reprezentative a centrelor civice, totuşi imaginea reprezentativă avea uneori caracteristici care atestau capacitatea economică şi culturală a unor oraşe. Definiţia centrelor civice rezultată din analiza materialelor Congresului de la Amsterdam din 1966 (1.3) confirmă continuitatea istorică privind tendinţa oamenilor de pretutindeni de a se manifesta în colectivitate, tendinţă evidentă în procesul muncii, în modul de petrecere al timpului liber sau cu alte ocazii. Asupra acestui aspect al vieţii colective studiile contemporane insistă mai mult, întrucît nivelul de trai şi cel cultural sînt în creştere evidentă, iar odată cu acestea şi pretenţiile pentru noi forme de culturalizare, instruire, distracţii, recreere, aprovizionare etc., care la rîndul lor necesită spaţii adecvate.

Modul de rezolvare arhitecturală a spaţiului colectiv se complică odată cu multpilicarea funcţiilor, dar mai ales cînd aceste funcţii sînt grupate laolaltă în centre civice, aşa cum va fi cazul majorităţii centrelor din viitoarele oraşe mici ce se vor construi în ţara noastră. În această situaţie, numai consideraţiile de arhitectură nu vor fi suficiente pentru rezolvarea tuturor problemelor funcţionale şi estetice ale centrelor civice multifuncţionale, ci ele vor trebui completate cu unele concluzii ştiinţifice privind modul de abordare a ansamblurilor publice de viaţă colectivă urbană. Pregătirea estetică pluridisciplinară a arhitecţilor va fi însă o premisă sigură pentru realizarea unor centre civice integrate în funcţiile spaţiului colectiv urban, avînd şi imagini arhitecturale originale.

Manifestările colective, la nivelul localităţii sau localităţilor se desfăşurau iniţial într-un spaţiu liber, neacoperit. Cele din interiorul localităţii, utilizau piaţa din faţa unui edificiu unde se desfăşurau schimburi comerciale (pe lîngă care s-au dezvoltat în special hanurile), ceremonii sau procesiuni (biserica), sau folosea ca spaţiu de adunare pentru comunicări mai importante cu caracter general (primăria, castelul). Cele din exteriorul localităţii aveau un caracter preponderent comercial dar şi de distracţii (tîrgurile) ; piaţa publică avea deci o funcţie socială bine precizată, rezultată din specificul manifestărilor cu caracter colectiv. Formele de manifestare a vieţii colective au generat în timp formele spaţiale corespunzătoare (1.2, 2.8).

Modul în care condiţiile locale au influenţat formarea cadrului pentru muncă, precum şi pentru alte manifestări colective cu caracter cultural şi social deţine însă unele particularităţi teritoriale care derivă din :

— condiţiile geografice şi climatice în care oamenii îşi desfăşoară viaţa şi munca ;

— gradul de dezvoltare al civilizaţiei unei epoci în general şi al diverselor popoare în particular ;

— sensibilitatea estetică a popoarelor etc.

Scanned with CamScanner

9.2. CONFORTUL, SPECIFICUL FUNCȚIONAL ȘI RENTABILITATEA CADRULUI DE VIAȚĂ SOCIALĂ

Conceperea unor centre civice contemporane de dimensiuni reduse, care să reprezinte colectivitatea urbană, nu poate conta numai pe morfologia specifică a spațiului colectiv, structurat pe baza unor invarianți tradiționali (2.8); în final aceștia ar forma doar aspectul aparent al calității plastice structurale a centrelor. Calitatea arhitecturii și sistematizării centrelor civice contemporane, trebuie să se bazeze în primul rînd pe atributele esențiale ale calității vieții urbane, respectiv confortul urban și satisfacerea funcțională a tuturor categoriilor de vîrstă și preocupări umane, cărora li se poate adăuga rentabilitatea cadrului construit.

Atribuțiile acestui tip de spații publice contemporane au fost analizate (1.6, 1.8), rezultînd că un centru de localitate va trebui să reflecte puterea economică, organizatorică, culturală, forța colectivității, sensibilitatea artistică a locuitorilor etc.

În condițiile unui nivel cultural în ascensiune al populației, ceea ce constituie una din caracteristicile importante ale societății socialiste, un centru civic de localitate mică trebuie să ofere condiții pentru satisfacerea diversificată a necesităților materiale și spirituale a tuturor categoriilor de oameni. El va putea fi reprezentativ, în special pentru proprii locuitori, rezolvînd următoarele deziderate:

Realizarea confortului urban: noțiunea de confort urban cuprinde o totalitate de condiții materiale, care fac ca un spațiu public să fie comod, agreabil și igienic. În accepțiunea unui ansamblu multifuncțional concentrat, cei trei termeni, cu semnificații generale care definesc confortul urban, necesită o comentare în spiritul scopului urmărit prin realizarea unor centre civice de viață socială intensă.

Astfel, *condiția de comoditate* a unui spațiu urban, presupune:

— gruparea dotărilor cuprinzînd cît mai multe activități diferite, avînd ca scop servirea optimă a populației și reducerea distanțelor de deplasare a acestora între locuințe și dotări, precum și între dotări, iar în final să rezulte o creștere a timpului liber al cetățenilor, timp ce va putea fi utilizat pentru activități culturale, educative și de instruire;

— rezolvarea accesibilității centrului civic, prin realizarea unei circulații raționale în zonă, pe de-o parte la nivelul ansamblului, iar pe de altă parte, la nivelul dotărilor. La nivelul ansamblului va fi rezolvată circulația motorizată și cea pietonală, avînd ca scop: separarea circulației pentru aprovizionarea magazinelor, sosirea vizitatorilor, a altor categorii de oameni pentru diverse treburi oficiale sau personale, în care scop se vor prevedea parcaje; distribuirea influenței autorității ce-și are sediul în centrul civic și a puterii economice a localității spre locuințe, locuri de munsă sau alte localități. La nivelul dotărilor va trebui susținută accesibilitatea lesnicioasă spre activitățile în care oamenii intră în relații sociale spontane și directe; în acest caz se propune așezarea unor asemenea activități la nivelul pieții, cu intrări directe, în special pentru încăperile de la club, alimentație publică și comerț (6.3, 6.4, 6.5).

Spațiul urban agreabil presupune:

— prevederea de spații deschise sau închise, accesibile gradual (portice, terase), care să cuprindă forme variate de recreare, distracții, informații și altele, dispuse în clădiri de sine stătătoare, sau ca spații complementare ale altor dotări din domeniul aprovizionării, spectacolelor, instruirii etc. și avînd ca scop atragerea unui număr cît mai mare de locuitori, în vederea petrecerii timpului liber în centrul civic al orașului;

— realizarea unei succesiuni sau alternante de spații liniștite, ferite de agitație și animate, în interiorul centrului civic, în contrast cu spațiul și masa construcțiilor, putînd contribui la reconfortarea psihofiziologică a oamenilor (fig. 149).

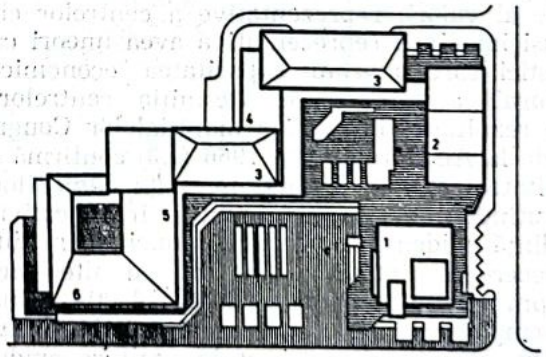

Fig. 149. Centru civic alveolar cu dotări pentru aprovizionare și administrație:
1 — primărie, poștă etc.; *2* — cinematograf; *3* — comerț; *4* — servicii; *5* — lacto-bar; *6* — restaurant.

Igiena centrului civic va rezulta atît din concepția spațială adoptată, cît și din dotările tehnice prevăzute. Concepția spațială poate contribui

substanțial la valorificarea ansamblului pe baza modelelor subiacente (rezultate din aspectele proxemice ale spațiului fix) de formare și orientare a dotărilor. În acest caz compoziția centrelor civice contemporane va trebui să urmărească modul de grupare al dotărilor în funcție de climă, condiții geografice și cele naturale locale : astfel, vor fi concepute centre civice compacte la cîmpie, pentru a crea mai multă umbră, o microclimă răcoroasă și protejarea față de praf, în timp ce în zonele montane cu peisaje frumoase se va preconiza o soluție diversificată, care va avea și avantajul unei aerisiri permanente (8.4).

Orientarea față de punctele cardinale și protejarea față de vînturile dominante, face parte și ea din categoria modelelor subiacente care se ocupă de problemele de căldură, lumină, umbră, avînd o contribuție directă la realizarea unei anumite ambianțe (cum s-a mai scris, o orientare care poate crea un aspect răcoros și atrăgător vara, poate produce disconfort, iarna). Aceste modele, fără a fi percepute servesc la polarizarea, reținerea și satisfacerea pretențiilor de „a te simți bine" ale vizitatorilor centrelor civice (8.2).

Spațiile verzi au și ele contribuția lor substanțială la realizarea unui microclimat igienic (6.1, 8.4, 8.5), în afara influenței pe care o aduce zona geografică mai largă, prin :

— acțiunea mecanică, datorită participării spațiilor verzi la diminuarea vitezei vîntului, oprirea valurilor de praf etc. ;

— importanța biologică a absorbirii carbonului de către plante și a eliberării oxigenului, facilitarea căderilor de ploi etc. ;

— influența psihologică asupra orășenilor, datorită acțiunii de reconfortare psihică și fizică.

Valoarea acestor acțiuni ale spațiilor verzi diferă de la oraș la o localitate rurală : pentru locuitorii unor orașe mari, atașamentul față de spațiile verzi este sporit datorită acțiunilor prezentate, iar din punct de vedere spațial, parcurile reprezintă entități comparabile cu unitățile economice ; în localitățile rurale (deci și în cele ce vor deveni orașe), spațiile verzi fac parte (și vor face) din structura localității, fiind integrate alături de alte valori spațiale, structurate în originea ruralului (3.1).

În sfîrșit confortul presupune, poate nu în ultimul rînd, ci chiar prioritar, dotarea centrului cu toate instalațiile tehnico-edilitare, fără de care clădirile contemporane nu pot funcționa. Acestor instalații, de regulă subterane, li se adaugă iluminatul public diversificat pe zone de interes, realizarea pantelor de scurgere a apelor la nivelul pieței, a unor finisaje și a mobilierului ușor de întreținut etc.

Conceperea cadrului specific de viață socială și spirituală pentru toate categoriile principale de vîrstă ale populației : în momentul de față, în proiectele din țara noastră pentru dotările componente ale centrelor civice, normele consideră în principal două vîrste pentru care se concep spațiile de polarizare : copii și maturi, fără a se distinge variantele de vîrste intermediare. Anterior au fost prezentate o serie de interese particularizate pe grupe de vîrstă, care pot contribui la realizarea funcției sociale a unui centru civic și a educației generațiilor tinere (1.4, 5.8).

Asemenea preocupări există în diferite țări, cu rezultate pozitive în viața socială a localităților mici și au la bază intenția de a integra în viața socială oameni cu vîrste extreme sau în formare (fig. 150). Astfel :

— copiii, pentru care mediul ambiental urban constituie un mijloc eficient de educație în spi-

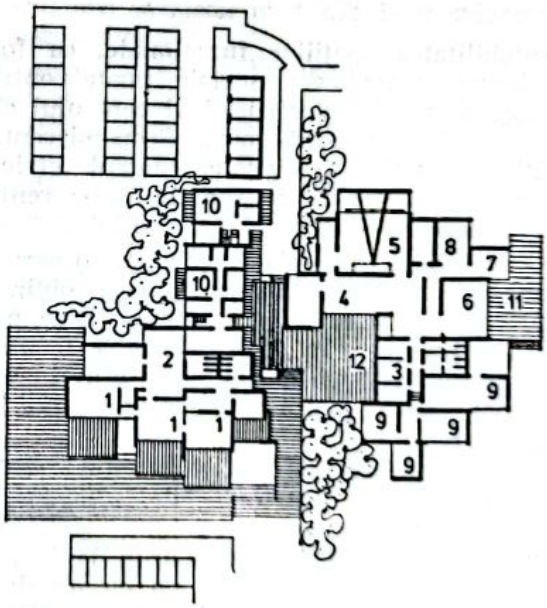

Fig. 150. Centrul civic din Karlsruhe-Durlach avînd spații pentru diferite categorii de vîrstă: *1* — grupe pentru grădiniță; *2* — sală de gimnastică; *3* — birouri; *4* — foaier; *5* — sala mare; *6* — sala mică; *7* — club; *8* — camere pentru vîrstnici; *9* — camere pentru tineret; *10* — locuințe; *11* — terasă; *12* — forum.

ritul disciplinei specifice, pot beneficia de grădiniță, școală etc., uneori chiar în centrul civic al localității, așa cum se procedează cu deosebită acuitate în R.F.G., Olanda, Elveția etc. ;

Scanned with CamScanner

— tinerii, vor trebui să beneficieze de spaţii retrase în cadrul centrelor civice fie în case de cultură, fie în cluburi speciale, unde se poate asculta muzică (atmosferă zgomotoasă), se dansează, se pot schimba păreri etc. Asemenea spaţii au apărut încă la începutul secolului al 20-lea în S.U.A., Anglia etc., avînd ca scop formarea tinerilor pentru viaţă (casele de recreaţie) (fig. 86) apoi în Franţa (casele de cultură pentru tineret din cartiere), R.F.G., Olanda, Suedia (centre activizate) iar în ultimii ani şi la noi (casele de cultură pentru tineret) ;

— vîrstnicii, care îşi au rolul lor în societate datorită experienţei de viaţă, beneficiază de o atenţie deosebită pe plan comunal în Suedia, R.F.G. etc. Acestora li se asigură, în afara azilelor de bătrîni, încăperi de club specifice (de dimensiuni mici), locuri de odihnă, puncte de informare etc. chiar în centrele civice. Se realizează astfel o integrare socială a oamenilor pînă la vîrste foarte înaintate.

Toate aceste preocupări care există în diferite ţări, sînt demne de semnalat întrucît ele vor putea fi utilizate şi la proiectarea centrelor civice ale oraşelor mici din ţara noastră.

Rentabilitatea spaţiilor funcţionale, ca formă a eficienţei economice şi sociale, poate contribui la creşterea prestigiului social al centrului civic, într-o localitate urbană mică. Preponderent, în condiţiile societăţii socialiste, centrul civic va concentra două tipuri de rentabilitate : rentabilitate comercială şi rentabilitate socială.

Rentabilitatea comercială satisface o serie de producători de bunuri materiale care obţin beneficii prin vînzarea acestor bunuri către populaţie. Desfacerea mărfurilor poate fi făcută în dotări specializate (magazine) sau prin intermediul unor spaţii complementare, din interiorul altor dotări.

Rentabilitatea socială aduce beneficii societăţii prin contribuţia centrului civic la regenerarea forţei fizice şi psihice a oamenilor, iar aceasta să ducă la o productivitate sporită la locul de muncă. Practic, este vorba de un circuit de valori materiale, spirituale şi forţă de muncă în cadrul societăţii. În acest sens, centrul civic poate fi considerat ca un laborator complex de regenerare a forţei de muncă.

Reconfortarea psihofiziologică depinde de mai mulţi factori, dintre care cel mai important este modul de utilizare a timpului liber de către fiecare individ. În aprecierea acestuia, vor fi luate în consideraţie reglementările la nivel naţional privind timpul liber afectat populaţiei, condiţiile locale care pot fi specifice pentru modul de utilizare a acestuia, precum şi contribuţia proiectării privind modul de amplasare şi organizare funcţională a dotărilor (pentru aprovizionare, distracţii, instruire etc.) (1.5).

9.3. IMAGINEA ESTETICĂ REPREZENTATIVĂ

Ilustrarea mediului ambiental (sau imaginea reprezentativă) a centrului civic, ca formă a noţiunii de centru civic reprezentativ are ca scop fixarea în conştiinţa oamenilor (vizitatori sau localnici) a imaginii obiectelor şi a fenomenelor percepute.

Obiectele fac parte dintr-un cadru fizic — natural (caracteristicile geografice) sau artificial (concretizat de structura social-politică şi economică, precum şi din tipologia localităţii), iar fenomenele fac parte din relaţiile oamenilor cu acest cadru, precum şi din rolul acestui cadru în viaţa socială, politică şi economică a locuitorilor, aspecte care au fost prezentate în cuprinsul lucrării (1.4, 1.5, 2.5, 3.1, 3.2, 3.3).

Imaginea reprezentativă a centrului civic de oraş mic caracteristică oraşelor europene mai vechi, se înscrie, de regulă, în silueta întregii localităţi ca o prezenţă structurală şi se integrează în caracteristicile conceptuale raţionale ale oraşului.

Ca o consecinţă a acestei observaţii, imaginea estetică reprezentativă a noilor centre civice de oraşe mici ce urmează a fi proiectate, va trebui studiată sub următoarele aspecte :

— vederea în pozitiv a centrului civic ;

— spaţiul negativ generat de dotările componente ;

— conţinutul cadrului fizic al unui centru civic.

Vederea în pozitiv (sau spaţiul extradosat al centrului civic) presupune participarea acestui ansamblu la formarea siluetei generale a unei localităţi mici. În sistematizarea contemporană tendinţa este de a continua valorificarea siluetei oraşului de tip medieval (prin exprimarea dezvoltată a centrului) completînd imaginea rezultată din structura istorică a oraşului (acolo unde există), sau realizînd o imagine similară dar pe considerente noi, specifice criteriilor socio-economice. Potrivit ultimelor criterii este necesară apropierea de confortul oferit de centrele civice a cît mai multor persoane, rezultînd în final o densi-

Scanned with CamScanner

tate sporită de locuitori în această parte a orașului (problemă rezolvabilă de cele mai multe ori, prin construcții de locuințe înalte) (fig. 151).

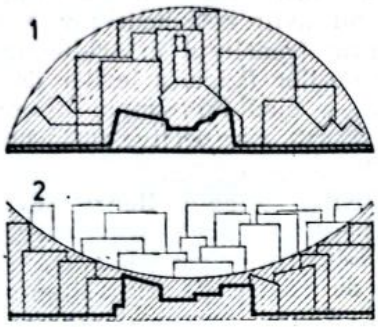

Fig. 151. Scheme ale siluetei orășenești de tip tradițional (*1*) și contemporan (2).

Pe de altă parte, în interiorul orașului, silueta dominantă a centrului civic contribuie și la orientarea spațială spre ansamblul polarizator. Modul de compoziție a volumelor va depinde, în această situație, de structura stradală și de ritmul de percepere a spațiului (traseu pietonal = ritm lent, traseu motorizat = ritm alert). Aceasta presupune ca prezența centrului civic să fie amintită gradual, din cît mai multe puncte ale orașului, de o arhitectură a circulațiilor care converg către zona centroidului de relații publice. În stabilirea siluetei localităților mici, rurale sau urbane cu ajutorul clădirilor din zona centrală,

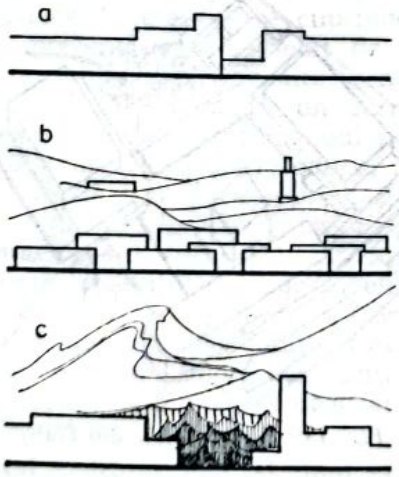

Fig. 152. Silueta orașelor mici raportată la condițiile naturale.

o influență importantă o au condițiile naturale (fig. 152). Astfel, pe terenuri plate (cîmpie), structura morfologică a construcțiilor orășenești este determinantă în stabilirea siluetei caracteristice *(a)*; în cazul unor forme de teren vălurite (dealuri), la stabilirea siluetei contribuie și raporturile dintre structura morfologică și condițiile naturale locale *(b)*; în sfîrșit, în situația în care localitatea este așezată la poalele munților, silueta va fi determinată de peisaj *(c)*.

Spațiul negativ (sau spațiul intradosat) generat de dotările componente ale centrului civic este și el — așa cum este abordat azi — de inspirație clasică, dar poate fi revendicat și de unele tipuri de centre civice contemporane. Din această ultimă categorie fac parte ansamblurile publice multifuncționale, grupate în jurul unor piețe, al unor alei pietonale, înșiruite de-a lungul străzii principale sau a unei porțiuni a acesteia, valoarea arhitecturală a spațiului rezultat fiind dată de compoziția spațiului interior deschis, comparabil de multe ori cu ambientul de tip sociopetal.

Din analiza exemplelor istorice precum și a celor contemporane privind realizarea unor ansambluri publice, se relevă următoarele două categorii de centre civice mici, din punctul de vedere al valorificării intradosate raportate la accesibilitate: închise și deschise.

Centrele civice contemporane cu spațiul intradosat închis sînt cele care grupează și orientează activitățile spre o circulație pietonală (piață sau stradă), funcționînd ca o entitate structurală a orașului. Această categorie spațială de centre civice a fost aplicată de obicei orașelor care au o arhitectură istorică valoroasă, centrul civic tratat în acest mod neconcurînd alte valori arhitecturale, sau unor orase cu un grad mare de motorizare, procedeul spațial utilizat de această categorie de centre, permițînd protejarea ambientului rezultat față de zgomot, accidente, poluare etc.

Centrele civice din această categorie spațială sînt similare ansamblurilor de școală germană (8.4) (fig. 153).

Centrele civice cu spațiul intradosat deschis sînt orientate cu una-două dintre laturile mari spre principalele artere de acces, încadrîndu-se în conceptul de integrare spațială în structura orașului și acționează cu ajutorul unei siluete dinamice asupra unei zone mai largi a localității (școala franceză) (8.4).

Acest sistem va putea fi aplicat în general, unor localități care vor fi restructurate, cel puțin în zona centrală, sau unor localități noi, deoarece un astfel de ansamblu necesită un teren care să permită integrarea centrelor civice atît

Scanned with CamScanner

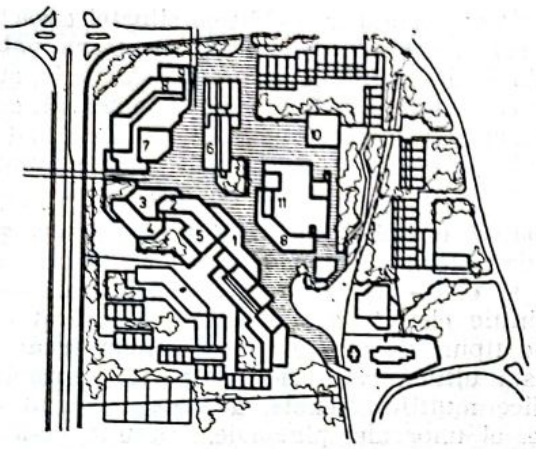

Fig. 153. Centrul civic din oraşul Taufkirchen:
1 — comerţ; *2* — restaurant; *3* — cafe-bar; *4* — hotel; *5* — sală; *6* — primărie; *7* — sală polivalentă; *8* — birouri; *9* — poliţie; *10* — servicii; *11* — casă de comerţ.

în arhitectura străzilor limitrofe cît şi în intenţia de a realiza o arhitectură şi sistematizare permeabile la viaţa socială a ambianţei centrului civic (fig. 154).

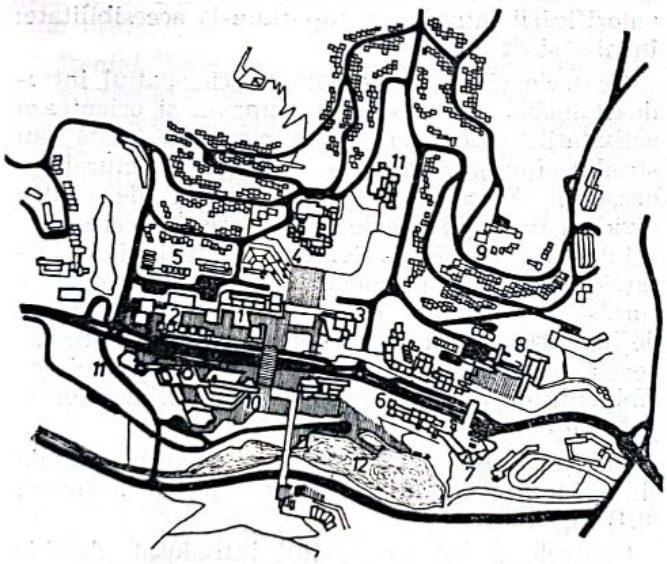

Fig. 154. Centrul civic din Smolian:
1 — centru administrativ; *2* — poştă şi birouri; *3* — teatru popular; *4* — centru cultural; *5* — clădire publică; *6* — centru comercial; *7* — centru de servicii; *8* — spital; *9* — casa pionierilor; *10* — hotel şi cinema; *11* — casă pentru tineret; *12* — lac.

În capitolele precedente au fost prezentate unele tendinţe conceptuale contemporane, printre care un loc important îl are continuitatea istorică a unor spaţii publice de tipul agorelor sau forumurilor, care au permis lui Van Klingeren, C. Alexander etc., să proiecteze centre civice contemporane (Dronten, Lelystad, centre multiservice etc.) în care este valorificat spaţiul intradosat (3.5).

Din arhitectura evului mediu, arhitecţii contemporani au avut cele mai multe modele de inspiraţie prin transferul în arhitectura contemporană a valorilor fizice, a legilor de compoziţie volumetrică, a modului simplu de percepere a spaţiului, datorită perspectivelor închise şi spectaculoase etc.

Pieţele medievale (gotic, Renaştere, baroc) erau concepute pentru a pune în valoare o anumită clădire ca obiect principal (asimilată unei unităţi structurale de bază *Usb*) căreia i se subordonau alte clădiri, străzi, obiecte decorative etc. Una din caracteristicile volumetrice principale a spaţiului rezultat era prezenţa verticalei (turnul catedralei etc.). Această verticală genera o compoziţie spectaculoasă prin emergenţă, fiind unul din motivele de inspiraţie pentru arhitecţii contemporani, în vederea dinamizării unor imagini.

În oraşele mari, unde se pot proiecta clădiri înalte (birouri, hoteluri, locuinţe etc), silueta verticală se realizează cu uşurinţă. Cu totul alte posibilităţi le oferă oraşele mici sau comunele. Proiectanţii urmăresc realizarea imaginii spectaculoase cu ajutorul verticalei, chiar în condiţiile unor volume mici ; de cele mai multe ori acest lucru nu reuşeşte. Totuşi, pot fi prezentate cîteva exemple de centre civice de localităţi mici, care tratează echilibrat această intenţie.

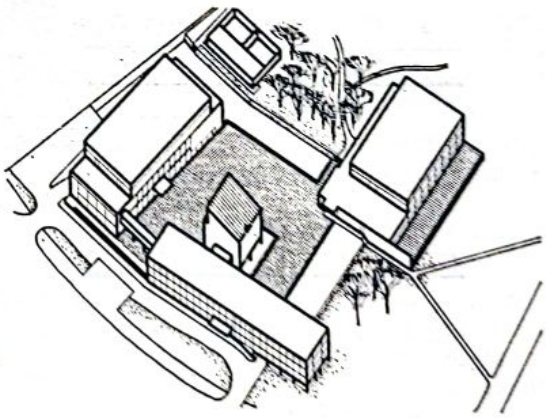

Fig. 155. Centrul civic din Corby.

Astfel, în centrul civic Corby (Anglia) accentul sălii de consiliu este favorabil spaţiului pieţei (fig. 155). În centrele civice noi din satele U.R.S.S. se observă tendinţa de a realiza o verticală decorativă, cu ajutorul mobilierului urban : turnuri pentru ceas, fleşe, castele de apă mascate

Scanned with CamScanner

etc., iar în unele situații se realizează chiar clădiri mai înalte (fig. 156, 157). În R.D.G. o casă de cultură prezintă un turn care cuprinde circulația verticală pe 8 niveluri, iar pe fiecare nivel cîte o încăpere pentru club. Și în țara noastră

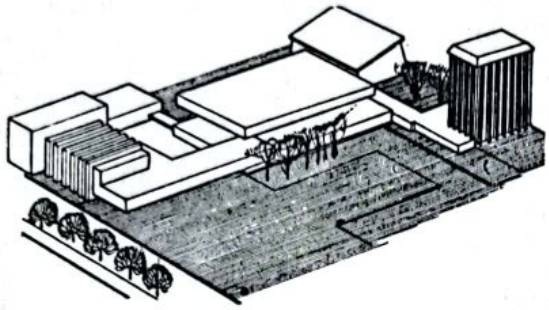

Fig. 156. Centru în care domină primăria.

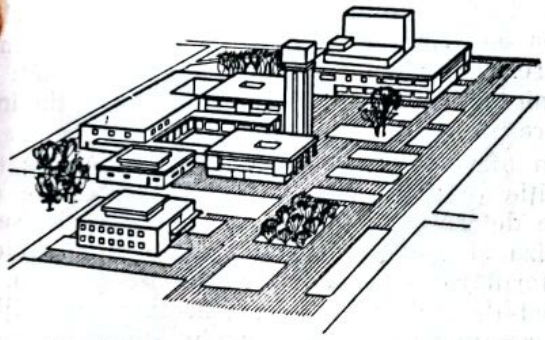

Fig. 157. Centru în care domină un turn.

există această tendință : primăria din Baia Mare are un turn de 12 etaje, care cuprinde arhivele și a cărui prezență este deosebit de favorabilă în silueta orașului, alături de alte turnuri vechi ; primăria din Vaslui prezintă un turn cu ceas într-o tratare modernă ; la concursul pentru centrul civic al orașului Bistrița, autorul acestei lucrări a propus un turn care cuprindea depozitele bibliotecii și care se înscria în scara spațiului și a siluetei microzonei.

Toate aceste tendințe au ca scop reluarea imaginii clasice a unui oraș mare, a cărui siluetă era dominată de turnuri ; soluția este însă riscantă, deoarece, de multe ori, compoziția unui ansamblu mic apare ca o imagine degenerată a unui model mult mai mare.

Conținutul cadrului fizic al unui centru civic este hotărîtor în definirea celorlalte aspecte prezentate (vederea extradosată și intradosată). Cele mai importante componente ale cadrului fizic rezultă din :

— caracteristicile reliefului din regiune și localitate ;

— cadrul restructurat în care se înscrie centrul civic ;

— sistemul funcțional și constructiv al clădirilor utilizate.

Caracteristicile reliefului oferă elemente naturale față de care sau în care se înscrie silueta centrului civic.

Modul de restructurare implică înscrierea centrului civic în ambientul existent al unei localități.

O restructurare parțială presupune uneori înscrierea centrelor civice în terenuri aparent improprii pentru dezvoltarea spațiilor libere aferente ansamblului (terenuri neregulate, necesitatea de subordonare față de anumite clădiri încă valoroase etc.). Deci imaginea noului centru civic va fi influențată de constrîngerile ambianței fizice existente. Se pot da cîteva exemple de centre civice din străinătate, rezolvate în limita unor constrîngeri dictate de cadrul existent : centrul civic din Grantham (Anglia) se află la o intersecție de străzi, dezvoltat printre clădiri existente (fig. 158) ; centrul civic din Zimmern

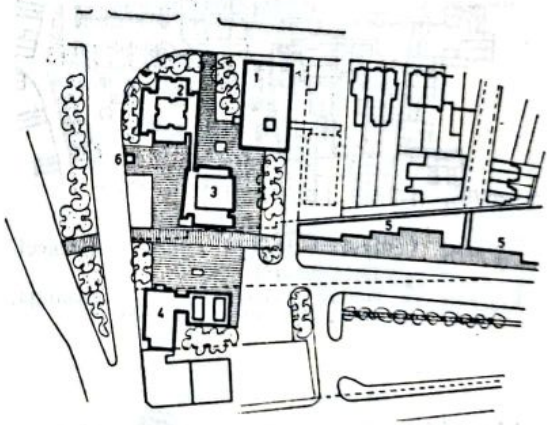

Fig. 158. Centrul civic din Grantham:
1 — administrație; *2* — casa corporațiilor; *3* — sală polivalentă; *4* — bibliotecă; *5* — comerț; *6* — turn.

(R.F.G.) este dezvoltat pe un teren foarte restîns, în mijlocul unor clădiri de locuit și în apropierea unui monument istoric (fig. 159 și 160).

Restructurarea totală este similară de multe ori, cu realizarea unor localități noi sau cu inserția unor părți mari în structura localității ; ea permite o manipulare mai liberă a compoziției centrelor civice, existînd constrîngeri date doar de trama stradală (care se păstrează de obicei) sau de diferite regulamente de construcție.

Asemenea constrîngeri vor exista și în proiectarea centrelor civice din localitățile mici din

Scanned with CamScanner

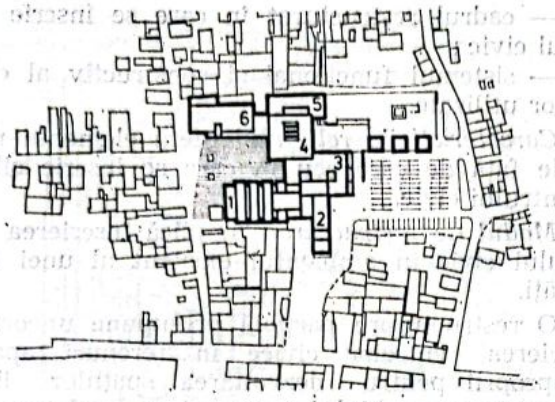

Fig. 159. Centrul civic din Zimmern (proiect de concurs) var. 1:
1 — sală universală; *2* — club pentru tineret; *3* — grădiniță; *4* — primărie; *5* — centru social; *6* — bancă.

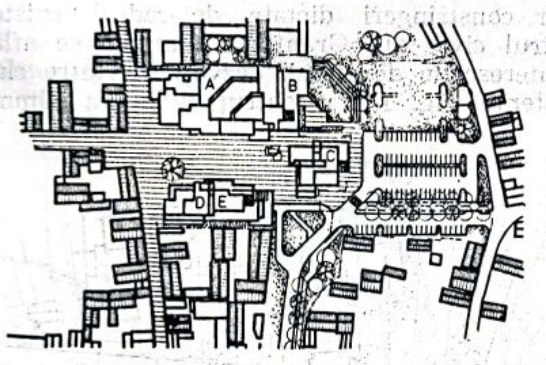

Fig. 160. Centrul civic din Zimmern (proiect de concurs) var. 2:
A — casă de cultură (burgerhaus); *B* — grădiniță; *C* — primărie; *D* — birouri; *E* — bancă.

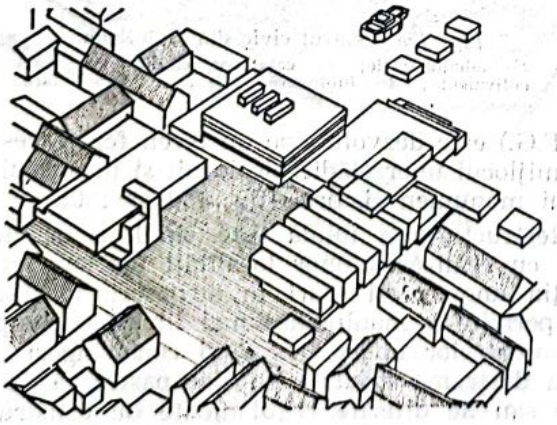

Fig. 161. Centrul civic din Zimmern (var. 1) (perspectivă).

țara noastră. Necesitatea de raționalizare a terenului afectat construcțiilor în centrul civic, creșterea numărului de nivele, necesitatea de a integra spații utile cu caracter social la parterul blocurilor de locuințe etajate din zona centrului civic, devin obligații rezultate din legile care se referă la sistematizarea localităților, străzilor etc. Pe de altă parte, interzicerea unor demolări, restrîngerea perimetrului construit sau alte asemenea deziderate cu caracter general sau local, vor impune utilizarea unor terenuri mai mici sau cele ce au fost considerate pînă acum improprii.

Constrîngerile semnalate sînt reale și normale, fapt pentru care vor sta la baza propunerilor de raționalizare a concepțiilor privind proiectarea centrelor civice și a clădirilor componente.

Sistemul clădirilor utilizate (clădiri pavilionare sau clădiri comasate) va rezulta atît din primele două considerente (aspectul toptografic și modul de restructurare) cît și din unele necesități economice și practice rezultate din legislația în vigoare (fig. 161).

În afara mijloacelor spațiale majore de compoziție (natură, sisteme, scară, integrare etc.), care determină anumite efecte senzoriale, se pot utiliza și metode de influențare și sugestie cu ajutorul mijloacelor de exprimare plastică. Din punct de vedere psihologic acestea sînt mijloace de comunicare, care constau dintr-o serie de semnale ce fac parte din ambianța materială. Totalitatea acestor semnale dă naștere la sisteme de codare autentice, sisteme care utilizează toate cele trei aspecte ale clasificării spațiale proxemice : spațiul fix, spațiul semifix (cu precădere) și spațiul informal (mai rar).

Sistemele de codificare pot fi folosite pretutindeni, dar în mod deosebit se percep în spațiul colectiv, respectiv în ambianța publică (modul de grupare al obiectelor de arhitectură, stilul arhitectural, decorațiile exterioare, iluminatul și însorirea etc.) ; în comerț (aranjarea vitrinelor, reclame etc.) ; în expresia arhitecturală (ritm, dominantă, contrast etc.). Ele dețin o anumită funcție de codificare bine definită. Totalitatea acestor mesaje codificate ce pot fi recodificate apoi în termeni verbali, poartă denumirea de limbaj obiectual.

Efectele pe care le determină obiectele, depind în primul rînd de gradul și natura senzațiilor ce le transmit, senzații care își au originea în factori ca : material, formă, suprafață. Orice material evocă imagini, anticipări și expectații tactile și termice, reacții senzoriale și emoționale prompte.

Scanned with CamScanner

În acest sens este de analizat modul în care intervin diferite materiale de construcţie în plastica arhitecturii centrelor civice : cărămida ca material cald poate crea un contrast cu sticla sau poate complementa verdele plantaţiilor ; în cazul unui spaţiu compact, culoarea închisă a cărămizii aparente poate crea senzaţia de micşorare a spaţiului etc. În acelaşi mod poate fi analizat lemnul, metalul etc. (fig. 162).

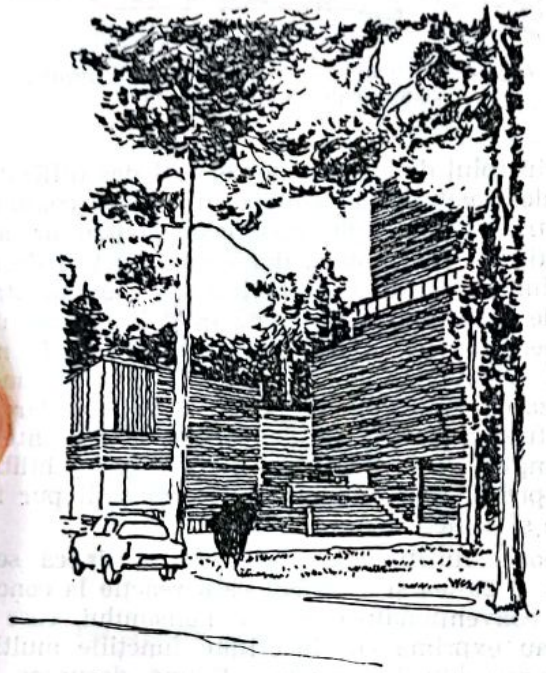

Fig. 162. Imagine a centrului civic din Saynatsalo.

Un alt factor important în codarea materială este maniera de prezentare, aranjare şi grupare a obiectelor ce compun spaţiile fixe. Aranjarea unor obiecte cu forme similare întăreşte sau atenuează impresia făcută de un singur obiect. Codificarea materială este legată de noţiunea de ordine — ordinea introdusă de om, cu ajutorul căreia acesta dă formă ambianţei sale. Gruparea obiectelor poate fi simetrică, asimetrică, repetitivă, rigid geometrică etc., grupări care evocă reacţii senzoriale şi emoţionale ca : monumentalitate, dinamism, ordine, spaţiu sociopetal, sociofugal etc(fig. 163) .

Codarea materială se realizează şi cu ajutorul aspectelor spaţiale semifixe. Dispunerea mobilierului şi a obiectelor accesorii într-un spaţiu public va indica şi controla modalităţile de interacţiune, ca şi amplasarea şi extinderea mobilierului de pe terase în spaţiul pieţei, modul de grupare al locurilor de şedere în piaţă, sistemul de iluminare etc (v. fig. 125).

Forma şi aranjamentul mobilierului furnizează indicatori privind gradul de confort şi calităţile polarizatoare ale centrului ce pot fi anticipate : grupări de bănci pe considerente sociopetale, posibilitate de retragere în spaţii liniştite, însorite sau umbrite etc.

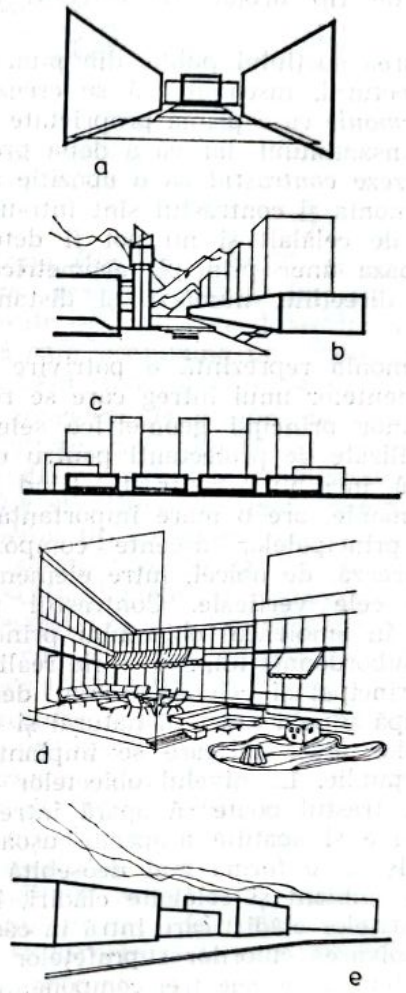

Fig. 163. Diferite modalităţi de grupare a clădirilor ce compun spaţiile fixe:

a — monumentalitate; *b* — dinamism; *c* — ordine; *d* — sociopetal; *e* — sociofugal.

În sfîrşit, un ultim aspect al codării materiale, dar şi mai complex ca cuprindere a problematicii, devenit clasic ca mod de abordare a compoziţiei de ansamblu, îl reprezintă mijloacele de organizare plastică, individualizare şi integrare a a obiectelor sau a entităţii ansamblului urban, în multitudinea subsistemelor.

Scanned with CamScanner

9.4. MIJLOACELE DE ORGANIZARE PLASTICĂ A ANSAMBLULUI DE CLĂDIRI

După cum s-a putut remarca, codarea materială urmăreşte organizarea caracteristicilor cantitative şi calitative ale elementelor componente dintr-un ansamblu de tip urban, respectiv a centrelor civice.

Organizarea spaţiului public din punct de vedere arhitectural, înseamnă să se creeze acelui spaţiu o *armonie* ca o primă proprietate de echilibrare a ansamblului, iar ca a doua proprietate să se realizeze *contrastul* ca o opoziţie a echilibrului. Armonia şi contrastul sînt într-un raport unul faţă de celălalt şi nu pot fi determinate decît pe baza unor principii geometrice vizînd legăturile, direcţiile, numărul şi distanţa între elemente.

Dacă armonia reprezintă o potrivire desăvîrşită a elementelor unui întreg care se realizează pe baza unor principii geometrice selectate în timp şi utilizate de proiectanţi pentru organizarea spaţială, în schimb contrastul fiind legat direct de armonie, are o mare importanţă în evidenţierea principalelor accente compoziţionale. El se realizează, de obicei, între elementele orizontale şi cele verticale. Contrastul poate fi inclus atît în ambientul obiectului principal, cît şi în cele subordonate lui, sau să fie realizat între obiectul principal şi cele secundare, decizia luîndu-se după silueta cadrului natural şi construit al diferitelor oraşe în care se implantează un ansamblu public. La nivelul obiectelor de arhitectură, contrastul poate să apară între volume pline, masive şi spaţiile acoperite uşoare, între un acoperiş cu o formă mai deosebită al unui obiect din ambient şi celelalte clădiri, între aspectul diferitelor clădiri care intră în cadrul pieţei, în rezolvarea culorilor suprafeţelor verticale din ansamblu, între cele trei componente ale cadrului fizic — suprafaţa orizontală, planurile verticale şi cadrul natural etc. (fig. 164).

Principiile geometrice utilizate de proiectanţi pentru organizarea spaţială sînt în principal simetria, repetiţia şi progresia.

Aceste principii care diferenţiau formele ca scară sau ca materiale, cu ajutorul contrastului, al repetiţiei etc. au decurs în principal din analiza exemplelor istorice ale Renaşterii şi barocului. Potrivit interpretării clasice, frumuseţea unei compoziţii de ansamblu era condiţionată de unitatea şi ordinea elementelor componente, cu ajutorul liniilor generale ale compoziţiei, care dădeau în final direcţii de dezvoltare şi determinau centrul de greutate al compoziţiei.

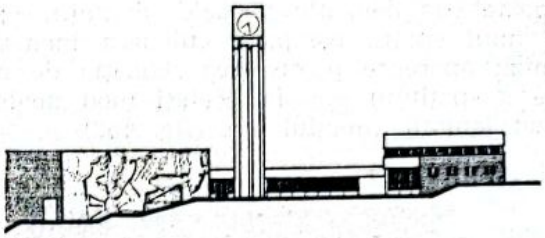

Fig. 164. Exemplu de contrast între elementele componente ale unui ansamblu.

Principiul de compoziţie cel mai des utilizat era dat de *simetrie*. Elementele cu care se compunea simetria erau simple şi corecte, pentru un anumit tip de ansambluri, dar care s-au transformat cu timpul — din dorinţa imitării monumentalului de tip istoric şi ca formă spaţială cel mai uşor de perceput — în dogme, fiind aplicate în mod rigid şi intensiv la programe care nu impuneau utilizarea simetriei. Acest mod de abordare al simetriei a dus la formalism, ca mijloc intuitiv şi simplist de cercetare şi valorificare a echilibrului spaţial, rezultînd în final compoziţii pur formale şi subiective.

Teoria funcţionalistă este caracteristică secolului al 20-lea şi a apărut ca o reacţie la concepţiile convenţionaliste ale formalismului, care nu puteau exprima cu sinceritate funcţiile multiple ale ansamblurilor urbane. Forma decurgea din cercetarea expresiei date de o compoziţie dinamică, pe de-o parte şi de considerarea faţadelor ca funcţii componente de închidere a volumelor şi nu ca decoraţii ale spaţiului. Deşi funcţionalismul a eliminat valorile estetice pure din compoziţia arhitecturală, considerînd că stilul funcţionalist poate rezolva atît funcţia cît şi plastica, el a creat totuşi nenumărate posibilităţi de interpretare a frumosului în arhitectură.

Compoziţia simetrică (asociată de regulă ansamblurilor monumentale) presupune situarea elementelor componente ale unui ansamblu într-un raport în aşa fel, încît să dea o puternică impresie de echilibru. Obiectele se dispun de regulă în raport cu un ax, prezentînd o concordanţă de poziţii, forme şi dimensiuni. Acest tip de compoziţie poartă denumirea de simetrie în oglindă (fig. 165). Există un alt tip de simetrie, în care elementele sînt plasate în concordanţă faţă de un punct, jucînd rolul de centru de rotaţie axial. Această simetrie se numeşte sime-

Scanned with CamScanner

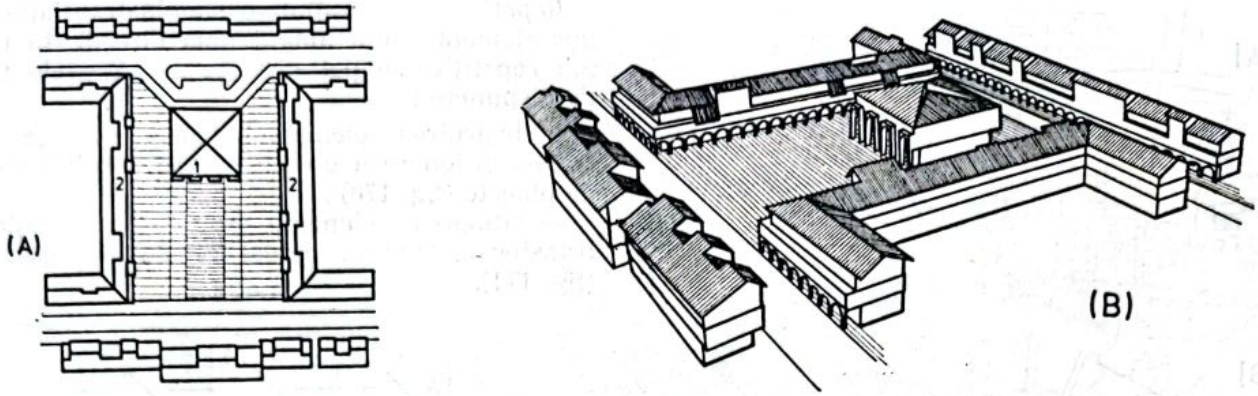

Fig. 165. Exemplu de centru civic avînd o compoziţie simetrică:
A — plan: *1* — primărie; *2* — locuinţe cu comerţ şi sercivii la parter; *B* — perspectivă.

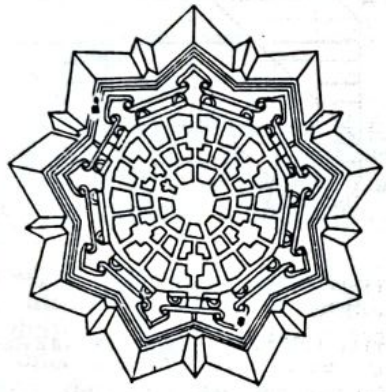

Fig. 166. Simetrie rotatorie de tip clasic.

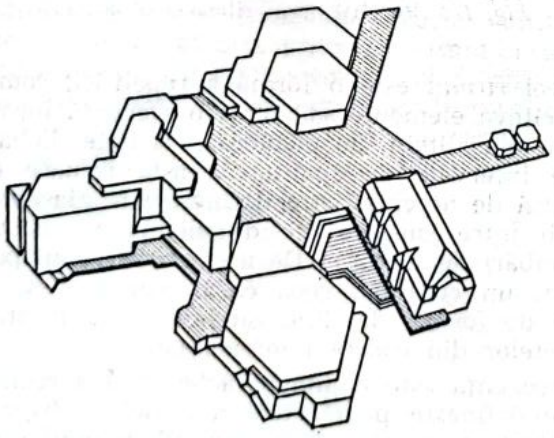

Fig. 167. Centru civic contemporan dezvoltat pe considerente de simetrie rotatorie. (Fragment din forumul din Ahlen, fig. 53).

trie rotatorie (fig. 166 şi 167) şi se caracterizează prin realizarea unei impresii dinamice pe mai multe direcţii, spre deosebire de simetria în oglindă care presupune un dinamism bidirecţional (pe axul transversal şi pe cel vertical).

O altă categorie de compoziţie simetrică este cea translatorie, care posedă caracteristici dinamice utilizate în conceptele contemporane pe baza formulărilor ştiinţifice ale unor exemple istorice. Esenţa acestui tip de simetrie constă în aceea că axele de rotaţie prevalente îşi au originea în spaţiul deschis al pieţei, prin parcursul rotatoriu intern, generat de anumite ritualuri din spaţiile publice şi care au creat elemente corespondente de orientare spaţială (fig. 168).

În arhitectura ansamblurilor contemporane, simetria se utilizează uneori pentru centre civice de tip buzunar cu amplasarea unui obiect major în ax, iar alte două clădiri, de regulă cu funcţii asemănătoare, dispuse de o parte şi de alta a axului. Prin aceasta se caută realizarea impresiei de monumentalitate, aspect care, pentru centre civice de localităţi mici, de multe ori apare impropriu dacă se raportează la calitatea polarizatoare a ambianţei preconizate.

Compoziţia asimetrică este opusă simetriei şi decurge din consideraţiile funcţionalismului. Ea capătă o mare dezvoltare în arhitectura contemporană şi se utilizează în localităţile care au o structură planimetrică unitară, cu legături topologice între toate funcţiile locale, precum şi în cazul unui relief frămîntat. Caracteristica plastică o reprezintă dinamismul, care permite evidenţierea concepţiei de sistematizare. În acest sens ea devine ca cea mai indicată soluţie pentru conceperea unor centre civice multifuncţionale de localităţi mici (fig. 169).

Scanned with CamScanner

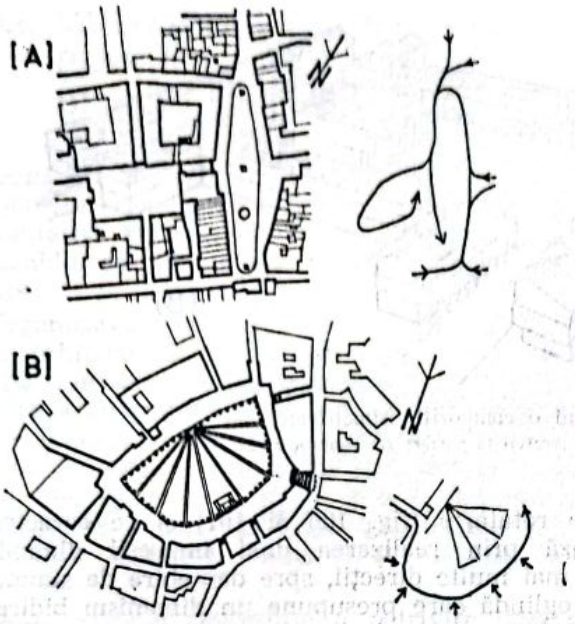

Fig. 168. Simetria translatorie ca expresie topologică în Piazza delle Erbe din Verona (*A*) şi în Piazza del campo din Siena (*B*).

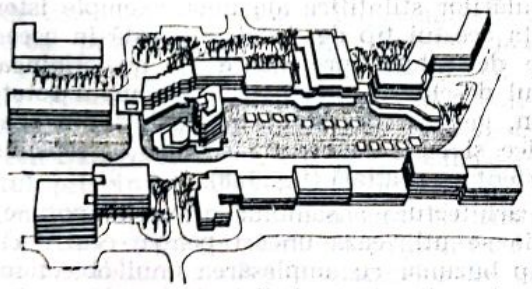

Fig. 169. Centru civic cu compoziţie asimetrică (Planul fig. 145/*D*).

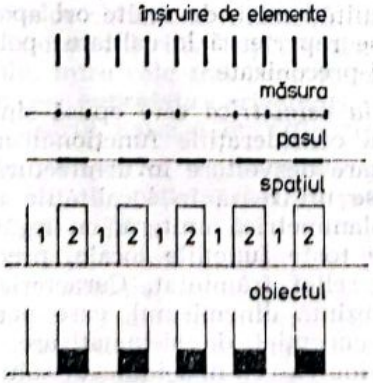

Fig. 170. Repetiţie prin înşiruirea elementelor.

Repetiţia rezultă dintr-o simplă translaţie a unor elemente de-a lungul unei direcţii. În tratarea repetiţiei se pot distinge următoarele tipuri de dispunere :

— înşiruirea elementelor, ca fiind cea mai simplă ordonare a obiectelor sau a subsistemelor de obiecte (fig. 170) ;

— ritmarea elementelor, dacă repetiţia se transformă într-un model regulat şi măsurabil (fig. 171).

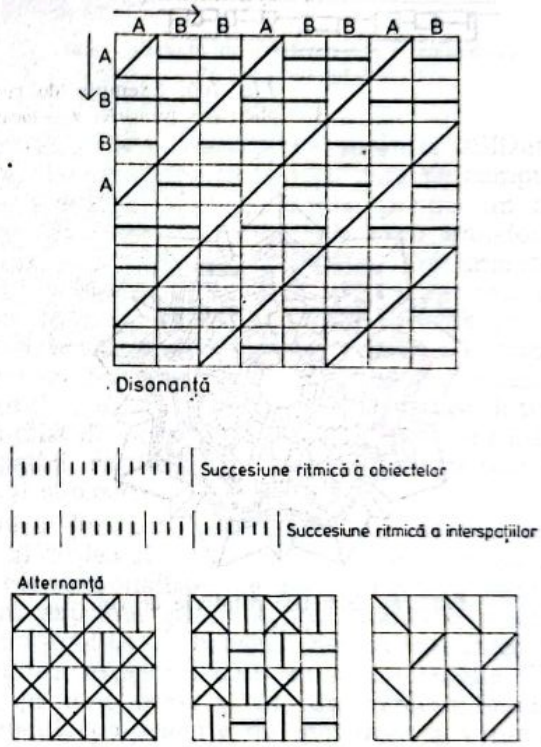

Fig. 171. Repetiţie prin ritmarea elementelor.

Deci *ritmul* este o formă a repetiţiei, compus din cîteva elemente sau dintr-o secvenţă formată de o pluralitate de elemente, reluate la anumite intervale de spaţiu. Această reluare este impusă de accente, care definesc variaţia spaţialităţii între ansambluri de elemente sau prin schimbări de direcţie. De asemenea ritmul poate defini un contrast, ceea ce înseamnă o schimbare de formă, de dimensiune sau de poziţie a obiectelor din cadrul unei ambianţe.

Frecvenţa este o altă caracteristică a ritmului şi se defineşte prin reluarea aceleiaşi dispoziţii la intervale diferite, transformînd în felul acesta ritmul spaţial în ritm temporal : un ritm rapid are intervale scurte între secvenţe ; un ritm lent

Scanned with CamScanner

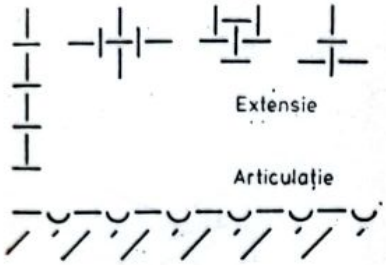

Fig. 172. Modalități de interpretare a frecvenței.

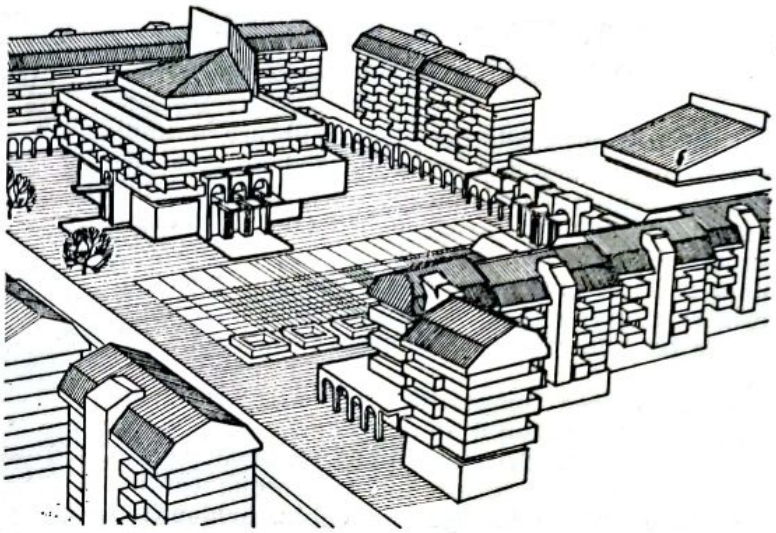

Fig. 173. Valorificarea unei clădiri unicat prin realizarea unui suport arhitectural anonim.

are o amplitudine spațială mare și o repetabilitate relativ mai distanțată. Acest aspect poate fi aplicat și ritmului de percepere a ansamblurilor publice (ritm pietonal sau ritm motorizat) (fig. 172).

Fiind ușor de perceput, repetiția și ritmul sînt modalități utilizate frecvent în organizarea elementelor dintr-un spațiu colectiv mai vast, iar în cadrul unor ansambluri reduse, în special la valorificarea detaliilor de arhitectură (ferestre, stîlpi, grinzi etc.). Proiectele de anvergură utilizează în mod special accentul și frecvența ritmurilor pentru evitarea monotoniei și a uniformității ce pot să apară prin utilizarea construcțiilor seriate de masă. În cazul în care este necesară înscrierea sau valorificarea unei construcții dintr-un ansamblu, cadrul construit poate fi neutralizat prin utilizarea ritmului adecvat sau a înșiruirii altor elemente și detalii, realizîndu-se în acest fel un suport arhitectural anonim pentru o clădire unicat, cu arhitectură elevată (fig. 173).

Progresia este o treaptă superioară a repetiției în care forma, numărul, dimensiunea sau distanța dintre elemente se dezvoltă spațial într-un mod crescînd sau descrescînd. Acest tip de repetiție se face fie pe baza progresiei aritmetice, în care variațiile rapoartelor dintre elemente sau grupe de elemente se fac cu ajutorul numerelor reale, fie a progresiei geometrice în care variațiile decurg din multiplicarea numerelor. Deși acest mijloc este sigur pentru realizarea unei organizări dinamice a spațiului urban, totuși el nu poate fi perceput pe distanțe foarte mari, ci într-un cadru limitat. Calitățile plastice pot fi mai bine puse în valoare printr-o variație succesivă și progresivă a formelor (fig. 174), sau pot avea schimbări graduale și succesive ale luminii și culorii, începînd cu un partiu foarte deschis la culoare, pînă la o tentă saturată.

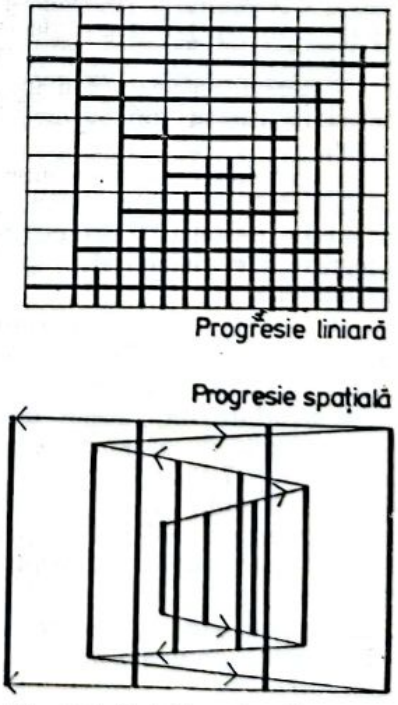

Fig. 174. Variație prin dispunerea progresivă a elementelor.

Scanned with CamScanner

9.5. UNITATEA ŞI VARIETATEA COMPOZIŢIILOR DE ANSAMBLU

Utilizarea proprietăţilor de echilibrare a unui spaţiu urban (armonie, contrast etc.) nu este suficientă pentru a crea un aspect arhitectural închegat al centrelor civice de dimensiuni reduse, deoarece ele sînt aplicate, de cele mai multe ori, unor părţi de ansamblu ; de aceea apare necesară urmărirea proporţionării echilibrate a ansamblului de bază între părţile componente, ceea ce înseamnă :

— închegarea compoziţiei de ansamblu, includzînd clădirile, peisajul şi amenajările din planul orizontal, pentru fiecare etapă de construcţie ;

— subordonarea tuturor componentelor centrelor civice faţă de întregul ansamblu, evidenţiind obiectul dominant al ansamblului sau emergenţa centrului în cadrul unei localităţi, calităţi capabile să sublinieze o idee, unitatea formei şi a conţinutului funcţional ;

— realizarea unităţii stilistice a amenajărilor din centrul civic.

Una din cele mai importante probleme ale proiectării şi realizării localităţilor mici este atingerea unor calităţi plastice superioare ale ansamblului centrelor civice cu ajutorul regulilor de compoziţie arhitecturală cunoscute.

Ştiinţa folosirii principiilor de realizare a compoziţiilor spaţiale şi mijloacele de exprimare plastică — ritmul, scara ,proporţiile, contrastul, culorile etc. — permit să se creeze un ansamblu unitar şi totodată variat, din forme diferite ca stil arhitectural.

Unitatea şi varietatea elementelor spaţiale componente ale unui ansamblu urban, care poate fi şi centrul civic, reprezintă principalele modalităţi de integrare ale elementelor spaţiului colectiv multifuncţional.

Unitatea trebuie aplicată atît ansamblurilor noi ce se integrează într-o arhitectură valoroasă existentă, cît şi în cazul construirii unor localităţi noi. Ea se bazează, în afara mijloacelor de codare amintite — şi pe legile de organizare a elementelor spaţiilor colective (7.1).

Unitatea poate fi obţinută cu ajutorul principiilor de organizare pornind de la aspectul particular al elementelor parietale proprii cadrului construit existent.

Se pot utiliza următoarele mijloace de realizare a unităţii plastice ale unui ansamblu arhitectural urban :

— evidenţierea unor proprietăţi calitative comune din punct de vedere al formei, culorii, texturii etc., chiar dacă intervine un element de accent punctiform pentru sublinierea contrastului (fig. 175) ;

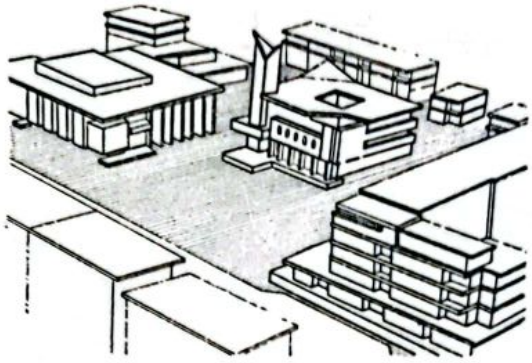

Fig. 175. Element punctiform care poate realiza unitatea între clădiri de mai multe facturi stilistice.

— subordonarea faţadelor cadrului faţă de arhitectura unui volum dominant din cadrul compoziţiei (fig. 173) ;

— exprimarea liniilor directoare care permit orientarea sensurilor generale dintr-un ansamblu, cu ajutorul umbrelor, al materialelor, al culorilor etc. (fig. 176) ;

— modularea secvenţelor spaţiale şi a ritmurilor în care modulul, cu multiplii şi submultiplii lui, se referă nu la o formă particulară, ci la totalitatea subsistemelor din întregul ansamblu spaţial (fig. 177) ;

— omogenizarea scării elementelor din spaţiul colectiv urban, subordonînd rolul social al străzilor, pieţelor şi modul pietonal de deplasare, scării arhitecturale umane ; această tendinţă are consecinţe practice privind reducerea dimensiunilor actuale ale compoziţiilor urbane (fig. 178) ;

— recunoaşterea elementelor componente ale spaţiului colectiv prin dispunerea lor într-o schemă coerentă, uşor de reperat în spaţiu (fig. 179) ;

— favorizarea dezvoltării animaţiei topologice printr-o echipare complexă a centrelor civice şi prin conceperea adecvată a funcţionării dotărilor polarizatoare, astfel ca în final să se realizeze o mare coeziune între interesele sociale ale oamenilor şi ambianţa lor fizică (v. fig. 125) ;

— utilizarea unor forme şi volume specifice de arhitectură tradiţională, caracteristice locului respectiv (fig. 180) ;

— introducerea elementelor de arhitectură minoră, adică a micilor forme arhitecturale ; clădirile mici, în special cele care compun un centru civic de tip pavilionar, pot fi amplificate sau uni-

Scanned with CamScanner

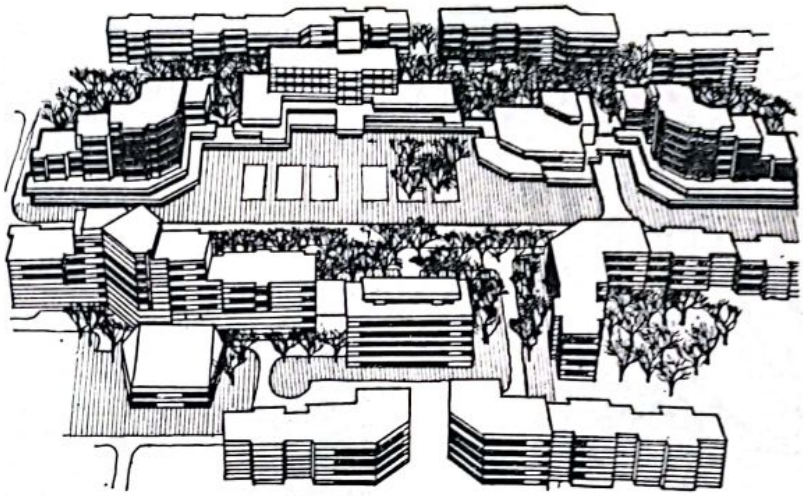

Fig. 176. Liniile directoare ale locuinţelor pot orienta privirea spre ansamblul de clădiri unicat.

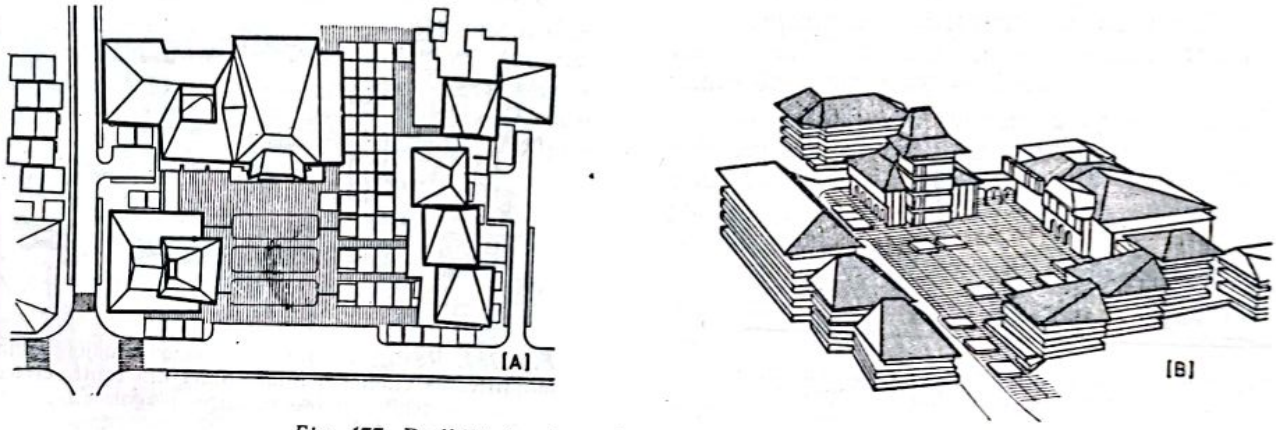

Fig. 177. Posibilitate de modulare a unor secvenţe spaţiale:
A — plan; *B* — perspectivă.

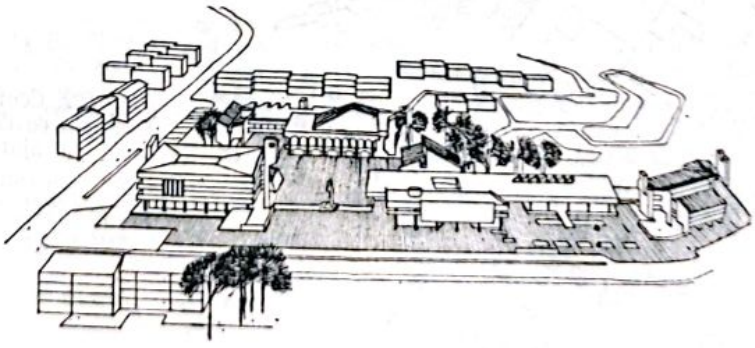

Fig. 178. Omogenizarea şi armonizarea scării elementelor din spaţiul public central (proiect de concurs).

Scanned with CamScanner

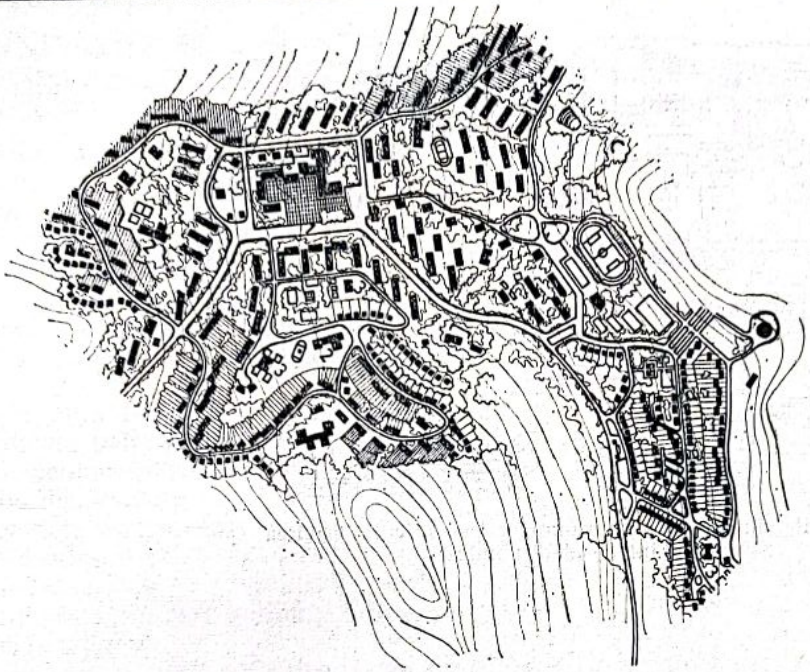

Fig. 179. Trasee ale spațiului colectiv care înglobează spațiul public principal (centrul civic) în structura urbană:

1 — centrul localității; *2* — școală; *3* — grădiniță.

Fig. 180. Centru civic comasat tratat cu arhitectură specifică (vezi plan fig. 129).

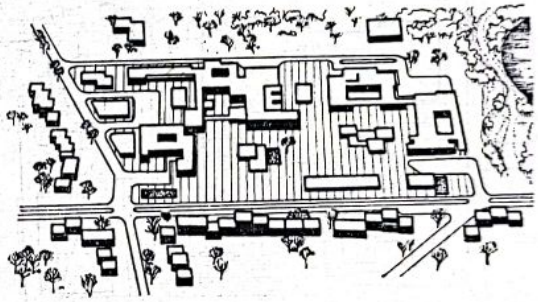

Fig. 181. Realizarea unei volumetrii majore prin amplificarea clădirilor relativ mici din centre civice cu elemente minore (portice, pergole etc.).

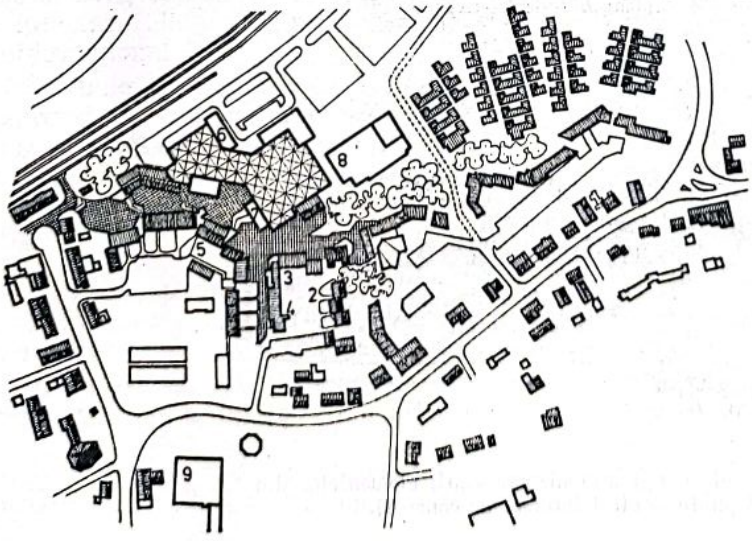

Fig. 182. Centrul civic din Allendorf. Exemplu de dezvoltare a spațiului pietonal cu ajutorul unor trasee frînte:

1 — casă de cultură (Burgerhaus); *2* — club pentru bătrîni; *3* — restaurant; *4* — bancă; *5* — locuințe și magazine; *6* — supermagazin și magazin; *7* — casă de comerț; *8* — bazin de înot; *9* — primărie.

Scanned with CamScanner

ficate vizual prin construirea de pasaje acoperite, pereţi de compartimentare sau de susţinere, pergole, galerii, plăci suspendate, copertine, panouri şi obiecte memorialistice, obeliscuri etc., îmbinate cu spaţii verzi şi jocuri de apă. Integrarea în compoziţia centrelor civice a unor obiecte sculpturale, poate micşora vizual dimensiunile spaţiilor deschise sau să creeze o legătură volumetrică între diferite obiecte de arhitectură (fig. 181).

Varietatea este o noţiune contrarie unităţii, dar în final ea reprezintă o calitate complementară indispensabilă pentru definirea unui ansamblu urban. Efectul principal al varietăţii este evitarea uniformităţii care dă o impresie obositoare de monotonie. Cîteva din mijloacele de exprimare a varietăţii pot fi următoarele :

— schimbări de direcţie ale liniilor directoare, în linii curbe sau frînte, ceea ce poate crea o percepere piezişă sau laterală asupra suprafeţelor, introducînd o imagine dinamică (fig. 182) ;

— diversificarea dimensiunilor unor elemente ale spaţiului colectiv, atît prin lărgirea suprafeţelor orizontale (supralărgirea străzilor, crearea de piaţete etc., rezultate nu din necesităţi tehnologice sau de circulaţie, ci din considerente plastice), cît şi prin variaţia înălţimii celor verticale (fig. 183) ;

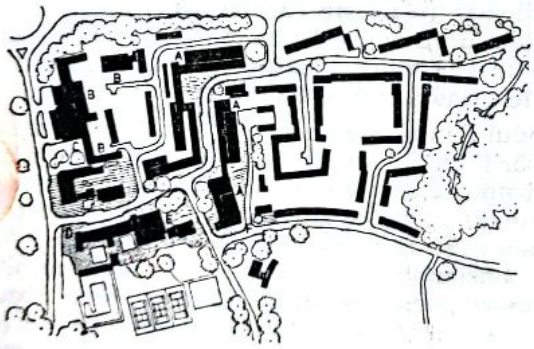

Fig. 183. Piaţă comercială la Harlow. Dezvoltarea unui parcurs variat în zona centrului: *A* — comerţ; *B* — servicii şi ateliere; *C* — garaj; *D* — centru de sănătate; *E* — centru de comunicaţii şi informaţii; *F* — clădire publică.

— introducerea decupărilor în suprafeţele verticale prin retrageri, permiţînd crearea unor locuri liniştite de relaxare ;

— limitarea lungimilor de desfăşurări continui ale fronturilor şi spaţiilor colective, prin opriri succesive ale privirii ;

— exprimarea siluetei care se referă de regulă la valorificarea elementelor verticale, utilizînd fie înălţimea clădirilor, fie dispunerea acestora pe diferite trepte ale reliefului (fig. 184) ;

— valorificarea diversificată a formelor particulare poate fi făcută prin diferenţe de culori sau texturi ; un exemplu îl constituie jocul de lumină pe mici elemente sau detalii de faţadă ;

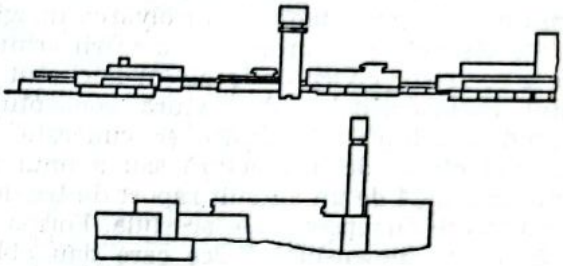

Fig. 184. Cîteva siluete de centre civice.

— utilizarea contrastului local ca mijloc de impresionare a unor elemente ;

— exprimarea diferenţelor de nivel în cazul variaţiilor minimale ale topografiei, printr-o claritate de exprimare a nivelelor ;

— punerea în valoare a operelor istorice de arhitectură, în cazul în care există, pentru posibilul lor rol arhitectural sau pentru valorile lor plastice care se detaşează net de realizările contemporane ;

— integrarea elementelor naturale (arbori, gazon, flori etc.) pentru crearea unui contrast cu mediul înconjurător.

Din cele expuse se poate conchide că, perceperea spaţiului fizic, a ambianţei, generează anumite semnificaţii şi expectanţe, pe baza cărora se formează diferite stiluri spaţiale. Acestea sînt în funcţie de factori economici, geografici, sociali şi culturali, fiind deci componente specifice pentru membrii unei anumite culturi ; totodată ele devin, prin integrare, caracteristici fundamentale ale personalităţii indivizilor şi colectivităţii şi factori stimulatori ai comportamentului uman. Cercetările de proxemică care au în componenţa lor şi mijloacele de exprimare plastică, se orientează din ce în ce mai mult spre depistarea relaţiilor dintre modelele spaţiale şi cele comportamentale (8.2). Ele caută să determine legile care stau la baza acestor relaţii, pentru a elabora, dincolo de o serie de modele experimentale, un sistem teoretic cu o structură închegată şi cu o valoare teoretică evidentă. Este tocmai ceea ce se urmăreşte să se introducă în concepţia privind compoziţia spaţial-volumetrică a unor centre civice de dimensiuni mici.

Scanned with CamScanner

9.6. ASPECTE DE PROIECTARE A SCĂRII ARHITECTURALE A CENTRELOR CIVICE MICI

Determinarea scării arhitecturale a centrelor civice de localităţi mici este deosebit de delicată, ea are însă o mare importanţă în rezolvarea imaginii localităţi. Aspectele de proiectare a scării arhitecturale a centrelor civice de localităţi mici sînt rezultatul considerentelor de natură conceptuală. Din studiul arhitecturii clasice se cunoaşte că scara unui obiect de arhitectură sau a unui ansamblu, este dată de un anumit raport dintre două sau mai multe dimensiuni ale acestuia. Forma rezultată capătă dimensiuni fizice care dau obiectului sau ansamblului o valoare formală. Aceste studii clasice referitoare la scara arhitecturală, sînt valori dobîndite şi fac parte din cultura profesiunii de arhitect.

Pentru etapa actuală de dezvoltare a arhitecturii, modelul de scară proporţională enunţat, nu este însă suficient pentru a crea scara unui ansamblu de arhitectură modernă şi a-l înscrie în scara localităţii. Acest aspect a fost studiat de Heath Licklider în lucrarea sa „Scara arhitecturală", care avansează ideea realizării unui nou model de scară arhitecturală. Acest nou model de scară se bazează pe caracteristica fundamentală a arhitecturii contemporane, aceea a multitudinii şi divensităţii de activităţi şi situaţi incluse în ansamblurile contemporane de clădiri.

Originea metodologică a acestui model îl constituie studiile privind „Regiunea de Vale" a lui Patrik Geddes, care, pe baza unor planuri desenate în perspectiva aeriană, demonstrează faptul că condiţiile geografice au influenţat dezvoltarea unor anumite preocupări ale oamenilor, acestea au generat localităţi, trasee de legătură, modalităţi de producţie, precum şi relaţiile dintre ele. Modelul prezentat de Geddes, relevă faptul că în arhitectura modernă contează relaţiile dintre mai multe sectoare, iar dezvoltarea unui spaţiu continuu rezultat datorită acestor relaţii, a generat acţiunile reciproce ale forţelor fizice şi a celor sociale. Or, în această situaţie, scara localităţilor nu poate fi dată decît de un control în timp şi spaţiu a totalităţii maselor, spaţiilor şi mărimilor luate în studiu. Metodologia de studiu a scării aplicată sistemului de localităţi într-un teritoriu productiv, poate fi restrînsă la un ansamblu de clădiri, considerînd obiectele de arhitectură şi oamenii în relaţii reciproce şi continui.

Studiul noului model de scară, porneşte de la cîteva constatări de ordin practic şi anume :

— noul model de scară trebuie să fie aplicabil întregului mediu înconjurător, această trăsătură fiind specifică arhitecturii şi urbanismului contemporan, domenii care se află în continuă dezvoltare ;

— el se bazează de asemenea pe modul efectiv în care oamenii percep mediul înconjurător. În acest fel poate fi reflectată relaţia dintre arhitectură şi indivizi, relaţie care creează concepţia de scară centrată pe observator şi utilizează în acest sens concepţiile Ştiinţei despre ambianţă (2.4) ;

— este necesară introducerea unui etalon variabil care să poată face o trecere gradată între diferite categorii de scări (scara arhitecturală a locuinţelor, a industriei, a monumentelor istorice, a diferitelor clădiri social-culturale, a caracteristicilor naturale etc.). Acest etalon poate fi dat de elemente comune tuturor zonelor menţionate, cum ar fi : spaţiile verzi, circulaţia, mobilierul urban etc.

Caracteristica principală a acestui model de scară este posibilitatea sa de extindere, el acţionînd numai în relaţie cu alte obiecte. În consecinţă, este necesară descoperirea caracteristicilor fiecărei scări a zonelor în studiu şi apoi stabilirea relaţiilor între aceste caracteristici. O contribuţie esenţială o va aduce în acest caz gradul de mobilitate al observatorului între diferitele zone (în ritm lent sau alert).

Modul de lucru care se propune în vederea concretizării unui studiu complex este acela al stabilirii unor diagrame analitice înaintea proiectării. Aceste diagrame analitice sînt de fapt abstractizări ale mişcărilor complicate dintr-o clădire, dintr-un ansamblu sau zonă, în vederea rezolvării punctelor nodale esenţiale. Tot pe baza abstractizării se pot imagina forme spaţiale de tip emoţional, se poate trata scara vizuală a unui traseu pe baza traficului urban etc. În sfîrşit, se urmăreşte imaginarea unei sinteze a relaţiilor descoperite, imaginare care duce la găsirea unui model abstract dinamic.

În afara imaginaţiei proiectantului pentru găsirea unei relaţii adecvate între scările diferitelor obiecte, o contribuţie indirectă, dar cu finalitate evidentă, o vor aduce transpunerile în spaţiu a regulamentelor de zonare şi construcţie. Este cunoscut faptul că, în ţara noastră, prin diferite reglementări, sînt stabilite anumite limite privind regimul de înălţime pentru diferite localităţi, distanţa dintre clădiri, o anumită densitate, un grad

Scanned with CamScanner

standard de dotare cu clădiri social-culturale minimale etc. Aceasta va duce la stabilirea unor moduli de scară arhitecturală specifici țării noastre.

Studiul noului model de scară presupune de asemenea faptul că tehnicile cercetării urbanistice sînt cele care au fost dezvoltate sub egida științelor sociale, fiind necesare atît din punct de vedere funcțional (sociologie, economie), cît și estetic (psihologie, estetică), respectiv anchetele sociale, constatările psihologice etc.

Caracteristicile noului model de scară vor genera în final o ierarhie a ambientelor în teritoriu, în localitate sau în ansamblu. Ambianța de scară în centrul civic este dată de relația dintre oameni și cadrul construit (sau cadrul fizic). Gradul de solicitare a centrului civic de către populația localității, va crea ierarhia reală a scării ansamblului (sau scara socială). Ea este dată de atracția oferită de cadrul construit pentru satisfacerea necesităților materiale și spirituale ale locuitorilor, precum și de gradul de cultură și sociabilitate a solicitanților.

Cadrul nou construit prezintă o ierarhie aparentă a scării care este compusă din încadrarea obiectelor noi în cadrul geografic, istoric și al clădirilor existente. Decizia rațională asupra conceptiei cadrului propus, trebuie să răspundă la întrebarea : ce a fost, ce este și ce poate deveni acesta ? Scara cadrului nou construit într-un context geografic, istoric și a unor clădiri existente, se va stabili în funcție de valoarea cadrului fizic existent și modul de percepere al viitoarelor compoziții, în aceleași locuri.

Noul model de scară al orașelor mici ce urmează a se restructura va putea fi dat de o serie de factori specifici și anume de : forța economică și socială a localității și a sistemului de localități ; condițiile geografice și climatice locale ; relațiile cu localitățile polarizate din sistem ; tipologia localității ; relația dintre locuitori în ambientul lor social ; evitarea grandomaniei în construcțiile arhitecturale etc.

Fiecare din acești factori poate genera o anumită scară arhitecturală. Astfel, forța economică și socială a localității și a sistemului de localități se înscrie în scara unui teritoriu mai vast sau al întregii țări, ca urmare a condițiilor economice și sociale specifice pe plan național (3.8, 4.3). Condițiile geografice și climatice, realizează alt tip de scară, care se bazează pe modul de percepere al perspectivelor (deschise la cîmpie, închise în zone de munte), dar și pe sistemul de muncă dat de condițiile geografice (sezonier în cîmpie, continuu la munte).

Relațiile cu localitățile polarizate din sistem aparțin specificului de scară al viitoarelor localități cu caracter urban. Se știe că în sistemul de localități, vor trăi și munci, circa 20 000—40 000 de oameni, pentru care localitatea polarizatoare (cu o populație de circa 10 000 locuitori) va cuprinde și o serie de unități productive și social-culturale necesare populației întregului sistem. Astfel că, centrul civic al localității matcă, în care se presupune că vor fi grupate majoritatea acestor dotări suplimentare, în aparență va fi la o scară mărită față de populația centrului zonal ; dar, adăugînd sistemul dinamic de cooperare între toate localitățile din sistem, centrul civic propus își va justifica mărimea (ierarhia aparentă), raportată la solicitări (ierarhia reală). Tipologia localității va necesita o ierarhizare a centrelor civice (principale și secundare), în vatra localității, prin intermediul unităților etalon variabile (loturile și locuințele). În sfîrșit, relațiile între locuitori în ambientul lor social, reprezintă esența studiului care creează ierarhia reală de scară în centrul civic al unei localități cu caracter urban din țara noastră.

Așadar, tratarea scării arhitecturale a centrelor civice din viitoarele orașe mici va ține seama de două aspecte importante privind modul de abordare al proiectării ansamblului central : se va urmări legarea obiectului cu scările arhitecturale din împrejurimi și nu numai proiectarea unui obiect la o anumită scară (fizică, umană etc.) pe de-o parte, iar cercetarea va fi îndreptată spre cunoașterea contextului ambiental, la care se va adăuga capacitatea de imaginație a proiectantului, pe de altă parte.

Aplicarea noului model de scară, precum și a considerațiilor referitoare la relațiile topologice în ambientul centrului civic (între persoană și cadrul construit, între cadrul construit și cel geografic etc.) vor constitui premise favorabile pentru conceperea unor ansambluri publice mici, cu o scară arhitecturală specifică.

Uneori în formarea unui centru civic mic există tendința de a imita modul de grupare al dotărilor din exemple similare, dar de capacități mult mai mari și dezvoltate în condiții cu totul diferite, ceea ce duce la rezolvări de scară improprii pentru localități mici. Constatarea acestor deficiențe a determinat o analiză a aspectelor semnalate. Sintetizarea și structurarea observațiilor asupra compoziției topologico-spațiale a centrelor civice de diferite mărimi, prezentată într-un tabel sinoptic, constituie o achiziție cu caracter informațional și metodologic (fig. 185) :

Scanned with CamScanner

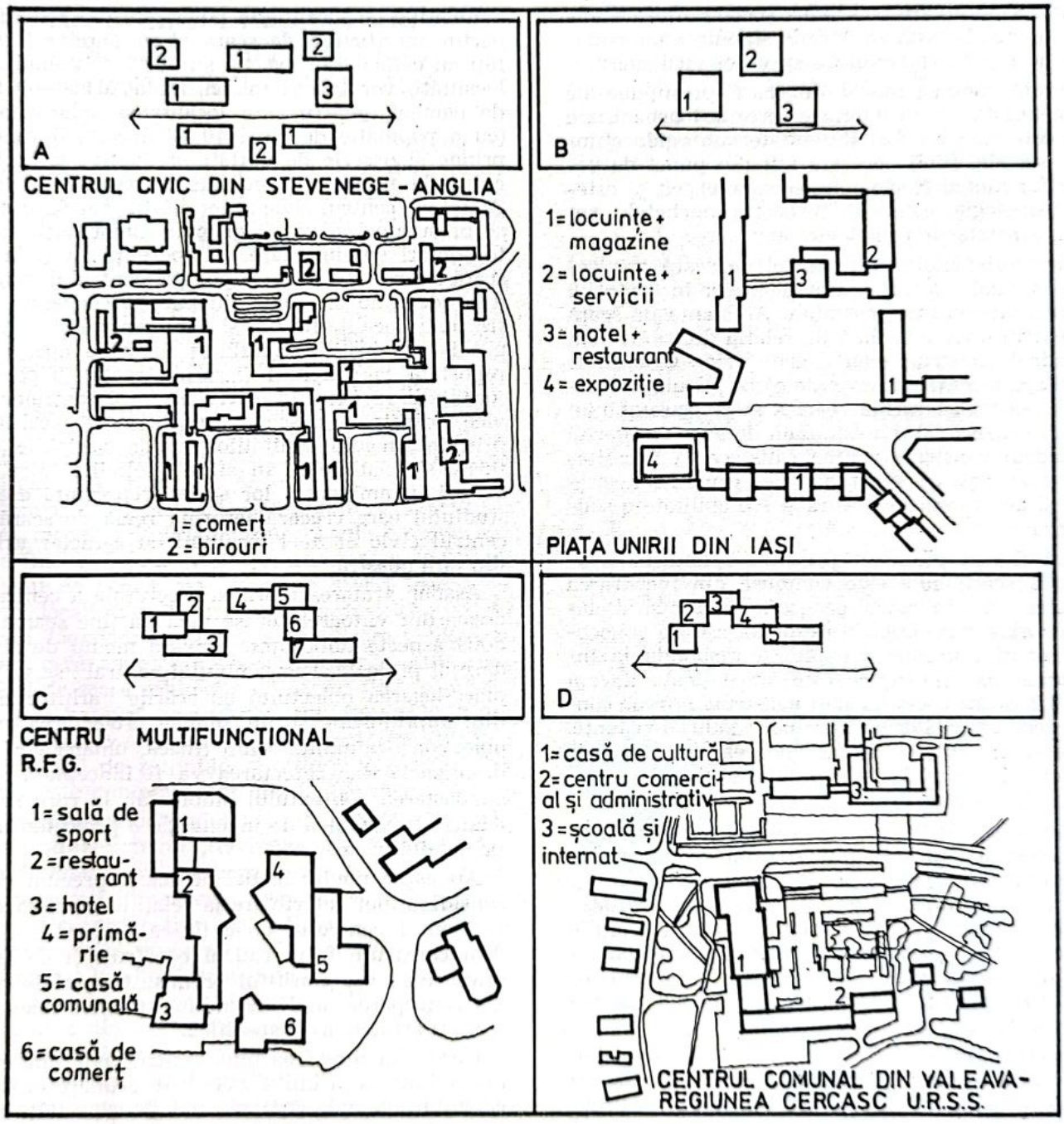

Fig. 185. Comparație topologico-spațială între centre civice de diferite mărimi.

Scanned with CamScanner

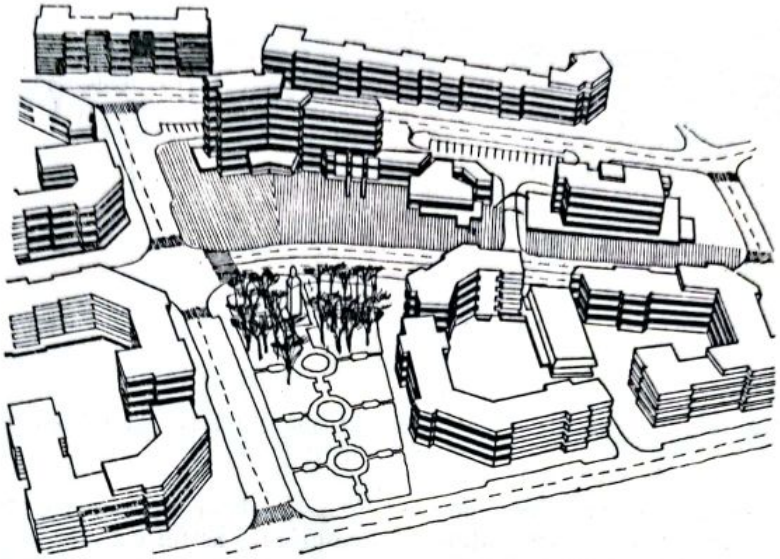

Fig. 186. Detaşarea prin formă şi înălţime a grupării social-culturale în raport cu forma locuinţelor din jurul centrului civic.

— în centrele civice foarte mari se remarcă o multiplicare a unor activităţi în mai multe clădiri cu volumetrie mare, fiecare clădire fiind caracterizată prin monofuncţionalitate ;

— centrele civice de oraşe mijlocii se caracterizează prin gruparea activităţilor din aceeaşi grupă funcţională, în două—patru pavilioane cu activităţi nerepetabile ;

— ansamblul central civic de oraş mic, similar cu cel în studiu, se propune — ca rezultat şi al unor constatări — să fie alcătuit din cîteva clădiri comasate, cuprinzînd fiecare mai multe activităţi ;

— centrele civice de localităţi mici şi foarte mici (de obicei rurale) au aceeaşi tendinţă, mergînd pînă la comasarea într-o singură clădire a tuturor activităţilor.

Principiul de bază al scării fizice a unui centru civic de localitate mică format din elemente construite şi spaţii libere, este realizarea spaţiului liber atît cît este necesar din punct de vedere funcţional şi plastic-arhitectural. Eliminarea acestui principiu duce către dezintegrarea unităţii de compoziţie arhitecturală, care poate avea ca efect dispunerea unor clădiri în ansamblu, fără legături vizuale (unghiuri de vedere). Din practica proiectării, această relaţie optică între dimensiunile spaţiilor libere şi înălţimea construcţiilor se apreciază în felul următor :

— în cazul compoziţiei închise (compacte) raportul dintre înălţimea clădirilor şi lungimea pieţei se găseşte între 1 : 4—1 : 8, după unele păreri 1 : 6—1 : 8 ;

— în cazul centrelor insulare, cu construcţii dispersate, între clădirile izolate trebuie să fie cam 3—4 înălţimi de clădire.

Aceste rapoarte sînt orientative, extrase din forme zise ideale de ansambluri publice ; aprecierea reală a formei şi dimensiunilor teritoriului liber este însă în funcţie de factori practici, descrişi în cuprinsul lucrării, care pot da valori plastice ale scării arhitecturale, specifice diferitelor condiţii locale.

În conceperea scării arhitecturale apar uneori neconcordanţe. În arhitectura ansamblurilor publice contemporane, neconcordanţa nu este una între cadrul construit şi spaţiul liber, ci între clădirile social-culturale şi cele de locuit. Astfel, în unele localităţi mici, clădirile publice de înălţime relativ redusă (2—3 niveluri) sînt dispuse în imediata apropiere sau chiar pe fondul unor clădiri de locuit de 4—5 niveluri.

Rezolvările posibile pot rezulta din următoarele sugestii :

— amplasarea clădirilor social-culturale pe terenuri suprainălţate (dealuri, maluri, terenuri local ridicate etc.) ;

— crearea unor forme mai deosebite ale clădirilor social-culturale sau acoperişurilor acestora, care să domine spaţiul liber şi clădirile de locuit din jur (fig. 186) ;

Scanned with CamScanner

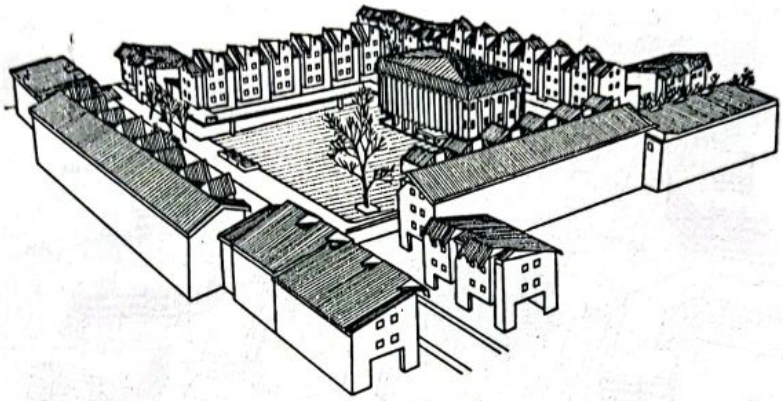

Fig. 187. Prin forma lor, locuințele participă direct la aspectul urbanistic al centrului civic.

— realizarea unei arhitecturi unitare între dotările social-culturale și clădirile de locuit adiacente, astfel ca acestea din urmă să contribuie direct la cadrul pieței (fig. 187) ;

— realizarea unor construcții social-culturale comasate, astfel ca spațiul liber să fie dominat de o masă construită pe orizontală, raportată la construcțiile de locuit dispuse pe verticală.

Scanned with CamScanner

10. TIPURI RAȚIONALE DE CENTRE CIVICE STRUCTURALE

10.1. AMPLASAREA BARICENTRICĂ A DOTĂRILOR SOCIAL-CULTURALE

Specificul organizării rețelei de dotări social-culturale în interiorul unor localități mici (rurale sau urbane), va rezulta în principal din modul de aplicare al conceptului de centralitate într-un spațiu colectiv restrîns. Studiul de centralitate, după cum se știe, vizează existența unui spațiu central, avînd tendința tradițională ca el să coincidă cu centrul civic al orașului, respectiv locul unde sînt amplasate de regulă dotările terțiare și direcționale, cele care polarizează populația unui oraș. În concepția abordării psihotopologice a localizării centrelor civice de localități mici contemporane, concepție pe care o considerăm ca fiind o soluție capabilă să dinamizeze spațiul colectiv al unei localități mici, centralitatea poate fi considerată pe de-o parte ca punct geometric central al localității, caracteristică proprie orașelor încă din evul mediu, cînd însăși centrul civic reprezenta unul din pivoții polarității și care a avut continuitate, iar pe de altă parte poate fi organizată în funcție de centrul de greutate funcțională a orașului, caracteristică ce ar trebui să fie proprie sistematizării contemporane a localităților restructurate.

Specificul organizatoric de care aminteam va putea fi creat la nivelul localității pe două căi :

— în cazul în care centrul principal și microcentrele (pentru servicii, stații de transport, unitate industrială etc.) vor fi la distanțe relativ reduse, permițînd parcursul pietonal, se vor putea realiza compoziții scurte de-a lungul străzilor de legătură, incluzînd astfel diferite puncte de interes orășenesc într-un circuit al străzilor ;

— dacă anchetele sociale vor prezenta concluzii prin care va apare ca dominantă deplasarea concentrată și ritmică (deci cotidiană) a populației spre un punct de interes major, cum ar fi unitatea productivă, se va putea realiza o arhitectură a străzilor care să includă centrul civic în direcțiile de parcurs cele mai solicitate. Acest sistem este de natură psihotopologică de incluziune, capabil să creeze o compoziție dinamică și animată la scara unei localități mici.

Centrul civic de localitate mică va avea un specific multifuncțional, ceea ce îi conferă un anumit dinamism funcțional și calități polarizatoare sporite, datorită posibilităților multiple de a satisface necesitățile materiale și spirituale ale unor largi categorii sociale de oameni, cu diferite preocupări, caractere, vîrste și pregătiri culturale. De aceea centrul civic de localitate mică sau al unei grupări similare de oameni (5 000—10 000 de locuitori) poate avea preponderent funcția socială ca dominantă funcțională (1.6).

Rețeaua de dotări social-culturale dintr-un oraș mic se formează din dotări de importanță funcțională variată pentru servirea locală și sistemică a localităților : conducere politică și administrație publică, funcții cultural-recreative, comerț și prestări de servicii, sănătate și odihnă. De regulă, dotările prezentate, care la rîndul lor au diferite grade de complexitate și variabilitate funcțională vor putea fi dispuse în teritoriul localității într-un centru civic principal și într-unul sau mai multe microcentre sau complexe specializate în funcție de tipul de localitate, caracterul economic, dezvoltarea sistemică a teritoriului, poziția în sistem etc. Astfel :

— *Pentru localități de tip compact* (areolare) a căror rază de accesibilitate spre centrul civic va fi de 600—800 m, toate activitățile vor putea fi grupate într-un centru civic unic, precum și în zona centrală.

Scanned with CamScanner

— *Pentru tipurile de localități liniare, tentaculare* etc., va putea fi prevăzut un centru civic principal și complexe de dotări specializate. În acest sens :

— centrul civic principal va putea cuprinde următoarele activități : conducere politică și administrativă, activități cultural-recreative (casă de cultură cu sală polivalentă, cinematograf, muzeu, sală de expoziții, sală de dans-ceremonii, bibliotecă), comerț și alimentație publică, prestări de servicii, hotel sau spații de cazare a oaspeților, spații pentru bancă, case de credit, farmacie etc. ;

— în complexul de dotări pentru copii, se vor prevedea : casa pionierilor, școala de muzică, bibliotecă pentru copii, complex sportiv pentru copii ; școlile generale vor putea fi grupate fie în același complex, fie în centrul civic principal, fie în puncte izolate din localitate, ele fiind de regulă puncte structurale de referințe (7.1) ;

— în complexul de dotări pentru serviciile medicale vor fi cuprinse : spitalul pentru adulți (local și pentru localitățile din sistem), maternitatea, spitalul pentru copii, dispensar, policlinică, stație de prim ajutor, sanepid, eventual învățământ medical ;

— în zona odihnei de masă (în funcție de condițiile naturale și a amplasamentului în oraș) : parcul orășenesc, stadionul, sala de sport, bazinul, debarcader, plajă, teatru-cinema de vară, club, pavilionul pentru lectură, estradă, platformă de dans, restaurant, café-bar, dotări comerciale ;

— zona de producție (în funcție de dezvoltarea ei) va cuprinde : dotări administrative și de conducere, cantină, semipreparate, comerț, dotări pentru învățământ, bibliotecă tehnică, bloc pentru prestări de servicii, ambulatoriu, club, platformă sportivă etc. ;

— în complexul de dotări comunale se amplasează : complexul baie-spălătorie, stație de întreținere a autovehiculelor, stație de transport auto.

Toate complexele prezentate se subordonează de regulă structural și funcțional unui sistem al cărui nucleu de bază este centrul civic. În cadrul acestei structuri urbane, complexele specializate ar putea să constituie esența structurii funcționale pentru un anumit tip de oraș mic, iar rezolvarea lor spațial-ambientală va determina în final aspectul plastic-arhitectural al orașului.

Complexele de servicii enumerate vor trebui să conțină însă și dotări de utilizare zilnică și periodică sau ocazională, transformîndu-se din centre pur specializate, în centre structurale. De aceea ca unități structurale de bază în structura orașului (ca dotări specializate), activitatea lor preponderentă va constitui nucleul funcțional, iar celelalte dotări vor fi funcții complementare.

Pentru localitățile aflate în sistem, între care se realizează parcursuri cotidiene, se recomandă construirea microcentrelor polifuncționale, grupate pe lîngă unitățile structurale ale orașelor. Astfel, în afara centrului civic principal microcentrele de pe lîngă zonele de producție, transport, agrement, stația de capăt sau tranzit a transportului în comun auto care sosește din zona polarizatoare etc. vor avea dotări din categoria serviciilor zilnice, precum și un eventual complex de dotări specializate (pentru copii, dotări comunale etc.) rezolvate în funcție de condițiile locale.

10.2. TIPIZAREA CLĂDIRILOR PENTRU CENTRE CIVICE

Conceperea clădirilor centrelor civice mici pune o serie de probleme, printre care cea mai importantă este aceea dacă clădirile trebuie să fie unicate pentru fiecare centru civic, dacă pot fi utilizate clădiri tipizate sau se poate folosi o soluție mixtă.

Realizarea clădirilor social-culturale unicate (mono sau polifuncționale) are toate avantajele unei corecte proiectări, a înscrierii în compoziția propusă, a integrării în arhitectura orașelor etc. Ceea ce reține în momentul de față, la aplicarea soluției pe scară largă în localitățile mici, este costul relativ mai ridicat al clădirilor unicat față de cel al clădirilor tip.

Proiectul tip este concretizat de regulă printr-o importantă repetabilitate de realizare. Or, centrele civice de dimensiuni mici reprezintă în sine obiecte ale construcției de masă în viitorul foarte apropiat. La baza acestei afirmații stă necesitatea de sistematizare în viitoarele două decenii a 300—400 de localități care vor deveni orașe mici, precum și a miilor de localități rurale ce trebuie să atingă și ele stadiul de dezvoltare urbană în viitor. Însă tipizarea exclusivă a centrelor civice mici care vor avea doar cîteva clădiri diferite într-un singur complex este complicată datorită multiplelor situații concrete ce vor apare (geografice, topografice, demografice, economice etc.).

După cum se știe, structura funcțională internă tip a clădirilor pentru diferite activități, este realizată pe baza determinării condițiilor tip de func-

Scanned with CamScanner

ţionare (dotările pentru copii sînt proiectate în funcţie de grupele de vîrstă, capacitatea claselor, numărul copiilor etc.). Cu cît condiţiile de funcţionare sînt mai numeroase, cu atît problemele de tipizare ale clădirilor vor fi mai complexe, iar numărul variantelor va fi mai mare. De aceea, pentru mărirea eficienţei proiectelor tip şi reducerea variantelor, se caută sintetizarea condiţiilor de funcţionare a diferitelor dotări. De obicei, proiectele tip sînt monofuncţionale sau sînt comasate activităţi din aceeaşi grupă funcţională.

În cazul centrelor civice de dimnesiuni reduse, se vor putea realiza variante conceptuale de centre civice, ca rezultat al sintetizării condiţiilor de funcţionare, întrucît acestea vor fi numeroase atît din punct de vedere urbanistic, cît şi geografic, topologic etc. Dintre condiţiile de funcţionare, cele referitoare la mărimea localităţilor şi rolul lor în sistemul de localităţi sînt cele mai importante. Depistarea, sistematizarea şi utilizarea condiţiilor de funcţionare a centrelor civice, prelucrate pe zone geografice, caracteristici demografice şi economice, capacitatea dotărilor şi alte aspecte, unele semnalate pe parcursul lucrării, vor duce la determinarea parametrilor funcţionali şi economici privind realizarea unor *tipuri raţionale de centre civice mici*, dar nu centre civice tip.

Ansamblurile publice, cum ar fi şi centrele civice, vor putea utiliza însă proiecte tip pentru dotările componente ; ar fi de dorit ca să existe proiecte tip de dotări sau fragmente de dotări utilizabile exclusiv pentru formarea centrelor civice, capabile să îmbine necesităţile utilitare, economice şi plastice.

Deşi lucrarea nu-şi propune să analizeze un subiect ce poate constitui în sine o cercetare ştiinţifică pluridisciplinară, cum este tipizarea clădirilor pentru centrele civice, totuşi este necesar să punctăm cîteva repere care să jaloneze modul de abordare a acestei probleme.

Numărul mare de localităţi mici ce urmează să fie sistematizate în ţara noastră, varietatea relativ mare de condiţii demografice, geografice, economice în care s-au dezvoltat acestea (2.8, 4.3), necesită o clasificare a lor întocmindu-se un nomenclator care să cuprindă :

— ordinea localităţilor tipice după numărul de locuitori, indiferent de profilul economic ; din cauza unei game largi de mărimi de localităţi, care necesită în final elaborarea unui mare număr de tipuri de clădiri social-culturale, tendinţa generală în ţările cu experienţă în acest domeniu (U.R.S.S., R. P. Ungară etc.) este de a reduce la minimum numărul diferitelor mărimi de aşezări. Metodologia utilizată se aplică de regulă condiţiilor fiecărei ţări ;

— tipurile de localităţi integrate într-un sistem pe baza rolului, locului şi a relaţiilor în sistemul de localităţi.

Caracteristicile acestor tipuri de localităţi au fost prezentate (cap. 4) ; ceea ce interesează în mod deosebit pentru conceperea clădirilor tip, este faptul că în cadrul sistemului se realizează o ierarhizare a localităţilor nu numai după profilul economic şi administrativ, dar şi după serviciile social-culturale. Ierarhizarea se face începînd cu oraşele foarte mari pînă la sate, fiecare oraş avînd în jurul său un sistem de localităţi subordonate ; numărul localităţilor mici (rurale şi urbane) subordonate este însă mult mai mare decît al oraşelor subordonate. Chiar sistemul de comunicare este diferit, în sensul că el este mult mai intens în zona localităţilor mici (între care distanţele sînt de 10—20 km) faţă de oraşe (cu distanţe de circa 60 km).

În consecinţă va rezulta un sistem policentric pentru polarizarea populaţiei şi ierarhizarea localităţilor şi a dotărilor social-culturale. Clădirile tip ce se vor proiecta pentru asemenea localităţi vor fi deci clasificate, la rîndul lor, în funcţie de necesităţile ierarhizării teritoriale.

În afara tipizării clădirilor după metoda tradiţională (clădiri de sine stătătoare), mai sînt şi alte posibilităţi de tipizare a dotărilor din centrele civice mici, care nu au fost încă aplicate în practica curentă de proiectare. Aceste posibilităţi se referă la conceperea clădirilor din fragmente de ansamblu sau de clădiri, denumite de noi segmente tip, respectiv :

— blocuri funcţionale tip, care cuprind fiecare cîte o activitate caracteristică, iar prin combinare volumetrică cu blocuri ce cuprind alte activităţi se obţin forme spaţiale diferite, în funcţie de caracteristicile terenului afectat ansamblului de clădiri (fig. 188) ;

— subansambluri funcţionale tip, formate din fragmente de clădiri complexe care cuprind funcţii parţiale şi pot fi combinate sau extinse după necesităţi. Aceste fragmente sînt elemente spaţiale modulate atît în plan orizontal, cît şi în cel vertical, permiţînd arhitecţilor să-şi valorifice personalitatea artistică în conceperea centrelor civice, aproape în aceeaşi măsură ca şi cînd ar lucra cu proiecte unicat. Condiţia principală pentru ca cu ajutorul acestor subansambluri să se poată alcătui un centru civic multifuncţional este ca modularea să fie făcută pentru toate construc-

Scanned with CamScanner

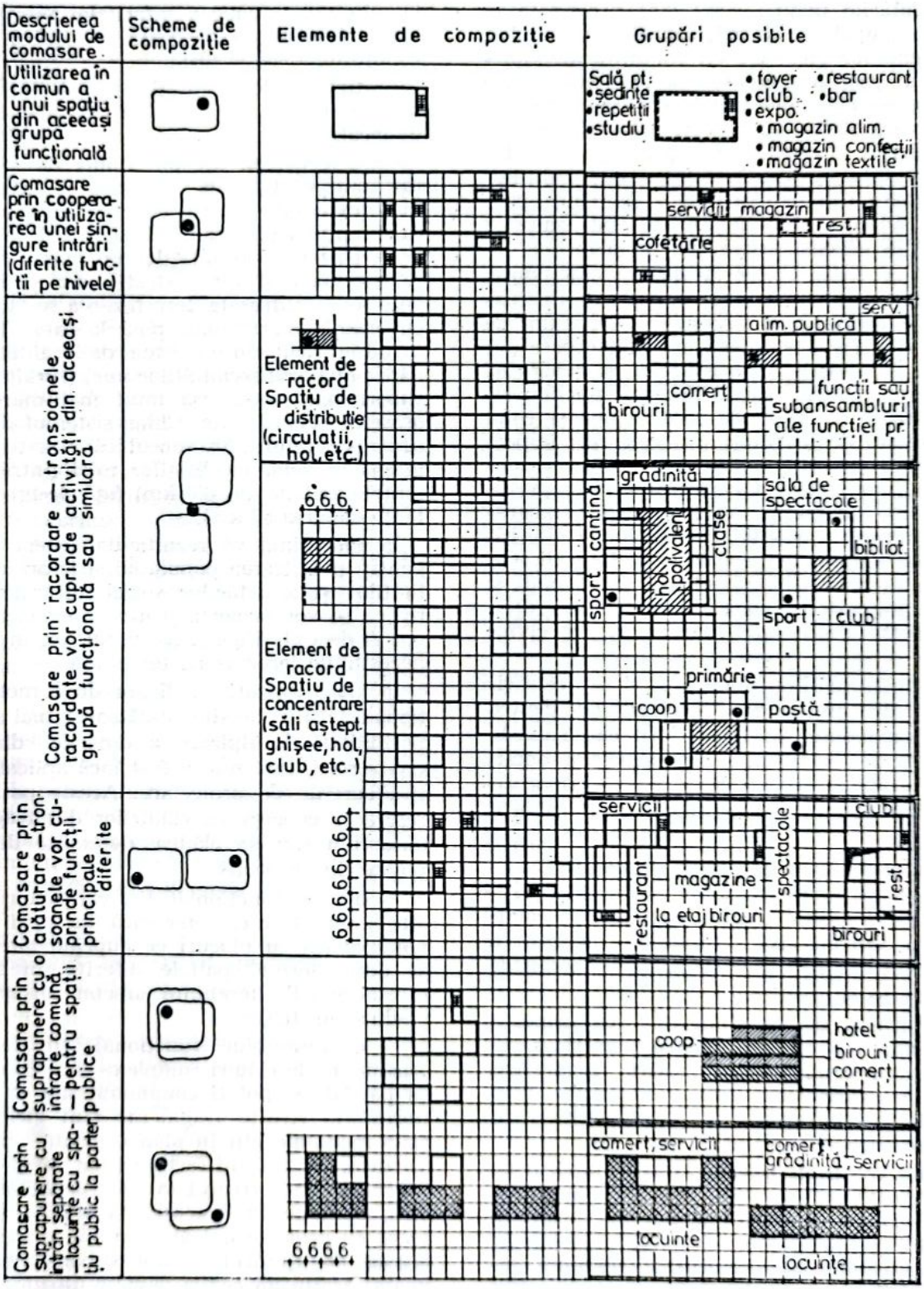

Fig. 188. Studiu posibil pentru blocuri funcționale tip.

Scanned with CamScanner

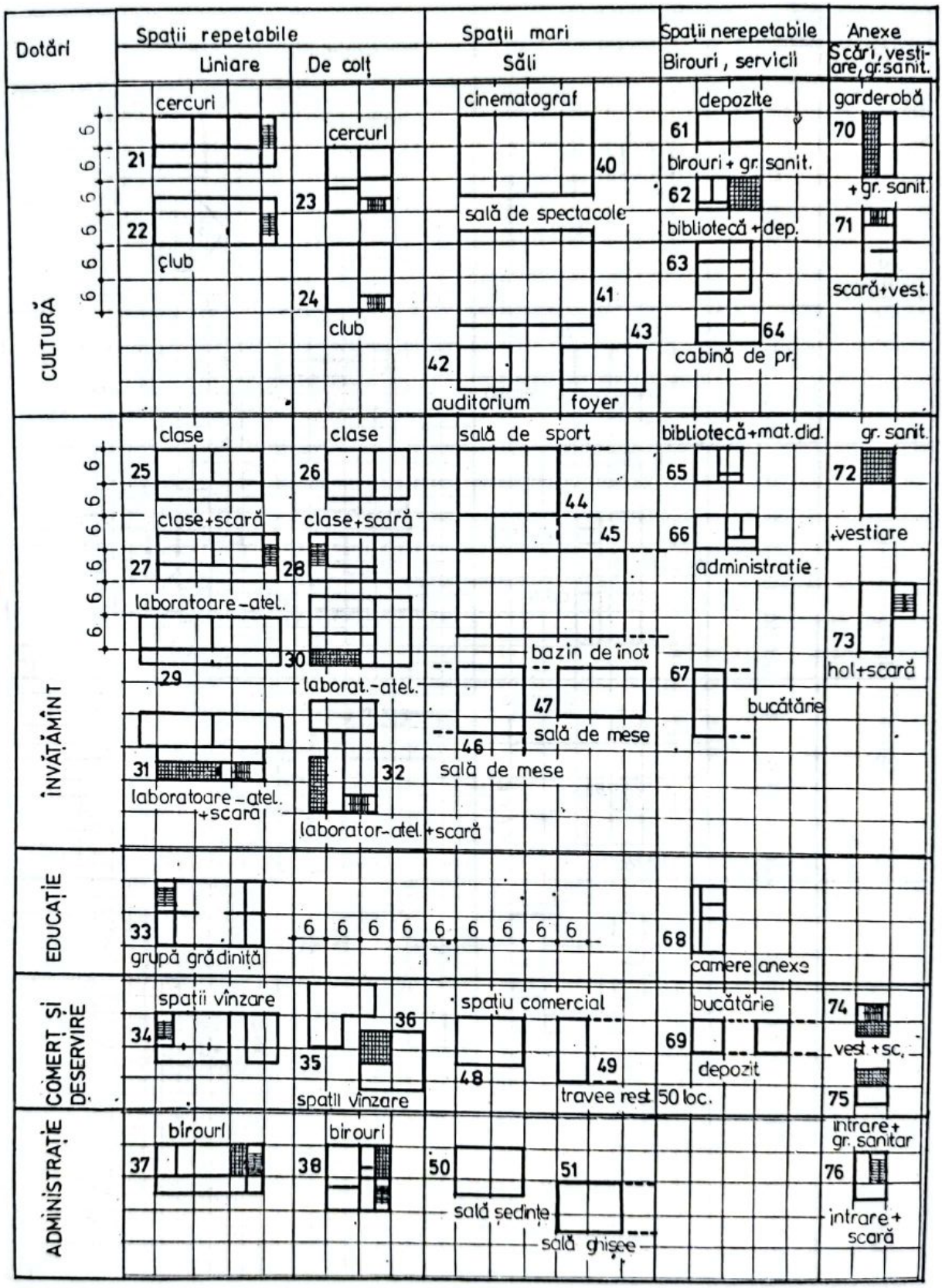

Fig. 189. Studiu posibil pentru subansambluri funcționale tip.

Scanned with CamScanner

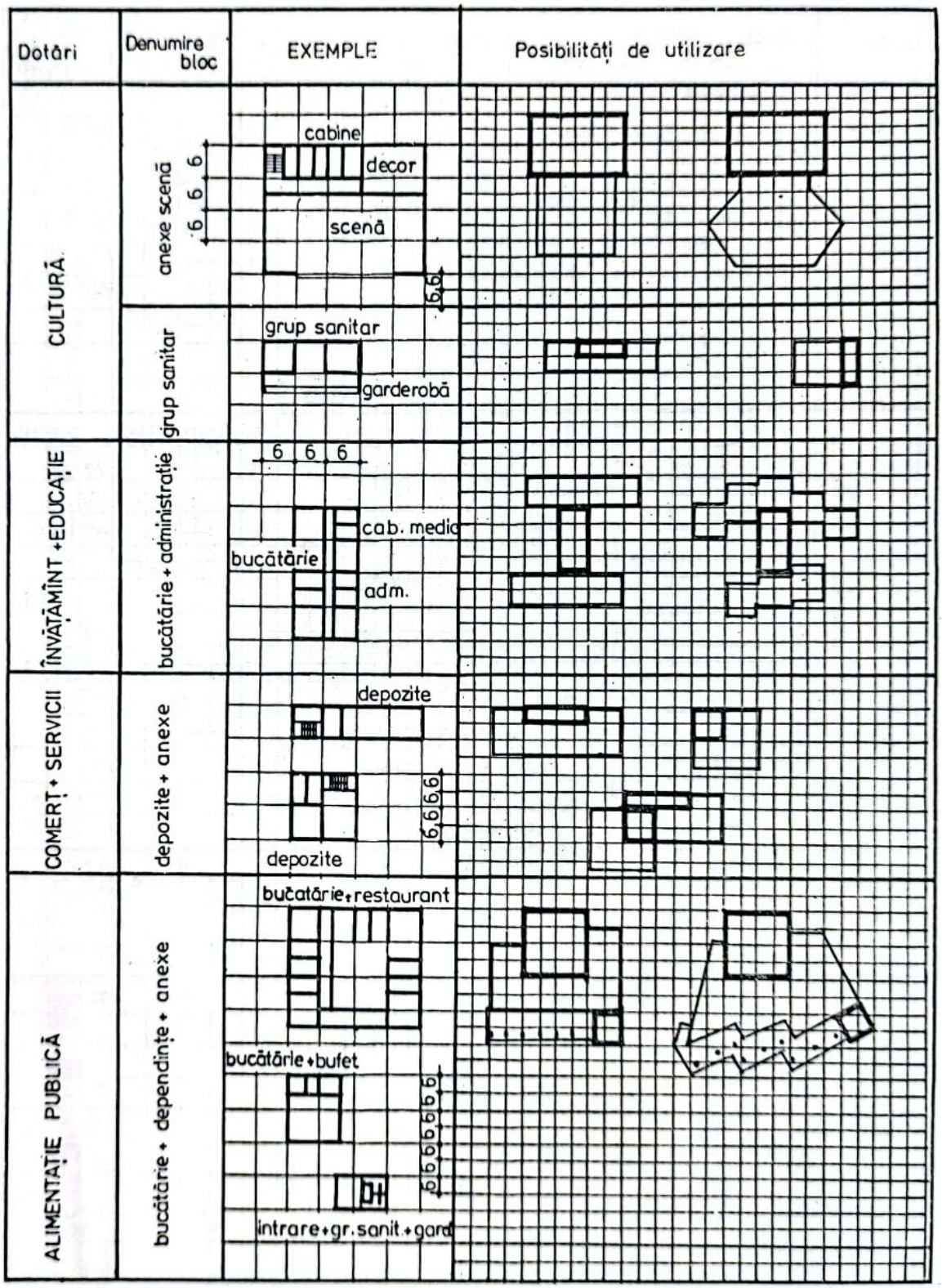

Fig. 190. Studiu posibil pentru noduri funcționale tip.

Scanned with CamScanner

ţiile din centrul civic, indiferent de natura lor funcţională, pe baza aceluiaşi modul (fig. 189);

— noduri funcţionale tip, cuprinzînd circulaţii verticale, grupuri sanitare sau anexe, deci acele elemente ale clădirilor care necesită o anumită tehnologie, urmînd ca spaţiile rezervate publicului, spaţii care completează nodurile funcţionale, să fie proiectate după necesităţile de înscriere în ambianţa fizică locală. Această soluţie de tipizare este indicată în mod special unităţilor comerciale, alimentaţiei publice, prestărilor de servicii şi caselor de cultură (pentru anexele scenei) (fig. 190).

Comasarea activităţilor tip în centrele civice mici se va putea diversifica pe de-o parte în funcţie de numărul de locuitori, iar pe de altă parte în funcţie de categoriile demografice, sociale, după profilul economic al localităţii etc.

Astfel, pentru localităţi foarte mici (500—1 000 de locuitori), dotările vor putea fi comasate în totalitate, formînd una sau două clădiri (fig. 191).

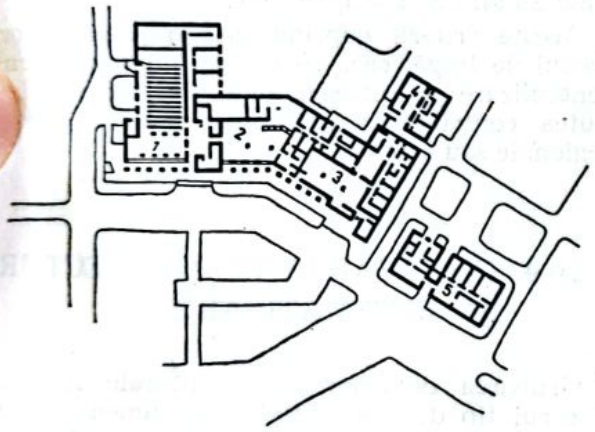

Fig. 191. Centru civic pentru localitatea Lesnoe (reg. Leningrad) (profil economic — combinat avicol):
1 — club; *2* — bufet-ospătărie; *3* — magazin; *4* — prestări de servicii; *5* — dotare administrativă.

Pentru localităţi mai mari, în special pentru cele de peste 5 000 de locuitori, unele dintre ele cuprinzînd şi dotări din categoria celor ierarhizate pentru localităţile din zonă, comasarea se va putea face în cîteva clădiri complexe, diversificate astfel:

— pe grupe de vîrstă (dar şi de mărimea localităţii): clădiri pentru adulţi, clădiri pentru copii, clădiri cu folosinţă comună;

— pe categorii funcţionale similare: administrative, poştă, miliţie, etc.; cultură, club etc.; comerţ, alimentaţie publică, prestări de servicii etc.;

— pe considerente ale animaţiei topologice, în care convenţionalismul grupării activităţilor din primele două grupe se va subordona necesităţilor sociale, de comunicaţie, rentabilitate etc., rezultînd comasări din diferite grupe de activităţi (fig. 192).

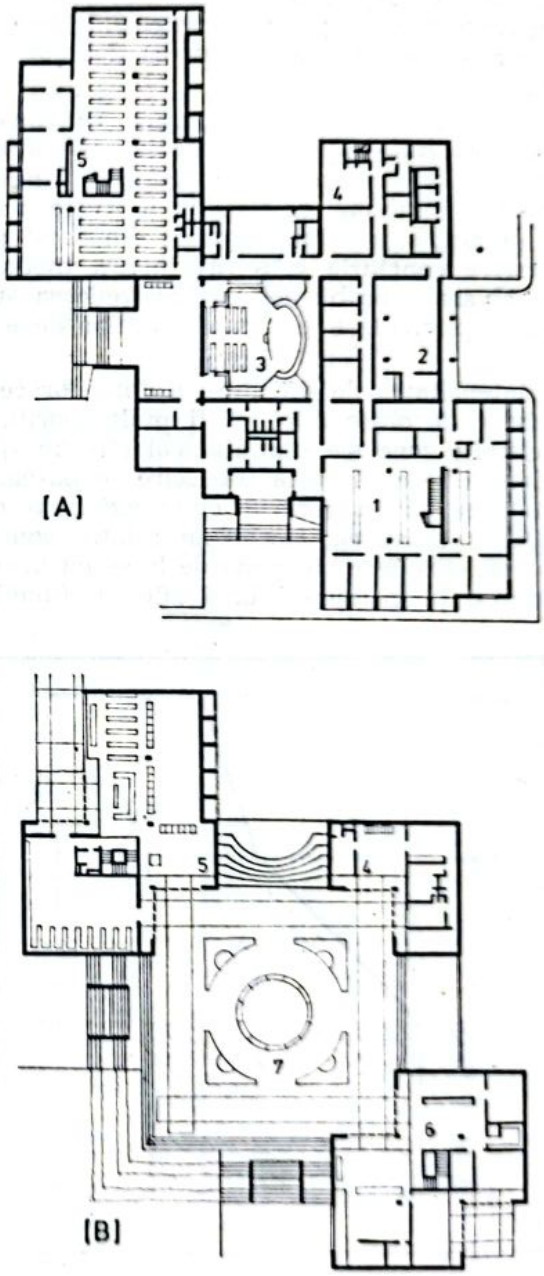

Fig. 192. Centrul civic din Los-Lagos, California:
A — parter: *1* — birouri pentru diferite organizaţii obşteşti; *2* — servicii şi încăperi tehnice; *3* — sală de şedinţe; *B* — etaj: *4* — poliţia; *5* — bibliotecă pentru maturi şi copii; *6* — încăperi pentru administraţie; *7* — platforma pieţii (pe acoperişul dotărilor de la parter).

Scanned with CamScanner

10.3. DELIMITAREA CENTRELOR CIVICE

O problemă importantă în studiul centrelor civice de orașe mici și care nu-și poate găsi încă o rezolvare corespunzătoare, este cea a delimitării zonei centrale și, implicit, a centrelor civice. Problema nu-și poate găsi rezolvarea deplină, deoarece :

— centrele civice contemporane se consideră că au o evoluție rapidă (cantitativă și calitativă) rezultată din necesitatea de satisfacere a nevoilor aglomerației urbane, ca urmare a creșterii nivelului de trai și a celui cultural ; din acest punct de vedere concluzia este că singura modalitate de rezolvare a problemei este prevederea suprafețelor suplimentare și a modalităților de extensie ;

— intensitatea de solicitare a dotărilor centrelor civice de orașe mici va fi mult sporită față de celelalte zone ale spațiului colectiv, în special în sezonul rece. Această precizare se bazează pe constatarea că în centrul civic există o dublă densitate : nocturnă, care este relativ constantă și diurnă, care este variabilă de la sezon la sezon, precum și pe parcursul unei zile, în funcție de

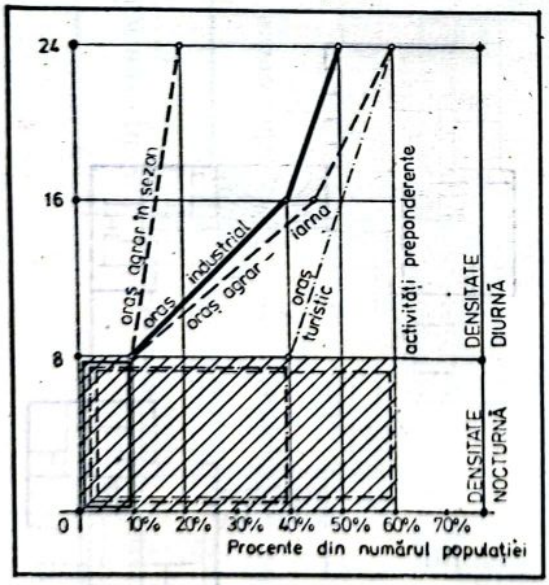

Fig. 193. Diagrama densității de solicitare a centrelor civice.

structura economică și demografică a orașelor, precum și de capacitatea de atracție a dotărilor social-culturale. Acest ultim aspect va fi amplificat de prezența sistemului de localități pe distanțe scurte de parcurs cu bicicleta, cu mijloace auto sau CFR.

Procentele orientative ale densității de solicitare a centrelor civice în diferite perioade ale zilei, față de numărul total al populației se reflectă în următoarea diagramă, cu referire directă la principalele tipuri de orașe mici ce vor fi create prin remodelarea unor localități rurale (fig. 193).

Deci delimitarea centrelor civice se va putea face după următoarele criterii :

— necesitățile funcționale, determinate de funcțiile necesare centrelor civice (rezultate de regulă din norme de suprafață cumulate) ;

— relațiile centrelor civice cu suprafața orașelor, care pot fi de tipologii și specific geografic foarte variate ;

— considerații practice diverse, potrivit condițiilor locale privind natura, topografia, prezența unor spații verzi, a apelor etc.

Aceste criterii cuprind însă o gamă valorică destul de largă, ceea ce le face improprii pentru generalizare pe întreaga țară ; în schimb, ele ar putea contribui la stabilirea anumitor modele regionale sau locale.

10.4. COMASAREA ÎN ARHITECTURĂ ȘI SISTEMATIZARE

Gruparea dotărilor social-culturale în cadrul fiecărui tip de centre civice de dimensiuni mici prezentate, se face în diferite modalități (pavilionare, comasate etc.). Tendința contemporană în țările din întreaga lume este de a realiza clădiri comasate, care permit în mare măsură raționalizarea și sporirea indicelui de utilizare a terenului din zona centrală a orașelor, precum și reducerea cheltuielilor de investiție inițială și din exploatare (fig. 194).

Prin comasare în arhitectură și sistematizare, se urmărește concentrarea unor spații construite a clădirilor, părților de clădiri sau a terenurilor adiacente, în vederea utilizării lor funcționale și economice în mod eficient de către unul sau mai mulți beneficiari. Tendința de a reduce terenul rezervat centrului civic din unele localități, respectiv a suprafeței construite, se înscrie în contextul general de restrîngere a vetrei localităților, avînd ca scop : redarea circuitului agricol a unor importante suprafețe de teren ; reducerea

Scanned with CamScanner

sporirea indicelui de utilizare a spațiilor construite și a amenajărilor exterioare la nivelul unui centru civic de localitate urbană mică						SCHEME	Procente de reducere din S. total teren
Circulații + anexe	Circulații	Accese	Comune	Combinații	Anexe, comune intrări separate	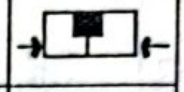	4,7% - 3% - 2,8%
			Separate				
		Legături interioare	Intrări comune		Anexe și intrări comune		
			Suplimentare				
	Anexe	Depozite	Cuplate		Anexe separate intrări comune		
			Separate				
		Grupuri sanitare	Cuplate		Anexe separate intrări separate	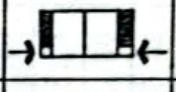	
			Comune				
			Separate				
SPAȚII FUNCȚIONALE COMASATE	FUNCȚIONARE CONCOMITENTĂ	Terenuri	CURȚI DE SERVICIU LA magazine, restaurante, etc.				2% - 0,65% - 0,57%
			TERENURI DE JOC PENTRU școală, grădiniță, club			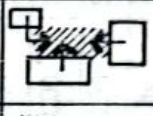	6% - 2,6% - 2,2%
			TERENURI DE SPORT LA școală, club			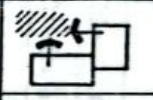	
			PIAȚĂ CIVICĂ pentru toate dotările			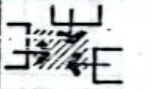	
		Spații de integrare	cu solicitare spontană BIBLIOTECA pentru școală și club, SALA DE ASTEPTARE pentru primărie, poștă etc.				3,7% - 2,4% - 2,2%
			cu solicitare programată SALA DE SEDINȚE pentru primarie și club, FOYER pentru ceremonii și expoziții				
		Transformarea spațiilor	prin compartimentarea unor săli mari - SALA POLIVALENTĂ din casa de cultură			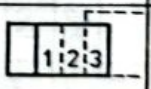	11,9% - 7,2% - 7,1%
			prin cuplarea unor spații mici - CLUB + SALA MARE, FOYER, FOYER + CLUB, HOL ȘCOALA + CLUB				
	FUNCȚIONARE PERIODICĂ	Decalare program	pentru spații mari polivalente SALA PENTRU SPECTACOLE, REUNIUNI, FILM, SPORT etc.			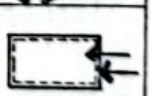	
		Perioade diferite ale zilei, săptămînii sau anului	SPAȚII CONVERTIBILE - clasele pentru cercuri, repetiții, cursuri serale etc.			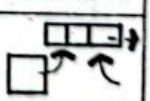	
			prelungirea unor spații principale prin CUPLAREA CU SPAȚII ADIACENTE - foyer + bufet, sală restaurant + club etc.			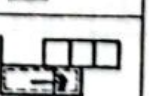	
			TRANSFORMAREA SEZONIERĂ A UNOR SPAȚII - grădiniță în școală-vara, creșă în săli de instruire-iarna etc.				

Fig. 194. Modalități de sporire a indicelui de utilizare a terenului prin comasare.

Scanned with CamScanner

Tabelul 1

NR. CURENT	ACTIVITĂȚI: Grupe	ACTIVITĂȚI: Subgrupe	UNITĂȚI DE FOLOSINȚĂ: la 1000 locuitori	UNITĂȚI DE FOLOSINȚĂ: A.u.d. m²/unitate	UNITĂȚI DE FOLOSINȚĂ: S.teren m²/unitate	SUPRAFEȚE PENTRU 1000 DE LOCUITORI: S. la sol m² A.u.	S. la sol m² A.const +40%	S. destășurat m² A.u.	S. destășurat m² A.const +40%	Teren: Mod de calcul curți+drumuri+rețele m²	Teren: Total m²	Teren: Grad de ocupare %	% din total teren 0,9 ha/1000 loc.	Sursa	Observații
1	COMERȚ ȘI PRESTĂRI	Comerț alimentar			0,33+0,12+0,45/loc la masă	100	140	100	140	275	275	85	3,0	• Indici pt. complex de locuit 1974	
2		Comerț nealimentar				35	49	170	238						
3		Alimentație publică	30 locuri de consum	3-5/1 loc la masă		120	168	150	210	250	250	85	2,8	Studiu I.J.P. Ialomița 1973	
4		Prestări de servicii	5 locuri de muncă	5-7/1 loc muncă	0,10/loc de muncă	40	56	80	112	95	95	85	1,0		
5	ÎNVĂȚĂMÂNT ȘI EDUCAȚIE	Școală de 8 clase	200 elevi 20% +nr. loc.	100/clasă+laborator	12,5/elev 2,5/locuitor	275	385	550	770	5,5 clase × 450 = 2 500	2 500	80	27,7	• Norme C.P.C.P. 1976	5,5 clase la 1000 locuitori
6		Liceu cultură generală	60 elevi=50% din zona de influență	100/clasă+laborator	12/elev 0,72/locuitor	125	175	250	350	2,5 clase × 400 = 1000.	1000	83	11,1		2,5 clase la 1000 locuitori
7		Grădiniță	60 copii 4,8+1,2/nr. loc.	125/grupă	16/copil	150	210	300	420	2,4 grupe × 500 = 1 200	1200	80	13,3		2,4 grupe a 25 copii la 1000 locuitori
8		Cantină cu anexe		1,75 - 2/1 loc la masă		60	84	60	84	94+16% = 110	110	85	1,2		funcții polivalente
9		Sală sport și anexe				60	84	60	84	94+16% = 110.	110	85	1,2		pentru școli peste 8 clase și pentru localitate
10	CULTURĂ	Casa pionierilor				50	70	100	140	115	115	85	1,3	• Studiu - Bulgaria	
11		Cinematograf	25-30 locuri	1,6-2/loc	0,06/locuitor 4-3,8/loc sală	50	70	60	84	95	95	85	1,0	• Normativ P 100/71 • Indici cartier 1974	
12		Casă de cultura-club	40 locuri	6-7,5/loc		200	280	300	420	300+20% = 375	375	80	4,2	Studii: I.S.A.R.T. I.J.P. If și P 100/71	cu profil de club și sala polivalentă
13		Spații contacte sociale				50	70	100	140	30+15% = 100	100	80	1,1		similar cu clubul
14		Bibliotecă	2-1,6 mii volume	350/10 000 volume	0,09/locuitor	35	49	75	105	75	75	80	0,8	• Normativ P 100/71 • Dotări cartier 1974	bibliotecă independentă, a școlii și a clubului
15	Sediul politico-administrativ					45	63	90	126	125	125	90	1,4	Temă: C.P.C.P. I.S.L.G.C. 1975	proiect an IV Institutul de Arhitectură 1974-75
16	DOTĂRI SOCIALE	Casă pentru bătrîni	1,7 paturi	12/pat		26	36	26	36	75	75	80	0,8	Studiu I.S.A.R.T. 964-21	
17		Baie publică				110	150	110	150	200	200	85	2,2	Temă: I.S.L.G.C. Inst. de Arh. 1975	proiect an III Institutul de Arhitectură 1975-76
18		Asistență sanitară și creșe	18 copii	125/grupa de 20 copii		250	350	725	1115	795+15% = 855	855	85	9,5	• Norme C.P.C.P. 1976 Studii I.S.A.R.T. 1971	sînt incluse și dotări spitalicești
19	Hotel turistic		4-7 paturi			50	70	200	280	130	130	70	1,4	Studiu I.S.A.R.T. 1971	cazare, recepție și anexe tehnice
20	Locuințe colective														în funcție de condițiile locale
a	AMENAJĂRI TEREN	Piață civică		—	0,20-0,22	—	—	—	—	—	200	—	2,2	• Norme U.R.S.S.	
b		Piață alimentară		—	0,08-0,10	—	—	—	—	—	100	—	1,1	• Studii I.S.A.R.T. 1971	
c		Grădină civică		—	1,5-2,00	—	—	—	—	—	150	—	1,7	• Indici cartier 1974	
d		Joc copii-odihnă bătrîni		—	0,30	—	—	—	—	—	300	—	3,3	• Indici cartier 1974	
e		Drumuri și parcaje		—	0,10	—	—	—	—	—	100	—	1,1	• Indici cartier 1974	
f		Curți de serviciu		—	0,10	—	—	—	—	—		—		• Legea 59	
g		Sport și agrement		—	0,50	—	—	—	—	—	500	—	5,6		terenuri în centrul civic, suplimentare celor școlare
		TOTAL				1831	2559	3506	4904	—	9035	—	100		

Indicii utilizați, prin asimilare sau comparare, prezintă valoare metodologică de actualitate

Scanned with CamScanner

cheltuielilor de investiţii atît pentru unităţile economice direct productive, cît şi pentru dotările social-culturale.

Pentru abordarea problemelor economice la nivelul centrului civic, rezultate din comasarea clădirilor, este necesar ca suprafeţele, raportate la 1 000 de locuitori, pentru dotări şi terenurile aferente dintr-un oraş mic, să fie calculate în funcţie de limitele preconizate de legile nr. 58 şi 59/1974 şi 37/1975, astfel ca ele să poată deveni utile în studiul multiplelor situaţii concrete ce vor apare la proiectarea centrelor civice de localităţi mici polarizatoare.

Suprafeţele prezentate în tabelul 1 au doar o valoare metodologică şi orientativă. Acest tabel a fost întocmit pentru localităţi viitoare urbane pentru care nu sînt încă norme diversificate, ca de altfel nici pentru oraşe mici sau alte situaţii particularizate.

Faţă de necesarul de teren maxim al suprafeţelor pentru spaţii publice din centrul civic sau din zona centrală a întregului oraş polarizator — incluzînd şi sporul de circa 50% pentru unele dotări (magazine cu solicitare periodică, administraţie, unele tipuri de şcoli etc.) necesare zonei de influenţă — grupele de activităţi reprezintă anumite procente din suprafaţa construită la sol, suprafaţa desfăşurată şi suprafaţa de teren.

Potrivit consideraţiilor referitoare la modul de funcţionare al unui centru civic de oraş mic, se propune formarea acestora după următoarele trei grupe de complexitate :

Grupa I : Centre civice realizate din clădiri şi terenuri aferente, în vederea satisfacerii necesităţilor minimale din categoria celor materiale şi spirituale (comerţ, cultură, administraţie) (tabelul 2).

Tabelul 2

Nr. crt.		ACTIVITĂŢI Subgrupe	m² / 1000 de locuitori A constr. sol	A. desfăşurată	Volum constr.	S. teren
1	COMERŢ	Alimentar	140	140	450	275
2		Nealimentar	49	238	650	
3		Alimentaţie publică	168	210	700	250
4		Prestări servicii	56	112	350	95
5	CULTURA	Casă de cultură	280	420	2 000	375
6		Cinematograf	70	84	600	95
7		Bibliotecă	49	105	350	75
8	Sediul politico-administ.		63	126	400	125
9	AMENAJĂRI EXTERIOARE	Piaţă civică	—	—	—	200
10		Piaţă alimentară	—	—	—	100
11		Grădină civică	—	—	—	150
12		Drumuri şi parcaje	—	—	—	100
		TOTAL	875	1435	5500	1840
		Procente din S. max. 0,9 ha	9,7%			20,2%
		Suprafaţă de teren necesară				0,18 ha / 1000 loc

Grupa a II-a : Centre civice realizate prin utilizarea clădirilor şi a terenurilor aferente rezultate din grupa I-a, dar completate şi cu alte clădiri posibil să fie amplasate în centrul civic, în vederea sporirii eficienţei funcţionale, sociale şi economice a acestuia (şcoală, grădiniţă, sală de sport, cantină, dotări pentru contacte sociale etc.) (tabelul 3).

Tabelul 3

Nr. crt.	Gr.	ACTIVITĂŢI Subgrupe	m² / 1000 de locuitori A constr. sol	A desfăşurată	Volum constr.	S. teren
		Grupa I	875	1435	5500	1840
1	Învăţământ şi educaţie	Şcoală de 8 clase	385	770	3000	2500
2		Grădiniţă	210	420	1400	1200
3		Cantină cu anexe	84	84	400	110
4		Sală sport cu anexe	84	84	800	110
5	Spaţii pt. contacte sociale		70	140	450	100
6	Dotări sociale	Casă pt. bătrîni	35	35	110	75
7		As. sanitară şi creşe	350	1015	3100	855
8		Baie publică	150	150	450	200
9	Amenaj. teren	Joc copii-odihnă	—	—	—	300
10		Sport şi agrement	—	—	—	500
		TOTAL	2244	4134	15110	7790
		Procente din S. max. 0,9 ha	25%			86,9%
		Suprafaţă de teren necesară				0,78 ha / 1000 loc

Grupa a III-a : Centre civice sau zone centrale realizate prin utilizarea clădirilor şi a terenurilor aferente rezultate din grupele I-a şi a II-a, completate cu dotări şi amenajări suplimentare, în vederea satisfacerii cît mai depline a necesităţilor de confort urban (în special pentru unele categorii de localităţi cu un număr mare de locuitori, departe de oraşe mari, turistice, etnografice, cu o anumită pondere economică etc.) (tabelul 4).

Tabelul 4

Nr. crt.	ACTIVITĂŢI	m² / 1000 de locuitori A constr. sol	A desfăşurată	Volum constr.	S. teren
1	Grupa I şi II	2 244	4 134	15 110	7 790
2	Liceu de cultură generală	175	350	1 400	1 000
3	Casa pionierilor	70	140	450	115
4	Hotel turism	70	280	750	130
	TOTAL	2 559	4 904	17 710	9 035
	Procente din S. maxim	28,4%			100%
	Suprafaţă de teren necesară				0,9 ha / 1000 loc

Aceşti indici se înscriu în linii generale, după cum am mai afirmat, în indicii de utilizare a terenurilor preconizate de legile în vigoare. Cu toate acestea, mai există unele resurse pentru reducerea terenului din zona centrală sau din centrul civic, realizîndu-se economii de teren şi suprafeţe construite. Dintre acestea, cele mai importante sînt următoarele :

Pentru centrele civice formate în sistem pavilionar (sistem de dotare mai des utilizat), reducerea terenului se va face pe seama utilizării în comun a unor amenajări exterioare, după cum urmează :

Curţile de servici sînt spaţii foarte necesare, dar a căror utilizare trebuie tratată cu discernămînt, întrucît există tendinţa de a fi utilizate şi

Scanned with CamScanner

pentru spații care nu necesită neapărat asemenea terenuri. În general aceste spații se utilizează mai frecvent la clădiri care au caracter comercial (alimentație publică, clădiri comerciale, etc.) dar și pentru poștă, asistență sanitară, miliție etc. Ele ar trebui să fie obligatorii pentru unitățile comerciale și de alimentație publică care folosesc multe ambalaje și produc multe deșeuri (restaurante, bufete, magazine alimentare, unele magazine de produse industriale — frigidere, mașini de gătit etc.). Pentru altă categorie de magazine, cum ar fi : confecții, încălțăminte, mărunțișuri, prestări de servicii etc., intrarea pentru aprovizionare se poate face din stradă, întrucît aceste mărfuri sînt containerizate sau folosesc un ambalaj moale care poate fi plasat în depozitul magazinului direct din sala de vînzare.

În mod curent se acordă circa 225 m² (curte de 15×15 m, împrejmuită) pentru fiecare din cele cinci categorii de activități enumerate ; deci în total se prevăd circa 1 200 m² (pentru tipul de localitate de care ne ocupăm), adică circa 120 m²/1 000 locuitori. Prin gruparea pavilioanelor, în special a celor cu activități înrudite, în jurul unei curți comune de circa 250 m² și cu o utilizare decalată sau parțial simultană în timpul zilei, numărul acestor curți se va putea reduce : comerț, alimentație publică și prestări servicii + poștă, policlinică, centrală termică + miliție = 3×250 m² = 750 m².

Aceasta înseamnă că suprafața curților se va putea reduce cu 40—50% față de cea inițială.

Situația la 1 000 de locuitori raportată la suprafața de teren a grupelor de centre civice propuse, se va prezenta astfel : (tabelul 5).

Tabelul 5

Teren pentru curți de serviciu	Procente din S. centru civic		
	Grupa I	Grupa II	Grupa III
S. conform norme actuale 120 m²/1000 loc.	6%	1,6%	1,4%
S. propus 75 m²/1000 loc.	4%	0,95%	0,83%
Economie de teren	2%	0,65%	0,57%

Piața publică și spațiile de agrement reprezintă suprafețe de teren liber, în jurul sau de-a lungul cărora — în funcție de condițiile locale — sînt grupate o serie de dotări, formînd împreună spațiul public al centrului civic. Alte referiri cu privire la integrarea pieței în spațiul colectiv s-au făcut pe parcursul lucrării (7.3, 7.4). Au fost sugerate de asemenea și unele idei privind utilizarea intensivă a pieței civice prin prelungirea sezonieră a unor activități din dotările adiacente în spațiul pieței, astfel încît aceasta să devină o terasă comună pentru mai multe activități în aer liber (v. fig. 125).

Dintre spațiile care vor putea fi preluate de piața civică, unele vor contribui la reducerea terenului afectat centrului civic. Acestea sînt : terasele clubului, terasele unei mari părți a dotărilor pentru alimentația publică, locul de joc al copiilor, odihna bătrînilor, o parte din grădina casei de cultură etc. Spre exemplu, terasele clubului și a dotărilor pentru alimentația publică (în special terasele descoperite), vor putea fi cuprinse în suprafața pieței civice, ceea ce înseamnă că suprafața de teren aferentă clădirilor respective se va reduce (50% din 30 locuri/1 000 locuitori = 15 locuri × 2 m²/loc = 30 m², ceea ce reprezintă circa 20% din suprafața utilă desfășurată de 150 m²/1 000 locuitori cît se acordă în normative pentru alimentație publică, dar cu un preț de cost/m² redus, corespunzător teraselor), sporindu-se totodată posibilitățile de relații topologice, între piața civică, clădirile limitrofe și populația care le solicită.

Avantajele rezultate din aspectele sociale vor fi sporite de avantajele economice, prin reducerea terenului în centrul civic (tabelul 6).

Tabelul 6

Teren pentru piață civică și spații de agrement	Procente din S. centru civic		
	Grupa I	Grupa II	Grupa III
S. conform normelor actuale (piață civică, loc de joc, odihnă) 350 m²/1000 loc.	19%	—	—
S. propusă 250 m²/1000 loc.	13%	—	—
S. conform normelor actuale (piață civică și grădina clubului) 500 m²/1000 loc.	—	6,4%	5,9%
S. propuse 300 m²/1000 loc.	—	3,8%	3,3%
Economie de teren	6%	2,6%	2,2%

Rapoartele de suprafețe propuse în tabel între piața civică și spațiile de agrement care să difere în funcție de grupa de complexitate a centrului civic sînt orientative. Ele pot lua și alte valori în funcție de condițiile locale. Scopul acestei analize este acela de a arăta că, printr-un spor de suprafață afectat pieței civice, aproximativ de circa 25% din terenul inițial al acesteia, se pot obține, pe lîngă un spațiu de agrement în aer liber rezolvat complex, utilizat eficient, și importante economii de teren la nivelul întregului centru civic, precum și reducerea costului dotărilor social-culturale limitrofe.

Terenurile de sport, care ocupă o importantă suprafață din interiorul localității raportată la numărul de locuitori (circa 2 400—3 000 m²/1 000 locuitori) sînt amplasate, în general, în afara centrului civic sau al zonei centrale. Întrucît o parte din aceste terenuri trebuie să facă parte totuși

Scanned with CamScanner

din agrementul cotidian al locuitorilor, în zona adiacentă centrului civic se propun să fie practicate sporturi de tipul volei, tenis, popice etc., care necesită terenuri mici şi pentru care se va putea acorda circa 500 m² la 1 000 locuitori. Aceste terenuri vor putea fi comasate cu terenurile şcolii, fapt care este tradiţional pentru unele localităţi de la noi, dar în special în străinătate (S.U.A., Anglia, R.F.G., U.R.S.S. etc.), unde şcoala a reprezentat, în special în prima jumătate a secolului al XX-lea, un nucleu important de închegare a vieţii colective în localităţile mici (5.1). Integrarea zonelor de sport şi educaţie fizică în circuitul modalităţilor de relaţii sociale comunale ar spori substanţial eficienţa funcţională şi economică a centrelor civice din viitoarele oraşe mici din ţara noastră.

Cu toate acestea, dezvoltarea acestei idei va trebui analizată la nivelul fiecărei localităţi, datorită condiţiilor pe care le necesită terenurile de sport : teren orizontal, ordonat, orientare favorabilă, distanţa faţă de vecinătăţi, sit etc., factori care nu permit o abordare generalizată (5.5).

Pentru centrele civice formate în sistemul de clădiri comasate (sau comasate în total în cazul unor localităţi foarte mici), economiile de teren se fac pe seama utilizării în comun a terenurilor pe de-o parte, şi pe seama comasării unor funcţiuni ale clădirilor, pe de altă parte, în felul următor :

— Comasare prin intermediul grupurilor sanitare, a circulaţiilor, a anexelor, zidurilor etc. În mod obişnuit acestor spaţii li se atribuie următoarele procente din suprafaţa desfăşurată : grupuri sanitare 5% + circulaţii 20% + ziduri 15...20% = 40...45%.

Prin comasarea a două activităţi se vor putea produce reduceri ale suprafeţei construite desfăşurate astfel : grupuri sanitare 5% + circulaţii 10...15% + ziduri 10...15% = 25...35%. Pe seama circulaţiilor se vor putea face deci reduceri de pînă la 5—10% din suprafaţa utilă desfăşurată la care se vor adăuga reducerile de suprafeţe rezultate din sistemul constructiv.

Prin comasări de mai mult de două activităţi, reducerile pe seama circulaţiilor nu vor putea fi mai mari de 10% din suprafaţa desfăşurată, la care se vor adăuga cele rezultate din sistemul constructiv şi al unui procent mic din suprafaţa grupurilor sanitare, care vor fi folosite în comun (în funcţie de activităţi).

Aceste constatări au fost făcute prin analiza mai multor construcţii comasate din străinătate, dintre care următoarele două sînt mai elocvente : comasarea a două blocuri funcţionale tip din Bulgaria reduce circulaţiile de la circa 20% (cînd blocurile erau separate) la circa 13% din suprafaţa desfăşurată ; clădirea comasată tip a unui centru comunal de 6 000 de locuitori pentru Nordul U.R.S.S. comasează 19 activităţi, practic aproape toate dotările necesare în centrul civic. Prin acest procedeu se realizează o reducere a circulaţiilor pînă la circa 11%, în schimb, fiind o construcţie din zidărie purtătoare de cărămidă, procentul acesteia rămîne aproximativ la circa 20% din suprafaţa utilă desfăşurată. Aceste variaţii nu sînt constante, ci diferă în funcţie de modul de concepere al clădirilor social-culturale luate în studiu.

Reducerea celor trei componente de la 40—45% din suprafaţa desfăşurată (circulaţii, grupuri sanitare, ziduri) la 25—35% poate fi reprezentată grafic în felul următor (fig. 195) :

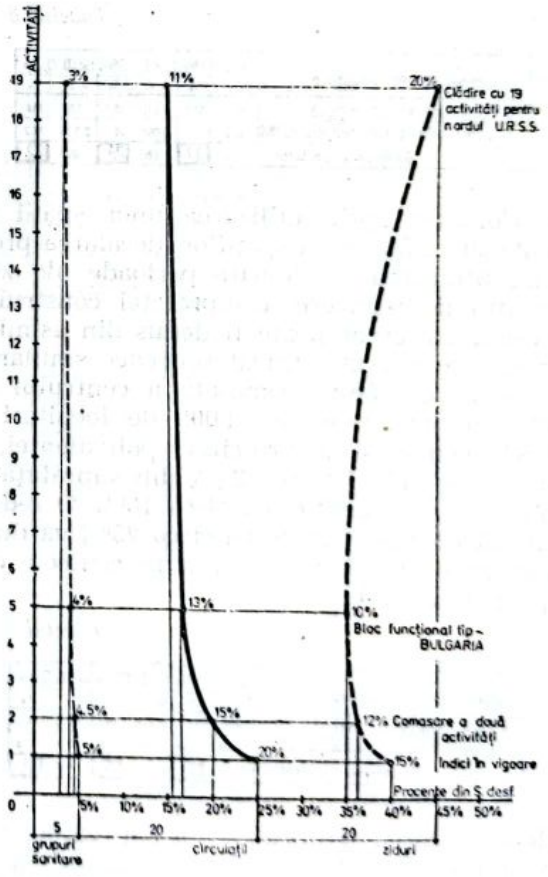

Fig. 195. Grafic privind efectele reducerii suprafeţei desfăşurate pe baza circulaţiilor interioare, a grupurilor sanitare şi a zidurilor.

Scanned with CamScanner

Prin aplicarea acestor reduceri la toate pavilioanele comasate ale centrului civic, se pot aduce următoarele economii de teren la nivelul centrului civic sau al zonei centrale (tabelul 7) :

Tabelul 7

Comasarea spațiilor auxiliare	Gr. I 0,18‰		Gr. II 0,78‰		Gr. III 0,9‰	
	A. c.	%	A. c.	%	A. c.	%
S. construită la sol inițială	875	47,7	2 240	28,7	2 560	28,4
S. construită la sol redusă cu 12%	790	43	2 020	25,9	2 300	25,6
Economie de teren	85	4,7	220	30	260	28

— Comasare prin integrarea unor spații cu folosință comună : calculul reducerii suprafeței construite desfășurate se propune să se facă prin asimilarea unor calcule făcute de ISART pentru clădirea comasată a grădiniței cu creșa, potrivit cărora terenul a fost redus cu 8% din suprafața construită, iar cea a investițiilor cu 5%. Această reducere a suprafeței construite cu ajutorul sistemului de comasare prin integrarea unor spații de utilizare comună, va duce la o reducere a terenului centrului civic în felul următor (tabelul 8) :

Tabelul 8

Comasare prin integrare	Gr. I 0,18‰		Gr. II 0,78‰		Gr. III 0,9‰	
	A. c.	%	A. c.	%	A. c.	%
S. construită la sol inițială	875	47,7	2 240	28,7	2 560	28,4
S. construită la sol redusă cu 8%	805	44	2 060	26,3	2 355	26,2
Economie de teren	70	3,7	180	24	205	22

— Comasare prin utilizarea unor spații polivalente (transformarea spațiilor, decalarea programului, utilizarea în diferite perioade ale zilei) ; procentul de reducere a suprafeței construite și a terenului aferent poate fi dedus din asimilarea cu proiecte care au utilizat procedee similare. În acest sens, o clădire comasată a centrului civic pentru o localitate de 2 000 de locuitori din U.R.S.S. comasată pe principiul polivalenței, realizează economii de circa 26% din suprafața construită, iar a investiției cu circa 16%. O reducere a suprafețelor construite cu circa 25% va duce la următoarele economii de teren în centrele civice propuse (tabelul 9) :

Tabelul 9

Comasare prin polivalență	Gr. I 0,18‰		Gr. II 0,78‰		Gr. III 0,9‰	
	A. c.	%	A. c.	%	A. c.	%
S. construită la sol inițială	875	47,7	2 240	28,7	2 560	28,4
S. construită la sol redusă cu 25%	660	35,8	1 680	21,5	1 920	21,3
Economie de teren	215	12	560	72	640	71

Reprezentarea grafică a curbei caracteristice privind economia de suprafețe construite, în funcție de modul de comasare (prin intermediul circulației interioare, a integrării și polivalenței) se prezintă astfel (fig. 196) : Traseul curbei arată faptul că polivalența, care are o pondere însemnată în reducerea suprafeței construcției, tinde să-și limiteze avantajele în jurul a 25—30% din suprafața utilă desfășurată, corespunzător clădirilor obișnuite, în timp ce prin integrare, reducerea este de circa 8% din aceeași suprafață utilă desfășurată. În cazul în care o clădire va fi comasată utilizîndu-se toate cele trei procedee (integrare, circulație, polivalență) procentul de reducere a suprafeței construite va putea ajunge la circa 40% din suprafața utilă desfășurată inițială.

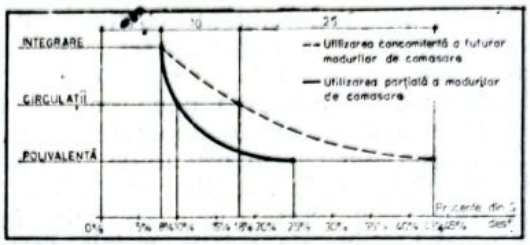

Fig. 196. Reprezentarea grafică a efectelor economisirii suprafețelor construite prin intermediul integrării, circulațiilor interioare și al polivalenței.

Media suprafețelor de teren economisit la nivelul unor centre civice, datorită modului de grupare a curților de servici și a modului de utilizare a pieței civice, precum și cele rezultate din comasarea clădirilor, se prezintă astfel (tabelul 10).

Tabelul 10

Piață civică, curți de serviciu, + dotări	Grupa I		Grupa II		Grupa III	
	Detaicat	medie	Detaicat	medie	Detaicat	medie
Teren	2%÷6%	8%	0,65%÷3,25%	3,25%	0,57%÷2,2%	2,77%
A. construită la sol	3,7%...11%	7,5%	2,4%...7,2%	~5%	2,2%...7,1%	~4,9%
Total economie teren	11,7%...19%	15%	5,65%...10,4%	8%	4,97%...9,87%	7,5%

Acest fapt poate fi reprezentat grafic în felul următor (fig. 197) :

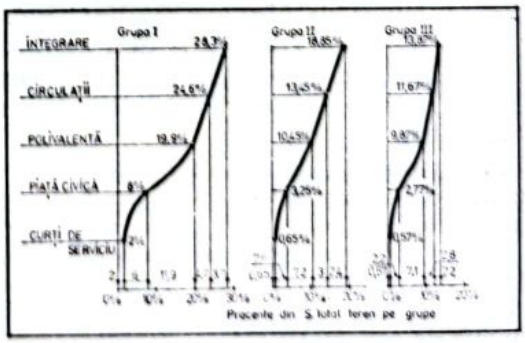

Fig. 197. Reprezentarea grafică a mediei suprafețelor de teren economisit la nivelul centrului civic (pe grupe de complexitate a centrelor civice).

Scanned with CamScanner

Utilizînd concomitent toate cele trei ipoteze de reducere a terenului (curți, piață, circulație în clădiri, integrarea, polivalența) se pot obține următoarele procente pe grupe de centre civice (tabelul 11) :

Tabelul 11

Grupa I 0,18 ha	Grupa II 0,78 ha	Grupa III 0,9 ha
2%+6%+4,7%+3,7%+11,9%	0,65%+2,6%+3%+2,4%+7,2%	0,57%+2,2%+2,8%+2,2%+7,1%
ECONOMII 28,3%	ECONOMII 15,9%	ECONOMII 14,9%

Gradul de ocupare a teritoriului centrului civic de către clădiri, considerînd circa 25 de activități, se prezintă în diagrama de mai jos (fig. 198) :

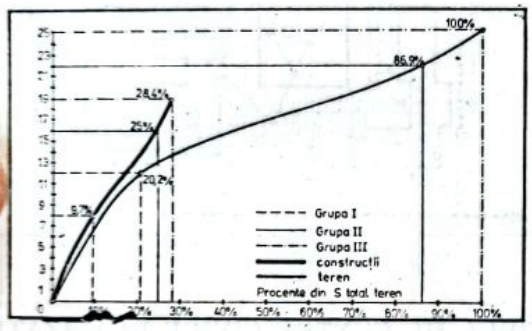

Fig. 198. Reprezentarea grafică a gradului de ocupare a teritoriului centrului civic de către activitățile din dotări.

Raportul de ocupare a terenului de către clădiri pe cele trei grupe de centre civice se prezintă astfel (fig. 199) :

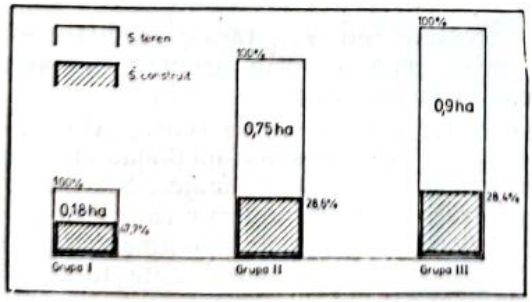

Fig. 199. Raportul de ocupare a terenului centrului civic de către clădiri.

Utilizînd procedeele de reducere a terenului afectat centrului civic de localitate mică (sau a dotărilor pe întreaga localitate), se pot obține importante economii de teren și de suprafețe construite. În țara noastră urmează să devină orașe, pînă în anul 1990, circa 400 de localități rurale ; în funcție de tipurile de centre civice și de grupele de dimensiuni și complexitate a acestora, economiile globale medii pe țară se referă la :

— Suprafețe de teren (tabelul 12) :

Tabelul 12

Grupe de centre civice	Suprafețe de teren			%	Economii de teren pe țară ha
	Unitate ha	Pentru 400 localități de circa 10 000 locuitori	Total ha		
I	1,8		720	15	108
II	7,8		3 120	8	250
III	9		3 600	7,5	270

— Suprafețe construite (tabelul 13) :

Tabelul 13

Grupe de centre civice	Suprafețe desfășurate (+0,40%)			%	Economii de S. desfășurate pe țară m^2
	Unități m^2	Pentru 400 localități de 10 000 locuitori	Total m^2		
I	1435		574 000	7,5	43050
II	4134		1653 000	5	82680
III	4904		1961000	4,5	88250

Raportate la valori convenționale ale economiei naționale, economiile de teren realizate vor da următoarele rezultate (prin raportarea la un număr de circa 400 de localități ce vor deveni orașe de circa 10 000 de locuitori) (tabelul 14) :

Tabelul 14

Grupe de centre civice	Economii de teren, ha	Valori convenționale pentru 400 localități de 10000 loc.					
		Apartamente		Unități productive		Produse agricole	
		Indice	Total	Indice	Total	Indice	Total
I	108	100 apartam./ha	10800	200 locuri de muncă/ha	21600	6000 kg prod. agricole/ha	648000
II	250		25000		50000		1500000
III	270		27000		54000		1620000

10.5. TIPURI DE CENTRE CIVICE MULTIFUNCȚIONALE

Cele relatate pînă în prezent, cu referire la localizare, accesibilitate, formare, integrare, comasare, studiul psihotopologic al spațiului, aspect reprezentativ etc., permit avansarea unor idei privind conceperea rațională a cîtorva tipuri de centre civice posibile, dezvoltate pe considerente

Scanned with CamScanner

topologice, care să constituie o contribuție din punct de vedere conceptual, la elaborarea proiectelor pentru asemenea ansambluri :

(legenda pentru figurile 200—209 se află la p. 190).

TIP I. CENTRE CIVICE FORMATE DIN COMASAREA UNOR PROIECTE TIP SAU DIRECTIVE AFLATE ÎN VIGOARE

Avantajele acestui tip de centru civic, constau în următoarele :

— utilizează proiecte tip sau directive aflate încă în vigoare ;

— prețurile de investiție sînt corespunzătoare posibilităților actuale de finanțare ;

— tipurile de centre preconizate pot fi aplicate chiar în prima etapă ;

— se realizează ansambluri cu o masă construită reprezentativă ;

— se obține o importantă economie de teren în centrul civic ;

— se realizează o cooperare privind utilizarea în comun a unor spații interioare și exterioare (biblioteca, sala de conferințe, curți etc.) și a instalațiilor tehnico-edilitare (fig. 200).

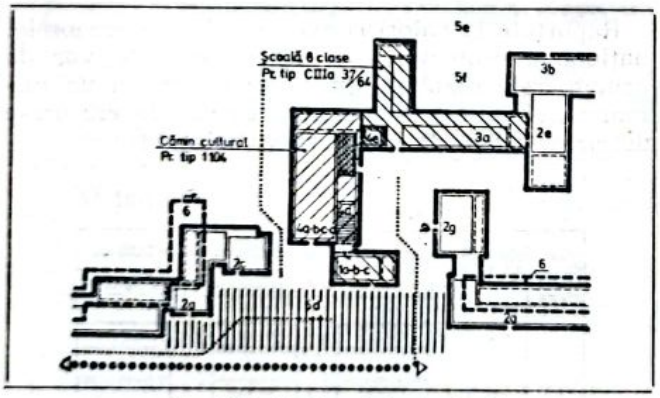

Fig. 200. Centru civic de tip I.

TIP II. CENTRE CIVICE FORMATE DIN CLĂDIRI COMASATE, UNICATE SAU TIP, FIECARE DINTRE ELE CUPRINZÎND ACTIVITĂȚI ÎNRUDITE SAU NU

Centrele civice de acest tip prezintă următoarele avantaje :

— se obține o economie de teren și spații construite de circa 10% ;

— se realizează construcții comasate reprezentative unicate sau tip ;

— oferă posibilitatea dezvoltării centrului, în funcție de tipologia localității.

Dezavantajele constau în necesitatea de a realiza multe tipuri de proiecte la prețuri diferite pentru a putea fi alese în vederea construirii din contribuția bănească a locuitorilor (fig. 201).

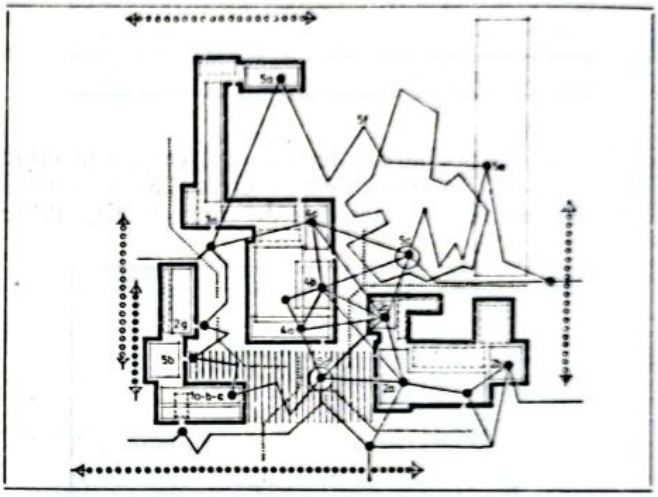

Fig. 201. Centru civic de tip II.

TIPUL III. CENTRE CIVICE REALIZATE DIN SEGMENTE FUNCȚIONALE TIP

Segmentele funcționale tip pot fi formate din :

— funcțiuni separate, dar cu posibilități de realizare a conexiunilor topologice foarte variate ;

— elemente spațiale tip fără o funcție precizată ;

— funcțiuni separate, fără posibilități de legătură funcțională, ci prin grupare sau alăturare în vederea cooperării ;

Avantajele acestui tip de centre civice constau în faptul că segmentele funcționale tip pot rezolva o serie de probleme majore ale construcției și organizării centrelor civice mici :

— alegerea și compunerea segmentelor în funcție de necesitățile și posibilitățile financiare locale de moment ;

— etapizarea, care se poate realiza cu multiple posibilități de combinații volumetrice, realizîndu-se o imagine plastică finală caracteristică pentru fiecare etapă de dezvoltare a centrului ;

— există posibilități organizatorice multiple privind cooperarea și gruparea activităților după necesități locale ;

Scanned with CamScanner

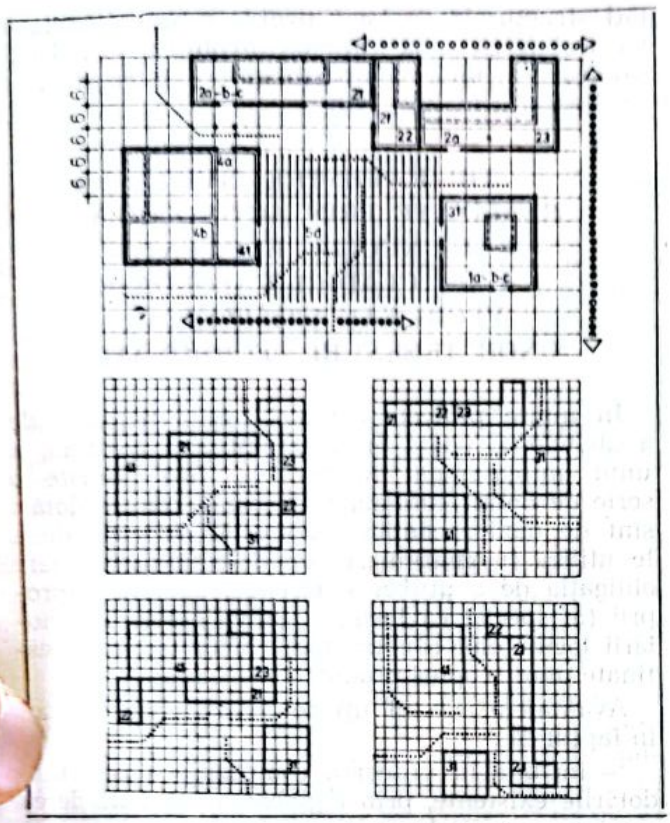

Fig. 202. Centru civic de tip III. Variante combinatorii din blocuri funcționale tip. 21, 22,... 31, 41... = indicative de nomenclator. Vezi și fig. 188.

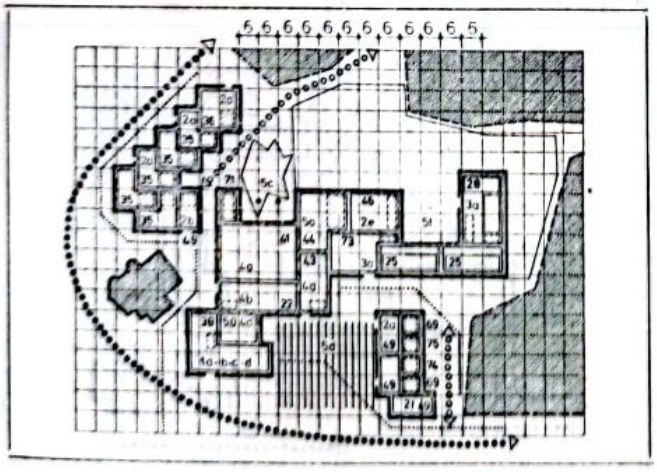

Fig. 203. Centru civic de tip III. 22, 35, 36,... 49... 73... = segmente funcționale tip. Vezi și model de nomenclator posibil, fig. 189.

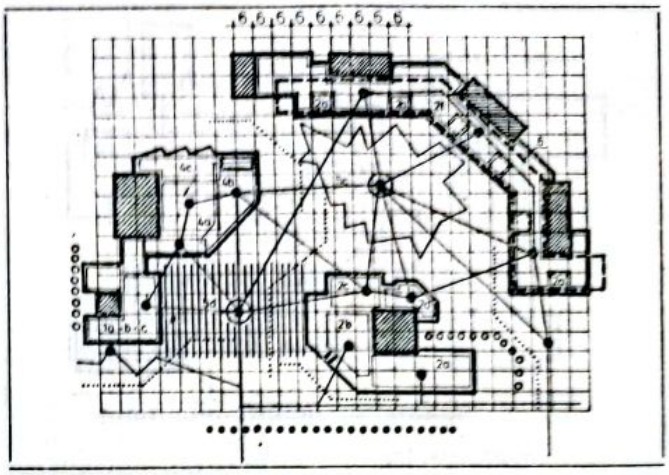

Fig. 204. Centru civic de tip III, din noduri funcționale tip. Vezi și fig. 190.

— există de asemenea, posibilitatea de realizare a unor mase construite estetice, unitare pentru întregul centru ;

— se obține o mare varietate de compoziții plastice date de segmentele de dimensiuni relativ mici ;

— volumele construite se pot înscrie și în forme de teren neregulate, precum și în scara localităților.

Centrele civice realizate din segmente funcționale tip (blocuri, subansambluri sau noduri) vor permite punerea în valoare a personalității arhitectului care compune subansamblul. Metoda de studiu indicată va fi aceea pe machete, sau în viitor pe baza analizei combinatorii, prin utilizarea computerilor (fig. 202, 203, 204).

TIP IV. CENTRE CIVICE CONCEPUTE PE BAZA UNOR UNITĂȚI STRUCTURALE DE BAZĂ (Usb) ȘI A NUCLEELOR FUNCȚIONALE DE BAZĂ (Nfb)

Astfel de centre pot utiliza unul din sistemele de realizare ale tipurilor de centre civice I, II sau III, însă din punct de vedere topologic și sociologic, funcțiunile pot fi compuse pe baza unor activități cu pondere în structura socială sau funcțională a localității, cum ar fi : activități culturale (clădirea comasată pentru club, școală, bibliotecă, grădiniță) etc. ; activități comerciale (clădire pentru comerț, deservire și alimentație publică) ; activități administrative (primărie, poștă, cooperație, miliție, alte spații sociale etc.).

Scanned with CamScanner

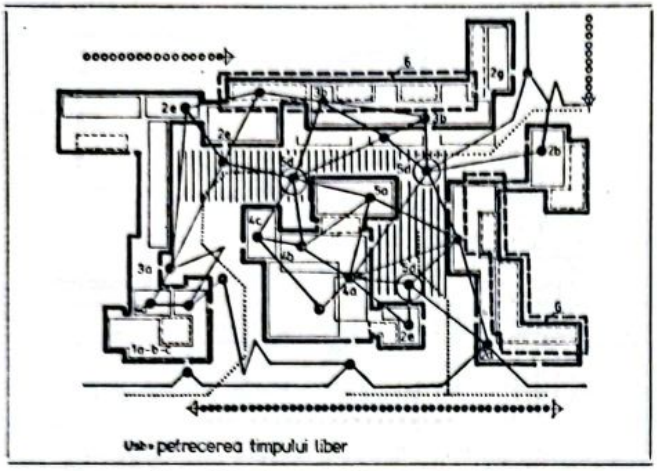

Fig. 205. Centru civic de tip IV.

Avantajele acestui tip de centru civic constau în faptul că se realizează structuralizarea clară a ideii de centru civic cu o anumită orientare socio-topologică și crearea unor posibilități specifice de realizare a vieții sociale. Proiectarea va necesita în unele cazuri colective complexe pluridisciplinare, iar stabilirea profilului unei unități structurale de bază pentru o anumită etapă va trebui să aibă caracter evolutiv, necesitînd prevederea unei compartimentări interioare de tip flexibil (fig. 205, 206).

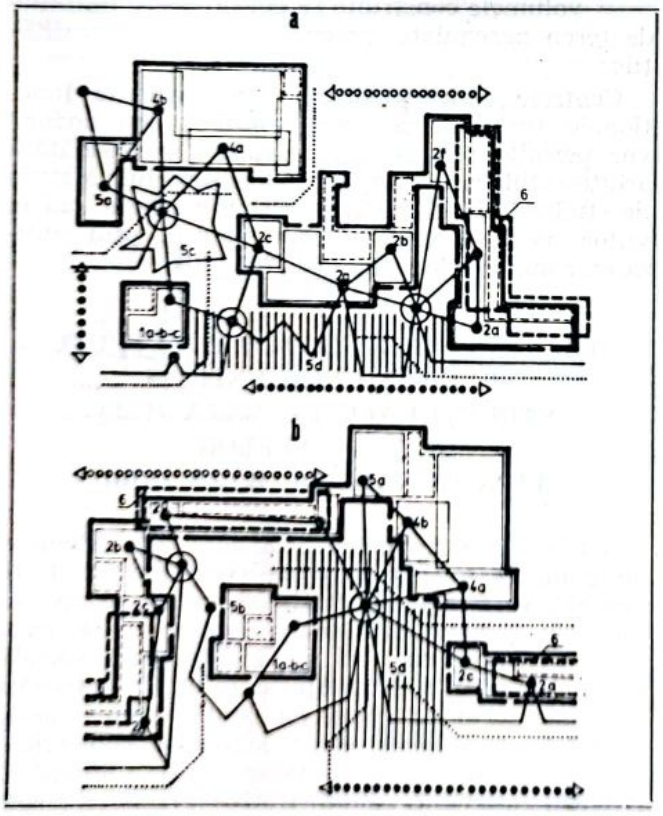

Fig. 206. Centru civic de tip IV (variante).

TIP V. CENTRE CIVICE REALIZATE PRIN ACTIVIZAREA UNUI NUCLEU EXISTENT, A UNEI CLĂDIRI VALOROASE VECHI SAU UTILIZAREA UNOR TERENURI NEORDONATE

În multe proiecte actuale, exsită tendința de a abandona, odată cu reactualizarea acestuia, a unui amplasament în care au fost grupate o serie de dotări comunale ; or, unele dintre dotări sînt de dată recentă și devine o obligație de a le utiliza în continuare. Pe de altă parte apare obligația de a utiliza și terenuri aparent improprii (în special ca formă), pentru evitarea demolării locuințelor sau preluarea unor terenuri destinate unor scopuri productive.

Avantajele acestui tip de centru civic constau în faptul că :

— include în viitoarea compoziție a centrului dotările existente, prin înglobarea sau extinderea acestora, înscriindu-se în specificul spațial și scara istorică (sau tradițională) a localităților ;

— dotările pot fi complementate cu alte spații în vederea rentabilizării și a creării animației ;

— se vor putea reutiliza de asemenea clădiri vechi abandonate sau previzibile a fi demolate, în vederea utilizării lor încă în mod eficient, cel puțin pentru prima etapă ;

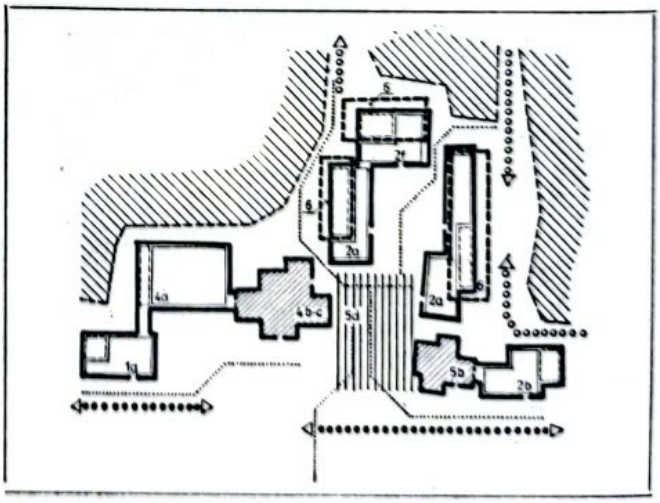

Fig. 207. Centru civic de tip V.

— activizarea poate fi realizată cu ajutorul unor completări unicat sau a segmentelor tip;

— se va realiza o imagine plastică a centrului civic rezultată din integrarea noii arhitecturi în cea veche a localității.

Dezavantajele aplicării acestui tip de centru civic constau în faptul că în cazul utilizării unei clădiri vechi în compoziția acestuia în prima etapă, demolarea ei în etapa a II-a va necesita deschiderea unui nou șantier în plin centrul localității, periclitînd o perioadă de timp atmosfera specifică (fig. 207).

TIP VI. CENTRE CIVICE REALIZATE PRIN DISPERSAREA SAU ÎNȘIRUIREA CLĂDIRILOR SOCIAL-CULTURALE ȘI DE SERVIRE ÎN ZONA CENTRALĂ A LOCALITĂȚII SAU DE-A LUNGUL STRĂZII PRINCIPALE

Tipul de centre civice din această categorie pune în valoare strada, sau o anumită concepție de oraș. Pentru țara noastră, el va putea fi aplicat ca unul dintre spațiile centrale specifice în localități viitoare urbane, în special cele de la deal și de la munte, în vederea înscrierii în terenuri denivelate și neordonate, dar și pentru punerea în valoare a peisajelor. Tipul de centre civice preconizat, va fi specific deci pentru localitățile cu caracter turistic, cu peisaje frumoase, dar poate fi aplicat și celorlalte tipuri de localități. Din punct de vedere al realizării, el poate utiliza atît proiecte tip, unicat, cît și segmente funcționale tip (fig. 208).

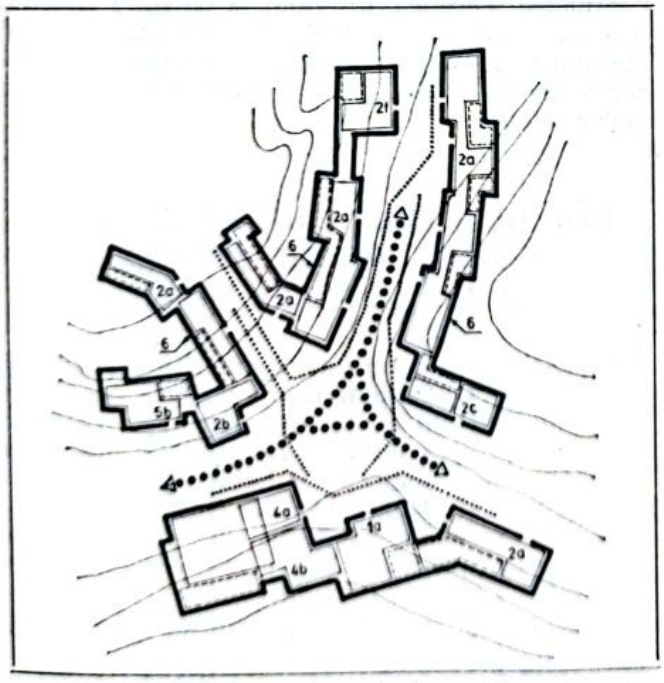

Fig. 208. Centru civic de tip VI.

TIP. VII. CENTRE CIVICE PAVILIONARE UNITE PRIN ELEMENTE DE ARHITECTURĂ MINORĂ

Acest tip de centre presupune formarea ansamblului pe baza unor dotări social-culturale pavilioane, unite între ele prin elemente de arhitectură minoră (portice, pergole etc.) mobilier urban, terase cu utilizare comună etc. Toate aceste elemente au posibilitatea să creeze o unitate spațială a compoziției, precum și utilizarea parțială în comun a unor suprafețe de teren relativ restrînse (spațiul exterior de la intrare, unele terase pentru club sau sală de ceremonii etc.).

Asemenea amenajări cărora li se pot adăuga spațiile verzi, obiectele decorative etc., vor crea posibilitatea integrării plastice și a realizării unității compoziționale între clădiri noi cu volumetrii greu de armonizat în alte condiții sau între clădiri noi și cele vechi ce se vor mai păstra (fig. 209).

Pentru toate tipurile de centre civice se recomandă următoarele criterii conceptuale:

— ordonarea interioară a spațiului arhitectural privind realizarea unor spații polivalente și facilitarea convertibilității altora;

— armonizarea topologică privind: relația dintre diferite tipuri de activități în vederea rentabilizării economice și funcționale; interdependența dintre spațiul interior și spațiul liber din exterior, urmărindu-se utilizarea spațiilor publice în scopuri polifuncționale; realizarea unor condiții optime pentru desfășurarea vieții sociale prin dezvoltarea activităților care să favorizeze accesul spontan al locuitorilor, ca o condiție esențială a polarizării acestora; evidențierea caracterului dinamic specific localităților cu sistem polarizator (cum vor fi viitoarele orașe mici), prin punerea în valoare a spațiului din sistemul de parcursuri cotidiene urbane (realizarea arhitecturii circulațiilor);

— concretizarea constructivă se preconizează să se facă prin realizarea clădirilor cu mijloace și materiale locale, în vederea reducerii cît mai

Scanned with CamScanner

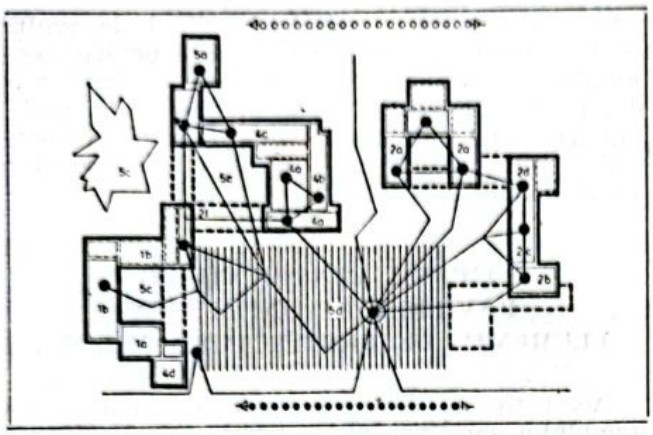

Fig. 209. Centru civic de tip VII.

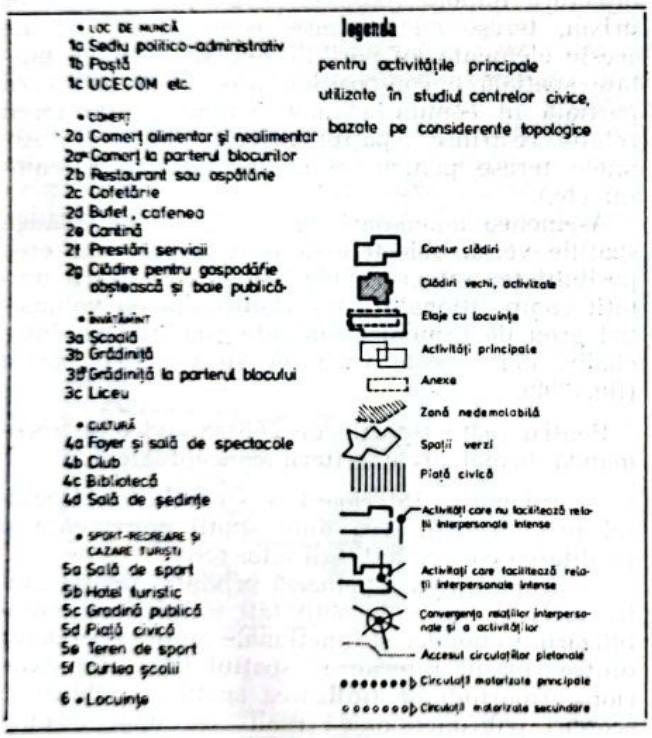

mult cu putință a prețului de cost, știut fiind faptul că finanțarea va fi făcută din contribuția bănească a locuitorilor pentru unele din clădirile prevăzute; necesitatea de elaborare a unor tehnologii de industrializare specifice pentru utilajele ușoare din dotarea localităților mici; de asemenea, este necesară găsirea unor soluții tehnice de etapizare, care să constituie și o rezolvare plastică pentru fiecare etapă în parte; în acest fel ideea estetică a compoziției trebuie să se contureze încă din prima etapă;

— în afara problemelor de ordin conceptual prezentate, ce urmează a fi abordate încă din prima etapă, centrele civice de localități mici vor avea și un caracter evolutiv. În acest sens va fi necesar și chiar obligatoriu ca încă din prima fază de studiu să se precizeze posibilitățile de etapizare (necesarul de teren și modalitățile de extindere a construcțiilor);

— din analiza condițiilor locale și a alegerii tipurilor de centre, cele mai potrivite din punct de vedere al utilizării lor și al înscrierii în scara localității, vor rezulta în final compoziții spațiale originale, fără posibilitate de comparație cu exemple de centre civice mai mari, care au legi proprii de compoziție volumetrică.

Acestor criterii conceptuale li se vor adăuga cele privind analiza topologică a ansamblului conceput. Studiile teoretice în acest domeniu vor aborda următoarele probleme:

— metoda și conceptul de funcționare: prin divizare sau prin integrare;

— studiul de animație topologică;

— analiza proxemică;

— studiul cîmpului vectorial (sau dinamica parcursului local);

— studiul comparativ al spațiului pentru mișcare liberă;

— delimitarea și evidențierea limitelor interne;

— studiul de locomoție între regiuni conexe etc.

Analiza teoretică aprofundată de către arhitecți a acestor aspecte, la unele din ele participînd și specialiști din domeniile științifice conexe, va prezenta garanția realizării unor ansambluri publice polarizatoare.

10.6. RELAȚIILE DINTRE CADRUL FIZIC, ORGANIZATORIC ȘI FINALITATEA SOCIALĂ

Conceptul de centru civic multifuncțional format din clădiri cu activități comasate, va da rezultatele scontate numai în cazul unei organizări și administrări unitare. Rezultatele apar mai evidente dacă analizăm relațiile dintre cadrul fizic *(CF)*, cadrul organizatoric *(CO)* și finalitatea socială *(FS)*, respectiv ambianța socială a centrului civic, prezentată în schema bloc a relațiilor dintre *CF*, *CO* și *FS* (tabelul 15).

Cadrul fizic îl formează clădirile și amenajările centrului civic multifuncțional, împreună cu elementele naturale care concură la formarea

Scanned with CamScanner

Tabelul 15

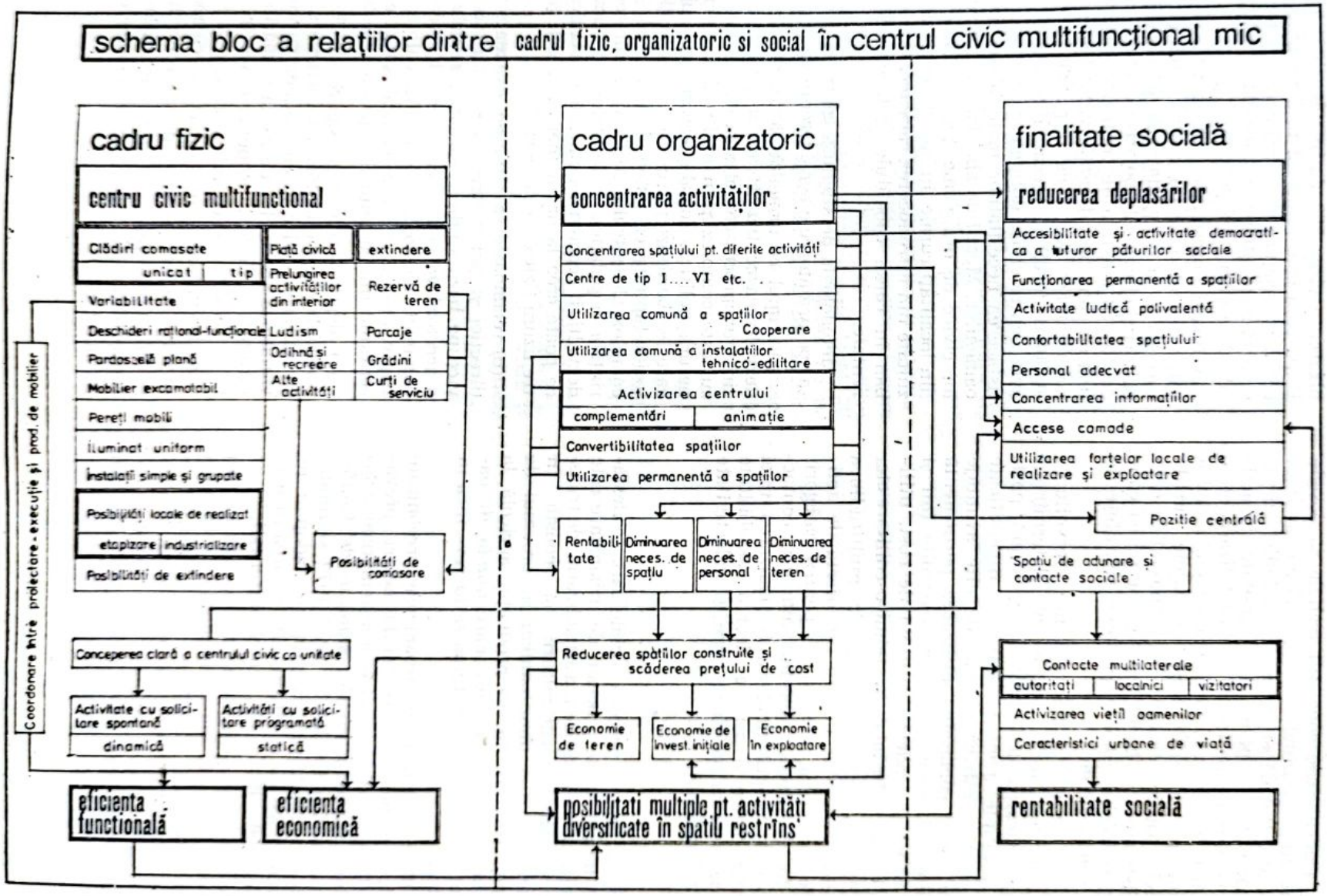
schema bloc a relațiilor dintre cadrul fizic, organizatoric și social în centrul civic multifuncțional mic
cadru fizic
centru civic multifuncțional
Clădiri comasate
unicat
tip
Piață civică
extindere
Prelungirea activităților din interior
Rezervă de teren
Variabilitate
Deschideri rațional-funcționale
Ludism
Parcaje
Pardoseală plană
Odihnă și recreere
Grădini
Mobilier excamotabil
Alte activități
Curți de serviciu
Pereți mobili
Iluminat uniform
Instalații simple și grupate
Posibilități locale de realizat
etapizare
industrializare
Posibilități de extindere
Posibilități de comasare
Coordonare între proiectare-execuție și prod. de mobilier
cadru organizatoric
concentrarea activităților
Concentrarea spațiului pt. diferite activități
Centre de tip I.... VI etc.
Utilizarea comună a spațiilor
Cooperare
Utilizarea comună a instalațiilor tehnico-edilitare
Activizarea centrului
complementări
animație
Convertibilitatea spațiilor
Utilizarea permanentă a spațiilor
Rentabilitate
Diminuarea neces. de spațiu
Diminuarea neces. de personal
Diminuarea neces. de teren
finalitate socială
reducerea deplasărilor
Accesibilitate și activitate democratică a tuturor păturilor sociale
Funcționarea permanentă a spațiilor
Activitate ludică polivalentă
Confortabilitatea spațiului
Personal adecvat
Concentrarea informațiilor
Accese comode
Utilizarea forțelor locale de realizare și exploatare
Poziție centrală
Spațiu de adunare și contacte sociale
Conceperea clară a centrului civic ca unitate
Activitate cu solicitare spontană
dinamică
Activități cu solicitare programată
statică
Reducerea spațiilor construite și scăderea prețului de cost
Economie de teren
Economie de invest inițiale
Economie în exploatare
Contacte multilaterale
autorități
localnici
vizitatori
Activizarea vieții oamenilor
Caracteristici urbane de viață
eficiența funcțională
eficiența economică
posibilități multiple pt. activități diversificate în spațiu restrîns
rentabilitate socială

acestuia. Cadrul fizic construit trebuie să posede acele calități conceptuale, care îi măresc în final eficiența funcțională și economică (clădiri comasate, variabilitate a planului, diversitate de activități, posibilități sporite de industrializare etc.). Amenajările exterioare, printre care piața civică în primul rînd, străzile, aleile, parcajele, curțile de servici, spațiile verzi etc., după modul în care vor fi distribuite și dimensionate, vor putea contribui la reducerea unor importante suprafețe de teren în centrele civice.

Acest tip de cadru fizic permite dezvoltarea cadrului organizatoric, elementul determinant fiind concentrarea activităților care oferă posibilități multiple pentru activități diversificate într-un spațiu restrîns, alături de alte avantaje ale unor spații comasate : utilizarea permanentă a spațiilor, reducerea spațiilor construite (nu și a celor utile) și scăderea prețului de cost, utilizarea în comun a instalațiilor tehnico-edilitare etc.

Finalitatea socială se referă la multitudinea avantajelor sociale ce decurg din oferta de activități, de servicii și alte funcții pentru categorii sociale foarte diverse, sporind numărul contactelor sociale. Scopul final va fi realizarea unei reconfortări fizice și psihice, deci o rentabilitate socială de care va beneficia întreaga colectivitate umană a localității.

* * *

Dintre multiplele procese sociale care se desfășoară în țara noastră, procesul de urbanizare este strîns legat de procesul de industrializare, de transformare socialistă a agriculturii și constă în schimbarea poziției unor oameni în procesul de producție : trecerea de la producția agricolă la producția industrială a unui mare număr de oameni, față de alții care continuă să lucreze încă în agricultură.

Una dintre formele de urbanizare preconizate de conducerea partidului și statului nostru, prevăzută în Directivele cu privire la sistematizarea localităților urbane și rurale, stabilite de Conferința națională a P.C.R. din anul 1972 și fundamentată în prevederile Programului adoptat de Congresul al XI-lea al P.C.R., este crearea în perspectivă a 300—400 de noi centre orășenești.

După cum se știe, în momentul de față în țara noastră sînt circa 13 200 de localități rurale, dintre care circa 1 200 de sate au posibilități demografice, social-economice, tipologice, de a se dezvolta în viitor. Dintre acestea, 300—400 de localități vor putea deveni orașe pînă în anul 1990 (în cincinalul actual se vor crea condiții pentru urbanizarea a circa 100 dintre localitățile propuse). După cum este remarcat în Programul P.C.R. „aceasta va asigura ridicarea generală a nivelului de civilizație a satelor, a bunăstării materiale și spirituale a întregului popor".

Viitoarele orașe mici vor crea un sistem polarizator format dintr-un centru zonal (viitorul oraș) care va avea o populație de 5 000—10 000 de locuitori și cîteva sate polarizate, aflate la o distanță de 10—20 km față de centrul polarizator. Împreună cu zona de influență, viitoarele centre zonale polarizatoare vor avea o populație de 20 000—40 000 de locuitori. Fiecare din aceste localități vor avea centre civice dotate corespunzător pentru satisfacerea necesităților materiale și spirituale ale oamenilor. Modul de abordare al studiului centrelor civice de orașe mici polarizatoare, provenite din localități rurale, în multitudinea aspectelor rezultate din introducerea caracteristicilor de tip urban în rural, constituie stubiectul lucrării prezentate.

Metodologia de studiu a centrelor civice s-a bazat pe următoarele considerente de prognoză :

(a) scopul ce urmează să fie atins : tratarea și dezvoltarea centrului care se prognozează, reprezintă un proces complex și contradictoriu. Procesul este complex prin multitudinea aspectelor de natură politică, socială, economică, culturală, pe care le abordează ; este însă și contradictoriu, datorită faptului că sistemul funcțional și spațial complex al centrului se dezvoltă împreună cu cerințele populației, a formelor de comunicare, a dezvoltării economice, culturale, artistice etc., ceea ce poate crea la un moment dat, contradicții dintre uzura fizică și cea morală ;

(b) recunoașterea situației existente : stabilirea direcției și parametrilor dezvoltării centrelor civice pe baza studierii situației actuale și istorice a acestora va genera caracterul lor complex, predominant ideologic și simbolic, cultural, administrativ, profesional, arhitectural, social etc., sau accentuînd numai unul din aceste aspecte ;

(c) alegerea celei mai sigure căi de realizare : construirea unor ipoteze cu variante ale dezvoltării centrelor civice va corespunde posibilităților de variație a sistemelor de așezare, mărime și structură a localităților ; propunerile vor trebui să ducă la formarea unor complexe elastice a centrelor civice din viitoarele orașe mici, iar compoziția arhitectural-spațială să corespundă condițiilor sociale, posibilităților progresului tehnico-științific, noilor proporții ale localităților și sistemelor de tipologie ale acestora ;

Scanned with CamScanner

(d) propuneri privind îmbunătățirea diferiților indici calitativi și a standardelor va avea în vedere concepția și realizarea clădirilor componente ale centrelor civice prin : realizarea construcțiilor cu plan mobil, cooperarea în vederea convertibilității unor funcții, comasarea activităților, tipizarea construcțiilor pe baza unor noi forme spațiale, activizarea spațiilor vechi abandonate și alte aspecte.

Elaborarea prezentei lucrări s-a făcut pe baza studierii mai multor lucrări din diferite specialități științifice (sociologie, psihologie, topologie, etnografie, geografie, economie etc.) și a cercetărilor proprii de arhitectură și sistematizare, preocupări care converg într-un domeniu de o deosebită actualitate a cercetării științifice și a activității de proiectare privind centrele civice de localități urbane.

Analiza aspectelor critice remarcate în activitatea de proiectare a ansamblurilor publice, precum și a celor care ar putea să apară ca urmare a evoluției fenomenului de urbanizare a unor localități rurale ce vor deveni orașe, a fost făcută de pe pozițiile profesiunii de arhitect raportată la relațiile dintre om și mediul său ambiant, la funcțiile, atribuțiile și structura centrelor civice de orașe mici, la calitatea dotărilor componente ale unor astfel de ansambluri și altele.

Propunerile sînt localizate în structura social-politică, economică, arhitecturală și tradițională a localităților mici din țara noastră, cu posibilități multiple de variație în funcție de zone geografice, economice, etnografice etc.

Procesul de urbanizare sub forma în care se manifestă el în țara noastră, adică a introducerii în mod sistematic a caracteristicilor de tip urban în localitățile rurale, este un fenomen unic conștient care va atrage după sine schimbări în mentalitatea, etica și comportamentul de tip tradițional, generînd o serie de probleme ce urmează a fi rezolvate.

Contribuția studiului prezentat se referă la rolul pe care-l poate avea sistematizarea și arhitectura centrelor civice de dimensiuni mici, în crearea ambianței sociale și a comportamentului de tip urban, grefate pe continuitatea unor invarianți structurali de tip tradițional, specifici localităților mici din țara noastră.

Prin aplicarea celor preconizate în cuprinsul lucrării se vor putea obține centre civice multifuncționale, compuse după principii raționale de arhitectură și sistematizare, înscrise în scara ambientului natural și artificial existent specific local și în spiritul legilor țării ; ansamblurile rezultate vor putea fi economice, rentabile, funcționale, accesibile și reprezentative. Totodată consider că prin raționalizarea conceptuală a proiectării centrelor civice mici în spiritul propunerilor prezentate, se vor realiza noi caractere de centre civice, care să devină o replică la tendințele de uniformizare a compoziției și scării lor arhitecturale.

Prin introducerea în practica activității de sistematizare și arhitectură a rezultatelor cercetării din acest domeniu, lucrarea va putea fi utilă următoarelor grupuri de participanți la activitatea urbanistică :

— studenților, în vederea aprofundării unor aspecte ce ar putea sugera rezolvări originale a spațiilor publice ;

— specialiștilor, pentru un surplus de informare ordonată, bazată pe o logică teoretică și practică ;

— beneficiarilor și factorilor de decizie, avînd ca scop pregătirea teoretică a acestora în vederea analizei aprofundate a proiectelor ce li se prezintă spre avizare ;

— publicului larg care, conform Legii sistematizării, va participa activ la analiza schițelor și a detaliilor de sistematizare a propriilor localități.

Intențiile de remodelare a concepțiilor privind proiectarea centrelor civice de orașe mici, preconizate în studiul de față, au ca scop realizarea unor forme raționale de organizare a spațiului public, idei care să ducă la conceperea unei arhitecturi și sistematizări originale și specific autohtone, privind satisfacerea locuirii colective, calitativ superioară, a populației din localitățile cu caracter urban.

Scanned with CamScanner

BIBLIOGRAFIE

BEAUJEU-GARNIER, JAQUELINE ET CHABAUT GEORGES. *Geografia urbană*. Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1971.

BUTLER, GEORGE. *Recreation areas*. The Ronald Press Company, New York, 1958.

CANTACUZINO, G. M. *Izvoare şi popasuri*. Ed. Eminescu, Bucureşti, 1977.

CERASI, MAURICE. *Lo spazio collettivo della citta*. Ed. Gabriele Mazzotta, Milano, 1976.

* * * CIVILIA. *The end of sub urban man a Challenge to Semidetsia*. Ed. Ivor de Wofle, The architectural Press, Londra, 1971.

CONSTANTINESCU, MIRON. *Fapte, fenomene şi relaţii sociale*. În „Sociologie generală", Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1970.

CUCU, VASILE. *Sistematizarea teritoriului şi localităţilor din România — repere geografice*. Ed. Ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1977.

CURINSCHI, GHEORGHE. *Centrele istorice ale oraşelor*. Ed. Tehnică, Bucureşti, 1967.

GIBBERD, FREDERICK. *Town design*. The Architectural Press, London. 1967.

GUSTI, GUSTAV. *Forme noi de aşezare*. Ed. Tehnică, Bucureşti, 1974.

HALL, E. T. *The Hidden Dimension*. Doubleday & Company inc. Garden city, New York, 1966.

LAURIAN, RADU. *Probleme de estetica oraşelor*. Ed. Tehnică, Bucureşti, 1962.

LAURIAN, RADU. *Urbanismul*. Ed. Tehnică, Bucureşti, 1965.

LEVI-STRAUSS, C. *Tropice triste*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1968.

LICKLIDER, HEATH. *Scara arhitecturală*. Ed. Tehnică, Bucureşti, 1973.

MARCOLLI, ATTILIO. *Teoria del campo. Corso di educazione alla visione*. Ed. Sansoni, Firenze 1971.

MARCOV, E. M. şi REAZANOVA, B. S. *Planirovca i zastroica malih gorodov*. Stroiizdat, Moscova, 1975.

MATEI, IOAN. *Aspecte ale procesului de urbanizare a mediului rural*. În „Sociologie generală", Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1970.

OSTERTAG, ROLAND. *Rathauser und kommunale Zentren*. E+P nr. 22, Verlag Georg D. W. Callwey, München, 1974.

OSTROWSKI, WACLAW. *L'urbanisme contemporain. Tendances actuelles*. Centre de Recherche d'Urbanisme CRU, 1970.

PERÉNYI, IMRE. *Town Centres, Planning and Renewal*. Akademiai Kiadó, Budapest, 1973.

REINER THOMAS. *The Place of the Ideal Communites in Urban Planning*. University of Pennsylvania Press, 1963.

SCHMIDT, RELENBERG, NORBERT. *Soziologie und Städtebau*. Stuttgart, Ed. Karl Krämer, 1968 (Recenzie de Gh. Sebestyen, în „Urbanism" — CIDSP — vol. Sociologie, psihologie, economie).

* * * *Städtische Zentren*, Baumeister — Querschnitte 13. Verlag Georg D. W. Callwey, München, 1973.

Scanned with CamScanner

SZCZOT, FREDERIC. *Eléments analytiques de l'espace urbain.* Ed. D. Vincent, Paris, 1972.
* * * *Torgovie ţentrî,* L. K. Moscva, 1964.
TOSUNOVA, M. I. *Planirovca gorodov u noselennîh mest.* Moscva, Visşaia şcola", 1975.
* * * *Urbanismul în România.* Ed. Tehnică, 1978.
VERNESCU, D. *Sistematizare,* partea I. Institutul de construcţii, Bucureşti, 1970.
VLĂDUŢIU, I. *Etnografia românească,* Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1973.

ARTICOLE DE REVISTĂ

ALEXANDER, CRISTOPHER. *Systems generating systems.* In : Systemat nr. 1, Inland Steel Products, Milwankee, 1967.
BLANC, DANIEL-LEONARD, CROP Paris. *La politique d'animation d'un espace urbain.* In : „Neuf" nr. 34, nov.-dec. 1971.
CANTACUZINO, G. M. şi DOICESCU, O. *Oraşe şi sate româneşti.* În : „Simetria" V, toamna 1943.
DAMIAN, LIVIU. *Psihologia socială şi urbanismul.* În : „Urbanism" (CIDSP) vol. sociologie, psihologie, economie.
DOICESCU, OCTAV. *Oraşul şi substanţa lui.* În : „Arhitectura" (R.S.R.) nr. 4/1973.
GHEORGHIU, ADRIAN. *Pentru o tipologie a oraşelor din România.* Studii şi cercetări de istoria artei. Seria „Arta plastică", Tom 18, nr. 1/1971. Ed. Academiei R.S.R.
GRADOV, G. *Osnovie etapi formirovania sistemî culturno-bîtovogo obslujivania.* In : „Arhitectura SSSR", nr. 3/1971.
HRUSKA, EMANUEL. *Despre relaţiile centru-oraş şi oraş-zonă.* În : „Urbanism" (CIDSP) nr. 2/1972 (sinteză de G. Sebestyen).
KEPEŞ, GH. *Curs de sociologie.* Institutul de arhitectură „Ion Mincu".
KOIVULA, TAPANI. *Miksi ja miten monitoi-mitaloja?* In : „Ark" 1/1973.
KUHNER, LOTHAR. *Verkehrsprobleme in Kleine und Mittelstädten.* In : „Deutsche Architektur" nr. 7/1970.
KULAGA, L. *Voprosî formirovania obscestvenîh ţentrov gorodov.* In : „Arhitectura SSSR" nr. 1/1971.
LABASSE, J. *Signification et avenir des centres.* In : „L'urbanisme", nr. 120—121/1970.
MEGLIO, DI P. *Fonctions centrales et relation : les villes sans centre.* In : „L'Urbanisme" nr. 120—121/1 120—121/1970.
PROSHANSKY, H. M., ITTELSON, W. H., RIVLIN, L. G. *The Influence of the Psyhical Environment on Behaviour.* In : „Environmental Psychology", 1970.
RENDU, P. *Role fonctionnel du centre.* In : L'Urbanisme, nr. 120—121/1970.
SEBESTYEN, GH. *Unele premise şi ipoteze preliminare ale prognozei procesului de urbanism în România.* În : Arhitectura" (R.S.R.) nr. 3—4/1972.
SMIRNOVA, O. *Tendenţia i problemî razvitia gorodschih ţentrov.* In : „Arhitectura SSSR" nr. 3/1971.
STOENESCU, LAURENŢIU. *Previziuni în traficul urban.* În : „Arhitectura R.S.R.", nr. 3—4/1972.

Scanned with CamScanner